42735

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KIRIKKALE KARAKEÇİLİLERİ'NİN FOLKLORU, HALK EDEBİYATI VE ETNOGRAFYASI ÜZERİNE İNCELEME

42735

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY

Hazırlayan:
Bedri ÖZÇELİK

Kayseri - 1995

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ XII
KISALTMALAR XV
I - GİRİŞ 1
A - Karakeçililer Hakkında Tarihî Bilgi 1
B - Karakeçililer'de Vatan ve Millet Şuuru 8
C - Ziya Gökalp'in Karakeçililer Hakkındaki Görüşleri 10
D - Şanlıurfa Karakeçililer'i Hakkında Bilgi 12
E - Kırıkkale Karakeçililer'i 14
1 - İlçenin Coğrafî Yapısı 18
2 - İlçenin Nüfusu 18
3 - İlçenin Eğitim ve Öğretim Durumu 19
4 - İlçenin Ekonomik Durumu 19
5 - İlçedeki Tarihî Eserler ve Önemli Vakalar 20
II - FOLKLOR 22
A - Folklor Hakkında Teorik Bilgi 22
B - Karakeçililer'de Gelenek ve Töre 24
C - Karakeçililer'inde Evlilik ve Düğün Âdetleri 27
1 - Kırıkkale Karakeçililer'inde Evlilik ve Düğün Âdetleri 30
2 -Şanlıurfa - Siverek Karakeçililer'inde Sünnet ve Evlilik Düğünleri 38
3- Domaniç Karakeçililer'inde Düğün Âdetleri 39
D - Kırıkkale Karakeçililer"inde Doğum Âdetleri 42
E - Karakeçililer"inde Ölüm Âdetleri 50
1- Kırıkkale Karakeçililer"inde Ölüm Âdetleri 54
2 - Şanlıurfa - Siverek Karakeçililer'inde Ölüm Âdetleri 57
F - Kırıkkale Karakeçililer'indeki Diğer Âdetler 58
1- Askere Gönderme Âdetleri 58
2 - Hacc'a Gitme Âdetleri 61
3 - Bayram Âdetleri 62
4 - İnanışlar 68
5 - Aşure Günü ile İlgili Âdetler 70
6 - Günlük Hayatla İlgili Âdetler 70

7 - Halk Sporları 72
8 - Çocuk Oyunları 79
9 - Halk Hekimliği 83
10 - Halk Takvimi 90
11 - Halk Ekonomisi 92
12 - Halk Mektubu Örneği 95
13 - Karakeçililer'de Köy Odası 96
III - HALK EDEBİYATI 97
A - Halk Edebiyatı Hakkında Teorik Bilgi 97
B - Halk Edebiyatı Nesir Türleri 99
a - Halk Hikâyeleri 99
1 - Kör Fazıl'ın Komşu Köyle Kavgası 101
2 - Kör Fazıl'ın Yüzbaşı'yı Dövmesi 102
3 - Kör Fazıl'ın Eşkiyalara Rest Çekmesi 103
4 - Kör Fazıl'ın Öldürülmesi 105
5 - Halit ile Kürt Kızının Hikâyesi 106
6 - Askerden Geç Dönen Gencin Hikâyesi 108
7 - Aşık Garip Hikâyesi 109
8 - Aslı ile Kerem Hikâyesi 113
9 - Halktan Birinin Hikâyesi 114
10 - Ferhat İle Şirin Hikâyesi 115
11 - Kasap Ali'nin Hikâyesi 115
12 - Delâl Hikâyesi (Şanlıurfa Derlemesi) 115
b - Masallar 122
1 - Analık İşi 125
2 - Avanak Dev 126
3 - Ayakkabıcı Keloğlan 127
4 - Zan Uşağı 128
5 - Asker Kaçağı 131
6 - Üç Kız 132
7 - Horoz 134
8 - Keloğlan ile Dev 136
9 - Padişahlık Seçimi 139
10 - Fakir Aile ile Dev 140
11 - Tilki ile Arkadaşları 142

12 - Tilki İle Yılan 143
13 - Bir Ata'nın Üç Oğlu 145
14 - Mehmet Çavuş İle Ahmet Çavuş'un Askerden Kaçışı 147
15 - İki Asker Arkadaş 150
16 - Üç Mehmet 151
17 - Padişahın Hastalanması 154
18 - Yedi Kardeş 156
19 - Ahmaklar 160
20 - Keloğlan'ın Evlenmesi 163
21 - Üç Kardeş 165
22 - Köse Masalı 167
c - Fıkralar 170
1 - Fil ile Karıncalar 172
2 - Nasrettin Hoca 172
3 - Abo'nun Getir Götürü 173
4 - Azaltarak 173
5 - Delinin Deliye Oyunu 174
6 - Dandıllı'nın Karısı 174
7 - Dandıllı'nın Üçüncü Evlenmesi 175
8 - Eşek Yağlaması 176
9 - Deli Mustafa 176
10 - Namussuza Cevap 177
11 - Demirci Kara 178
12 - Dadaylı, Mustafa, Ben de Varım 179
13 - Dadaylı ile Dilenci 179
14 - Sarıkayalı'nın Pazar' Dönüşü 180
15 - Kazan 181
16 - Zerdali Değneğini Yağlama 182
17 - Sarıkayalı'nın Hac Dönüşü 183
18 - Sarıkayalıların Kelleri Körleri 184
19 - Gürsel'in İstifası 185
20 - Allah'ın İşine Karışmam 186
21 - Hamza'nın Bekçiliği 187
22 - Karakeçili'nin Kokusu 188
23 - Dadaylı'nın Kör Rolü 189

24 - Dadaylı'nın Soyunması 190
25 - Dadaylı'nın Eşeği Kesmesi 190
26 - Osuruk Yılı 192
27 - Tatarlardan Biri 193
28 - Tatar İnadı 194
29 -Tahsildar'ın Bayılması 195
30 - Akif Dayı'nın Sobası 196
31 - Kapı 196
32 - Çatalçeşmeliler'in Cenaze Namazı 197
33 - Battal Çavuş'un Diş Çekme Yöntemi 197
34 - Can Çekişme 198
d - Efsaneler 199
1 - Çeşnigir Köprüsü 201
2 - Tavalıkaya 202
3 - Allıgelin Ocağı 202
e - Menkabeler 204
1 - Aşık Kerem 204
2 - Hz. Ali'nin Uhud Cengi 205
3 - Battal Gazi 205
4 - Laz Mehmet Hoca 206
f - Halk Tiyatrosu 207
1 - Göllük Oyunu 208
2 - Yüzük Oyunu 209
3 - Karagöz - Hacivat 210
C - Halk Edebiyatı Nazım Türleri 213
a - Ağıtlar 216
1 - Nureddin'e Ağıt 217
2 - Kardeşe Ağıt 218
3 - Osman'a Ağıt 218
4 - Abdurrahman'a Ağıt 220
5 - Kızılırmak'a Düşen Çocuğa Ağıt 221
6 - Hacı'nın Yanması Üzerine Söylenen Ağıt 221
7 - Barek Dağı Ağıdı 223
8 - Halid'e Ağıt 223
9 - Remzi'ye Ağıt 224

10 - Kızılırmak'a Giden Geline Ağıt 225
11 - Asiye'nin Nişanlısına Ağıdı 226
12 - Şaban'a Ağıt 227
13 - Traktörün Altında Kalan Kişiye Ağıt 228
14 - Kadının Kocasına Ağıdı 229
15 - Hacı Bey'e Ağıt 230
16 - Güllü'ye Ağıt 230
17 - Kadının Kocasına Ağıdı 231
18 - Halil İbrahim Albayrak'a Ağıt 233
19 - Çocuklarından Ayrılan Ananın Ağıdı 233
20 - Osman'a Ağıt 235
21 - Emine'ye Ağıt 236
22 - Eşkiyaya Ağıt 236
23 - Askerden Ölüm Haberi Gelen Gence Ağıt 237
24 - Askerde Ölen Gence Söylenen Ağıt 238
25 - Kadının Kocasına Söylediği Ağıt 239
26 - Kardeşi Ölen Kadının Ağıdı 240
27 - Yemen Ağıdı 241
b - Türküler 243
1 - Hacı Baba'ya Yergi 246
2 - Keleni Türküsü 247
3 - Halid'e Türkü 248
4 - Hastalık Üzerine Türkü 250
5 - Fakirin Türküsü 252
6 - Fakir Adamın Aldığı Araba Üzerine Türkü 253
7 - Muhtara Söylenen Türkü 254
8 - Sahtekârlara Söylenen Türkü 255
9 -Lelom Türküsü 257
10 - Hayatın Anlatımı 258
11 - Kahramanlık Türküsü 259
12 - Vefasızlık Üzerine Söylenen Türkü 260
13 - Köylüye Türkü 261
14 - Başka Köye Verilen Kızın Türküsü 262
15 - Gurbet Türküsü 262
16 - Dul Kadına Söylenen Türkü 263

17 - Çoban Türküsü 263
18 - Hacı Baba'ya Türkü 264
19 - Almanya'ya Giden Adamın Türküsü 265
20 - Halim Ağa Türküsü 266
21 - Yaş Destanı 267
22 - Ninna 270
23 - Konyalı 271
24 - Gel Gel 272
25 - Süpürgesi Koruktan 273
26 - Köprü 273
27 - Oy Pambuğum Pambuğum 276
28 - Safiye 276
29 - Ankara 277
30 - Düğün Türküsü 278
31 - Kına Türküsü 279
32 - Kızılırmak 280
33 - Kaynana 281
34 - Sunam 281
35 - Turnalar 282
36 - Merom 283
37 - Köroğlu 283
38 - Nerdesin 284
39 - Lelom 285
40 - Hacı Taşan 285
41 - Al Yanak 286
42 - Yarim 287
43 - Telgrafın Telleri 288
44 - Oy Oy 289
45 - Loy Loy Diloy Loy Loy 290
46 - Ağam Yar 291
47 - Ninna Yar 291
48 - Deveci 293
49 - Hidayda 293
50 - Yeşillim 294
51 - Kaynanam 295

52 - Zahidem 295
53 - Türkü 296
c - Maniler 297
d - Ninniler 316
e - İlâhîler 324
D - Halk Edebiyatı Müstakil Türleri 338
a - Bilmeceler 339
b - Atasözleri 348
c - Deyimler 352
d - Dualar ve Beddualar 355
e - Tekerlemeler 360
f - Yeminler, Okşamalar, Selamlaşmalar 366
g - Argolar 368
IV - ETNOĞRAFYA 368
A - Karakeçililer'de Maddî Kültür 369
B - Dokuma Âletleri 372
Giyim Kuşam 374
a - Kadınların Baş Kıyafetleri 376
1 - Çarpa 376
2 - Yemeni 376
3 - Çar 376
4 - Fes 377
b - Kadınların Vücut Kıyafetleri 377
1 - Şal 377
2 - Üçetek 377
3 - Kazak 377
4 - Şalvar 377
5 - Entari 377
6 - Tuman 378
7 - Öncek 378
8 - Köynek 378
c - Erkeklerin Baş Kıyafetleri 378
1 - Fes 378
2 - Şapka (Kasket) 378
3 - Papak (Kalpak) 379

4 - Takka (Takke) 379
d - Erkeklerin Vücut Kıyafetleri 379
1 - Köynek 379
2 - Don 379
3 - İşlik 379
4 - Cepken 380
5 - Ceket 380
6 - Sako 380
7 - Aba 380
8 - Şalvar 380
e - Kadın ve Erkeklerin Ayak Giyecekleri 380
1 - Çorap 380
2 - Çarık 381
3 - Tulum 381
4 - Yazlık 381
5 - Laz Lastiği 381
6 - Mes 381
f - Çocuk Kıyafetleri 381
g - Takılar 382
C - Karakeçili Evleri 383
D - El Sanatları 385
E - Yemekler 389
a - Hamur ve Ekmeklerle Yapılan Yemekler 390
1 - Sini Böreği 390
2 - Höşmerim 390
3 - Omaç 390
4 - Kaygana 390
5 - Ekmek Aşı 391
6 - Hasıta 391
7 - Pilite 391
8 - İçli Çörek 391
9 - Çiğ Börek 392
10 - Katmer 392
11 - Gözleme 392
12 - Soğanlı Kete 392

b - Çorbalar 393
1 - Altılar Aşı 393
2 - Bulama Çorbası 393
3 - Hanım Aşı Çorbası 393
4 - Sebze Çorbası 393
5 - Bulgur Çorbası 394
6 - Un Çorbası 394
7 - Arap Aşı Çorbası 394
c - Pilavlar 395
1 - Domatesli Pilav 395
2 - Etli Bulgur Pilavı 395
3 - Pirinç Pilavı 395
d - Tatlılar 395
1 - Sini Tatlısı 395
2 - Pekmez Helvası 396
3 - Un Helvası 396
F - Karakeçili'de Şahıs ve Yer İsimleri 397
1 - Şahıs İsimleri 398
2 - Lakaplar 399
3 - Yer İsimleri 400
G - Damgalar ve Enler 401
V- EKLER 407
1- İlçedeki Evler, Kapı ve Pencere Motifleri ve Odaların İç Görünümü 407
2- Dokumalar (Halı, kilim, seccade, çorap) 413
3- Sosyal Dayanışma ile ilgili Fotoğraflar 421
4- Ev Eşyaları ve El İşi Yapan Kadınlar 429
5- Kıyafetlerle İlgili Fotoğraflar 431
6- Kıyafetlerle İlgili Çizimler 434
7- Enlerle İlgili Fotoğraflar ve Çizimler 447
8- Mezar Taşları 452
9- Karakeçili Belediyesi Futbol Takımı 457
10- Tarihi Çeşnigir Köprüsü'nden Bir Görünüm 458
11- İlçeden Bir Görünüm 459
VI - SONUÇ 460

VI I- SUMMARY
VIII - SÖZLÜK
IX - BİBLİYOĞRAFYA
X- KAYNAK KİŞİLER

ÖNSÖZ

Geleceğe güvenle hazırlanmak, geçmişi iyi bilmekle mümkün olacaktır. Bu söz toplumların varlıklarını sağlıklı olarak sürdürebilmelerinin kuralıdır. Bu kural aileler, köyler ve şehirler için önemli olduğu kadar, milletler için aynı önemi taşımaktadır.

Canlı varlıklar olan ailelerin ve milletlerin aktivitesini koruyarak yaşatmak o milletleri oluşturan fertlerin geçmişteki ahlâkî değerlerini benimsemek ve olumsuz davranışlarından sakınmakla mümkün olacaktır. Bu yol her ne kadar zor ve zaman alıcı olsa da, bir eğitim yoludur.

Bu çileli yolda milletimize faydalı olmak amacıyla gayret sarfettim ve eğitimci olarak Karakeçili"ye görevlendirildim. Karakeçili'ye gitmem sonucunda, oradaki zengin halk edebiyatı, folklor ve etnografya varlığından haberdar oldum. Yalnız bu güzelim değerlerden Karakeçili halkı habersiz durumda görülmekteydi.

Fakat Karakeçili halkı bundan habersiz olsa bile, bu ürünleri yaşatmasını bilmiş olmasından dolayı takdir edilmesi gerekirdi. Şu unutulmamalı ki, bu değerlerden habersiz olan halk, zamanla bu değerlerini kaybeder. Bunu önlemek için karakeçili'de millî bilincin uyandırılması gerekliydi. Bunun için Karakeçili kaymakamıyla görüştüm ve bu bilincin oluşması için burada bir konferans verilmesini istedim. Bu isteğim hoşgörüyle karşılandı ve kaymakamlığın davetiyle ocam Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, Karakecililer üzerine kongerans verdi.

Bu konferans karakeçili'de büyük bir etki bıraktı. Çünkü Karakeçililer'in gerçekten ihtiyaç hissetikleri noktalar açıklanmış, bunun yanında ilk defa bir üniversite hocası böyle bir yerde konferans vermişti.

Bu konuyu değerlendirerek Karakeçililer'in folklor, halk edebiyatı ve etnografyası üzerinde bir derleme yapılmasına karar veren hocam Prof. Dr. Tuncer Glülensoy, bu görevi bana verdi. Ben de bu işi severek yaptım. Çünkü Karakeçili'de görülen zengin maddî ve manevî ürünler güzel sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Böyle bir çalışmaya girişmemizin amacı, Karakeçiler'in zengin kültürel kimliklerinin kaybolmasını önlemek ve aynı zamanda Karakeçili aşiretinin geçmişteki hayat uygulamaları ile günümüzdeki uygulamaları gelecek nesillere aktararak, onların maddî ve manevî değerlerininin unutulmasını

önlemek düşüncesi esas alınmıştır.

Çalışmamız giriş, folklor, halk edebiyatı, etnografya, ekler, sözlük ve bibliyografya ve kaynak kişiler bölümünden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde Karakeçililer hakkında bilgi verilerek Anadolu'da yaşayan Karakeçililer'in yerleşim yerlerini verek Karakeçililer'in nerelerde yaadığını vermeye çalıştım. Ziya Gökalp'in Karakeçililer hakkındaki görüş ve düşüncelerini verdikten sonra Kırıkkale Karakeçileri'nin ilçeye yerleşim tarihi ve ilçenin eğitimi, sosyo-ekonomik durumu, nüfusu, coğrafî yapısı üzerinde bilgiler verdim.

Orta Asya'dan Anadolu'ya göçün nerelerden olduğunu göstermek için Karakeçili aşiretinin göç yolu haritasını; Anadolu'da şu anda yaşayan Karakeçiler'in hangi illerde yaşadıklarını belirtmek için Türkiye haritasını hazırladım. Kırıkkale ili Karakeçili ilçe haritası da giriş bölümünün sonunda yer almaktadır.

Folklor bölümünde folklor hakkında açıklayıcı bilgi vermenin doğru olacağını düşünerek folklorun tanımı hakkında açıklayıcı bilgilerin ardından Karakeçili'de yapmış olduğum gözlemleri ve kaynak kişilerle yaptığım mülakatları folklor bölümüne yazdım. Bu bölümde özellikle gözlem metoduna dayanarak yazdığım kısımlarda daha çok Kırıkkale Karakeçilileri hedeflendiği için ve bunlar hakkında kaynak olmadığı için daha çok bende oluşan fikirlerin yorumunu yaptım.

Folklor bölümünde insanın önemli geçiş dönemleri olan evlilik, doğum, ölüm gibi dönemlerdeki adetlerin aktarılmasıyla Karakeçililer'in hayatlarındaki dönüm noktaları hakında folklor dünyasına bilgiler sundum.

Halk edebiyatı bölümünde de folklor bölümünde olduğu gibi teorik bilgiler sunarak halk edebiyatındaki nazım, nesir ve müstakil ürünleri verdim.

Etnografya bölümünde de Karakeçililer'in maddî kültürleri ile ilgili çalışmaları vererek Karakeçililer'in hayatlarında kullandıkları adetlerin fotoğraflarla tanıtılması için ek bölüm oluşturdum.

Sözlük kısımı hazırlanırken mülakat yoluyla derlemiş olduğumuz ürünlerin içinden çıkan kelimeler esas alınmıştır.

Bibliyoğrafya ve kaynak kişilerin verilmesi sırasında alfabetik metod uygulanmıştır.

Bu çalışmayı yaparken bana her konuda güvenen ve bu güvenlerinin isbatı olarak yardımcı olan Karakeçili halkına saygılarımı bildiririm.

Çalışmama maddî ve manevî katkıda bulunan kıymetli ilçe kaymakamı Münir Karaloğlu'na teşekkürü bir borç bilirim. Yine çalışmam sırasında benimle beraber zorluklara katlanarak yardımcı olan müezzin Arif Bey'e, banka memuru Ali Bey'e, nüfus memuru Abdurrahman Bey'e ve ilkokul müdür yardımcısı Mehmet Bey'e de teşekkür ediyorum.

Beni böyle bir çalışma yapmaya yönlendiren, araştırmaya sevkeden ve tezin her aşamasında bana yola gösteren kıymetli hocam **Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY**'a sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Bedri ÖZÇELİK
Kırıkkale - 1995

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
bkz.	bakınız
C.	Cilt
Çev:	Çeviren
DTCF	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
s.	sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
TKAE	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TTK	Türk Tarih Kurumu
tsz.	tarihsiz
vb.	ve benzeri
vs.	vesaire

I-GİRİŞ

I - GİRİŞ

A - Karakeçililer Hakkında Tarihî Bilgi

Anadolu'da, yerleşik Türkler'in yanında, göçebe yaşayışı sürdüren önemli sayıda Türk vardır. bunlara "yörük" denilmektedir. "Göçebe demek olan "yörük" kelimesi XIV. ve XV. asırda Anadolu'da "yörü" fiilinden meydana gelmiştir."[1]

Karakeçili Türkleri de "yörük" adıyla anılmaktadır. Bunun sebebi Anadolu'da iskânlaşma yapılmadan önce göçebe olarak yaşayan Türkler'den olmalarındandır. "Karakeçili aşireti hicrî VI. asırda Ertuğrul Gâzi ile birlikte Anadolu'ya ayak basmışlardır. Karacahisar'ın fethi sırasında kara keçilerinin boynuzlarına ışıldak bağlamak ve alaycık üzerine kara keçeden örtü örtmek suretiyle yaptıkları harp hileleri sırasında Ertuğrul Gâzi'nin "Haydin Karakeçili yörüklerim, haydin alpler'im" diye bağırmasından ötürü Karakeçili adını almışlardır.[2] Karakeçili adının bu olay sebebiyle ortaya çıktığına Karakeçililer de inanmaktadır.

Karakeçili aşireti hiçbir seferden geri kalmayıp, bilhassa Yavuz'un debdebeli seferlerinde bulunup mertlik gösterdiklerinden dolayı padişah tarafından Karakeçililer'e "Harameyni Şerifeyn Aşireti" ünvanı verilmiştir.[3]

"Karakeçiler'e Türkiye'nin özellikle Anadolu'nun birçok yerinde rastlamaktayız. Eskişehir, Bilecik, Bursa, Balıkesir ve kısmen Adapazarı illerinde Karakeçili yörükleri kalabalık bir nüfus teşkil ederler."[4] Karakeçili aşireti, kendilerini Kayı Boyu'ndan saydıkları için Ertuğrul Gâzi'nin türbesini her yılın Eylül ayının ikinci haftasında ziyâret etmektedirler. Bu ziyâret, Karakeçililer'in hususi bayramıdır.[5]

Birçok Karakeçili cemaatının eskiden atlarla buraya gelip, mevlit okuttukları, kurban kestikleri ve misâfirlere ikram ettikleri birçok kaynaklarda

---

1. Faruk Sümer, ***Oğuzlar,*** Ankara, 1967, s. 9.
2. Kamil Su, ***Balıkesir ve Civarında Yörük ve Türkmenler,*** Balıkesir Halkevi Yayınları, Sayı: 20, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1938, s. 40.
3. Kamil Su, ***a.g.e.***, s. 40.
4. Mehmet Eröz, ***Doğu Anadolu Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Araştırma,*** tsz., s. 19.
5. Kamil Su, ***a.g.e.,*** s. 40.

vurgulanmaktadır.[6] Ertuğrul Gâzi'nin türbesinin ziyareti II. Abdülhamit zamanında resmîleşmiştir.[7]

Ertuğrul Gâzi türbesinde yukarıda belirtilen programların yanında cirit ve güreş gibi millî sporlar yapıldığı bir gerçektir. Bu ziyaretler üçgün sürmektedir. Günümüzde ilim adamları Söğüt'te düzenlenen programlara katılarak yörükler hakkında bildiriler sunmaktadır

Karakeçili aşireti Özbek diyarından geldiği için ismi Türk aşiretidir. Bunun yanında oba oba birçok cemaatlere ayrılmış ve her obaya bir neslin ismi verilmiştir. Bu cemaatler; Velîler, Tulozlu, Karabıkılı, Şazlı, Hacı Halil, Hayyam Kethuda, Akçe İnli, Ayni, Hani, Özbekli ismini taşımaktadırlar. Bu cemaatlerden bazıları ikiye ayrılarak başka isimler almışlardır. Özbek ismi sadece Karakeçili aşiretine verilmiştir.[8]

Anadolu'da yaşayan Karakeçililer'in büyük kısmı Urfa yöresinde yaşamaktadır. Burada yaşayan Karakeçililer Türk olduğu halde Türkçe'den farklı bir dil konuştukları görülmektedir.[9]

"Ziya Gökalp Urfa'daki Karakeçililer hakkında şöyle demektedir: Viranşehir Millî'sinin komşusu ve rakibi Karakeçi kabilesidir. Bu kabile isminin delâlet ettiği vecihle Bursa'daki Karakeçi'nin bir şubesidir. Fakat Türkçe'yi unutarak Kürtleşmiştir. Karakeçi köyleri arasında Salur adlı bir köy vardır. Salur malumdur ki, Oğuz ilinin 24 boyundan biridir. Bundan başka Karacadağ'ın cenubunda (Kangılı) vardır. Bu isim Kangılılar'ın da vaktiyle Karakeçili'ye komşu olarak yaşadıklarını gösterir. Türkân aşireti de Karakeçi'ye komşudur. Zaten evvelce Türkân aşireti Karakeçi kabilesine tabi iken İbrahim Paşa zamanıda zorla Millî'ye tabi kılındılar. (Türkân) Oğuz'un Beydili boyundan olduğu gibi Karakeçi içinde de Beydili köyleri vardır."[10]

Hocamız Gülensoy'un bu konuda göstermiş olduğu hassasiyet büyük önem taşımaktadır. Bilhassa, yazılarında millî birliğimize önem verdiğini yakinen bildiğimiz Hocamızın Karakeçililer hakkındaki görüşü şöyledir: "Karakeçili aşireti, Anadolu'yu yurt tutan 24 Oğuz boyundan Kayılar'a bağlı

---

6. Kamil Su, ***a.g.e.,*** s. 40.
7. ***Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,*** C. 12, Milliyet Yayınları, Ankara, 1944, s. 6384.
8. Kamil Su, ***a.g.e.,*** s. 40.
9. Mehmet Eröz, ***Kürtlerin Menşei ve Türkmenlerin Kürtleşmesi,*** T.H. ve İ.A.D. Fakülte Yayını, Sayı: 73, İstanbul, 1966, s. 11.
10. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 11.

büyük topluluktur. Devlet kuran Osman Bey'in ataları da Kayı Boyu mensubudur. Karakeçili aşiretinin pek çoğu bugün yerleşik hayata geçmiş olmalarına rağmen, hala konar-göçerleri de bulunmaktadır. Kütahya'nın Domaniç ilçesine bağlı Domur köyü ve yöresinde yaşayan Karakeçililer aynı göç yollarını kullanarak yaylalara çıkmakta ve hayvancılık yapmaktadırlar. Urfa-Suruç yöresinde yaşayan Karakeçililer'in büyük bir bölümü "Gurmanç" ağzı konuşmaktadır. Fakat bu ağzın % 85 Türkçe kelimelerden oluşmaktadır."[11]

Yukarıdaki kaynaklardan anladığımız kadarıyla Türk olan Karakeçililer özellikle Urfa Karakeçililer'i Gurmançça konuşmaya başlamıştır. Fakat şu unutulmamalıdır ki, Urfa Karakeçililer'inin konuştuğu bu dil ile diğer Karakeçililer'in dilinde kayda değer ortaklık görülmektedir.

Ziya Gökalp'e göre; "Karakeçi kabilesi, asıl Karakeçi ile, Şıhan amaresinden mürekkeptir. Asıl Karakeçi; Cereban, Aminan, Belakan batınlarını muhtevidir. Şıhan amaresi de Davaran Şıhkan, Belûlan batınlarını muhtevidir. Karakeçinin eski zamanlarda reisleri Ceraban batının Hasib Ağa ailesi denilen bir aileden çıkardı. Bu aileye Yalâ (Torunlu) ismi verilir. Şimdiki reisleri de Aminnan batınına mensuptur. Bu riyaset ailesi güya Çabakçur'dan gelmiştir. Şimdiki reisleri ise Vedii Beyin oğlu Abdulkadir Bey'dir."[12]

19. Asrın ikinci yarısında Osmanlı Devletinin uyguladığı iskân politikası sonunda Anadolu'nun birçok yerine yerleşen Karakeçililer'in şu anda Ertuğrul Gâzi'nin soyundan olduklarını ifade eden bu mümtaz aşiretin Türklüğünü koruduğunu görmekteyiz.

Karakeçili aşiretinin yaşadığı yerleri şöyle sıralayabiliriz: "Adana, Diyarbakır, Siverek, Eskişehir Kazası (Sultanönü) Sancağı (Diyarbakır Eyaleti), Birecik, Ankara, Kütahya, Ruha, (Urfa), Rakka, Saruhan, Aydın, Kırşehir Sancakları, Balıkesir Kazası (Karasi Sancağı), Haymana Kazası (Ankara Sancağı), Gördüs Kazası (Saruhan Sancağı), Trablus u Şam civarı, Mardin Kazası (Diyarbakır Eyaleti), Eşme Kula Kazaları (Kütahya Sancağı), Bursa Kazası (Hüdavendigar Sancağı), Adalı Ovası (Saruhan Sancağı), Sirke Kazası (Kütahya Sancağı), Alaşehir Kazası (Aydın Sancağı) Türkmen görülen taifesidir."[13]

---

11. Tuncer Gülensoy, ***"Karakeçili"***, Ortadoğu Gazetesi, 22 Aralık 1994, s. 2.
12. Ziya Gökalp, ***Kürt Aşiretlerinin Sosyolojik Tetkikleri,*** İstanbul, 1992, s. 23.
13. Cevdet Türkay, ***Osmanlı İmparatorluğu Oymak Aşiret ve Cemaati,*** Tercüman Gazetesi Yayınları.

Anadolu ve Suriye'ye kadar uzanan bu yerleşim yerlerinde Karakeçililer'in yerleşik olarak bulunmaları bu aşiretin artık büyük bölümünün göçebe olmadıklarını göstermektedir. Yukarıda verilmiş olan yerleşim yerlerinin dışında, Gaziantep'in Körkün, Barak ve Hacıbayram köyleri Karakeçililer'in kurmuş olduğu köylerdir. Önceki Ankara ili Bâlâ ilçesine bağlı olan Karakeçili nahiyesi (1990'dan sonra Kırıkkale iline bağlı olan Karakeçili ilçesi) ve Bingöl'ün Simsar köyü halkı Karakeçili aşiretinden olup Türkçe'den başka dil konuşmamaktadırlar.

Çorum iline bağlı iki köy ve merkeze bağlı bir de Karakeçili mahallesi mevcuttur.

Urfa ilinin Siverek kazasında 70 kadar Karakeçili köyü vardır. Ayrıca Siverek kazası içinde bir Karakeçili mahallesi bulunmaktadır. "Cumhuriyetten önce Karakeçili boyu Suriye'den Rakka'ya kadar uzandığı kaynaklarda kayıtlıdır."[14] Siverek Karakeçililer'i dört ana kola ayrılır. Bunlar; Şıhan (Şıhlar), Cereban (Cerabiler), Belekân (Belakiler), Aminan (Aminiler)'den müteşekkildir. Bu isimler cemaatin başında bulunan liderlerin isminden gelmektedir. Çünkü Türk göçebelerinde uruk, boy, oymak isimleri, çok zaman o cemaatlerin başında bulunan veya atası durumunda olan bir şahsın adından alır.[15] Bu kaideyi yukarıda sıralanan cemaatlere göre Mehmet Eröz şu şekilde açıklamaktadır:

"Şıhan oymaklarının ikisine bu kaide şu şekilde uygulanmaktadır: Şıhan oymağının kolu olan Kubatan veya Kubatoğulları isimli oymak, ismini "Kubat" isimli bir atadan veya oymak beyinden almış olmalıdır. Nitekim, Danişmend Türkmenleri'nden "Büyük Selmanlu" cemaatinin oymak beyinin adı "Kubad Kethuda'dır."[16] Karakoyunlu devletinde de aynı isimle anılan kimselerin bulunduğu şu kayıttan anlaşılmaktadır:

"Karakoyunlu hükümdarının Tatar Hatun adını taşıyan hemşiresi, Ağaç-eri Reisine verilmiştir ki, bundan Ağaç-eri reisinin Hasan Beg adlı oğlu doğmuştur, Ağaç-eriler'den Hüseyin Beg ise İskender Mirza'nın en sadık emirlerinden olup onun Alıncak Kalesi'nde katli üzerine oğlu Kubad'ı kalede bulunan diğer beğlerle birlikte Kara-Koyunlu hükümdarı ilan etmişti."[17]

---

14. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 20.
15. Mehmet Eröz, ***"Türk İçtimai Teşkilatı Hakkında Görüşler",*** Töre, Ekim-Aralık 1971, s. 5-7.
16. Ahmet Refik, ***Anadolu'da Türk Aşiretleri,*** İstanbul, 1930, s. 104.
17. Faruk Sümer, ***Kara-Koyunlular,*** C. I, Ankara, 1967, s. 30.

Bingöl'deki Beritanlı'lardan bir oymağın adı da Kobatlı'dır.[18]

Kotan oymağının ismi de bu isimdeki bir şahıstan gelmektedir.[19]

Tanımış olduğumuz, hatta hısım olduğumuz Kotan oymağının bir kolu şu anda Kayseri ili Sarız ilçesi Fettahdere köyünde yaşamaktadırlar. Karakeçili aşiretinin Şıhan oymaklarından olan Kotan oymağının tanımış olduğumuz bu kol, kendilerinin Erzurum'dan geldiklerini söylemektedirler. Bu da gösteriyor ki, Karakeçili aşiretine mensup olan bu oymak Erzurum'dan geçmiştir. Yani zamanla göçebe bir aşiret olan Karakeçili aşiretinin Kotan kolu, Erzurum'da da bulunmuştur.

Karakeçili aşiretinin Şıhan oymağı şu kollardan oluşmaktadır: Hacon, Musikan (Arapça "Bıçakçılar" manasına gelir), Kubatan (Kubatoğulları da deniyor), Şıhimam, Kotan, Devaran, Şıhkân, Binkasım gibi."[20]

Karakeçililer'in Ceraban oymakları ise şu kollardan oluşmaktadır; Rezan, Anderi, Düpişik, Torun, Hacı Halil, Şahkolu, Berejek, Gökçe.[21]

Cereban oymağından olan Torunlar, Türkmen arasında bir nevi asaleti, cemaat içindeki itibarlı, nüfuzlu bir zümreyi ifade eder. Türkiye'nin çeşitli yerlerinde Torun kelimesi ile anılan altı köy bulunmaktadır. Ayrıca Avşarlardan bir oymağın adı da Torun'dur ve yiğit oymaklardan biri sayılır.[22]

Kahraman Maraş'ın Göksun ilçesine bağlı Mursel köyünde Torun avşarlarına rastlamamız mümkündür.

Karakeçili aşiretinden olan Belâkan (Belakiler) oymaklarının kollarını şu şekilde sıralayabiliriz; Hıdraşk, Musikan, Kadıyan (Kadılar), Aliçepik, Çaput.[23]

"Kadılar" adıyla anılan birçok köy ve aşiret ismi bilinmektedir. "Çaput" kelimesi ise Türkçe bir kelimedir. Türbelere, keramet umulan ağaçlara çaput bağlanır, Kaşgarlı Mahmud'un *"Dîvânu Lugati't-Türk"* adlı eserinde "çapgut"[24] olarak geçmektedir.

Karakeçililer'in Amikan oymaklarını şu şekilde vurgulamamız mümkündür: Meluyan, Dodan, Musikan, Ubik, Habkan, Bilisök, Rutik.[25]

---

18. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 21.
19. A. Caferoğlu, ***Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,*** İstanbul, 1968, s. 183.
20. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 20.
21. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 21.
22. Ahmet Refik, ***a.g.e.,*** s. 130.
23. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 22.
24. Kaşgarlı Mahmut, ***Dîvânu Lügati't-Türk,*** Çev. Besim Atalay, T.T.K. Yayınları, Ankara, 1986, s. 451.
25. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 22.

Karakeçili boy beyleri, yakın zamana kadar Karakeçili adı verilen Mızar nahiyesinde oturdukları kaynaklarda belirtilmiştir.[26] Bunlara Mirek adı verilir. Bu isim "Mir" kelimesinden gelmiş olsa "Miran" şeklinde olması gerekmektedir. İddia olarak ileri sürmemekle beraber, bir ihtimalden bahsedeceğiz. Bu kelime belki de "Tirek" ve "Direk"in bozulmuş bir şekli olabilir. Selçuklular'da kabile reislerine verilen Tirek (Direk) ünvanı da alp ile birleşerek "Alp-Tirek" yahut, "Alp-direk" şeklini alıyordu. Harzemşahlar zamanında "Cend" hududunda Türk kabile reislerinden birinin Alp-Direk ünvanı taşıdığı bilinmektedir.[27]

Siverek Karakeçililer'inin bu oymaklara ayrıldığını gördükten sonra şimdi de Siverek'teki Karakeçili köylerini belirtelim. Bu köy isimlerinden burada yaşayan insanların özbeöz Türk olduğu anlaşılacaktır. Çünkü köylerin isimleri Türkçe'dir.

Ağören, Deliktaş, Karahöyük, Karadibek, Kurtini, Başıbüyük, Göllü, Mezra, Mizar (Karakeçili nahiyesi), Karaviran, Çabakçur, Asilmüym, Karafirk, Keş, Beyan, Timeyti, Uzuncuk, Uzun Ziyaret, Üzümkar, Zilfil, Kılıçek, Kızılali, Daşlı, Beyali, Torınali, Kabik, Bozkuyu., Kabasırt, Kahaydar, Celader, Kapaklı, Kale, Kazani, Boğdük, Kırbani, Mehmedihan, Şevek, Payamlı, Kantara, Mehmetverin, Karabağdi, Sülüklü, Sadıklı, Salor, Çipini, Çandırkeş, Mezincik, Toru, Osmanbey, Saluca[28] gibi köylerdir.

Bir de Balıkesir yöresinde yaşayan Karakeçili köylerini sıralamamızla Doğudan Batıya Anadolu'nun hemen birçok yerinde Karakeçililer'in yaşadığını görmüş oluruz.

Karakeçililer'in yoğun olarak bulunduğu Balıkesir'de de şu köyler Karakeçililer'in ikamet ettiği köylerdir.

"Balıkesir Çinge karyesi civarında, Naldöken iskânında; Giresun kazası civarında, Kuşça iskânında; İvrindi kazasında Çukurtarla iskânında; İvrindi kazasına bağlı Kuşlar karyesi civarında, Erdel iskânında; Bayındır karyesi civarında, Kurtluca iskânında; İvrindi kazasına tabi Develer karyesi civarnda, Küpeli karyesi civarında, Giresun kazası civarında, İvrindi kazasında, Çevikçe karyesi civarında, Mustavra karyesi civarında, İvrindi kazasına tabi Fındıklı karyesi civarında, Çinge karyesi civarında, Yoğunoluk Çiftliği isimli mahalde,

---

26. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 26.
27. Bkz. "İlig" maddesi, ***İslam Ansiklopedisi,*** C. 5/II, s. 973.
28. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 26.

Boyacık iskânında[29] Savaştepe ilçesi ve köylerinde Karakeçili aşiretinden yaşayanlar vardır.

"XV.-XVI. asırlarda Karakeçili gruplarına Sivas, Kırşehir, Muğla, Antalya, Bilecik, Balıkesir Kütahya, Bursa, Eskişehir bölgelerinde de rastlanmaktadır. Kırşehir bölgesindeki Karakeçililer'in bir bölümü Haymana, daha sonra Bilecik, Eskişehir ve Kütahya taraflarına göç etmişlerdir."[30]

Günümüzde de Karakeçili aşiretine yukarıda sayılan yerleşim yerlerinden başka Denizli, Çorum, İçel, Samsun yörelerinde rastlanmaktadır.[31]

Abdulhaluk Çay, Günyurdu'nda, yörükler arasında yapmış olduğu araştırmada on iki kalem Karakeçili tesbit etmiş ve bunları şu şekilde sıralamıştır; Veliler, Poyrazlı, Kaldanlı, Softalı, Karakayalı, Tolazlı, Sazlı, Hacıhalil, Noyan Kethüda, Akçainli, Özbekli, Karabakılı gibi. Bunların dışında o yerleşim bölgesindeki insanlardan elde edilen bilgilere göre, Şavak, Ayta, Aydınlı, Tekeli, Onamlı, Bakılı, Develi, Tevleşli, Kızılkeçili gibi oymaklar sayılmaktadırlar.[32]

Mehmet Eröz' de aynı Karakeçili yörüklerini tesbit etmiştir.

Sultan II. Abdülhamit (1878-1909) döneminde Eskişehir Karakeçili yörük aşiretinin reisi Hacıbekir Sıddık'ın Eskişehir-Kütahya, Bilecik-Balıkesir-Edremit yöresi yörüklerinin yerleşmeleri hakkında verdiği bilgiler ilginçtir.[33]

Osmanlıların Balkanlarda egemenliği süresince bu yörelere yerleşen yörüklere XIX. yüzyıldan sonra Karakeçili yörükleri "Karakoçan" adı ile anılmaya başlanmıştır. Balkanlarda Türk toplumunun yerleşimi içinde değerlendirmek gerekmektedir. Balkanlarda yörük aşiretlerinin iskân konusu önemlidir. Ayrıca Pomak ve Boşnak toplmumu da gözden uzak tutmamak gerekir. Balkanlarda hayatlarını sürdüren Karakoçanlar, Karakeçili yörük aşiretidir. Kara çadır kullanırlar. Yayla, köy ve geçim hayatında en ufak bir değişiklik görülmemektedir.[34]

---

29. Kamil Su, ***Balıkesir Civarında Yörük ve Türkmenler,*** B. H. Yayınları, İstanbul, 1938, s. 152.
30. Abdulhaluk Çay, ***"Ertuğrul Gâzi, Karakeçililer ve Söğüt "Yörük Bayramı",*** III. Osmanlı Sempozyumu, Söğüt, 1988, s. 8.
31. Abdulhaluk Çay, ***a.g.m.,*** s. 8.
32. Abdulhaluk Çay, ***a.g.m.,*** s. 9.
33. Hacıbekir Sıddık, ***Karakeçili Aşireti,*** Mehmet Tahir Basımevi, İstanbul, 1896.
34. Yusuf Durul, ***"Yörük Kilim Motifleri Üzerine Araştırma",*** III. Milletlerarası Türk Folkloru Kongresi Bildirileri, C. Iv., Ankara, 1987, s. 106.

B - Karakeçililer'de Vatan ve Millet Şuuru

Karakeçili Türkmen gruplarında Türklük şuuru son derece yüksektir. Günümüze kadar devam etmiş olan *Ertuğrul Gâzi'yi Anma Törenleri* bunu göstermektedir. Karakeçililer'deki bu millî şuur, devletin zaman zaman bu aşiret gençlerini göreve çağırmasına sebep olmuştur. Meselâ Sultan II. Abdülhamid zamanında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Ermeni, İran ve Çarlık Rusyasının tehditlerine karşı koymak üzere kurduğu "Hamidiye Alayları" bünyesinde Siverek Kararakeçilileri'ni de görürüz.

Ayrıca gene Sultan Abdulhamid, Söğüt ve çevresindeki Karakeçili gençlerden meydana getirdiği alayın ismine "Ertuğrul Alayı" ismini vermiştir.[35]

Yakın tarihimizde, millî mücadelenin daha başlarında, Ankara'nın iç isyanlarla tehdit edildiği bir dönemde bir "Karakeçili Müfrezesi"ni Yarbay Arif Bey idaresinde iç ve dış düşmanlara karşı mücadele ederken görüldüğü tarihî kaynaklarda belirtilmektedir.[36]

Millî mücadele döneminde özellikle Ege bölgesinde yararlılık sağlayan Karakeçililer'in bulunduğunu ve onların Türk terbiyesini, Türk örfünü, Türk adabını koruduklarını ve tam anlamıyla istiklale âşık Türk olduklarını[37] vurgulayan araştırmalara millî birliğimiz açısından büyük bir ihtiyaç vardır.

Urfa'nın kurtuluşu için mücadele veren Karakeçililer'in vatan ve millet sevgisinin ne derecede kuvvetli olduğunu göstermektedir.

Yukarıda milliyetçi ve kahraman olarak niteleğimiz Karakeçili aşiretini II. Abdulhamit'in, Alman İmparatoru II. Wilhelm'e tanıtırken "Benim asıl soyum bunlardır"[38] demesi Karakeçililer'e ne derece önem verildiğini göstermektedir.

Karakeçililerin kahramanlığını gösteren şu kahramanlık türküsüne birçok kaynakta rastlanmaktadır:

"Aşağıda algım salgım bir savaş görünür
Gecesi ruşen gündüzü hayal meyal görünür
Korkarım yoldaşıma bir iş görünür
Ey yollarına canını kurban eden kalbim benim

35. Abdulhaluk Çay, ***a.g.m.,*** s. 9.
36. Abdulhaluk Çay, ***a.g.m.,*** s. 9.
37. Yücel Özkaya, ***Milli Mücadelede Ege Çevresi "Arif Oruç" Karakeçili Aşireti",*** Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s. 57.
38. ***Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi,*** 12. C., Milliyet Yayınları, Ankara, 1994, s. 6384.

Gelin komşular ben can ciğerim aldırdım
İki ellerim bütün al kanlar içine daldırdım
Canlar dayanmaz saltı kendi elimle saldırdım
Ilgıt ılgıt kanlarla mezara giren benim

Yörük yarimin mezarını yeşil çimen bürüdü
Göz yeşile kır atımız cılbırcığını sürüdü
Hep oba halkı guzlasına kalktı yürüdü
Obası yurt yerinde kurulu kalan serdar benim

Bu savaş Ertuğrul Gâzi'den kaldı bize eser
Osman Gâzi çok düşmanların başını keser
Böyle ölüm her kavme olmaz müyesser
Verim tutar mı bilmem yadigârım oğlum benim"[39]

Karakeçili boyunun damgası "X" işaretidir.[40]

Meselâ, yıllar önce göçebelik yaparlarken ovada bir kuyu görünce, kuyunun taşı üzerine "X" işaretini kazmak suretiyle damgalarını vururlardı. Bu o kuyunun artık onlara ait olduğunun alâmetiydi. "Bu alâmete, Karakeçililer "vesim" adını vermektedir. Bu damga şekli, Yazıcıoğlu'nun listesine göre, Avşar damgasıdır. Reşüdiddin'in listesine göre "Kızık" damgasıdır. Mirekler'in şahsî damgaları da Kaşgarlı Mahmud'un listesindeki Kayı damgasına yaklaşmaktadır."[41] Bu hal Urfa Karakeçililer'inin Oğuz Türklerinden olduğuna dair diğer bir delil olmaktadır.

Karakeçililer, boynuzsuz koça "Baron"; boynuzlu koça "Koç Baron" derler. Diğer Gurmançlar arasında da aşağı yukarı aynen söylenmektedir. Karakoyunlular, adını taşıdıkları koyuna hususi bir ehemmiyet verdikleri ve mezar taşları olarak koç heykellerini kullandıkları kaynaklarda verilmektedir.[42]

---

39. Kamil Su, ***Balıkesir Civarında Yörük ve Türkmenler,*** Balıkesir Halkevi Yayınları, Sayı: 20, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1938, s. 92.
40. Faruk Sümer'in **"Oğuzlar"** kitabındaki listelere bkz.
41. Mehmet Eröz, ***Doğu Anadolu Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Araştırma***, s. 23.
42. Mehmet Eröz, a.g.e., s. 24.

Karakoyunlu hanedanının Barani yahut Baranlın (Koçlu) adını taşıması, mezartaşı olarak koç heykelleri yaptırması arasında Karakeçililer'in koça "Baron" demeleriyle ilgili görüşü kuvvetle hakimken, Faruk Sümer, *Kara-Koyunlular* adlı eserinde buna tereddütle bakmıştır.[43]

Gurmanç ağzında Koç için söylenen "Baron" kelimesi, çok eski Türk boyları ile ilgili bir isim olarak kullanılmaktadır. Şimdi yine Türkçe'dir ve Türkçe olan Koç ile birlikte kullanılmaktadır. Gene bu izahat gösterir ki, diğer Gurmançlar gibi Karakeçililer de Karakoyunlu Türkleri ve diğer Türk uruk ve boyları ile akrabadır.[44]

Karakeçililer, ikamet ettikleri yerlere hemen kendi uruk, boy ve oymak adlarını vermişler ve oraları Türkleştirme yoluna gitmişlerdir. Bu da gösteriyor ki, vatan tutmak için gayret gösteren Karakeçililer, vatana olan sevgilerini göstermek için de boy isimlerini veriyorlar.

Karakeçili Mirekleri'nden (Beylerinden) Mükrim Bey'in dayısı Bozan Bey 1920-1924 yıllarında Urfa milletvekili olmuştur. Meclis albümündeki papaklı resminin altındaki, "Karakeçililer'de bu eski giyim vasıtasına, eski Türkçe şekliyle aynen papak derler. Suruç Aşiret Reisi Bozan Bey" kaydı bulunmaktadır. Demek o zaman Karakeçililer'e Suruç kasabasına izafeten bu isim verilmiştir.[45]

C) Ziya Gökalp'in Karakeçililer Hakkındaki Görüşleri

Ziya Gökalp, Siverek Karakeçilileri hakkında şu bilgiyi vermektedir:[46]

"Viranşehir Millî'sinin komşu ve rakibi Karakeçi kabilesidir. Bu kabile, isminin de delalet ettiği veçhile Bursa'daki Karakeçi'nin bir şubesidir. Fakat Türkçe'yi unutarak Gurmançlaşmıştır. Karakeçili köyleri arasında (Salur) adlı bir köy vardır. Salur malumdur ki Oğuz ilinin yirmi dört boyundan biridir. Bundan başka Karacadağ'ın civarında 'Kanklı' vardır. Bu isim Kanklılar'ın da vaktiyle Karakeçi'ye komşu olarak yaşadıklarını gösterir. Türkan aşireti de Karakeçi'ye komşudur. Zaten evvelce Türkan aşireti Karakeçi kabilesine tabi iken İbrahim Paşa zamanında zorla Millî'ye tabi ettirildi. (Türkan) Oğuz'un (Beğdili) boyundan olduğu gibi, Karakeçi içinde de Beğdili köyleri vardır.

---

43. Faruk Sümer, ***Kara-Koyunlular,*** Ankara, 1967, s. 16-17.
44. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 24.
45. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 25.
46. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 38-40.

Karakeçili kabilesi asıl Karakeçi ile Şıhan amaresinden mürekkeptir. Asıl Karakeçi, Ceraban, Aminan, Belâkan batınlarını muhtevidir. Şıhan amaresi de Davaran, Şıhkan, Belulan batınlarını muhtevidir. Karakeçi'nin eski zamanlarda reisleri Ceraban batının Hasib Ağa ailesi denilen bir aileden çıkardı. Bu aileye Yâla (Torunlu) ismi verilir. Şimdiki reisleri ise Aminan batınına mensuptur.

Bu riyaset ailesi güya Çabakçur'dan gelmiştir. Şimdiki reisleri ise Vedii Bey'in oğlu Abdulkadir Bey'dir."[47]

Ziya Gökalp'ten naklettiğimiz yukarıdaki ifadelerde bir "Kanklı" kelimesi geçmektedir. Kanklılar'ın bir zamanlar Karakeçileler'e komşu olarak yaşaması ve bugün görülememesi, Gurmanç cemaatleri arasında Kanklılar'ın da erimiş halde bulunduklarını gösterir. O halde Kanklılar hakkında bilgi vermekte fayda vardır. Çin tarihçileri milattan önce Orta Asya'da yaşayan boylar arasında Kang ve Kang Çu'lardan bahsederler. Semerkand içinde Kang memleketi tabirini kullanırlar.[48] Kanglılar tarihî kaynaklarda, daima bir ardada anılır ve onlarla bir zümre sayılırlar. Ayrıca "Kırgızlar'da İkilik şubesinde Noman oymağında, Kon, Kesek oymağında Kanglı (Kangı) Kadırga içinde yine Kanglı, Küçük Yüz Kazakları'nda Alimumlu-Alimoğlu'nun Baybaktı şubesinde Kanık gibi küçük oymakların Özbek, Başkurt, Nogay ve Uluğ Yüz Kazakları'ndan olan Kanglı kabileleri ile münasebeti olmadığını iddia etmek mümkün değildir. "Başkurtlar içinde de Kanglı'ların varlığı anlaşılıyor. Gerçekten Başkurt kabilelerin içinde Yurmatı, Kıpçak, Katoy, Tomyanlarla birlikte Kanklılar'da görülür."[49]

Kaşgarlı Mahmud (Kanglı) için "Kıpçaklardan büyük bir adamın adı" demektedir.[50] Kanglı (kağnı arabası) manasına da gelmektedir.[51]

Ziya Gökalp, Diyarbakır'da yaşayan aşiretleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

"Tam Göçebeler

---

47. Ziya Gökalp, ***Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler,*** s. 22-23 (Bu eser, Ziya Gökalp'in el yazısı ile, bizzat kendisi tarafından bir defter halinde hazırlanmış ve eserin hazırlanmasını rica eden Cumhuriyetin ilk Millî Eğitim Bakanlarından Dr. Rıza Nur'a gönderilmiştir. Rıza Nur bu defteri sonradan Sinop Kitaplığına hediye etmiştir.)
48. D. W. Eberhard, ***Çin'in Şimali Komşuları,*** Çev. N. Uluğtuğ, Ankara, 1942, s. 37-70.
49. Abdülkadir İnan, ***Makaleler ve İncelemeler,*** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. 1-2.
50. Kaşgarlı Mahmud, ***a.g.e.,*** C. III., s. 379.
51. A. Caferoğlu, ***Uygur Sözlüğü,*** s. 165.

Yarı Göçebeler
Mukim Olanlar"[52]

Karakeçililer'i yarı göçebe olarak ele almaktadır. Bunun sebebi ise, Karakeçililer'in hem hayvancılıkla uğraşmaları, hem de köyleri ve ziraatının varlığı gösterilmektedir.

D - Şanlı Urfa Karakeçililer'i[53]

Karakeçililer, Şanlı Urfa'ya büyüklerden alınan bilgilere göre, Süleyman Şah'la beraber Fırat nehrini takip ederek Suriye'nin Rakka çölünden gelmişlerdir. Tahminen 8.000 nüfus olarak Şanlı Urfa'ya geldikleri söylenmektedir. Sonra bir kısmı Konya, Bursa, Eskişehir, Bilecik ve Gaziantep'e yerleşmişlerdir.

Bir kısım Karakeçililer de Suriye Arap Cumhuriyeti, Halep vilayeti Ayne'l-Arap mıntıkasına; büyük bir kısmı Şanlı Urfa çevresine; diğer bir bölümü de Elazığ'a yerleşmişlerdir. Elazığ'a yerleşen Karakeçililer'e Çarsancaklı denilmektedir. Gazi Antep Karakeçilileri'nin bir kısmı da Albayramlar olarak bilinmektedir.

Şanlı Urfa'daki Karakeçililer'in büyük aileleri Mireka ve Belâka'dır. Diğer yörelerdeki Karakeçililer'i de bu ailelerdendir. Ancak Suruç ilçesine bağlı köyler ile Bozova ilçesine bağlı Gazbek (Tekağaç) köyündeki Karakeçililer'i Habeşü'l -Habeş ailesindendir.

Bazı kaynak kişilere göre Karakeçililer'in Orta Asya'dan aşiret olarak topluca gelip Siverek ilçesi Karacadağ eteklerine yerleştikleri ve yöreye dayanıklı "Karakeçiler" besledikleri rivayet edilmektedir.

Karakeçililer'in Kayı Boyu'ndan olduğu bilinmektedir. Yavuz Sultan Selim, Mercidabık seferine giderken (1516) Kilis ilçesinden Suriye topraklarına girmiştir. Dönüş Siverek üzerinden olmuş ve yorgun olan ordu Siverek yakınlarında dinlenmiştir. O zamanki kabile reisi tarafından Yavuz Sultan Selim'in ordusuna ikram olarak rivayetlere göre onbin adet Karakeçi kesilmiş ve yemek yapılıp askerlere ikram edilmiştir. Hatta bu rakam zamana göre az kabul edildiği için, her askere bir Karakeçi kesildiği sözkonusu rivayetler

52. Ziya Gökalp, ***a.g.e.,*** s. 24.
53. Ali Karakeçili (Birecik İlçesi Kaymakamlık Yazı İşleri Müdürü)'den gelen bilgilerden istifade edilmiştir

arasındadır. Bu hareket padişahın takdirini toplamış ve "Bu Türkmen aşiretinin adı Karakeçili olsun!" demiş, bunun üzerine bu aşirete Karakeçili aşireti denilmiştir.

Osmanlı yönetiminde bu aşiret halifeye sürekli bağlı kalmış ve herhangi bir ayaklanmaya katılmamıştır. Hatta Sultan II. Abdülhamit Han, sarayın muhafazasını Karakeçililer'e vermiştir. Ayrıca Yavuz Sultan Selim ve II. Abdulhamit zamanında Karakeçili aşiretine sancak verildiği; Şanlı Urfa Karakeçilileri ve Kırıkkale Karakeçilileri tarafından ifade edilmektedir.

Cumhuriyet döneminde de Karakeçililer devlete bağlı kalmışlardır. Şanlı Urfa'nın kurtuluşunda önemli rol oynamışlardır. Bilhassa Kurtuluş Savaşı sonrası Millî aşiretince Diyarbakır'da başlatılan ayaklanmayı bastırmakta büyük rol oynamışlardır. Bundan dolayı Millî ve Karakeçili aşiretleri arasında kavgalar sürekli olarak devam etmiştir.

20. yüzyılın başında Karakeçili aşiretinin lideri Hadi-i Dıreygı olarak bilinmektedir. Cumhuriyet döneminde ise Halil-i Güley lider olmuştur.

Bozova ve Hilvan Karakeçilileri'nin reisi 20. yüzyıl başında Haci-i Nıho ve sonra da oğlu İ. Halil Karakeçili reis olmuş ve 1985 yılında 100 yaşında vefat etmiştir. Şu anda en meşhur reis Hacı Karakeçili'dir.

Suruç Karakeçililer'inin reisi Kadir Ağa'dan sonra oğlu Emin Ağa (Emin Yıldız) reis olarak geçmiştir.

Yakın tarihte en belirgin lider ise 1938'de Siverek ilçesi Mızar (Karakeçi)'de doğan ve 1969'da Adalet Partisi'nde, 1983 ve l987'de Anavatan Partisi'nden milletvekili seçilmiş ve mecliste görev yapmıştır. Şu anda Yeni Parti yönetiminde siyasî hayatına devam etmektedir.

Karakeçili aşiretine mensup olan Siverek köylerindeki insanların soyisimleri Karakeçi, Karageçi ve Karageçili gibi isimlerdir.

Şanlı Urfa ili sınırları içinde yaşayan Karakeçililer'in büyük kısmı Siverek ilçesine bağlı köylerdedir. Bunun yanında bir kısmı da Şanlı Urfa merkezinde sanayileşme ile birlikte yaşama devam etmektedirler. Şanlı Urfa'nın ilçeleri ile beraber 1.250.000 nüfusu vardır.

Karakeçililer bu nüfus'un % 5'ini oluşturmaktadır. Yaklaşık 50.000 kişi Karakeçili aşiretine mensuptur.

E) Kırıkkale Karakeçilileri

Kırıkkale ilinin Karakeçili ilçesinde yaşayan Karakeçili yörükleri, Anadolu'nun diğer yörelerinde yaşayan Karakeçililer'le akrabadır. Aynı zamanda kendilerini Kayı Boyu'ndan kabul etmektedirler. Her yıl Eylül ayının ikinci haftasında Söğüt'teki *Ertuğrul Gâzi'yi Anma Programı*'na katılmak için Bilecik ilinin Söğüt ilçesine gitmektedirler. Bunu bir bayram gibi değerlendirip Söğüt'te olan bu proğrama "Yörük Bayramı" demektedirler.

Karakeçililer Ulu Yörük aşiretinin bir boyudur. Ulu Yörükler Uluğ Bey'in adını almış olabilirler. Ankara (h. 3 Muharrem 998 / m. 1589) tarihli Şeriyye sicilinde Yürükan-ı Karakeçili dendiği gibi Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü arşivinde 982 tarihli 16-756 yp.'de kayıtlı Ulu Yörük denmesi de bundan ileri gelse gerektir.

Aynı zamanda buradan elde edilen yazılı belgelerde şu bilgiler bulunmaktadır.

1583 tarihli Şeriyye sicilinde "Karakeçili Köyü mukatasına" ibaresi geçer. Mukata; Bağ-Bahçe, Arsa haline getirilen ekim toprağı için ödenen bedeldir. Buna göre 1583 yıllarında Yörükan olan Karakeçililer, Ankara'nın Bâlâ yakınlarına yerleşmişlerdir.

Yine başka bir Şeriyye sicilinde (h. 3 muharrem 998 / m. 1589) "Ankara'lı Mustafa'nın Bennek (Tımar sahibi) Ağnam (Koyunlar) Badihava-i Yörükan-ı Karakeçili mukatalarına" kaydı yer almaktadır.

Bir başka kayıtta ise (9 Cemaziyelevvel 998 / m. 1589) tarihli Şeriyye sicilinde "Subaşı Mustafa, Karakeçili mukatasına ait işleri görüp gözetmek için Hamaloğlu Pirveli'yi tayin ettiği" yazılıdır.

(h. 1201 / m. 1786) tarihli kayıtlarda; Karakeçililer'in, Kasaba-i Bâlâ-Çukurcak nahiyesine bağlı bir aşiret olduğu, Bâlâ nahiyesi civarında barındığı belirtilmektedir.

Yine (h. 1205 / m. 1790) tarihli bir kayıtta da Karakeçili cemaatının Valide Sultan hassasına tabi olduğu yazılıdır.[54]

---

54. Mustafa Aydemir (Karakeçili Eski Belediye Başkanı)'in elinde bulunan dökümanlardan faydalanılmıştır.

15. asırda Kırşehir'de oturan Karakeçili'de oturan Karakeçililer Ankara ve Eskişehir'e sevk edilirken bir kısım Karakeçililer'in de buraya yerleştikleri yukarıdaki kayıtlardan ortaya çıkmaktadır.

Kırıkkale Karakeçililer'i elde bulunan bi bilgilere göre, 1786 yılında Bâlâ nahiyesine bağlanmıştır. Daha sonra Bâlâ'nın ilçe olmasıyla Karakeçili, nahiye olmuştur (1957).

1957 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur.

20.5.1990 tarih ve 3644 sayılı kanun gereği ilçe yapılıp Ankara ilinden ayrılarak Akkoşan ve Sulubük köyünü bünyesine alarak Kırıkkale iline bağlanmıştır.

1958 yılında Âşık Ali İzzet Özkan, oğlunun karakol komutanı bulunduğu Karakeçili'ye gelmiş, ilk belediye başkanı Necati Silsüpüroğlu ile tanışmış ve Karakeçili'nin insanları hoşuna gittiği için, Karakeçililer'in bir çok özelliğini dile getiren şu şiiri yazmıştır:

KARAKEÇİLİ

Şerefli şöhretli Karakeçili
Güzel Ankara'dır ili bu köyün
Seksen hocası var, bin duacısı
Beytullah'tan eser yeli bu köyün

Güzel insanı var, nurdur yüzleri
Ayet, hadis, kelamullah sözleri
Gılmandır erleri, huri kızları
Cennete gider yolu bu köyün

Hızır nebi gelir bu köye mihman
Kırkların mekânı burdadır ayan
Her yanı Bismillah giremez şeytan
Allah'ı zikreder dili bu köyün

Asil müslümanlar, keşf ü kemalat
Az kalmış softası yoktur cehalet

Hamiyet, asalet dopdolu servet
Her tarafı sağı solu bu köyün

Kırkbin köyün başkanıdır başıdır
Anadolu yaylasının döşüdür
Kurban dağı Arafat'ın eşidir
Hicaz'a benziyor çölü bu köyün

Yaz gelince cennet olan şu dağlar
Çiçekler açılır bülbüller ağlar
Coşar gelir zemzem suları çağlar
Rahmet gölüdür seli bu köyün

Bir cami yapmışlar aynı Beytullah
Orda namaz kılan hacı olur billah
Her Cuma'ya gelen hak Resulullah
Nur olur mihrabı, hali bu köyün

Hayırlı olsun ortaokul binası
Gençlere istikbal irfan yuvası
Hacının hocanın gerçek duası
Mürşide uzanır eli bu köyün

Yörükoğlu meraklı olur insanı
Hanedanlar hizmet eder mihmanı
Hak yoluna kurban olur her canı
Koyunu kuzusu malı bu köyün

Bindokuzyüz ellisekiz nihayet
Yalvarırım size ederim minnet
Evvel Allah'a sonra size emanet
Ali İzzet'in oğlu, kulu bu köyün

Âşık Ali İzzet Özkan

Çalışma sahamız olan Kırıkkale Karakeçilileri'nin Karakeçili tarihi hakkındaki görüşlerini İbrahim Yazıcı'dan (60) dinlediğimiz bilgilerden aktaracağız. Bunu yapmakla kitabî bilgiler ile Karakeçili yörüklerinin anlattıklarını karşılaştırma imkânı bulmuş olacağız.

İbrahim Yazıcı Karakeçililer hakkında büyüklerinden duyduklarını şöyle anlatıyor:

"Bizim dedelerimiz Orta Asya'dan göç ederek Suriye'nin Lara (Rakka) bölgesine yerleşmişler. Oradan da Anadolu'nun Urfa yöresine göç etmişler. Dedelerimiz Urfa'ya kırkbin çadır olarak gelmişler. Bundan rahatsız olan Urfa, Siverek halkı Konya'ya gidip padişaha şikâyet etmişler. Padişah, onların şikâyetini değerlendirip oraya adam görevlendirmiş. Adamlar Siverek'e gelmiş ki şikâyet edilmiş olan bu insanlar çok tertemiz, dindar, fakat padişahın emri olduğu için bu çadırlardan kırk kişiyi yanlarına alıp Konya'ya götürmüşler, meseleyi padişaha anlatmışlar. Padişah dedelerimizi haklı bulmuş fakat kırkbin çadırın bir bölgede kalmasının zor olacağını söylemiş. Bunun üzerine bu kırkbin çadır bölünmeye başlamış.

Karakeçili ismini alanlar Siverek'te kalmışlar. Develioğlu ismini alanlar Kayseri'ye, Sarıkeçili ismini alanlar Mersin, Pozantı ve Antalya'ya, Karakoyunlu ismini alanlar Konya'ya, Akkoyunlu ismini alanlar İzmir'e, Ceritoğlu ismini alanlar Yozgat ve Kırşehir'e, Obalılar ismini alanlar ise Kırıkkale'ye göç etmişler.

Bu ayrımdan sonra bizim aşiretimiz yani Karakeçili aşireti bölünüp Anadolu'nun birçok yerine göçmüşler. Aşiretimizin yoğun olarak göç ettiği yerler; Ankara, Balıkesir, Bursa, Eskişehir, Kütahya, Bilecik, Adapazarı, Kırşehir ve Kırıkkale'dir. Bunun dışında Çorum, Samsun ve Mersin gibi illere de göç etmişler.

Daha sonra Osmanlılar zamanında Kırşehir'deki Karakeçililer Ankara, Eskişehir arasına yerleştirilmişler.

Kısacası bizim aşiretimize Anadolu'nun her tarafında rastlamak mümkündür. Tüm anadolu Karakeçiler'i akrabadır. Hepimiz Ertuğrul Gâzi soyundanız.

Dedelerimiz 700-750 yıl önce Anadolu'ya gelmişlerdir."[55]

---

55. İbrahim Yazıcı (Yaş: 60)

1 - İlçenin Coğrafi Yapısı

İlçe arazisi Kuzey'deki 1540 rakımlı Küre, Güney'inde 1351 rakımlı Paşa (Barek, Beyrek) ve Ala Dağların[56] umumiyetle Doğu'ya Kızılırmak nehri vadisine müteveccih tatlı meyilli, hafif dalgalı çıplak sırtlarından ve Güney-Kuzey istikametinden uzanarak Kızılırmak vadisiyle birleşen Akkoşan Özü vadisinin geniş düz tabanından ibarettir. Batısında Bayram Kalesi (Bayram Tepesi) yer almaktadır.

İlçenin Doğu'ya bakan toprakları, bugünkü Kapulukaya Baraj gölünün sıfır noktası olarak bilinen yerle birleşmekte olup bu göl sahası Karakeçili ilçesine tabii bir güzellik kazandırmaktadır.

Kızılırmak nehri Kapulukaya barajının Doğu kıyılarını Keskin ve Çelebi ilçelerine ait köyler oluşturmaktadır.

İlçenin denizden yüksekliği 840 rakımdır, yüzölçümü 22.500 hektardır.

Karakeçili, Ankara ilinin Bâlâ ilçesinin Kuzey doğusunda olup, 60 nolu Ankara-Bâlâ-Kayseri yolunun Ankara'nın 97. km.'sindedir. Kuzey doğusundan 33 km. asfalt bir yolla Kırıkkale iline bağlı olması nedeniyle ulaşım yönünden rahat denilebilecek bir yerde bulunmaktadır.

İlçede bulunan minibüsler ve belediyenin otobüsü ulaşımı sağlayan araçlardır. Hem Ankara'ya, hem de Kırıkkale'ye her saat araba bulmak mümkündür.

Bitki örtüsü bozkırdır. Yalnız Kızılırmak kıyıları ve Kapulukaya barajı kıyıları yeşil alanlardır. Daha çok kavak ve sögüt ağacının varlığı görülmektedir.

Karasal bir iklime sahiptir. Kış mevsimi soğuktur, yaz mevsimi kurak geçmektedir. İlkbahar'da özellikle kırkikindi yağmurları görülür.

2 - İlçenin Nüfusu

İlçe, 1985 yılında nahiye olduğu dönemdeki 16 köy ile beraber toplam nüfusu 16.335 olarak gösterilmektedir.

1990 yılında Ankara'nın Bâlâ ilçesine bağlı nahiye olmaktan çıkıp Kırıkkale'nin bir ilçesi haline gelmiştir. Köylerin 14 tanesi Karakeçili'den

56. Ekrem Üzümlü, Selami Dince, Sadi Kazancı, ***"Karakeçili" maddesi, Türkiye Ansiklopedisi,*** C. III., Ankara, 1956, s. 326.

ayrılmıştır. İki köy ve bir de ilçe merkezinin nüfusu 7270 olarak belirlenmiştir.[57] İlçenin merkez nüfusu 6576'dır. Ne dışarıya ne de ilçeye önemli ölçüde göç olmamaktadır. Yalnız iş bulma maksadıyla Ankara'ya gidildiği gözlenmektedir.

Karakeçili'de iktisadi faaliyet kollarına göre çalışan nüfusu şu şekilde oranlamamız mümkündür.

Ziraat, avcılık, ormancılık sektöründe 1377 kişi % 71,9; imalat ve maden sanayiinde 112 kişi % 8,3; ticaret, inşaat ve bayındırlıkta 97 kişi % 5,1; diğer toplam hizmette çalışanlar 329 kişi % 17,2'dir.[58]

3 - İlçenin Eğitim ve Öğretim Durumu

Karakeçili'ye 1927 yılında ilkokul açılmasına rağmen, okuma-yazma oranı düşüktür. Bunun sebebini geniş tarım alanlarına, hayvancılığa ve kız çocuklarının okula çok az gönderilmesine bağlayabiliriz.

1967 yılında ortaokul, 1988 yılında da Karakeçili lisesi hizmete girmiştir. Böyle olmasına rağmen, okuma yazma oranı % 77,92'dir. Erkeklerde bu oran biraz daha yüksektir; % 87,60 dolayındadır. Kadınlarda ise % 68,41 olarak görülmektedir. Bu da gösteriyor ki, kadınların okuma yazma oranı ilçe ortalamasının altındadır.[59]

Kırıkkale'nin diğer ilçeleri ile karşılaştırdığımız zaman, Karakeçili ilçesinin okuma oranının % 6 oranında düştüğünü görürüz.

Yalnız son yıllarda özellikle lisenin açılmasından sonra okumaya daha fazla önem verildiği söylenmektedir. 1993 yılında açılan İmam-Hatip Lisesi de çok büyük fayda sağlamaktadır. Özellikle çevre köylerden gelen öğrencilerle ilçe canlanmaktadır. Üniversiteye girme oranı düşüktür. Bunu da yeterli sayıda ve branşta öğretmen olmamasına bağlayabiliriz.

4 - İlçenin Ekonomik Durumu

İlçenin ekonomik hayatı tarımla başlar, kısmen modern ve sulu tarım yapılmaktadır. Arpa, buğday, fasülye, nohut, ayçiçeği, mercimek, mısır, kavun,

---

57. Mehmet Erdoğan, ***Kırıkkale İlinin Cumhuriyet Döneminde Ekonomik ve Toplumsal Gelişimi, İldeki Belirleyici Sektörün Yeri ve Geleceğinin Planlanması,*** (Basılmamış Uzmanlık Tezi), Kırıkkale, 1994, s. 18.
58. Mehmet Erdoğan, ***a.g.e.,*** s. 53.
59. Mehmet Erdoğan, ***a.g.e.,*** s. 29.

karpuz bol miktarda yetiştirilmektedir. Özellikle fasülye ve ayçiçeği meşhurdur. TMO'nun 20.000 tonluk mekanik sistem, 5000 tonluk yarı mekanik sistem olmak üzere 25.000 tonluk kapalı sistem depolaması mevcuttur. Özel sektörün kurmuş olduğu Tadım Kuruyemişleri ise 6500 tonluk ayçiçeği depolama ve kavurma tesisi ile bu alanda faaliyet göstermektedir.

İlçede hayvancılık da küçümsenmeyecek ölçüdedir. Toplam hayvan sayısı 4445'tir. Bunların 3400'ü küçükbaş, 1045'i ise büyükbaş hayvandır.[60]

Karakeçili'de bir de Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur. Burada yeni sanayi ürünleri imal edilmemekte; sadece oto tamir, oto eketrik, kaporta, torna, oto yedek parçası takımı işleri yapılmaktadır.

Bunun dışında 7 adet doğrama ve mobilya atölyesi mevcuttur.

Nüfusun çalışma sahasını oranladığımızda şu işlerde çalışıldığı görülmektedir. Ziraat, ormancılık, imalât, ticaret, inşaat, bayındırlık ve diğer toplum hizmeti görülmektedir.

Bunun yanısıra özellikle nakliyecilik önemli bir geçim kaynağıdır. Nakliyecilik yanında "Biçer"lerle Anadolu'nun her tarafına giderek ekin biçmekte ekonomiye katkı sağlamaktadır.

Karakeçili'nin arazi dağılımı şöyledir: Yüzölçümü 22.500 hektardır. Tarım alanı 12.736 hektar; orman, fundalık alan 2.339 hektar, çayır ve mera alanı 2.000 hektar, tarım dışı alan ise 2.224 hektardır.[61] Bu da gösteriyor ki, Karakeçili'de tarım alanı çok geniş, geçim tarımla sağlanmaktadır. Bunun yanında çayır ve meraların olması da hayvancılığın yapıldığına işarettir.

5 - İlçedeki Tarihî Eserler ve Tarihî Olaylar

Karakeçili aşireti 16. yüzyılda Osmanlı iskanı ile buruya yerleşmiştir. Karakeçili ilçesinde tarihî bir eser olan Kızılırmak üzerindeki Çeşnigir Köprüsü'nün kesin yapımı bilinmemektedir. Yaklaşık 900 yıl önce yapıldığı rivayet edilen yedi kemerli kızıl sert taşlardan yapılmış tarihî değeri olan bir köprüdür.

Bazı rivayetlere göre Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında (1516-1517) Mimar Sinan'a yaptırdığı belirtilmektedir. Fakat köprüde Osmanlı mimarîsinden çok, Selçuklu mimarîsinin özellikleri görülmektedir.

---

60. ***Kırıkkale İli Envanteri,*** (Kırıkkale Valiliği İl Planlama Müdürlüğü), 1993,
61. Mehmet Erdoğan, ***a.g.e.,*** s. 84.

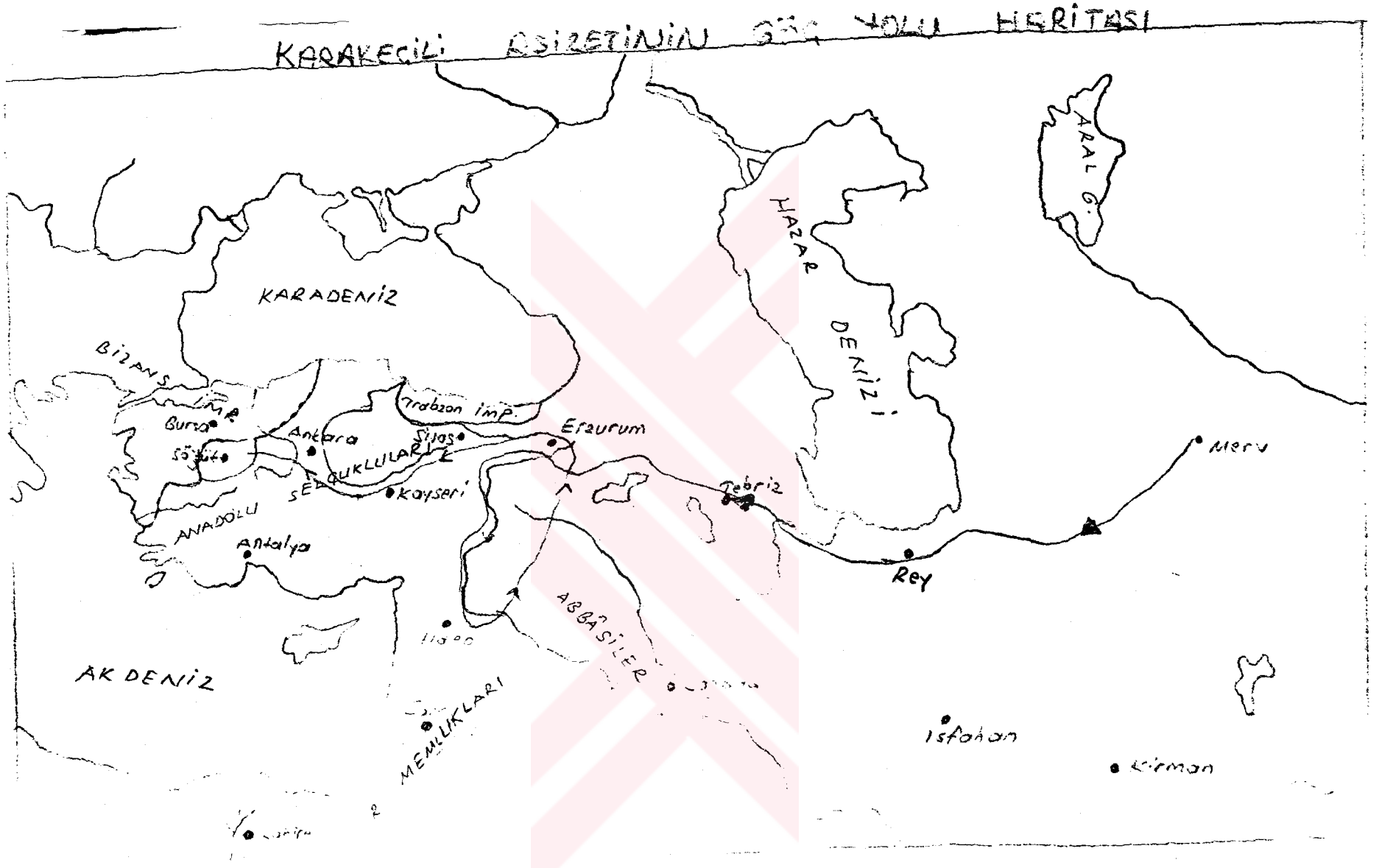
Kızılırmak üzerindeki bu köprü Karakeçili'ye 3 km. uzaklıktadır. Birinci derecede tarihî eser olarak kabul edilmesine rağmen, Kapulukaya barajının suları altında kalmış ve korunması gereken bir durumdadır.

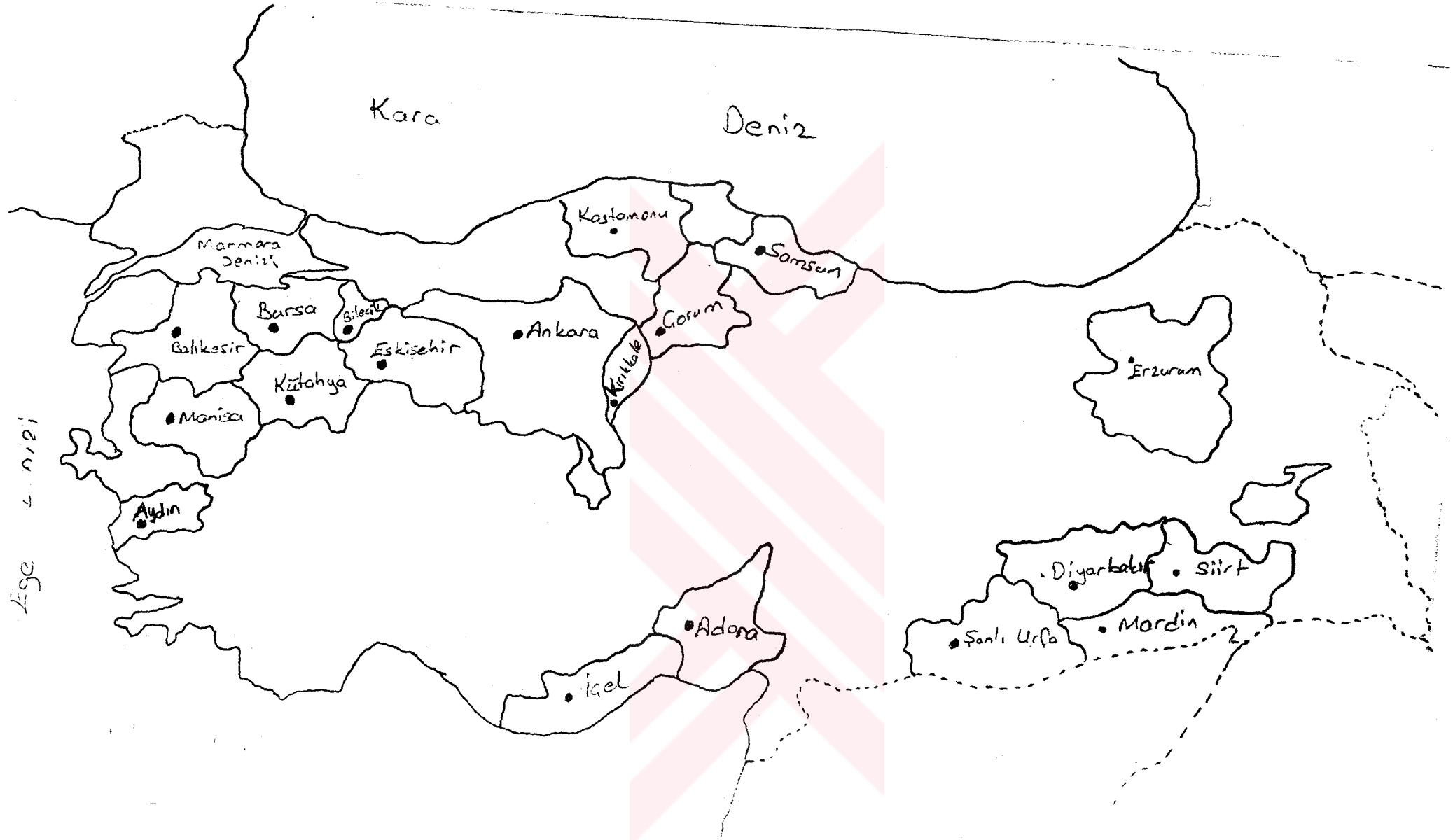
Karakeçili'nin Güneydoğusu'nda bulunan tepelerde tarihî kale kalıntıları göze çarpmaktadır. Bunun yanında arap harfleri ile yazılı mezartaşlarına rastlanmaktadır.

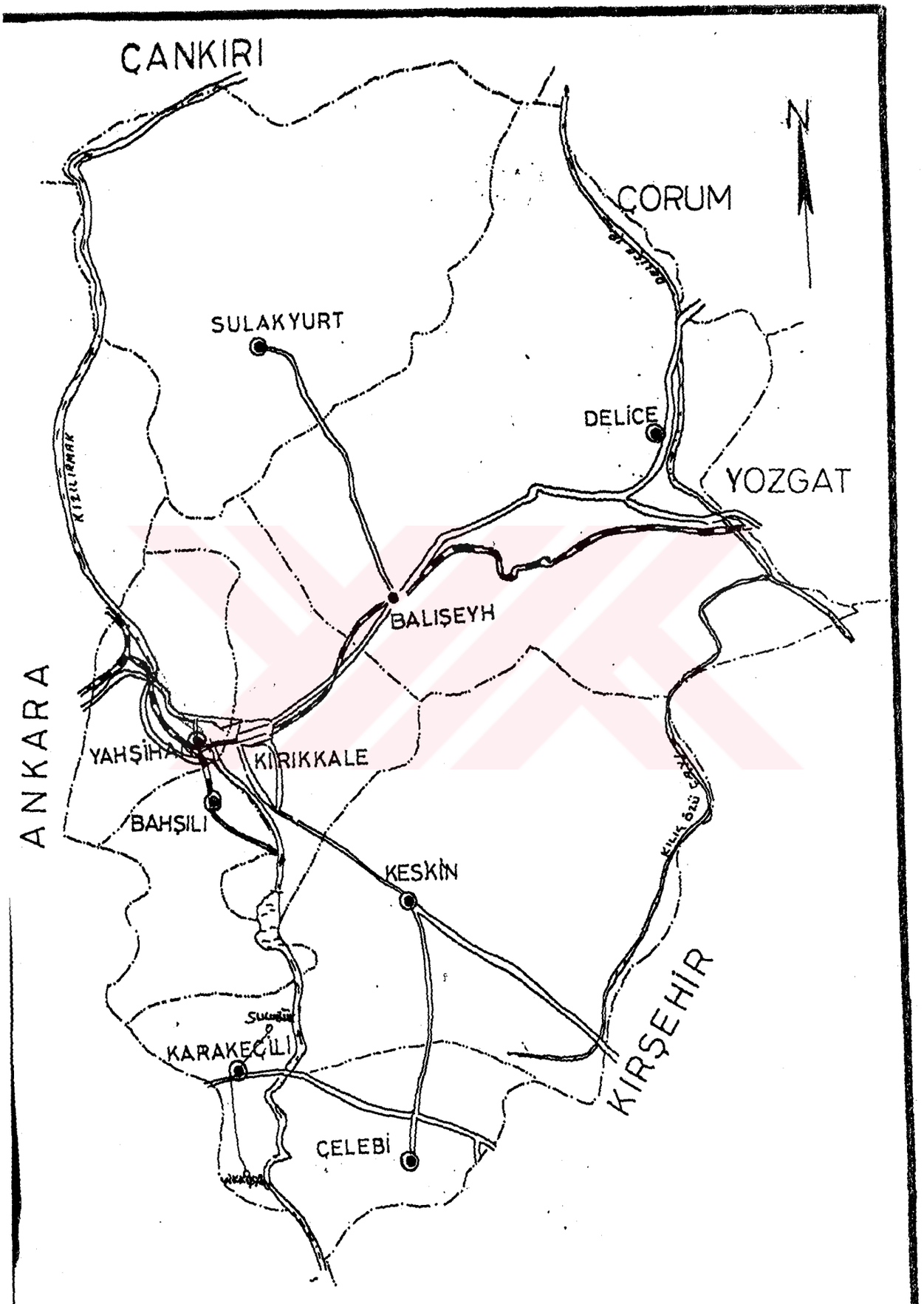
Yine kızılırmak'ın üzerinde yapım tarihi belli olmayan "Gavur Değirmeni" ismi verilen bir su değirmeni mevcuttur. Bu değirmen de barajın altında kalmıştır.

Kaman-Ankara karayoluna ipek yolu denilmektedir. M. Kemal Atatürk'ün Ankara'ya giderken buradan geçtiği için, bu yolda hemen hemen her yıl kutlamalar yapılmaktadır.

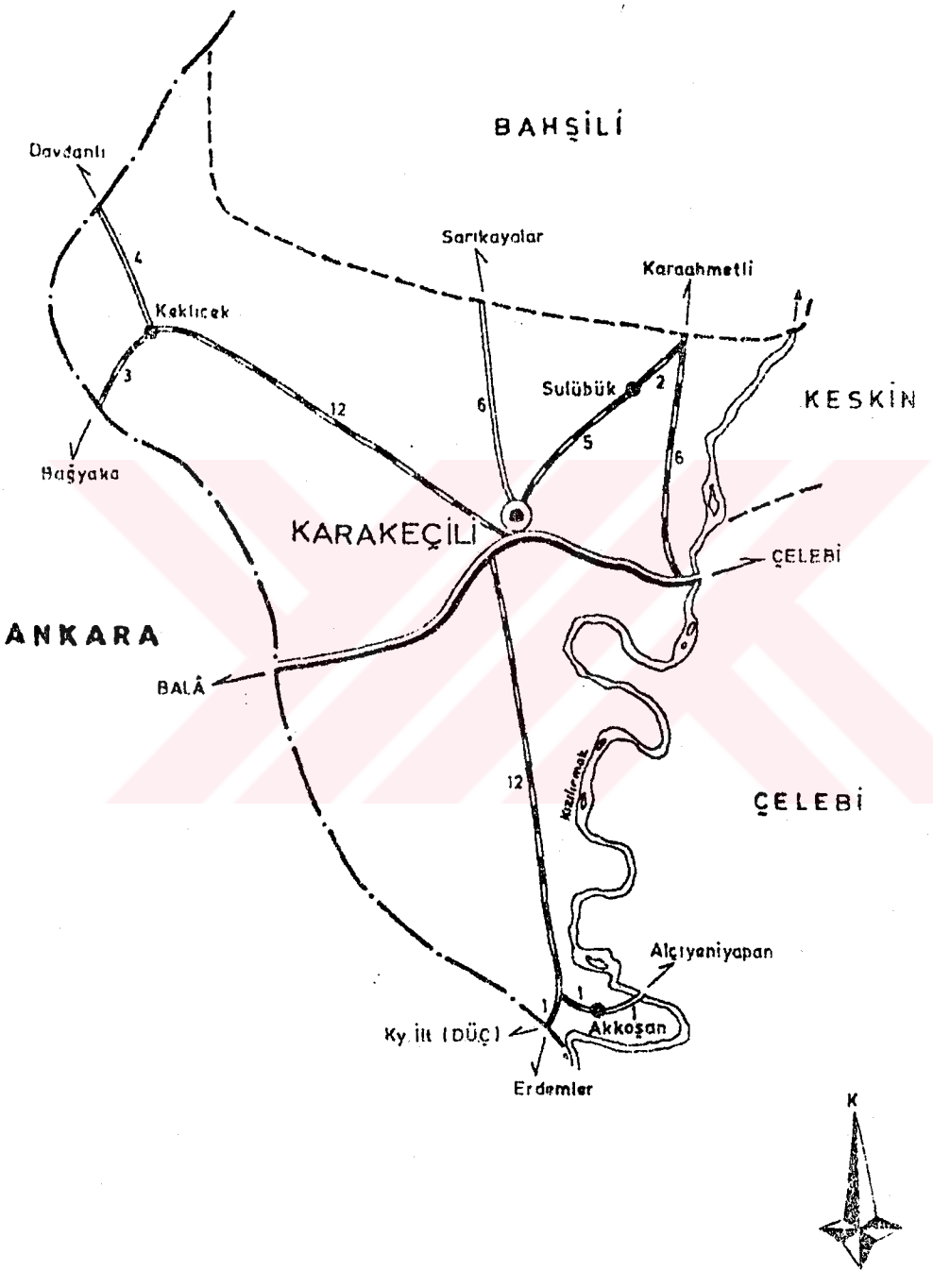
Bir de tarihî olay olarak *Ertuğrul Gâzi'yi Anma Törenleri* için Söğüt'e gidilmektedir. 1995 yılı içinde Karakeçili ilçesinde de bu törenlerin gerçekleştirilmesi planlanmış bulunmaktadır.

KARAKEÇİLİ AŞİRETİNİN GÖÇ YOLU HARİTASI
KARADENİZ
BİZANS İMP.
Bursa
Ankara
Sivas
Trabzon İmp.
Erzurum
SELÇUKLULAR
Kayseri
ANADOLU
Antalya
AK DENİZ
MEMLUKLAR
ABBASİLER
HAZAR DENİZİ
ARAL G.
Tebriz
Merv
Rey
İsfahan
Kirman

Kara
Deniz
Kastamonu
Samsun
Marmara Denizi
Bursa
Bilecik
Çorum
Ankara
Balıkesir
Eskişehir
Kırıkkale
Kütahya
Erzurum
Manisa
Aydın
Diyarbakır
Siirt
Adana
Şanlı Urfa
Mardin
İçel

ÇANKIRI
N
ÇORUM
SULAKYURT
DELİCE
YOZGAT
KIZILIRMAK
BALIŞEYH
ANKARA
YAHŞİHAN
KIRIKKALE
BAHŞILI
KESKİN
KIRŞEHİR
KARAKEÇİLİ
ÇELEBİ

06_KARAKEÇİLİ

II - FOLKLOR

II - FOLKLOR

A - Folklor Hakkında Teorik Bilgi

Folklor, halkın geleneğine bağlı maddî ve manevî kültürü kendine özgü metotlarla derleyen, araştıran, çözümleyen ve halk kültürü üzerinde değerlendirmeler yapan bir bilimdir; yani halkın bilimidir.

Bazıları, folkloru sadece eski ananelerin, bugün cemiyetin geri kalmış tabakalarında hâlâ yaşayan, artıklarını tetkik etmeyi üzerine alan, bir bilgi diye kabul etmektedirler.[62] Bu düşünceye göre bugün folklorun sosyal vazifesi kalmamıştır sonucuna varırız.

Fakat şu unutulmamalıdır ki, toplum var oldukça, millet yaşadıkça folklor da yaşamaya devam edecektir. Çünkü folklorun inceleme alanı halkın kültürüdür. Folklorculara göre halk; ortak sosyal ve kültürel özellikleri bulunan insan topluluğudur. Halk yalnız köylerde değil, şehirlerde de yaşamaktadır. Çiftçi, işçi, memur, esnaf, profesör, cumhurbaşkanı, halk kültürünün taşıyıcısı olarak halkı oluşturmaktadır.[63]

Bir olayın ve kültürün folklor malzemesi sayılabilmesi için bir takım özelliklere sahip olması gerekir. Bu özelliklerin en önemlisi; bu kültürün halka ait olmasıdır. Halka ait olmayan kültürel ürünler, folklor malzemesi sayılmaz. Aynı zamanda bu ürünlerin nesilden nesile, toplumdan topluma geçerek yayılması gerekir. Bu iki özellik kültür ürünlerinin folklor malzemesi olmasını sağlar.

Folklor, insanın doğum, evlenme, ölüm gibi önemli devrelerini konu alan ve bu devrelerde uygulanan kültürel etkinlikleri inceleyen bir bilim dalıdır. İşte halk ve halkı oluşturan birey için hayatın dönüm noktaları ne kadar önemli ise folklorda aynı öneme sahiptir. Çünkü bu dönüm noktalarında yapılan uygulamalar folklorun temel taşıdır.

Folklor, Türk kültürünü araştırıp değerlendirmekle toplumun sosyo-ekonomik dinamiklerini ortaya çıkarmakta, milletin kültür birliğini sağlamakta,

---

62. Pertev Naili Boratav, ***Folklor ve Edebiyat,*** C. I., Adam Yayınları, İstanbul, 1982, s. 29.
63. Nail Tan, ***Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler,*** Halk Kültürü Yayınları, İstanbul, 1988, s. 5.

mahallî kültürü önce millî kültür sonra da evrensel kültür haline getirerek insanlığın ortak kültürüne katkıda bulunmaktadır.

Folklorun inceleme sahasına baktığımız zaman, şu sanat ve bilim dallarına malzeme verdiğini görürüz. Teknoloji, etnografya, sosyoloji, sanat tarihi ve edebiyat folklordan yararlanan daha açık ifade ile folklorun vermiş olduğu malzemeyi kullanan bilim dallarıdır.[64]

Folklorun edebiyata verdiği malzeme ile halk edebiyatı ürünleri oluşmaktadır. Bunu bir örnekle netleştirmemiz mümkündür: Çocuk dünyaya geldikten sonra, ona bir takım uygulamalar yapılır. Çocuğun uyuması için "ninniler" söylenir. Gençler evlenirken bir takım folklorik faaliyetler yapılır. Bunun yanısıra "*köy seyirlik oyunları, türküler, halaylar* ihmal edilmez. Yine ölüm olduğu zaman da, halk edebiyatında önemli yeri olan "ağıt" vazgeçilmez bir teselli kaynağı olur. Hem ölümle ilgili folklorik nitelikler ortaya çıkar, hem de halk edebiyatı ürünü olan ağıt söylenir.

Asıl konumuz olan Karakeçili folklorunda yukarıda belirttiğimiz folklor-halk edebiyatı ilişkisini görmemiz mümkündür.

Karakeçili folklorunu incelerken folklorun amacına uygun bir inceleme yaptık. Böylece Karakeçili oymağının kültürüne katkıda bulunarak , adı geçen kültürün ebedîleşmesine yardımcı olacağımıza inanıyoruz.

Folklor çalışmasının hazinesi, kuşku yok ki derlemedir. Yaşayanların içinde bulundukları durumları ve meydana getirdikleri olayları zamanla unutmaları doğaldır. Bu yüzden tek ağızdan yapılan derlemeler yeterli olmuyor. Bizde bir konu üzerinde bir çok kişiden faydalandık ve en geniş şekilde anlatan kaynağı temel kabul edip bunun üzerine folklor derlemesini gerçekleştirdik.

Büyük Karakeçili oymağının böyle mütevazi bir araştırma ile tanıtmaya çalışmanın çok önemli bir iş olduğunu söylemek mümkündür. Bunun önemini kavrayarak gereken titizliği gösterip, forklor derlemesini yapmış bulunuyoruz.

---

64. Metin Karadağ, ***Halkbilimine Giriş,*** Uludağ Üniversitesi Yayınları, Balıkesir, 1989, s. 12.

B - Karakeçililer'de Gelenek - Töre

Karakeçililer, gerçekten çok misafirperverdirler. Misafir ağırlamakta âdeta yarış etmektedirler. 1959'larda Sarıkamış'tan Urfa taraflarına intikal eden bir süvari bölüğünü, ağırlıkları ve atlarıyla birlikte bir haftaya yakın ağırladıkları, askerin itiyacını temin ettikleri, atların yemini tedarik ettikleri anlatılmaktadır. Süvari alay kumandanı meşhur binici Albay Eyüp Öncü, Karakeçili beylerine, bu asil ve Türk'e yakışır davranışlarından dolayı takdir ve teşekkürlerini belirten bir mektup yazmıştır. Bu mektubu camlatıp çerçeveletip saklamışlardır. Her gidene bu mektubu iftiharla göstermektedirler.[65]

Misafirperverlik konusunda Kırıkkale Karakeçilileri de onlardan geri kalmazlar. Kaynak kişimiz Mevlit Aybayrak, evine misafir olan bir manga askerin bir hafta kalmalarını heyecanla anlatmakla bizleri de duygulandırdı.

Karakeçililer vaktiyle hatırlı, saygıdeğir misafirlerinin önüne yiyecek olarak koyunbaşı getirirlermiş. Bu hatırlı misafir, pilav ve başka yemeklerden de yiyebildiği halde, onun asıl payı bu "koyun başı" olurmuş. Bugün artık şehirli misafirlere "koyun başı" ikram edilmiyor. Sadece kendileri gibi aşiret geleneğine bağlı, aşiret reislerine, beylerine, büyüklerine çıkarıyorlar. Hatta kan davasını bırakıp barışmaya karar verdiklerinde, bir taraf diğerine ziyafet veririr, önüne zengin bir sofra çıkarır. Bu sofrada koyun başı da bulunur. Yemeği veren şahsın çocukları, yemeğin türlü yerlerinden tadar, yemekte zehir bulunmadığını gösterdikten sonra, hasım misafirlerini de buyur ederler. Gazi Antep'in Borak Türkleri tüm misafirlere koyun başı ikramı yapmaktadırlar.

Gerek Karakeçililer'in gerek Boraklılar'ın misafire baş ikram etme geleneği, çok eski bir Türk töresine dayanmaktadır. Türk töresinde buna "ülüş, pay, muçe" adı verilmektedir. Kaşgarlı Mahmud "ülüş"[66] kelimesini, paylaştırmak, dağtımak, üleştirmekle izah etmektedir. Oğuz (Türkmen) geleneğinde yirmidört Oğuz boyunun yaylalarda, kışlalarda, şölenlerde, toylarda, savaş hallerinde belli, değişmez mevkileri vardır. Bu mevkilere "orun"[67] denilmektedir. Bundan başka "her mevkiin kendine mahsus "ülüş"ü

65. Mehmed Eröz, ***Doğu Anadolu Üzerine Sosyo-Kültürel Bir Araştırma,*** s. 34.
66. Kaşgarlı Mahmud, ***Divanü Lügati't-Türk Dizini;*** Çev: Besim Atalay, C. I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986, s. 62.
67. Kaşgarlı Mahmud, ***a.g.e.,*** C. III., s. 222.

vardır. Bir kabilenin muayyen bir mevkiye oturması, kesilen hayvanların muayyen bir veya bir kaç azasında onun hakkını göstermiş olur.

Bu hak yalnız kabilenin değil, bir aile fertlerine karşı bile rivayet edilir. Meselâ babası hayatta olmayanlar kendi evlerinde baş kemiğini ellerine bile almazlar, ananeye göre, bağırsak ve boyun çobanın hakkıdır. Çoban bunu talep edebilir. "Alaaddin Keykubad devrinde bu ananenin bir "Oğuz töresi" sıfatı gibi tatbik edildiği o zamanda rivayet olunmuştur. Alaaddin Keykubat'ın şöleni, yalnız Reşidüddin"den mülhem değildir. Yazıcıoğlu Ali'nin rivayetleri dikkat çekicidir:

"İş bu tertip üzre oturmağ gerek
Önlerinde muçeler durmağ gerek
Qımız ü qomran da bu tertib ile
Ağa (ve) ini arasında içile
Uruğ ü suyuna göre virile
...

Bu rivayetteki "muçele" kelimesi şüphe yoktur ki Kırgız-Kazak ve Başkurtlarda kullanılan "muçe'" ıstılahının aynı olup, aynı "hisse ve ülüş" manalarındadır.[68]

İç, Doğu ve Kuzeydoğu Anadolu Alevileri her hafta Cuma akşamları yaptıkları Cem'de kesilen kurbandan ilkönce lohusalar, gebe kadınlar, hastalar ve fakirler için bir hisse ayırırlar ki, buna "pay" denilmektedir. Ege ve Toros tahtaları ise, pişirdikleri yemeklerden birkaç komşusuna da gönderirler. Buna Toroslar'dakiler "ülü", Egeliler "ülüş" adını verirler. Bu durum eski Türk geleneğinin ismiyle yaşadığını göstermektedir.

Açıkça görülüyor ki, Urfa Karakeçililer'i Türkçe'den başka bir dil konuşmalarına rağmen, çok eski bir Türk geleneğini; muçe, pay, ülüş adetini yaşatmaktadırlar. Sadece bu keyfiyet bile onların Türk asıllı[69] olduğunun en büyük şahididir.

Diğer bir gelenekte "cirit oyunu" geleneğidir. Cirit, bilindiği gibi çok eski bir Türk sporudur. Urfa Karakeçililer'i her cuma namazından sonra köy meydanında toplanıp cirit oynarlar. 40-50 atlı iki kola ayrılır ve birbirlerinden rakip davet ederler. Biri diğerini yakalarsa çubukla yavaşça vurur. Böylece

68. Abdülkadir İnan, ***Makaleler ve İncelemeler,*** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987, s. 224.
69. Mehmet Eröz, **a. g.e.**, s. 36.

onu mağlup etmiş olur. Vaktiyle bilinen cirit oyununu da oynarlarmış, şimdi o terkedilmiş. Esasen o ciridi bugün sadece Bilecik Karakeçilileri ile Erzurum, Gümüşhane çevresi köyleri oynamaktadır, diğer yerlerde tertkedilmiştir.

Karakeçililer'in düğün adetleri, diğer Türk boylarındakinin hemen hemen aynıdır. Özellikle Urfa Karakeçililer'inde şu anda bile kız istemede başlık (kalın) âdeti devam etmektedir. Başlık (kalın) bütün Türk dünyasında bilinmektedir. Kazaklar ve Kırgızlar' da aynı kelimeyi kullanmaktadır. Kaşgarlı Mahmud "kalıng" diye bahsettiği kelimeyi "öncül mihir olarak kadına verilen çeyiz" diye açıklamaktadır.[70]

Ege, Akdeniz, İç Anadolu'nun birçok yerlerindeki yörükler, Türkmenler, köylüler kız istemede, müstakbel gelin için bir pazarlık yaparlar. Bu bedel aynî veya nakdî olabilir. Buna başlık veya daha ziyade "kalın" denilmektedir. Bu parayı kızın babası, kızının ihtiyaçlarına sarfeder. Bazı babalar da sırf kendileri için bu parayı isterler. Çok dikkat çekicidir ki, binbeşyüz iki bin yıl önce yaşamış o'an Orta Asya Türkleri de aile yuvasını kurarken, aynı geleneği tatbik ediyorlar ve evlenecek kız için verilen aynî ve nakdî bedele, tıpkı bugünkü Anadolu'da yaşayan Karakeçili yörükleri, Türkmenler, Afganistan Özbekleri "kalınsız" kelimesini "çeyizsiz kalırsınız" anlamında kullanmaktadırlar.[71] Bu kültür devamlılığı bize çok şey öğrettiği ve gurur verdiği gibi, Kürt denilen ve Türkçe'den başka dil konuşan aşiretlerin boyların ve oymaklarında Türk asıllı[72] olduklarını ortaya koymaktadır.

70. Kaşgarlı Mahmud, ***a.g.e.,*** C. III, s. 371-372.
71. Hüseyin Namık Orkun, ***Eski Türk Yazıtları,*** İstanbul, 1939, s. 104-106.
72. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 37.

C. Karakeçililer'de Evlilik ve Düğün Âdetleri

Karakeçililer'de evlenmek ve düğün yapmak çok önemli bir gelenektir. Erkek çocuğu olmasını can ü gönülden isteyen ana-baba, bu çocuğun büyüyüp evlenmesini ve mürüvvetini göstermesini de yine aynı derecedeki arzuyla istemektedir. Çocukları büyüyen ana-baba onlara münasip eş bulma kaygısına düşerler. Daha çok arama işini "oğlan evi" yapar. Çünkü kız ana ve babasının çıkıp kızına münasip yer araması, toplumda yadırganmaktadır.

Gençler evlenecek çağa gelince, babalarının yanında aynanın karşısına geçip saç tararlar, evde basit olmayan olaylara sinirlenirler ve analarına evlenmek istediklerini söylerler. Babalara söylemek uygun görülmez. Zaten aynanın karşısına geçip saç taramaya başlayınca baba, gönderilen mesajı anlar. Artık oğlunun evlenme çağının geldiğini anlar ve kız aramaya başlar. Oğlanın eline tesbih alıp dam başlarında sallaması da buna bir işarettir.

Karakeçili'de kimin yetişkin kızı var ise onları gözucu ile gözler. Bu sırada baba ve ana alacakları kızın "namuslu ve ahlâklı" olmasını isterler. Bu sebepten dolayı ilçede kim iyi kız yetiştirirse onun kızına talip olurlar.

Fakat eğer oğullarının daha önceden bir sevdiği var ise, önce onu düşünürler, kızda aranan özellikler var ise, o zaman o kızı isterler.

Eğer oğlanın sevdiği kızda aranan özellikler yoksa ana-baba kendilerinin vermiş oldukları kararı daha uygun görüp o şekilde yaparlar.

Genç kızlar da evlenme çağına gelince bir takım hareketler yaparlar. Sevdikleri delikanlılar var ise, onlara mektuplar yazarlar. Düğünlerde onlardan gözlerini ayırmazlar. Birbirlerini seven gençler, birbirlerine karşılıklı "maniler, türküler" söylerler.[73]

Kızın istenilmesine karar verildikten sonra oğlan tarafından bir kaç kadın gidip kızın anasına duyururlar. "Biz senin kızını oğlumuza alacağız" diye. Bunun üzerine kız tarafı oğlan tarafının soyunu araştırır, oğlan tarafı kız tarafının soyunu araştırır. Bu da gösteriyor ki, Karakeçili yörükleri birbirlerini tanımalarına rağmen, soy temizliğine önem verdikleri için soylarını tekrar tekrar araştırmaya önem veriyorlar. Bunun yanısıra yukarda da belirttiğimiz gibi, ahlâk yapısı çok önemlidir. Bundan dolayı kızın anasının ahlâk yapısı iyice araştırırlar. Yakın

73. Mehmet Ali Ekrem, ***"Nogay Türklerinde Kız İsteme, Söz Kesme ve Düğün"***, IV. Milletlerarası Türk Folklor Bildirileri, C. IV, Ankara, 1992.

komşularından sorulur. Çünkü Karakeçili'de diğer yerlerde olduğu gibi şu darb-ı mesel esas kabul edilmektedir:

"Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al." sözünün, kızın anasının özellikerini yansıtacağına inanılır. Anası temiz, ahlâklı, şuurlu ve geçimli olan kızlar tercih edilir.

Erkek tarafından dünür gelineceği haberini alan kadın, kocasına haber verir. Daha sonra evde bir hazırlık yapılır. Eğer kızın gönlü var ise, evi güzelce temizler, kendi süslenir ve dünürlerin gelmelerini bekler. Erkek tarafından oğlanın babası ve yakın akrabalarından bir iki kişi gelir. Oturup hoş-beş yaptıktan sonra, erkek tarafından en yaşlı olanı "Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile kızınızı oğlumuza istiyoruz" der. Eğer kızın babasının vermeye gönlü var ise, o zaman "Ben aileme, kıza, akrabalara danışayım. Onlar ne derse onu yaparız, Allah'dan hayırlıysa olsun" der. Eğer kızın babasının gönlü yoksa o zaman "Sizin aradığınız yitik bende yoktur" der ve kızını veremeyeceğini söyler.

Kızına, ailesine ve akrabasına sormak için zaman isteyen baba, bir müddet daha oğlan tarafından soyunu sopunu araştırır. Eğer vermeye tam olarak niyet ederse, kızının gönlünün olup olmadığını öğrenir. Kız "sessiz durursa" veya "babam ne derse o olsun" derse, ikinci gelişlerinde kızını verir. O sırada kız kahve ikram eder. Buna "söz kahvesi denir.

Kızın "sessiz durması" diğer Türk boylarında da "evet" anlamı taşımaktadır.

Karakeçili'de çocuklar erken yaşta evlendirilmektedir. Bunun sebebi ise, ana babanın çocuğunun mürüvvetini görmek istemesidir.

Karakeçili'de eğer iki genç birbirini sever de kızın babası kızı vermezse, o zaman kız kaçırma olayı görülür. Bu kız kaçırma olayı, pek hor görülmez. Kız kaçırma durumunda iki gencin birbirini daha çok sevdiği düşünülür ve onların bu sevgisine saygı duyulur. Yalnız kızın babası ve kardeşler bir müddet damat adayı ile konuşmazlar. Daha sonra nasihatı dinlenir iki ihtiyar bunları barıştırır ve damat kayın peder ve kayın biraderler arasında normal bir durum oluşur.

"Söz kahvesi" içildikten sonra orada bulunan büyükler, yani aile büyükleri düğün ve nişan için nelerin yapılması gerektiğini belirlerler. Ne kadar çeyiz alınacağına, ne altın takılacağına karar verirler.

Bu ara kız evi ve erkek evi nişan hazırlıklarına başlarlar. Eskiden genellikle nişan yapılırken altın, gümüş ve takılar takıldığı söylenmektedir. Ama şimdilerde gümüşten takıların ömrü bitmiştir. Artık herkes altın takılar takmaktadır. Takı takma işleri yapıldıktan sonra nişana davet edilen insanlara

ikramlarda bulunulur. Nişan yapılırken kıza sadece altın takılmaz. Aynı zamanda giyecek elbiseler getirilir. Gelin adayının tüm çamaşırları ve eşyaları artık erkek evinden gelir.

Karakeçili'de gelin adayına nişan döneminde şunlar götürülür: Altın takılar, başına çarpa, entari, iskarpin gibi baştan ayağa kadar tüm elbiseler... Nişanda, yakın akrabalar da geline çeşitli hediyeler getirirler. Nişan ve ikram işleri bittikten sonra, kızlar kendi arasında erkekler kendi arasında eğlenirler.

Nişan yapıldıktan sonra düğün hazırlıkları başlar. Yalnız düğün yapılmadan önce, nişanlı görmeye gidilir. Nişanlı görme işleri gizli yapılır. Nişanlı kızın babasının, kardeşlerinin bilassa erkek kardeşlerinin haberi olmadan gelir. Nişanlısı ile görüşüp gider. Yalnız son zamanlarda, bu gizlilik ortadan kalkmıştır. Çünkü artık "nikâh" söz kesiminden sonra yapılmaktadır. Bundan dolayı, bir serbestlik doğmakta, nişanlılar birbirlerini rahatça görmektedir.

Karakeçili'de nişandan sonra düğünden önce bir "başlık verme" âdeti zamanla yaşanmış, fakat günümüzde "başlık verme" âdeti ortadan kalkmıştır. Şimdi artık eşyaların bir kısmını kız evi, bir kısmını da oğlan evi hazırlamaktadır. Artık oğlan, başlık parası korkusundan kurtulmuş durumdadır. İki taraf hazırlıkları bitirdikten sonra "kesim kesme" işi yapılır.[74]

Yani düğün gününü belirtemeye "kesim kesme" denir. Tabii bu sırada yapılan çeyizler de sözkonusu olur. İki taraf da yapmış oldukları çeyizleri söylerler. Eğer eksik var ise, o eksikleri oğlan tarafı karşılar. Sonra düğün günü belirlenir. Düğün günü belirlenince, kızın akrabaları, kızı davet etmeye başlarlar. Nasıl askere gidecek delikanlı yakın akrabalar tarafından davet edilirse, düğünü olacak kız da davet edilir. Davet yerlerinde, diğer kızlarla çeşitli oyunlar oynanır, eğlenceler yapılır. Bu işler aşağı-yukarı onbeş gün devam etmektedir.

Bu arada erkek tarafı, düğün hazırlıklarını yapar. Karakeçili'de düğüne davet etmek için son zamanlarda davetiye bastırılmaktadır. Fakat daha önceleri düğüne davet edilirken ya kibrit, ya da bardak dağıtımı yapılırmış. Bunun yanısıra en yaygın davet yöntemi, iki kişinin çıkıp ev ev gezerek "hayırlı işimiz var, bize buyurun" diye şifahi davet yöntemidir. Bilhassa maddî durumu yetersiz olan bu davet yöntemini tercih etmektedir.

---

74. Numan Kartal, '***Kocacıkta Düğün Gelenekleri ve Anadolu'da İzleri***", III. Milletlerarası Folklor Kongresi Bildirileri, C. IV., Ankara, 1987, s. 209.

1 - Kırıkkale Karakeçilileri'nde Eski Düğün Âdetleri

Önceleri Karakeçili'de düğünler bir hafta sürermiş. Bu da gösteriyor ki, halkın ekonomik durumu iyi olduğu ve vakti bol olduğu zaman, eğlenmeye daha çok zaman ayırıyor. Şimdi Karakeçili düğünleri üç gün sürmektedir.

Eski düğünlerin bir hafta sürdüğünü söylemiştik. Halktan edindiğimiz bilgiye göre, düğün pazartesi günü başlar. O gün düğün odunu getirmek için dağa odun getirmeye gidilir. Dağdan odunu kim önce getirirse, ona çeşitli hediyeler verilir.[75] Düğünün ikinci günü yani Salı günü, düğün ekmeği pişirilir. Çarşamba günü, havyan kesilir. İnek, koyun, keçi gibi hayvanlardan yeteri kadar kesilir. Bu kesimde zengin-fakir gözetilmez. İster zengin olsun, ister fakir, muhakkak düğünde yeteri kadar hayvan kesmek zorundadır. Perşembe günü düğün yemeği pişirilir. Pilav, sarma, dolma, fasülye yemeği, patates yemeği, et kavurması, ayran, tatlı, salata gibi yapılması geleneğe göre icap eden tüm yemekler hazırlanır. Cuma günü artık Cuma namazından sonra bayrak hazırlanır. İmam dua eder ve duayla birlikte bayrak diker. Bayrak dikiminde dikkati çeken bir durum vardır. Şu anda Anadolu'nun bir çok yerinde olan adet, burada da görülmektedir.

Bayrağın ucuna takılan elma veya soğan ve onlara saplanan tavuk telekleri o bayrağın düğün bayrağı olduğunu simgelemektedir.

Düğün bayrağını resmi tören bayraklarından ve herhangi bir işi bitirdikten sonra dikilen bayraktan ayıran en büyük özelliği, elma veya soğanla onlara sokulan tavuk telekleridir.

Bayrak dikildikten sonra, orada toplu olarak bulunan halk düğün evine girer. Düğün yemeklerinden yerler. "Bayrağınız hayırlı olsun" deyip "yolluk" vererek ayırlılırlar. Cuma ve Cumartesi günleri akşama kadar "bayrağınız hayırlı olsun"a gelmeler devam eder. Cumartesi günü, akşam olunca kına yakma merasimi başlar. Oğlan evinden birkaç kadar kız evine gidip, gelin adayını süslerler. Ortaya oturtup çeşitli kına türküleri ile kınasını yakarlar. Kına yakma işi bittikten sonra dönüp oğlan evine gelirler. Oğlana da kına yakılır. Kız evinde söylenen kına türkülerini zurnacı zurnasıyla çalarak oğlana da kına yakılır. Bir de kına yakımından sonra oğlanı koyuraycak olan sağdıcın eline de yakılır.

75. Mehmet Eröz, ***Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük Türkmen Köyleri,*** T.A.İ. Arş. Dergisi, Sayı: 81, İstanbul, 1962, s. 6.

Sağdıc düğünü olan damadı korumakla yükümlüdür. Dâmada da kına yakıldıktan sonra, artık düğün evinin boşalmaya başlandığı görülür. Damadın arkadaşları kalır.

Bir de düğünde hizmet eden "zongur" kalır. Bu "zongur" denen kişi., düğün sahibinin ya dostudur, ya da en yakın akrabasıdır. Dâmadın yanında kalan gençlere hizmet eder. Gençler bir arada kılanca, sağdıç birer fincan acı biberli kahve ikram eder. Ağızları yanan gençler "ağzımızı tatlandıralım" diye çıkıp giderler. Her delikanlı nazının geçtiği adamın kümesine girer, gizlice bir horoz, tavuk ne varsa alır. Tüm gençler böyle yapar. Daha sonra "zongur" bunları hazırlar, hep birden yerler, sabaha kadar eğlenirler.

Pazar günü olunca, çeyiz gezme adeti vardır. Kız evindeki çeyizler gidilip gezilir. Tabii bu arada bunlara hediyeler de götürülür.

Pazartesi günü gelin ata bindirilir. Eskiden atla, kağnıyla, at arabasıyla getirilen elin, artık taksiyle gelmektedir. Ama yine halk arasında "bizim burda Pazartesi günü gelin ata biner" sözünü duymak mümkündür.

Gelin alayı, ata binen gelini alıp gelir. Gelirken gelinin atının önünden bir koç geçirilir. Eğer gelin, bu koçu alıp atın üstüne çıkarabilirse koca sahip olur. Daha sonra gelin dâmadın evine gelince attan inmez. Kayınpederi ve kayınvalidesi çeşitli hediyeler verirlir. Kayınvalidesi, oğlunu kasdederek "ben ona bir tosun veriyorum" der. Böylece gelin attan indirilir. Daha sonra bir tabağın içine bereketin simgesi buğday, üzüm ve bozuk para konularak gelinin başından serpilir. Bunun sebebi gelinin ayağının uğurlu olması içindir. Sonra gelin içeri girer.

Akşam olunca, artık düğün evi sakinleşir. Sadece dâmadı koruyan sağdıç ve yakın akrabalar dışında kimse kalmaz. Yatsı namazını kılınca sağdıç dâmata gerdek sırasında ne yapacağını anlatır. Dua edilerek dâmat gerdek odasına gönderilir. Dâmatın heyecanı yatışsın diye gerdek odasına girerken beline vurulur.

Sabah olunca gelin görmeye gidilir. Yakın akrabalar ve komşular gelini görmeye giderler. Gelinin yüzünde bir diş izinin olması evliliğin başarılı olduğunu gösterir.

Gelin bir müddet kayınvalidesi ve kayınpederi ile gelinlik yapar. Sonra onların izin vermesiyle onlarla konuşmaya başlar.

Yukarıda Karakeçililer'in geçmiş düğünlerinden bahsettik. Şimdiki düğünlerde aşırı bir farklılık göze çarpmamaktadır. Sadece yapılan masraflarda

biraz kısıtlama yapılmış, bir de düğün süresinde kısaltma yapılmıştır. Artık düğünler Cuma günü başlayıp, Pazar günü sora ermektedir. Bunun sebebi ise, büyük ihtimalle halkın sosyo-kültürel ve ekonomisiyle ilgilidir.

Karakeçili'de birbirini seven, ana babanın rızasını alan ve gelenek-göreneklere uygun düğün yapan gençlerin mutlu evlilik yaptıkları görülen bir gerçektir.[76]

Sosyal bir varlık olan insanoğlunun hayatında üç önemli geçiş dönemi vardır. Doğum, evlenme ve ölüm. Her "geçiş"in çevresinde çeşitli âdetler, töreler ve inançlar teşekkül etmiştir. Bunlardan maksat, insana değer vermek ve onu bazı tehlikelerden korumaktır. Bu geçiş dönemlerine ait etnolojik ve folklorik araştırmaların yaygınlaştırılarak yapılması, halkın gerçek yaşantısını anlamak için şarttır.[77]

Anadolu insanı geleneğine bağlıdır; ancak bu bağımlılık şekilde değil, ruhtadır. Bu sebeple halkın hayatında, sürekli olarak yeni gelenekler türeten birleştiren bir cevher vardır. Böyle bir gelenekçilik, toplumun ilerlemesine, gelişmesine yardımcı olmaktadır.

İşte Karakeçili oymağının gelenek göreneklerini gün ışığına çıkarmakla bu gelenek ve göreneklerin kaybolması önlenmiş olur. Karakeçili'de bulunan yörükler, eski düğünlerinizi anlatın dediğimiz zaman bu insanların çoğu "unutmuşum" diyor. Bu insanlar, kendilerinden iki nesil önce yapılan uygulamaları unutursa, kendi nesillerinden sonrakiler, böyle bir gelenek ve görenekten haberleri bile olmaz.

Kırıkkale Karakeçilileri'nin düğün töreni ile Domaniç'te yaşayan Karakeçililerin düğün törenlerini kıyaslamak için Prof. Dr. Tuncer Gülensoy hocamızın *Kütahya Yöresi Ağızları* adlı eserinden aldığımız parça önemlidir. Bu parçayı tezimize alarak aynı boydan ve aşiretten olan bu yörüklerin düğün geleneklerindeki farklılık ve benzerlikleri ortaya koymaya çalıştık. Şanlı Urfa Karakeçilileri'ni de bu değerlendirmeye tabi tutuyoruz.

76.Şahit olduğumuz bir olayda ana babasının zoruyla sevmediği bir gence verilen kadın hayatından hiç memnun olmadığını gördük. Hatta babası, şu anda bu dünyada olmamasına rağmen, ona beddualar yağdırdığını müşahade ettik. Çocuğu olmuş bu insanların tek problemi kadının erkeği istemeyerek evlenmesidir. Bu acı durum gösteriyor ki, sevenleri birleştirmek en güzel, en mantıklı yoldur.

77. Hasan Köksal, ***"Erzurum ve Çevresinde Gelin-Güvey, Hamam"***, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültür Kongresi Bildirileri, C. IV, Ankara, 1992, s. 227.

Kırıkkale Karakeçilileri'nin düğün geleneklerini kaynağımız Mehmet Doğan şu şekilde anlatmaktadır. Bu kaynak kişimizin de günümüzle geçmiş gelenekleri birlikte anlattığını göreceğiz.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mehmet Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor. İlkokul 3'ten terk.
Yaşı: 90
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Anlattığı Konu: ***Kırıkkale Karakeçililer'inde Evlilik ve Düğün Âdetleri***

Efendi bizim burda evlenecah deliganni iki de bi aynanın garşısına geçer saçını darar. İşde onun bunun gızının peşinde "göz avcılığı" yapar. Tabi bu sırada ana baba boş durmaz. Oğlanın hal ve hareketine bahıp garar veriller. Biz buna filankesin gızını alalım. Zaten bu, babanın vazifesidir. Evlenecah gız da aynısını yapar. Evlenecah oğlan da aynı işi yapar.

Çocuhlarımızı genç yaşda everirih. Gız ya da olan çocuğu onbeşine deydin mi evermah için hazırlıhlar yapılır.

Oğlan babası, oğlu yetişdin miydi köyün yetişgin gızlarına bahar. Der ki acaba, hangi ağanın gızını alsam. Mesela Hacı Ağa, bunun emrinin altından çıhan gız ey hizmet yapar, şunu yapar munu yapar. Ben bunun gızını alıyım diye garar verir.

Yalınız gızı almadan evel oğlanın ağzı bi aranır. Eğer olan "baba sen kimi istiyosan ben onu alırım" derse, oğlanın babası, beğendiği yetişgin gızı isder. Kimi oğlan çocuhları da evlenecahları çocuhları gendileri buluyollar.

Gız beğenilip isdenmesine garar verilince, gız babasının ocağının başına oturulur. "Selamünaleyküm" denir. Gızın babası "aleykümüsselam verahmetullah" der otursun. Hoşbeşden sona "Allah'ın emri, Peygamberin gavli üzerine senin gızını ben oğluma alacam" der. Gız babası da "Peki ben bi ahrabama, ayleme, gızıma danışıyım onnar olur dellerse veririm, olmaz dellerse vermem nasibini başga yerlerden ara" der. Eğer aylesi, gızı ve ahrabaları "he" diyerse, "haydin bahalım verdim gızımı" der. Oğlan babası,

ahrabalarını toplar, gızın evine gider. O evde bi "ağız tatlılığı" yiyer "söz gayfesi" içer, bi de yüssüğü tahar. Bölece sözlenmiş olullar gızınan oğlan.

Ama gızınan oğlan birbirini sever de gızın babası, gızı vermese, gız oğlana habar ulaşdırır barabar gaçallar.

Bi de "beşik kertmesi" yaparah çocuhlar doğduğunda sözlenilir. Eğer beşik kertmesi olannar evlenemese heç bi vahıt mutlu olamazlar.

Neyise sözlendihdan sona nişan hazırlıhları başlar. Esgiden nişan için; bi mecidiye, gümüş, altın mukabilinde onu tahallardı. Bi de kağıt arası yemeni, bunu başına örter nişannı olan gız. Dört beş külo fıstığınan, şekerinen o gün nişan işini bitirillerdi. Amma şindi goluna altın bilenzik gerdanına beşibirlik altın, başına çarpa, entari, iskarpin tam tahım olarah evlilik başlıyor. Nişan yapılırken gızlar bi arıya toplanıllar oyun oynallar, türkü çağırıllar.

Bi de, daha düğün olmadan nişandan sona oğlan nişannı görmiye gider. Tabi giderken üç dört külo fıstıh, iki üç külo şeker, bi gohu sabını, bi ayna, gaynanasına başörtüsü gayınbabasına çorap götürülerah gızınan ilk önce böle bi görüşüllerdi. Onnan sona oğlan gizli olarah nişannı görmiye giderdi. O zaman gızın babası, gardaşları görmesin diye gizli gidilirdi.

Başlıh parası olarah ya bi öküz ya bi inek ya da parası olan para verirdi. Düğün çehizi şimdiki gibi bir kağıda gayıt edilmezdi. O vahıt herkes birbirine güveniyordu.

Gonşu ve ahrabaları düğüne çağırmah için gız tarafından iki gadın, erkek tarafından iki erkek çıharah düğüne davet edellerdi. "Bizim hayırlı işimiz var buyurun" diye gonşular, ahrabalar ve bütün köylü davet edililirdi.

Düğüne davat edilenler ohuntu getirillerdi. Bu ohuntu; para, çay, şeker, gahve cinsinden olurdu. Parası olmayannar da Küre Dağı'ndan bi eşşek yükü odun getirillerdi. Dağdan en evvel gelen adama bahşış verillerdi. Düğün bi hafta sürerdi. Cuma günü bayrah gahardı. Bayrah gahacağı günü düğün yemeği verilirdi.

Geline gına yahılması için, gına gecesi oğlan evinden iki üç gadın, bi de bi iki erkek gız evine gideller. Oradaki garılar önce gınayı suyunan sulandırıllar. Gelini bezedip düzedip ortuya oturturullar, etirafında oyun oynallar, türkü söyleller. Daha sona gelinin başına, ayağlarına, ellerine gına süreller. Oradan geldihtan sona, güveyin eline de gına yahallar.

Sağdıc güveyi yanında gezdirir. Onu tıraş eder, temizler. Gerdeğe vermeden evvel iki rekat namaz gıldırır. Sonunda güveyin beline iki yumruh vurur, gelinin odasına atallar.

Düğünner esgiden bi hafta sürerdi. Düğünnerde gençler halay çekellerdi. Ahşamları "sinsin" oyunu oynallardı. "Sinsin" demah genişçe bi alana ataş yahıp üsdünden hatlama oyunu demahdır.

Esgiden yüssük oynallardı. Odanın içine on dene peşgir sarılır. Birisi yüssüğü sahlardı. Elliye gadar sayallarıdı, eğer bulamasalar bulamıyana eziyet edellerdi.

Cirit oyunu oynanırdı düğünnerde. Atlara binellerdi. Bi meydanda deynek ciridi oynallardı. Davulunan barabar bi de güleş yapallarıdı. Güleşi gazanana goyun, geçi, tosun gibi bahşışlar verilirdi.

Efendi; ben de deliganniyıken güleş dutardım, cirit oynardım, şindi hepisi yalan oldu.

Güleşden sona bahşış verildiği gibi güleşi seyredennerden de paralar toplanıp güleşçilere verilirdih.

Bu oyunnardan başga "kaçah turası" oyunu varıdı. Deliganniılar ikiye bölünür, birbiriyinen döğüşüllerdi. Ellerindeki kemerlerinen vurullardı. Hangi gurup yenilirse garşı guruba hediyeler verirdi.

Gelin alma töreninde düğün alayı gelir, gadınnar gelini süsler ve donatıllardı. Ata bindirildıhdan sona oğlan evine dönülürdü. Gelin damadın evine gelince hemen attan indirilmezdi. Gayınbabasına "geline ne veriyon?" diye sorulurdu. Gayınbabası inek, goyun, geçi gibi hayvannar hedaye ederdi. Gaynanası da "ben de bir tosun veriyom" diyerdi. Tosun diye oğlunu söylerdi. Onnan sona gelinin önüne bi goç getiriller, eğer gelin o goçu dutup atın üstine alırsa goç gelinin olurdu. Daha sona gelini atdan indiriller. Gelin gapıdan içeri girerken gafasından aşağı buğda, üzüm, şeker, bozuh para dökülürdü. Bu iş yapılırsa gelinin ayağı bereket getirir.

Düğünnerde halay çekerken, türküler söylenir. Ben de bu türküyü söylerdim:

"Dağlar dağladı beni
Gülen ağlattı beni
Ayırdı gahbe felek
Derde bağladı beni"

Efendi, ben esgiden çoh türküler söylerdim ama, şindi unutmuşum.

Biz de düğün yemağına çoh önem veriller. Düğünnerde evvela çorba gelir, arhası sıra fasülle gelir, annaşıldı mı? Onun arhasıra dolma gelir, onun arhası sıra pilav gelir, onun da arhası sıra datlı gelir.

Yemekleri ve datlıları gadınnar yapar. Deligannılar da yemekleri dağıdıllar. Deligannılar yemek pölen gadınnara şaha yaparah yemek alıllar.

Bunun dışında gelin gelmeden sağdıç biberle gahve yapar. Bu acı gahveyi içdihtan sona, gençler dağılır. Hepisi başgasının kümesinden bi tavıh, horoz gizli olarahdan alıp geliler. Bunnarı yellerdi. Zabahleyin galhınca horozu tavuğu eksik olannar birbirlerine dert yanallar.

Gelinin başına kefiye geydiriller, gümüş tahallardı, zengin olannar da altın tahallardı.

Esgilerde evlilikler daha çoh dini nikahla yapılırdı. Ama günümüzde hem resmî hemi de dinî nikâhla yapılmahdadır.

Düğün bittıhdan bi gün sona, oğlan evinden iki gadın çıkar "haydin güveyi görmeye" deller. Gadınnar toplanıp güveyin evine gelirler. Gelin dışarıdan gelen gadınnarı görür. Gelin gelennerin elini öper. Gelen gadınnar da gelinin yüzünü öpeller. Gelennere yemek verilir.

Gelin yeni olduğu için gelinnik yapar. Gaynanasına, gayınbabasına hediyeler getirmiştir onnarı verir. Onar da geline bahşışlar veriller. Üç beş gün sona geline gonuşması için izin veriller. O da gelinnik yapmayı bırahır, onnarınan gonuşmaya başlar.

Eğer güveyi ölürse, gelini oğlanın gardaşına veriller. Gelin ölürse güveyi de gelinin bacısını alır. Bizim buralarda ahraba evliliği yapılmahdadır. Çocuhlar bazı zaman sahat doğduğu için, son zamannarda ahraba evliliği pek ey sayılmamahdadır.

Bizim düğünnerimiz de bi "düğün kâhyası" bulunur. Bu düğüne gelen gonu gomşuyla hizmet eder ve hizmeti pilannar. Düğün kâhyası bir hafta düğün evinde galır. Bizde düğünün bitim gününe "askes" denir.

Pazarertesi günü köylü odun getirmiye gider, Salı günü düğün ekmeği yapılır. Çarşamba günü misafirlere çay gayfe verilir. Cumaahşamı günü goyun, guzu, inek, tosun kesilir, yemekler yapılır. Cuma günü bayrah gahar. Cumaertesi günü ahşama gına yakılır. Bazar günü çehize bahılır. Pazarertesi günü gelin iner. Gelin inince de düğün biter.

Efendi bunnan onbeş iyirmi sene eveline gadar düğünnerimiz böleyidi. Ama şindi bunnar unutuldu.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim durumu: ilkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale ili Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Karakeçili Düğünlerinde Ziyafet Programı***

Düğünnerimizde ziyafetlerimiz şöle olmahdadır: Evlenirken, söz kesilirken üzüm yenilir. Fısdıh şeker ikramı da görülür. Bunun üzerine şerbet içilir. Düğünnerde fahir ossun isder zengin ossun herkeş hayvan keser. Kesilen hayvannarın etleri düğünden bi gün önce yemek yapılır. Etli pilav, fasülle, hosaf, çorba ve datlılar yapılırdı.

Datlıların yapılması şöle olur. Bizim Garageçili'de düğün datlılarına uyutma ve sini adı verilir.

Uyutma: Evela pirinç suyunan gaynadılır. Sona tüsdüne süd ilâva edilir. Südünnen de gaynadıhdan sona ateşdan indirilir, üzerine şeker ilâva edilir uyuması için bekletilir. Daha sona sahannara pölünür.

Sini: Yufgalar açılır, yağ sürülür ve bükülerek şekil verilir. Fırına gonur. Fırında gızartılarah bişirilir. Daha sona üzerine datlı şerbeti tökülür. Biraz bekletildıhdan sona yenilmesi için sahannara gonur. Düğüne hayırlı ossuna gelennere ikram edilir.

Garageçili'de düğün yemeğinin belli bi sahatı yohdur. Hangi sahat misafir gelirse hemen yemek ikramları yapılır.

İlkönce çorba daha sona yemek türleri fasülle, patates yemeği, sarmalar, dolmalar verilir. Sona pilav yanına hoşav salata (çırpma) gonur. En sonunda uyutma ve sini ikramı yapılır. Bu yemek ikramları her misafire yapılmahdadır.

2- Şanlı Urfa Karakeçililleri'nde Düğün Âdetleri

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Ali Karakeçili
Mesleği: Bilecik Kaymakamlığı Yazı işleri Müdürü
Derleme Yapılan Yer: Şanlı Urfa İli Bilecik İlçesi
Derlenen Konu: ***Şanlı Urfa Sivrek Karakeçililerinin Sünnet ve Evlilik Düğünleri***

Karakeçililer'in sünnet merasimlerinde genellikle eş dost ve aşiret mensupları ile kirvenin yakın akrabaları çağrılır. Şanlı Urfa'da yaşayan Karakeçililer de zaman zaman sünnet ve evlilik düğünlerinin aynı gün yapıldığı anlatılmaktadır. Gelin eve getirildikten hemen sonra o evde sünnet edilecek çocuk var ise sünnet ettirilir.

Ancak evlilik düğünün beraberinde yapılmayan sünnetlerde sadece bir gün düğün yapılır ve davul çalınır. Sonra sünnet yemeği verilir ve sünnet yapılır. Eğer evin daha önceden bir kirvesi var ise sünnet edilecek çocuklar aynı kirvenin kucağında sünnet ettirilir.

Evlilik düğünleri ile sünnet düğünleri beraber yapılınca daha muhteşem bir görünüm ortaya çıkmaktadır.

Evlenmek için düğün yapılacak olursa, bir kişi ata binip davetiyeleri çevre köylere ve il merkezine dağıtır. Davetiyeyi dağıtan kişiye teşekkür mahiyetinde davetiyeyi alan kişiler bir miktar para verirler.

Düğün ve sünnet merasimlerine gelen misafirler bir kuzu, keçi, altın veya bir torba şeker gibi hediyeler getirir. Buna karşı düğün sahibi düğünden sonra genellikle her eve 4-5 metrelik elbise kumaşı veya birer ikişer gömlek hediye edilir. Düğün ve sünnet merasimlerinde genelde keçi kılından yapılmış geniş çadırlar kullanılır. Bu çadırların ortasında bir direk bulunur. Köyün harman yerinde veya boş bir yerinde kurulur. Çadırlar birbirine eklenir. Çadırın orta direklerinin arası üçer metre olmak üzere kırkar direkli çadırlar oluşur. Toplam uzunluk 60 metre eder. Bu ana çadırın yanına misafir çok gelirse yeni çadırlar da eklenir.

Önceleri davetliler düğün proğramına Cuma gününden itibaren gelmeye başlarlardı. Cuma günü davullar çadırın önüne gelip ara vermeksizin çalardı. Kına gecesi bir kısım davetli grubu ve düğün sahipleri kız evine kına yakmaya

giderlerdi. Gece geç saatlere kadar erkekler kendi aralarında, kadınlar kendi aralarında eğlenirlerdi. Ertesi günü süvari gurubu gidip gelini alır gelirlerdi. Gelin at üzerinde gelirdi. Gelin damadın evine yaklaşınca bir gurup onları karşılamaya çıkardı. Bu arada at sırtındaki gençler cirit oynayıp at yarıştırırlardı.

Günümüzde ise davetliler Cumartesi gününden itibaren düğün evine gelmektedirler. Gelin almaya gitmeden önce çevre köylerden ve il merkezinden gelecek olan misafirler atlarla, arabalarla gelirler. Daha sonra sabah saat 10.00'da gelin alınır. Gelin eve indikten sonra düğün yemeği yenir.

Cuma gününden itibaren pazar akşamına kadar günde üç ögün etli bulgur pliavı ve sulu yemekler ikram edilir. Her vakittte yine gelecek misafirin olacağı düşünür ve çok miktarda yemek çıkarılır. Artan yemek kazanlarda bekletilmez, köyün diğer evlerine dağıtılır.

3 - Domaniç Karakeçilileri'nde Düğün Âdetleri

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Hakgı Gezer
Öğrenim Durumu:
Yaşı: 47
Derleme Yapılan Yer: Domaniç İlçesi Gozluca Köyü Karakeçilileri
Derleme konusu: ***Düğün Geleneği***[78]

Yaylada düğünner evvela saten bi kere, eyer isdeklen dört başı memurlunnan bir olen çocuh evermah istedin zaman garşılıhlı isdeklen sevgilen alındına evvela dünürlük gideriz. Perşembe günneri, sözü geçen efendim bi hatırlı adamladan götürüz. O adama dünürlük söleriz. Dünürlük olur. O bize bir mendil verir gız tarafından olana. Olan tarafından da gıza yüzük yadikâr edilir. Û alım verim olur. Ondan sona, beş-ongün sona gine aynan bi nişan, altınını, ziynetini, neyi layıksa hebe deriz. Bizde terki, halı hebeler vardır. Onnara guyarız. Bi gat dipden dırna neyi layıksa onnarnan nişan goruz. Düğün zamanı da aynen çadırlara onbeş yirmi çadır birer ay gelir, düğün zamanı davullara okurlar, efendim, gelecek misafirleri efendim, okunanara evler tayin

78. Tuncer Gülensoy, ***Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme, Metinler Sözlük)*** , Türk Dil Kurumu Yayınları: 536, Ankara, 1988, s. 238, 239, 240, 241.

edilir. Falan köy senin, falan köy senin, falan köy senin tayin edilir. Efendim, yemek hususatı, hiçbir çadırda yemek olmaz. Sırf düğün evinden temin edilir.

Her öyünü ve her ettiyacı da diğer çadırlar 'hiç' bir gave ve çay bile yapılmaz. Sırf düğün evinden temin edilir, kim, u adamın şerefine gelennere unnar ağarlar. Û düğün sabı ayarlar yanı. Diğer husus da eğer kim bozgunnuk verip de olan tarafı ben bu gızı almacedim, siz yapdınız, veyaut gız ben vamecedim siz vediniz zorna deye böle bi dedigodu çıkdı mı arada bazen bi sebepler tayin edilir. Bi, aracı şeytanna vardır, o şeytan damnar işte falanın olu eyi, falanın ıratı da eyi, seni deliye verdiler, budalaya vediler derken. Bazı da gaçırma olur. Û gaçırmada, efendim gız isteklen gitdise, dava falan olmaz. İsteksizce tabi onun hakgını ararlar. Cerbi olduktan sona saten onu yapmaya imkân yok. Efendim isteinnen olursa dava falan olmaz. Û düğününü, kınasını, bizde âdet değildir. Yani düşen garpuz berelidir piyasada satılmaz; gız da gaşdı mı düğün yapılmaz. Bizde bu âdetdir.

Çeyizimiz gız gelin olmazdan evvel, hususi bir halıkdan çuval yapılır. Ayni bi sandıh hesabına gonur. Çuvallar yapılır. Efendim, u gızın nesi var ısa ziynetini, sırf u çuvallara nohul olarak yerleşdirilir. Efendim gız gısmına da tabi yapılan ziynet, bizim esgi sultannık gününden şeyle vardır. Şindi, şu kafa guşak deriz biz. Kafa guşaklar vardır. Cıngıraklı bu gümüş ayarında efendim, sona mercan gaşlı, beline gafa guşak âdetdir. Efendim, sırtına sarka alırız. Esgi şey gumaşlar vardır. Yün gumaşlar vardır. Esgi usül, yani (hatırıma getiremedim ki. İsmayel dayı neydi u be sarkanın gumaşına ne derledi?)

[Altıbarmak derledi. Gadife unna çeşid çeşiddi. En makbölü altıbarmak altıbarmak dedin mi, altıbarmak gali meşurdu.]

Sona dört yivlişe yapadık gumeş. Üç yivli gumaş yaparız. Arkası bütündür, biraz enlik düşer. Ön tarafı birez ensizdir. Yimi yirmibeş santım uzunlünda. Ön tarafı undan sonra üs kısmı da sarka gumaşdır. Efendim, alt gısmına da yani hususü kendisi, bu gız gelin olecek, çorabını enva çeşit boyadan darağ dişi çorap geyedi. Çorabın öre kendisi yünden. Yani çeşidli boyanır. Darağ dişi çorap meşurdur gali gelin olcek gızın u bi kere olana pullar, ziller hususü efendim, mendilleri unnar ağarlanır. Gelen hısım ahrabaya keseler dikilir. Gıza alınan ziynetin her çeşidinden elli, altmış, yüz kese yani ağzı büzmeli keseler vardır. Gelen akrabaların ve düğüne gelceklerin hoş beşe gelenlerin çoluklarına çocuklarına onnar hedeye olarakdan daıdılır.

Mendiller işlenir. Sona daha evvelinden güveye, işlemeli hosadan şeyler olurdu. Mesela şu pantul pantul. Unnar tabı olana şey alınır. Kemer dokunur muhaggag ipekli olana bi kemeri olur. Efendim başına muhaggag ipekli poçusu olur. Efendim ayana, dize gadar corabı muhaggak olur. Efendi pontulu yanlişli olur kasaya gadar dizinden kasaya gadar yanışı, yane böle çeşidli ipinen işlemesi olur. Efendim diz kısmına da çorabın üstünden da bacıı olur. Püsküllü, böle arka tarafına çorap bağı derler una. Çorap kemeri garı onun da püsküllü, inci böle ufag bocunan püsküller va'dır. Aynı, arka baldırını döve duru gari onnar. Adım attıkça baldırlanı döve duru. E gelinner çizgeli olur. enva çeşid boncuklu efendim çeşitli boyalı yünden donguraklara bogazlarına boncuğ dakarlar. Onnar cizge denir. Velasılı, elbisesi, ziyneti, altını beş altı gat, her isdei ne gadarsa onun çeşidli şeyinden yani kendi havas etdii bi şeyi alma düğün sabı mecburdur.

Yata mevcud olur kelim bi şard. Çulu şard. Efendim bi civd çuval bi hebesi, altının keçesi, yorganını, herşeyini (yanışlı keçe, he yan taraflan işlemeli), altını alırız. Bi çivd altın küpe, efendim sekiz on tane altınını alırla. Efendim,altın yerine beşibirlik, diğer kısmına çeyrek, beşibirliğin ceyrei vardır.

D - Kırıkkale Karakeçililer'inde Doğum Âdetleri

İnsanın dünyaya geldiği andan itibaren bir takım uygulamalarla yaşamaya başladığını görürüz. İnsanoğlu henüz ana karnına indiği anda ana baba tarafından bir takım uygulamalara başlanır. Ana, baba ve yakın akrabalar o çocuğun dünyaya gelişini büyük bir heyecanla bekler ve onun için hazırlıklar yapar. Karakeçili ilçemizde de bu türlü bir hazırlığı görmemiz mümkündür.

Bir de çocuğu olmayan kadınları durumu çok perişan ve çok yadırganan bir haldir.

Eğer bir gelin evlendikten sonra hamile kalmazsa Karakeçili'de pek hoş karşılanmaz. Çünkü Karakeçili'de kısırlık uğursuzluk işaretidir. Doğurgan kadınların değeri daha fazladır. Dede Korkut hikayelerinde Türk milleti çocuğu olanlarla olmayanları[79] nasıl ayırırsa Karakeçili'de de aynı ayrımı görmemiz mümkündür. Çocuğu olan kadınların yeri çocuğu olmayan kadınlara oranla daha yüksektir. Toplum bunu böyle benimsemiş ve buna böyle inanmıştır.

Karakeçili'de çocuğu olmayan kadınlar bir çok uygulamalar yapmaktadır. Bu uygulamalar sonucu çocuk sahibi olmaya amaçlamaktadır.

Karakeçili'de kadın ilk bir iki yıl içinde doğum yapmazsa bu kadın hocalara, ocaklara götürülür ve oralardan şifa beklenir. Yine hep kız çocuğu olan hiç erkek çocuğu olmayan kadınlar da ocaklara götürülmektedir. Halk arasında buralara "ziyaret yeri"[80] denilmektedir. Eğer bir kadının çocuğu olmuyorsa veya çocuklarının hepsi kız oluyorsa her türlü önlemler alınmasına rağmen, bu durum devam ediyorsa o zaman o kadının kocası ikinci defa evlenir. Bunun evlenmesine kadın müsade eder.

Çocuğu olmayanlar 40 lira bozuk parayı hacca giden birine verirler. Adam hacda o parayı başka birisiyle değiştirir getirir. Bu uygulama sonucunda çocuğun olacağına inanılır.

Bir de bunun dışında çocuk çok fazla oluyorsa o zaman, kadının çocuğunun düşürülmesi için bir takım uygulamalar yapılmaktadır. Çocuğu düşürmek için kına içilir, soğan kabuğu yenilir ve ağır yükler kaldırılır. Çocukların düşürülmesi halk arasında genel bir kabul görmez. Çünkü

79. Orhan Şaik Gökyay, ***Dede Korkut Hikâyeleri,*** Dergah Yayınları, İstanbul, 1985, s. 31.

80. Bahaeddin Yediyıldız, ***III. Milletlerarası Türk Folkloru Kongresi Bildirileri,*** C. IV, Ankara, 1987, s. 440.

çocuğun çok olmasının bir zararı görülmez. Çocuğun rızkının Allah tarafından verildiğine inanılmaktadır. Karakeçili'de nüfus planlaması gibi bir durum yoktur.

Hamilelik Başlangıcı:

Karakeçili'de bir kadının hamile kaldığını anlamak için "hamilelik testi" gibi bir uygulama yapılmaz. Sadece âdet günü geçen kadının hamile kaldığı anlaşılır. Karakeçili'de ihtiyar kadınlardan bunu bilenler var ise onlara gösterilir. Bir kadın hamile olunca kırk gün sonra "aşerme" denilen bir durumu başlar. O zaman kadının canı ne isterse onu yemesi gerekir. Kadın genellikle o zaman yazın kış yiyecekliri, kışın da yaz yiyecekleri ister. Eğer bu yiyecekleri hamile olan kadın yemezse, o zaman çocuğun eksik olacağına inanılır. Hamile olan kadınların güzel insanlara bakınca çocuklarının güzel olacağına inanılır. Bunun dışında kadın elma yediğinde de çocuğun güzel sevimli olacağına inanılır. Hamile olan kadınların ağır işlerde çalışması hoş karşılanmaz. Komşular, akrabalar, hamile kadını uyarırlar.

Doğum günü yaklaştıkca kadın, kundak bezleri, çocuk elbiselerini hazırlar. Bir de "bebe toprağı" denilen elenmiş toprak getirilip; hazırlanır. Doğum günü belirlenince komşulardan doğum yaptırmayı bilen ihtiyar kadınlara söylenir. O gün kadınlar hamile kadının yanına gelirler. Bu işi bilen kadınlar doğumu yaptırırlar. Doğum yaptırmanın çok zor olduğu bilinmektedir.

Çocuk doğduktan sonra, doğumu yaptıran kadın hemen babasına müjde verir. Eğer erkek çocuk olmuşsa baba cömertçe davranıp büyük hediyeler verir. Çünkü Karakeçili'de erkek çocuğun ayrı bir yeri vardır. Baba ocağını söndürmeyecek olan çocuk erkek çocuğudur.

Günümüzde bu düşünce biraz da olsa yanlışlığı anlaşılmıştır. Şimdi Karakeçili halkı kız ve erkek çocuğun aynı değerde olduğunu söylemektedir. Tabi bu sözleri tüm halk değil, daha çok genç kuşak söylemektedir.

Çocuk doğduktan sonra ilk defa göbeğini kesen tarafından kucağı alınır. Kucağa ilk alan bu kişiye "göbek ebesi" denmektedir. Göbeği kesilen çocuk yıkanır, tuzlanır ve kundağa sarılıp anasının yanına yatırılır. Doğum yapan kadın uzun bir müddet yatar. Bu yatma bir hafta kadar sürer. Daha sonra kadın kalkar. Yalnız her istediğini yapamaz. Çünkü o daha hasta durumundadır. Kırk gün geçene kadar dikkatli olması gerekir. Kırk gün geçince "kırk çıkarma"

şeklinde söylenen bir temizlik yapılır. Bu temizlikten sonra kadın ve çocuk tüm kötülüklerden kurtulmuş sayılırlar. Allı gelin basması kırk gün sonra görülmez.

Doğum yapan kadını ve çocuğu allı gelinin basmasında kurtarmak için çeşitli önlemler alınır. Bu önlemler sonucunda kadına ve çocuğa bir zarar gelmeyeceğine inanılır. Kırmızı yüzlü yorgan kullanılmaz, kırmızı elbise giyilmez. Yatağın altına bıçak konulur ve yatağın başucuna Kur'an-ı Kerim asılır. Bu uygulamalar sonucunda allı gelin denen varlığın bunlara yaklaşması önlenmiş olur.

Çocuğa isim verilmesi için çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Çocuğa ya dedesi, ebesi isim verir veya dedesi, ebesi yoksa ana ve babası isim verir. Karakeçili'de verilen isimlerin büyük çoğunluğu dedenin ismidir. Bunun yanısıra Türk ve İslâm kültürünün ortaya koyduğu isimlerin de verildiği görülmektedir.[81] Ebe ve Dede isminin verilmesinin sebebi ise, onların unutulmasını önlemek içindir. Bu görüş, Karakeçili'de yaygın bir görüştür.

Çocuğa isim verileceği gün çocuğun babası imamı eve getirir. İmam çocuğun sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet getirir, çocuğa verilmek istenen ismi üçer defa çocuğun kulağına söyler. Böylece isim verilmiş olur. Daha sonra imama hediyeler verilir. Eğer ailenin maddi durumu iyi ise o zaman kurban kesip Karakeçili halkına yemekler yedirir, ikramlar yapar.[82]

Çocuklar genel olarak ana sütüyle beslenmektedir. Eğer ana sütü az ise bir çobana ekmek verilir, çoban bu ekmeği dağda gezdirir getirir, kadın bu ekmeği yediği zaman kadının sütünün çoğalacağına inanılır. Bir de kadın görmeden ekmeğin arasına "bit" konularak kadına yedirilir, böylelikle de sütün bol olacağı söylenmektedir.

Doğumdan sonra âdetli kadınların doğumun yapıldığı ve çocuğun bulunduğu odaya girmesi uygun görülmez. Çünkü eğer âdetli bir kadın kırkı çıkmayan çocuğun yanına gelirse çocuğun hastalanacağına inanılır. Çocuğun kırkı çıktıktan sonra komşular, akrabalar, dostlar "göz aydınlığı" vermeye gelirler. Gelirken çeşitli hediyeler getirirler. Bu hediyeleri çocuk yeni dünyaya geldiği zamanda görmekteyiz. O zaman yakın komşular ve akrabalar yemek pişirip getirirler. Doğum yapan kadının o zaman iyi beslenmesi gerektiğini

81. Hüseyin Namık Orkun, ***"İsmin Kutsiyeti"***, Türk Yurdu, Sayı: 234, 1984, s. 21.
82. Bedri Noyan, ***"Ad verme Gelenekleri- Türkçe İnsan Adları Hakkında"***, Türk Kültürü, 21, 246, 1983, s. 638 (14),685 (61).

söyleyerek bu yiyecekleri getirirler. Daha sonraki hediyeler yemekten daha çok altın, gümüş, elbise gibi hediyelerdir.

Çocuğu görmeye gelenler; çocuğu kucağına alırlar, severler, hediyelerini verirler ve hayır dualarda bulunup giderler. Daha çok şu dualar söylenmektedir: "Allah analı babalı büyütsün. Allah hayırlı ömürler versin" gibi. Ana babaya da; "gözünüz aydın olsun" gibi sözler söylenir.

Çocuk ilk olarak dışarı çıkarılırken küçük Kur'an-ı Kerim elbisesinin içine konur, göz boncuğu denilen nazarlıklar takılır ve dışarı çıkarılır.[83] İlk olarak yakın akrabaların evine götürülür. Evine gidilen akrabalar da çocuk nasipsiz olmasın diye hediyeler verirler. Çocuğun dışarı çıkarılması sırasında kutsal sayılan ekmek de göğsüne konulur. Eğer ilk gidilen evde çocuğa hediye verilmezse o zaman şeytanın sevineceğine inanılır. Bu yüzden küçük de olsa bir hediyenin verilmesi gerektiği söylenmektedir.

Çocuklar iki yaşına kadar ana sütüyle beslenir. Eğer ana tekrar bir hamilelik dönemine girerse o zaman çocuklara "pelite" denilen un ve sütle yapılan yiyecekler yedirilir. Çocuk mamalarının son zamanlarda yaygınlık gösterdiği söylenmektedir.

Karakeçili'de önceleri kız ve erkek çocuk ayırımı yapılmadan "fisdan" denilen bir giyecek giydirilirmiş. Bunun baş sebebi de ekonomiye dayandırılmaktadır.

Günümüzde çocuklara el örgüsü giyecekler dokunmaktadır. Bu giyecekler erkek çocuklara ve kız çocuklara olmak üzere ayrı ayrı dokunmaktadır.

Çocuklara, oyuncak olarak alma oyuncaklardan ziyade yapma oyuncaklar bulundurulur. Elde yapılan oyuncaklardan yapma bebekler başta gelmektedir.

Karakeçili'de doğum üzerine söylenecek sözlerin bundan daha fazla olmayacağını söylemek abartı olur. Çünkü nasıl diğer Türk oymaklarının bir ortak kültürü var ise Karakeçililer'in de bu kültürden aldığı yönler ve bu kültüre katkıda bulunduğu yönler vardır. Elbette bu yönleriyle zenginliğini ortaya daha doğru ifadeyle kültürel zenginliğini ortaya koymuştur.

Hüsne Aktaş isimli kaynak kişinin bu konu hakkındaki tecrübelerini vermek konuyu önemli derecede açıklığa kavuşturur düşüncesindeyiz.

---

83. Orhan Acıpayamlı, "*Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Adet ve İnanmalar II*", DTCF Dergisi, C. 20, Sayı: 1-2, 1962, s. 6.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Hüsne Aktaş
Yaşı: 49
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Doğum Âdetleri***

Efendi, bizim Garagiçili'de çocuğu olmıyan bi gadın ağlar, sızılar. Allah'a duva eder. Bi de ocahlara, hocalara gider. Allah duvalarını gabul ederse çocuh olur. Çocuhları olan ana ve baba çoh sevinir. Bizim yahınımızda bulunan ocahlar Hasan Dede, Haydar Baba, Sultan Bayat, Minnik, Halil Dede. Bunnardan ayrı bi hocalar var. O hocalar da duva eder musga yazallar. Bunun üzerine çocuh olur.

Eğer bi gadının oğlan uşağı olmazsa gine onnar da hocalara ve ocahlara gider. Onnan sona gine oğlan değil de gız olursa, o vahıd adam bi daha evlenir.

Bi gadının çocuğu çoh oluyosa, ona engel olmah için çocuğu düşürüller. Çocuğu düşürmah gına içilir, sovan gabuğu yenilir, ağır yükler galdırılır. Bölece çocuh düşürülür. Bi de çocuğun düşürülmesi için bahır gırıhları yutturulur. Eğer çocuğun olmasını isdiyollarsa o zaman hafif işler görüller.

Çocuğun gözel olmasını isdiyen analar alma yeller. Alma yiyenin çocuğu gözel olur. Bi de gözel çocuhlara bahdırıllar. Eğer böle yapılırsa doğacah çocuğun gözel olacağına inanıllar.

Bi de çocuh yeni doğduğunda gırh gün içeriye ciğer, gannı et gonmaz. Çocuğu al basmasın diye bu tedbir alınır. Bi de böle gannı etler gonulursa çocuhların hasda olacağına inanırıh.

Bizim burda mal davar ellere galmasın diye oğlan uşağı isdenir. Gız çocuğundan çoh oğlan çocuğu sevilir. Esesine baharsah hepisi de bir. Amma benim ocağım sönmesin diye oğlan çocuğu sevilir.

Bi gadın hamile olunca gırh gün sona "aşermiye" başlar. Aşerme demah gadının canının bi şeyler isdemesi demahdır. Hamile olan gadının üzerinden gırh gün geçince yazın gış yiyecahlarını, gışın da yaz yiyecahlarını isder.

Gadının çocuğa gebe galdığını âdet geçerse annarıh. Bi de bunu köyde bulunan ehdiyar garılara gösderiller. Çocuh olmasa ebeye götürüller, belini

çekeller, boynunu çekeller. Amma bu işler çoh zordur. Eveli tohdur yoğudu, bunnarı ehdiyar garılar yapardı.

Bi de çocuğu olmıyan gadın gırh lira bozuh para toplar, hacca giden bi adama verir. Hacca giden adam, o parayı hacda birisiyinen değişdirir getirir. Öle yapınca çocuğun olacağına inanılır. Gırh dene gara tavuh yımırtası içince de çocuğun olacağına inanılır. Çocuhları yaşamıyan gadınnar gonşulardan çapıt toplallar, köynek dikeller, çocuğa geydiriller. O vahıd çocuh ölmez, yaşar.

Esgiden doğumu goca garılar, bilgili garılar yapdırıllardı. Doğum yapıldıhdan sona, çocuğun göbeğini keseller, çocuğu yıhallar, duz sepeller, altına da bi avıç "bebe torpağı" gollar sona yatırılar. Bebe doğmadan evel altına sarılacah bezler hazırlanır. Bi halbur bi de çuval alınıp bebe torpağı getirilir. Bunnan sona doğum yapıldığında bunnar gullanılır.

Çocuh doğduhdan sona babasına müjde veriller. Çocuğun göbeğini kesen ebe "müjdemi ver oğlun oldu, ya da müjdemi ver gızın oldu" der. Çocuğun babası da elinden gopan hedayeyi verir. Çocuğu ilk defa "göbek ebesi" gucağına alır. Ebe çocuğu ilk alan olduğu için ona hedayeler verir. Çocuğun göbeğini kesene "göbek ebesi" denilmahdadır.

Çocuğu ölenner Haydar Dede'nin mezerinin orada daş var. Gadınnar gidip ona sarılır, çocuh yaşasın deyi.

Hamile gadının garnındaki çocuğun ekiz olup olmadığını annallar. Gadın sırt üsdü yatdığında çocuğun biri bi tarafa biri de bi tarafa sarhar, orta boş galır. O zaman çocuğun ekiz olduğu annaşılır.

Bazı ehdiyar garılar ana garnında olan çocuğun gız mı oğlan mı olduğunu annallar.

Doğumdan sona gadının südü bol olsun diye çobana ekmek veriller. Çoban ekmeği dağda gezdirir, getirir. Gadın bu ekmeği yiyince südü çoğalır. Bi de gadının yediği ekmeğin içine "bit" gonur, gadının haberi olmadan yedirilir. Bi de datlıyınan lohum yiyince gadının südü çoğalır.

Eğer uzun zaman çocuh olmadıysa, sona epey aradan sona bi çocuh olduyusa buna seviniller. Bunun için bi gurban keseller. Çocuh olduğu zaman da isim verilir. Gulağına ezen ohunur, adı üç kere tekrar edilir. "Adını ben verdim yaşını Allah versin" diye duvalar yapılır. İsimleri genellikle evin ebesi dedesi verir. Ebe, dede yoğusa onnarın ismini çocuhlara babaları anaları verir. Çocuhlara ebe dede adının verilme sebebi onnarın adını yaşatmahdan başga

bi şey değil. Çocuğa eğer ebesinin ismi verilmişse severken "anamın adı ağzımın dadı" diye sevilir.

Çocuğun gırhı çıhdıhdan sona, eş, dost, ahbab ve ahraba çocuğu ziyarata gelir. Çocuğu gucahlarına alıllar. Çocuğa altın, para, elbise gibi hedayeler veriller.

Gırh gün içinde heç bi gadın, yani yabancı âdetli gadın çocuğun bulunduğu bulunduğu odaya girmez. Eğer âdet hali olan gadın yeni dünyaya gelen çocuğun yanına girerse, çocuh hasda olur, gafası kelleşir, boğazı yara olur. Onun için adetli gadınnar çocuğun olduğu adıya girmezler. Adetli gadın eğer o evin gelişmesini istemiyorsa, gelir çocuğun yanına girer silkelenir, pisliğini çocuğa döker gider. Bölece ya ölür ya da hasda olur. Temiz gadınnar erkekler çocuğu ziyarete gelilller, "Allah analı babalı etsin" diye duva edeller. Eğer gırh günden önce dışarı çıharılması gerekirse o vahıd, çocuğun göğsüne ekmek gonur, Guran-ı Kerim gonur, dua edilerah çıharılır.

Çocuh ilk olarah dışarı çıharıldığı zaman ahraba evine götürülür. Çocuh ilk defa o eve götürülürse orada bu çocuğa hedayeler verilir. Eğer hedaye verilmezse şeytanın sevinecağına inanılır.

Gadın doğuma yatdıhdan sona allı gelin diyilen bi varlıh gelir, çocuğu ve gadını rahatsız eder. Buna engel olmah için yatağın altına hançer gonur. Çocuğun başucuna guran gonur. Gırmızı elbise giyilmez. Gadın ve çocuğun üsdüne gırmızı yüzlü yatah yorgan sarılmaz.

Bu allı gelin için şöle bi şey annatılmahdadır: Bi adamın bi atı varımış. Bu at hep ölü gulunnuyormuş. Bi gün adam gulunnemadan ahıra girmiş, ışıhları söndürmüş, beklemiş. Duvar yarılmış oradan yahalamış. Bi inne saplamış. Allı gelin de sen beni serbes bırah sene bi hedaye verim demiş. Adama bi altın tas vermiş adam allı gelini bırahmış. Allı gelin onnan sona o eve yahlaşmış. Şindi allı gelin basmasına uğruyannar o eve gideller, o tasdan su içeller ve bu dertden gurtulullar.

Eğer allı gelin çocuğu ve avradı basarsa çocuh da ölür avrat da ölür. Bi de gırh basması vardır. Bi gadın doğum yapdıhdan sona başga bi gadın da doğum yapar da gırhı çıhmadan öbürünün evine giderse gırh basması olur. Eğer gırh basması olursa, bebek ya ölür ya da hep hasda olur. Gırh basmaması için iki gırhlı avrad garşılaşınca inne denişirler. O ona verir o ona verir o zaman gırh basması olmaz.

Eğer âdet halinde olan gadın bile bile yeni doğum yapan gadının yanına giderse çocuh "büzmecik" hasdalığına yahalanır. Gırh basması için çocuğun boynuna ayet tahallar, musga yağdırıllar. Eğer gırha basması olursa dışarıya bi "hereni" gonur. İçi boş olan hereni de "haydin aydaş aşı bişiriyom" denir. Bu hereninin altına bi çöp odun atar. Onnan sona o çocuh gırh basmasından gurtulur.

Gırhlama yapmah için el, ayah değmedik yerden yanı temiz yerden gırh daş toplanır. Bunnar temizlik yapılacah suyun içine atılır. O sırada "elhem, gulfu" gibi duvalar ohunur. Yahut daş olmasa bi eleğin içine su dökülür, o suyanan temizlih yapılır.

Gırhlama yapılan su artarsa onuyunan apdes alınır, geriye galan su ayah basılmıyacah yere dökülür.

Bi de bunun dışında eğer gaplara sıçan düşerse o zaman pınarın altında gırh kere su doldurulur boşaltılır. Bu şekilde bi gırhlama yapılarah temizlenir.

Çocuhlara yiyecah olarah un gavurulur. Daha sona sıcah su yada süd dökülür, şeker atılır, yanı pelite yapılır. Çocuhların en birinci yemeği budur.

Şindilerde öle değil, artıh mamalar çıhdı. Amma en ey besin gaynağı ana südüdür.

Evelden çocuhlara elbise olarah da fisdan geydirilirdi. Üsdüne yun ipden guşah bağlanırdı. Ayahlar yalın olurdu. Fisdanın altından köynek geydirilmezdi. O zaman fahirlih varıdı. Oğlan gız hepisi fisdan giyerdi. Başga ne diyim efendi, işde bizim burada bu işler böle yapılır.

E - Karakeçililer"de Ölüm Âdetleri

Karakeçililer'de ölüm âdetleri bir orjinallik göstermektedir. Her ne kadar ölüm âdetlerinde benzerlikler olursa da Karakeçililer'in ölüm ve ölüm âdetleri hakkındaki düşünce ve inançları farklılık göstermektedir.

Karakeçili'de hasta ölüm döşeğinde yatarken bir takım uygulamalar yapılmaktadır. Tabi ölüm döşeğinde yatan hasta da bir takım değişiklikler olur. Örneğin, dikkatlice bir noktaya bakmak gibi. Hastada meydana gelen bu değişikliklere göre halk bazı inançlar ortaya çıkarmıştır. Eğer hasta devamlı olarak bir noktaya bakıyorsa can alıcı meleğin o noktadın geleceğine inanılır. "Demek ki azrail işte şurdan geliyor"[84] diye halkta bir inanış ve düşünce belirir.

Hasta genellikle evin tavanına veya evin sağ köşesine bakar. Azrailin evin tavanından veya evin sağ köşesinden geleceği hakkında bir inanış mevcuttur.

Hasta yataktayken etrafını çeviren yakınları bir takım uygulamalar yaparlar. Bunlar; hastaya muhakkak su verilmesi gerektiğine inanıldığı için bir kişi durmadan hastaya su verir. Eğer su verilmezse şeytanın bir hile yaparak hastanın imanını su ile değişeceğine inanılır. Bunun dışında hastanın başında Yasin suresinin okunmasına önem verilir. Eğer bir hastanın yanında "Yasin" okunursa o hastaya şeytanın yaklaşamayacağına inanılır.

Hasta tam olarak ağırlaştığı zaman, şehâdet kelimesi ve tevhid kelimesi hoca tarafından hastaya söyletilmeye çalışılır. Halktan edindiğimiz bilgilere göre, eğer hasta son zamanda kelime-i şehâdet ve kelime-i tevhid getirerek ölürse imanlı olarak ölmüş olup cennete gideceğine inanılır.[85] Onun için ağır hastaların başında kelime-i şehâdet getirmenin önemli yeri vardır.

Bu da gösteriyor ki Karakeçili'de dinî konulara büyük önem verilmektedir. Millî varlığını koruyan Karakeçili yörükleri dinî uygulamaları da ihmal etmemektedir.

Ölüm döşeğinde yatan hasta için, öldükten sonra yapılacak olan uygulamalar sırayla yapılır. Yalnız o sırada ölünün yakınlarından bilhassa kadınlar ölünün başında ağıt söylemeye başlarlar. Günümüzde bu âdetin silinip gittiğini müşahade etmiş durumdayız. Günümüzde eskiden olduğu gibi ağıtçı kadınların olmadığını söyleyen halk bundan dert yanmaktadır.

---

84. Hasan Doğan (Yaş: 60).
85. Mevlid Albayrak (Yaş: 68).

Türkler'de eskiden yapılan yuğ[86] törenlerinde söylenen ağıtlar geleneğinin eskiden Karakeçili yörüklerinde de bulunduğu buradaki insanların ifadesinden anlaşılmıştır.

Günümüzde ağıtçı kadınlar olmasa bile, ölü sahipleri kendi ağıtlarını kendileri söylemektedir.

Acı çeken ölü sahipleri özellikle kadınlar yakınlarının acılarını ağıt söyleyerek gidermeye çalışmaktadırlar. Ağıtlar söylenirken ölen kişinin hayattaki faaliyetleri ve ölüm şekli dile getirildiği belirtilmektedir. Bunun doğruluğunu derlemiş olduğumuz ağıtlardan anlıyoruz.[87] Kadınlar cenazenin başında ağıt söyleyip ağlarken erkeklerden birisi ilçenin imamlarına haber verir. İlçe camilerinden selalar verilir ve ölen kişinin adı soyadı, baba adı söylenir. Diğer erkeklerden bir kısmı mezar kazmaya giderler.

Mezar kazma işini daha çok Karakeçili delikanlıları yapmaktadır. Mezar kazacak dilekanlılar kendi evlerinden küreklerini kazmalarını alıp; mezarlığa giderler. Ölen kişinin yakın akrabası mezarın nereye kazılacağının gösterir. Mezarlar genel olarak akraba mezarlarının yanına kazılır. Karakeçili'de yakın akrabaların mezarları birbirine yakındır.

Ölü yanında olan erkekler su ısıtırlar. Bu işler yapılırken ortaklaşa yapılır. Herkes bir işle meşgul olur. Kimi odun getirir, kimi ateş yakar, kimi cenazenin üzerine konulacağı teneşiri getirir.

Ölen, kadın ise Karakeçililer içinde "en bilge kadın" gelir. O cenazeyi yıkar. Eğer erkek ise, cami imamı yıkar. Yıkama işlemi bittikten sonra kefen giydirilir. Kefen beyaz bezden yapılmaktadır. Çene bağlanır, ayaklar bağlanır. Eğer cenazenin gözleri kapanmıyorsa o zaman bu ölen kişinin dünyada muradına ermeden öldüğü söylenmektedir. Bir işi yapmaya niyet eden, fakat o işi yapmadan ölen kişilerin gözlerinin açık kaldığı söylenmektedir.[88]

Cenaze yıkanıp kefenlendikten sonra tabuta konulup "musalla taşına"götürülür. Cenaze namazına erkeklerin hemen hepsi katılmaktadır. Çünkü artık cenazeye karşı son vazifenin bu olduğuna inanılmaktadır.

Cenaze mezara konulurken cenazenin en yakını mezarın içine iner ve cenazeyi incitmeden mezara dinî kurallara göre yerleştirir. Mezara yerleştirdikten sonra üzeri tahta parçaları ile kapatılır daha sonra üzerine

86. Nihad Sami Banarlı, ***Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,*** C. I., Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1987, s. 45.
87. Çalışmamızın **Ağıtlar** bölümüne bakınız.
88. Mevlid Albayrak (Yaş: 68).

toprak atılır. Bu sırada herkes toprak atar. Böylelikle günahlarının azalacağına inanılır. Toprak atılırken imam yine Yasin suresini okur. Bunun sebebi ise ölen kişiyi toprak sıkmasın o dünyada yani ahirette rahat etsin diye okunur.

Cenazeler genellikle gündüz mezara konur. Gece bu uygulamaların zor olması göz önünde bulundurulur. Mezarın üzerine toprak atıldıktan sonra bir taş veya bir tahta parçası dikilir. Bunun üzerine ölen kişinin adı, doğum tarihi ve ölüm tarihi yazıldıktan sonra ruhuna fatiha diye en alta kaydedilir.

Cenazeyi mezara koyma işlemi bittikten sonra mezarlıkta bulunan tüm insanlar cenazenin çıktığı eve gelirler. İmam Kur'an-ı Kerim okur daha sonra cenazenin en yakınları kapının önünde durur, tüm insanlar cenaze yakınlarının ellerini sıkarak "Allah rahmet eylesin, başınız sağ olsun, Allah sabır versin" derler. Bundan sonra herkes evine dağılır.

Fakat imamlar ve bir iki fakir orada kalır. Çünkü Karakeçili'de "devir" âdeti vardır. Namaz, oruç borcu olduğunu bilen ölü sahibi bir miktar parayı fakirlere dağıtır. Bu dağıtma işini imam yapar. Parayı fakire verirken "ölen kişinin şu borcundan dolayı şu miktar parayı alıp kabul etdin mi?" diye sorulur. Fakir, "kabul ettim" der. Parayı alan fakir, bundan sonra o adama dualar eder. Böylece ölen kişinin bu borçtan kurtarıldığına inanılır. Devir işi bittikten sonra ölü sahibi bir miktar para daha çıkarır.

Bu paraya "alt-üst"[89] parası denir. Yani cenazeye kim hizmet etmişse, kim yıkamışsa, mezarı kim kazmışsa onlara paylaştırılır. Bu iş de bittikten sonra cenazenin elbiseleri ilçede bulunan fakirlere dağıtılır. Bu uygulamayı Bulgar Dağı konar göçer yörüklerinde de görmek mümkündür.[90]

Komşular, akrabalar, ilçe halkı "başsağlığına gelme" âdetlerini gerçekleştirirler.

Karakeçiler'de bir evden bir cenaze çıkarsa o evde üç gün yemek pişmez. Komşular, akrabalar yemek pişirir getirirler ve bir Kur'an-ı Kerim okutulup "başınız sağ olsun" derler. Cenaze çıktıktan sonra başsağlığına gelmeyenlerin dost olmadıkları söylenir. Çünkü acılı durumda herkesin ziyaret etmesi beklenir. Bir evde cenaze var ise, o evdeki insanlarla küs olan insanlar bile gidip "başsağlığı" verirler.

89. Mehmet Doğan (Yaş: 90).
90. Ali Rıza Yalman, ***Cenupta Türkmen Oymakları,*** C. I., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, s. 278.

Daha ilerki günlerde de bu başsağlığı uygulanmaya devam eder. Bilhassa bir kişi öldüğü zaman ilçede bulunmayan başka bir kişi, isterse bir yıl sonra ilçeye gelsin, o eve gidip başsağlığını vermesi gerekir. Eğer yapmazsa o insanla ilgi alaka kesilir. O insanla belki de konuşulmaz.

Bir de ilçede bir cenaze olduktan birkaç ay sonra bir düğün olacaksa, düğün sahibi gelip o evden izin ister. O evde izin verir ve ancak o zaman düğün başlar.

Karakeçili yörüklerinin bazı mezarlarının mermerden olduğu dikkat çekicidir. Halk mezara büyük önem verdiğinden dolayı bu mermerden yapılan mezarları görmekteyiz. Eğer ölen kişinin mal varlığı var ise onun çocukları, mezarını mermerden yaptırır. Böylece mezar yerinin kaybolması önlenmiş olur. Herkes yakınlarının mezarına ağaç, çiçek dikmektedir. Bunun sebebi ise bu ağaç ve çiçeğin Allah'ı zikretmesi inancandın kaynaklanmaktadır. Böylece mezarda yatan ölünün günahlarının yok olacağına inanılır.[91]

Fakat burada yaşayan bazı yörükler mezar yapmanın günah olduğunu söylemektedirler. Bazılarına göre ise günah değil. Çünkü mezar yapmak günah olsa evliyaların enbiyaların türbesi yapılmazdı düşüncesi vardır.[92]

Karakeçili yörükleri, yedi yaşından küçük çocukların öldüğü zaman cennete gideceklerini söylemeleri genel geçer bir doğruyu kabul etmelerini gösterir. Hem de hristiyan ve yahudi çocukları bile cennete gider denilmektedir. Çünkü yedi yaşına kadar tüm çocukların müslüman olduğu söylenmektedir.

Cenazenin üzerinden kırk gün geçince kırkıncı gecesi okunur. O vakit yemekler hazırlanır, camilerden ilanlar yapılır. Akşam yemeğinin kırkıncı gecesi okutulan evde yenileceği söylenir. Herkes o eve gider. İmam mevlit okur, daha sonra dualar yapılır, yemek yenir ve oradan ayrılırlar.

Bir de elliikinci gecesinde yine aynı uygulamalar yapılmaktadır. Kırkıncı ve elliikinci geceler de böyle ziyafetler verilmezse bilhassa fakirlere yemek yedirilmezse ölen kişinin azap göreceğine inanılır.[93] Bu sebepten olacak ki Karakeçili'de zengin-fakir ayırımı yapılmadan herkesin bu ziyafeti verdiği gözlemler sonucunda anlaşılmıştır.

---

91. Mevlid Albayrak (Yaş: 68).
92. Mehmet Doğan (Yaş: 90).
93. M. Hacı Hasgül (Yaş: 95).

1. Kırıkkale Karakeçilileri'nde Ölüm Âdetleri:

Gözlem ve mülakat yoluyla edindiğimiz bu bilgilerin pekiştirilmesi için kaynak kişi Mehmet Doğan'ın ölüm âdetleri ile anlattıklarını aynen alıyoruz.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mehmet Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul 3'ten mezun
Yaş: 90
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Konu: ***Ölüm Âdetleri***

Hasda ölüm döşşeginde yatarken yasin-i şerif ohunur. Eğer başında yasin ohursan o hasdanın yanına kör şeytan yahlaşamaz. Bah bu gonuyunan ilgili bi de şihir söyleller:

Yasin'in harfleri üçbindir temam
Ohuyan kimselere olsun selam
Her kim başında ohursa bi tamam
Her bir harfi tığ olur şeytana.

Hasdanın ölecağı annaşıldı mı Guran'ı getiriller; ölünün başında ohullar, annaşıldı mı? Ölü öldühdan sona isdese hane sahabı ona Guran-ı Kerim hatmetdirir. Onnan sona hoca gelir suyunu goyar. Gadınısa gadın, erkeğise erkek yıhar, kefene sarıp galdırıllar.

Eğer ölünün gözleri açıh galmışsa o adam muradına ermeden ölmüş deller. Ben bu işi yapacam, eğer yapamadan ölürsem gözlerim açıh gider şeklinde vaadler yapannarın eğer bu vaadleri yerine gelmezse ölünün gözleri açıh galır. Ölünün başı gün batısına çevrilir. İnsannar yatahda yatarken başını ya doğuya ya batıya, yönünü de yanı ön tarafını da gıbleye çevirerah yan yatallar. Başını guzeye ayahlarını gıbleye çevırmah şer'an caiz görülmez. Mantıhan da öledir. Hatta hatta diyo, garyolada ve somuyada yatmah şer'i yönden ey değildir.

Ölü gömmenin belli bir sahatı yohdur. Ölü hangi sahat hazır olursa gömülür. Yoh eğer gece ölürse sabahın olması beklenir.

Ölü yıhandıhdan sona su artarsa bu suyunan apdes alınır. Cenaze namazını hoca gıldırır. Cenaze namazına deliganni ehdiyar yetişen herkeş durur. Hatda deliganlıların cenaze namazına gatılmaları da mahbul sayılır. Ölüyü mezere gadar omuz üzerinde götürüller, mezarı gonu gomşunun deligannıları toplanıp gazallar. Mezer gazannara para verilir. Esgiden pek yoğudu, amma şindilerde bu para işi artdı.

Ölü çıhan eve gonşular üçgün yemek getiriller. Deller ki "bi evden ölü çıharsa o evin üç gün boyunca ne ekmeği ne de yemeği yenir."

Yalınız bizim burada çevren geniş olursa, ahraban çoh olursa üç günde geçer beş günde. Ev sahapları yemek hazırlamaz. Çevren zayıf olursa, bi gün sona bile bazen yemek hazırlanır.

Başsağlığına giderken dört gomşu bi arayı gelir, yemek hazırlar giderler. ölü evine ölü sahaplarını toplarlar yemek veriller. Onnan sona hadi Allahaısmarladıh deyip geçer gideller.

Esgiden köyümüzde ağıtcılar çoğudu. Ama şindilerde galmadı. Ölü evden çıhıncah yas dutulur. Yasın belli bi günü yoh. Ölünün herhangi bi giyeceği görülünce, onun yapdığı işler hatırlanınca yahın ahrabaları hüzüne dalallar.

Efendi benim başımdan geçen pek çoh olay var. Benim babam 93 harbinde Erzurum'da şehit düşüyor. Anamı emmime veriyollar, evden çıhartmıyollar. Anamdan beş gardaşım var. Yannız bu gardaşlarım ögeydir.

Ben emmimin yanında yetim galdım.Yetişdıhdan sona beni everdi. Benim de çocuhlarım oldu. Şu resimdeki oğlan benim oğlumdur. Bâlâ da altı sene muhasebe memurluğu yapdı. 1975 yılında öldü. Dört dene çocuğu bi de aylesi göçdü getdi. Şindi Angara'dalar.

Şu gördüğün resimlerden sağdaki gaynım. Şoo halay çekelken çekilen resimdeki gadın benim aylem. Şoo resimler Angara'daki torunnarımınan gendim.

Yani yas diyincek bu ölenner her ahlıma düşdüğünde yeni ölmüş gibi acısını hissederim. Bayramlarda ölü çıhalı daha yahın zaman olmuşsa ölü sahabı yas dutar. Arafa günü mezarın başına gider duva eder, ağlar. Bayram günü gonşular ahrabalar ölünün çoh yahını olannarın başına toplanıp onnarı teselli edeller.

Eğer gonşunun birinin düğünü varısa gelir ölü sahabından müsade alır. Guran ohudur sona gidip düğününü yapar.

Bi de bizim burda devir var. Eğer adam ölmeden evel oruç, namaz borcu yapmışsa ölü sahabı bu borcunu fahirlere para vererah öder. Böle yapıncah öbür dünyaya borçsuz gettiğine inanılır. Bu "devir" âdeti de şöle yapılır. Devir'de işde onun âdedi ve töresine göre hoca dört fakir gişi toplar. İşde isgat şu gadar para der. Onu fahirlere verir. "Aldın gabul etdin mi? Aldın gabul ettin mi, aldın gabul etdin mi?" diyerek üç kere sorulur. Fahir adam da, "aldım gabul etdim" diyerah parayı alır. Sona hoca duvasını yapar, devir işi tamam olur.

Sona bi de "alt-üst" meselesi var. Bu da çoh gerekli görülür son zamannarda.

Efendi benim aylem öldü. Bana dediler ki; alt-üst verecan mı? Ben de dedim ki: Hoca efendi, alt-üst ne gadar dutuyor. Üç millon dedi. Ben de üç millonu çıhardım, kim yıhamış, kim hizmet etmiş, kim mezer gazmış, kim hocalığını yapmış, bunnarı öğrendim. Bunnara bu parayı dağıttım.

Bizim burada bayramdan bi gün önce muhakkak mezere gidilir. Bunun dışında mezere getmenin belli bi vahdı yoh. Adam istedığı zaman, istedığı vahıt gidip ziyaret eder. Üç "gulufu" bi "elham" ohur gelir.

Gırhıncı gününde elliikinci gecelerinde mevlid ohudullar. Bu günnerde ve gecelerde ziyafet verilir. Ölünün üstü başı yanı geydıhları fahirlere dağıdılır.

Ölenin vasiyetini ölü sahabı yerine getirir.

Ölülerimizi mezerliklere guylarıh. Genel olarah da ahrabalar yanyana gömülür. Aynı gabileden olannarın mezerleri birbirine yahın olmahdadır. Ölen adamın mezeri gayıp olmasın diye ölü sahabı mezerin başına mezer daşı tiker. Ya da hali vahdi yerindeyise mermerden mezar yapar. Üsdüne de ölenin doğum ölüm tarihini ve adını soyadını yazdırır. Babanın adı da yazılır.

Biz babalarımızın mezerlerini mermerden yapmışıh. Ama ben bunu mantıhi yönden gabul etmiyom. Bi diyom ki bu yannış bi iş. Bi de düşünüyom ki, günah ossa evliyaların, enbiyaların, peygamberlerin gabirlerini yapmazlar.

Mezerlerin üsdüne ağaç çicek dikilir. Bunun sebebi gabrisdana değer vermah içindir. Aha ben bi gabrisdan yapdırıyom. Bunu yapmamın sebebi, itin, köpeğin ayağının altından mezeri gurtarmahdır.

Bizim burada yedi yaşından küçük çocuhlar ölürse, bunnarın cennete gidecağına inanırıh. Yedi yaşından sona gavurların cehenneme., müslümannar ve Türklerin cennete gidecağına inarıh. Çocuhlara yedi yaşına gadar namaz sorulmadığı için kesin cennete gider.

Bi evden bi cenaze çıharsa şöle duva ederih. Allah günahını affetsin, Allah utandırmasın, falan filan diye duva ederih.

Sona ölüye sevinilmez, deliye sevinilmez. Çünkü kimin ne vahıd öleceği kimin deli olacağı bilinmez. Amma ne var ki, bazı insannar bu bilinçden çoh uzah.

Bi de bi adam millete devlete yarayışlı biriyise ona çoh aşırı yas dutulur. O heç unutulmaz. Her gonuşmada ondan bahis edilir.

2- Şanlı Urfa Siverek Karakeçilileri'nde Ölüm Âdetleri

Yas ve taziye merasimlerinde ise genellikle cenaze sahipleri cenaze ile ilgilenirken, yakın komşu ve ahbaplardan bir kaç kişi koyun keser ve cenazeye iştirak eden topluluğa yemek yapar. Cenaze toprağa verildikten sonra herkes cenaze evine gelip o evde yemek yer. Aşiret reisleri, tanınmış şahıslar ve 15-65 yaş gurubundaki insanların ölümlerinde daha fazla kalabalık olduğu görülür.

Akrabalar cenaze çıkan evde hizmet etmeye başlar. Eğer ev dar geliyorsa hemen çadır kurarlar. Taziyeye gelenler Kur'an-ı Kerim okurlar. Onlara koku ve acı kahve ikram edilir. Yirmi gün boyunca hizmet eden akrabalar o evde kalır. Bazen taziyeler kırk elli gün kadar devam eder. Taziyeye gelenler düğün evine giderken nasıl koyun veya keçi götürüyorlarsa, aynen o şekilde koyun veya keçi getirilir. Bunlar kesilip gelen misafirlere yemek yapılır. Komşu kadınlar mutfakta yemek yapmakla görevlidir.

Günümüzde önceki günlerden farklı olan at sırtında değil, arabalarla taziziye gelinip kısa zamanda hemen kalkılmasıdır.

Gerek düğünlerde gerek cenazelerde eğer ev kalabalık olursa oradaki insanları komşular, köylüler misafir etmektedirler. Bu merasimlerde en çok sigara ve acı kahve ikramı yapılır. Cenaze ile düğündeki fark; cenaze olan eve gidilince esans (koku) ikramı yapılmasıdır.

F- Kırıkkale Karakeçilileri'nde Diğer Âdetler

1 - Askere Gönderme Âdetleri

"Türk milleti asker bir milletir" sözü, herkesçe bilinen ve benimsenen bir sözdür. Gerçekten de milletimizin yaşayışına baktığımız zaman, asker ruhunu taşıyan bir millet olduğumuzu görürüz. Bu sebepden atalarımız askerlik ocağına "Peygamber ocağı" demişlerdir ve askerlerimize de "Mehmetçik" demişlerdir. Böylece askerliği yüceltmişlerdir.

İşte özbeöz Türk olan Karakeçili yörükleri arasında da askerliğin önemi büyüktür. Asker bir millet olmanın övüncü içinde olan bir oymaktır. Osmanlı döneminde Karakeçililer'in Söğüt'deki Ertuğrul Bey'in türbesini ziyaret etmekte ve bununla ilgili şenlikler yapmakta olduğunu gören, millî şuura sahip II. Abdülhamid Han "Ertuğrul Alayı" adında bir alay kurdu. Ayrıca yine II. Abdülhamid zamanında;

"Ertuğrul'un ocağında uyandık
Şehidlerin kanlarıyla boyandık"
Beyti ile başlayan bir marş bestelendi.[94]

Yukarıdaki tarihi bilgilerden anlaşılacağı gibi Karakeçili yörükleri Osmanlı döneminde gerçekten kendilerini kabul ettirmiş ve gereken saygıyı bulmuşlardır. Karakeçili yörüklerinden bir "alayın" oluşması bu temiz insanların askerliğe ve askere ne derece önem verdiğini göstermektedir. Aynı asker sevgisi günümüzde hala kendini göstermektedir. Yaptığımız inceleme sonucunda bunu öğrenmiş bulunuyoruz. Kırıkkale Karakeçilileri'nin askere gönderme gelenek ve görenekleri şu şekilde olmaktadır:

Askerlerin askere gitmelerine onbeş gün kala pusulaları gelir. Pusulası gelenler Karakeçili'de artık asker sayılır. Kimlerin pusulası geldiyse, bunların isimleri belediyeden ilan edilir. Bunun üzerine askere gidecek gençler topluca gezmeye başlarlar. Artık bunlara "aynı tertip" denir.

Karakeçili'de hemen herkes bu askere gidecekleri evlerine davet ederler. Bu davetler iki kısma ayrılır. Birincisi "yemek davetleri", ikincisi ise "çerez davetleri". Yemek vakitlerinde davet edenler bu asker adaylarına yemek ziyafeti çekerler. Bunun dışında davet edenler, çerez ikramında

94. Faruk Sümer, ***Oğuzlar (Türkmenler Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları,*** Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 179.

bulunurlar, bunun yanısıra meyva ve çay gibi ikramlar da görülür. Karakeçili'de bu davetler onbeş gün devam eder. Yani askerler yolcu edileceği güne kadar bu davetler devam eder.

Bu davetlerden başka yakın akrabalar askere gidecek olanın evine ziyarete giderler. Bu ziyaret sırasında hediye olarak çorap, mendil, culuk (hindi), piliç, tavuk götürürler.

Askerlerin yolcu edileceği gün, belediyeden "saat 10.00'da askerler yolcu edilecek, tüm halkımız Çarşı Camii'nin önünde toplansın" şeklinde ilan edilir.

Askere gidecek gençler gedecekleri gün sabah erken kalkarlar. Kahvaltılarını evlerinde yaparlar. Daha sonra yakın komşularını., akrabalarını ziyaret ederler. Bu ziyarete Karakeçili'de "Allahaısmarladık ziyareti" denmektedir. Bu sırada akrabalar ve komşular bu gence ellerinden kopanı harçlık olarak verirler.

Sonra askerler ve Karakeçili halkı, Çarşı Camii'nin ön tarafında toplanırlar. En öne imam, onun arkasına asker adayları, onların arkasına Karakeçili'nin erkekleri, en arkaya da kadınlar ditzilir. İmam dua eder ve oradakiler amin derler. Âdeta kurban kesilirken nasıl dualar edilirse, bu anda da öyle dua edilir. Çünkü vatan için kurban olarak görülmektedir bu gençler. Vatan sevgisi aşırı derecede olan Karakeçililer evlatlarını seve seve askere göndermektedirler. Dua bittikten sonra, askerler imamın elini öperler, daha sonra da ihtiyarların ellerini öperler. Analarıyla babalarıyla vedalaşır ve arabaya binerler. Herkes beraberce Ankara'ya gider. Oradan herkes kendi askeri ocağına gider. Böylece askerlik başlar.

Gençler askerliklerini bitirince Karakeçili'ye dönerken bol miktarda "asker kınası" ve çeşitli hediyeler alırlar. Karakeçili'ye geldiklerinde herkes dönüş yapan askeri ziyarete gelir. Askerleri ziyarete gelenlere"asker kınası" verilir. Yine asker ziyaretlerine gelenler, askerden gelen gence hediyelera getirirler.

Askerin anasına babasına "göz aydınlığı" verilir. Karakeçili'de askere gidenlerin çoğu bekârdır. Tabi evli olarak askere gidenler de vardır. O zaman da askere gidenin hanımına ve çocuklarına çok değer verilir. Bunlara "asker hanımı", "asker çocukları" denir. Herkes bunlara yardımcı olur. Bu da gösteriyor ki, Karakeçili de nasıl askere önem veriliyorsa, askerin ailesine de aynı derecede önem ve değer veriliyor.

Karakeçili'de araştırma yaptığımız sırada gözlemlediğimiz bu gelenek ve görenekler sonucunda şu karara vardık: Karakeçililer geçmişine bağlı ve geçmişteki askerlik ruhuyla yaşayan ve geçmişi günümüzde yaşatan yörüklerdendir.

Bu gözlem dışında bir de kaynak kişimiz olan Kemal Bolbolcu'nun anlattığı askere gönderme âdetlerini görelim:

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Kemal Bolbolcu
Öğrenim Durumu: İlkokul 3 mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi
Derlenen Konu: ***Karakeçili'de Askere Gönderme Âdetleri***

Şindi Efendi, onbeş gün evel asger pusulaları gelir. Diyelim ki Halil Ağa'nın, Mehmet Ağa'nın ve Ahmet Ağa'nın oğulları asgere gidecah. Garageçili'de Ahmet Ağa'nın maddi durumu zayıfsa onun oğluna çoh mikdarda haşlıh goyulur. Bazıları çorap, bazıları biliç (hindi) alır asgere gidecah oğlanın evine gideller.

Bi de asger pusulası gelince bütün ahraba-yı taalluhat asger uşağını tek tek davet eder. Onnan sona gidecağı gün asgerler gomşularını, ahrabalarını ziyaret edeller. Ahrabaları asgerleri yolcu edecağı gün gendi asgerlerini alıp meydana geliller. Tabi maddiyatı ey olmıyannara bol haşlıh verilir.

Asgerler giderkene belediyeden ilan verilir. Asgerler şu sahatta gidiyo diye.

Meydana toplanınca asgerler sıra sıra durullar. Bi hoca yani cami imamı amin dir, bütün halh duva yapar. Bu duva çoh gutsaldır. Bu duvayı dinniyen asger uşağının hepisi o hocanın elini öpeller. Analar oğullarının boynuna sarılarah sevinç gözyaşları dökeller.

Garageçililer'in hepisiyenin halallaşıllar. Galabalıh grup asger uşağını susuya (yola) çıharır. Asgerleri böle uğurlallar. Bazıları asgerlerini gidecağı yere gadar götürüller, geri döneller.

Asger dönüşünde gelirkene asger gendisine elbise alır. Onnan sona gelirkene asger sigarası ve gına getirir. Asger gına getirir. O gına ahrabalarına

dağıdılır. Gına dağılandan sona ahrabaları, gomşuları tekrar hoşageldine gideller. Tavuk alıllar pasda yapallar götürüller. Hoşgeldine gidilir, asgerdeki gelmiş deyi. Onnan sona bölece de asgerlik bitmiş olur.

2- Hacc'a Gitme Âdetleri

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Selahaddin Albayrak
Öğrenim Durumu: Okuma-Yazma biliyor
Yaş: 71
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Hacca Gitme Âdetleri***

Şindi efendi bizim burda dinimize çoh önem veririh. Hac' Allah'ın emri olduğu için zenginner hacca gider. Ben de getdim. Allah'a şükür halim vahdım yerinde. Şindi Hac'a getmah için şu işleri yaparıh.

Eveli paşaport işlerini bitirirıh. Sona aynı asgere gidenner gibi hacıları birer birer davet ederih. Davet edenden sona, o sene Hac'a gidecah olannar toplanıp bi inek alıllar. Bunu keseller yemek hazırlallar. Garageçili halhını, çevre köyleri davet edeller. Bu yemekden sona, Hac'a gidecah olana "hayırlı olsun"a uğurlar olsun"a gidilir.

Hayırlı olsuna gidincek aynı asgere gidene haşlıh verir gibi hacca gidene de para verilir. O mübarek toprahlarda harcasın diye verilir bu haşlığı.

Hacca gidecahları gün çarşı camide namaz gılallar. Daha sona imam duva eder. Arabalar hazırlanır; arabayınan gidecahsa arabayınan gider. Angara'ya gidince Hacı Bayram Camisine gidilir. Orada namaz gılınır duva edilir. Oradan hava alanına gidilir. Oradan da teyyarelerinen Hicaz'a gidilir.

Hac dönüşünde de eğer ki teyyareyinen geliyosa, yahın ahrabaları, çocuhları havalanına gideller. Orada ana babalarını, ahrabalarını garşılallar, alıp korteş halinde geliller. Eğer garşılamaya otobüsüne gidiyosalar yahın ahrabaları, çoluğu çocuğu gidip garşıllalar.

Hacdan geldıhdan sona "hoşgeldine gidilir. O vahıd hac'dan gelen adamın evinde zemzem suyu ikram edilir. Furma ikramı yapılır. Gohu yağları getirip onnar hoşgeldine gelene ikram edilir. Hac gınası da çoh gıymetlidir.

Onun için asger gınası gibi hac gınası dağıdılır. Gına getirller, tesbih getiriller, haşlıh verennere de bu hediyeler verilir. Evinede halı, seccade, çocuhlara entare getirilir. Bölelikle de Hacc vazifesini yapmış oluruh.

3 - Bayram Âdetleri

Karakeçili yörükleri, geçmişe bağlı, dinî ve millî uygulamaları gönüllü olarak yapan bir oymaktır. Karakeçililer'in yaşantısında bunu müşahade etmemiz mümkündür. Bilhassa Kırıkkale Karakeçilileri bu durumlarını isbatlamışlardır. İster dinî bayramlarda olsun, ister millî bayramlarda olsun Karakeçililer'de bir çok heyecanlı uygulamalar görmemiz mümkündür.

Günde iki üç defa Kırıkkale seferi yapan dolmuşlar, bayram hazırlıkları başlayınca her zaman faaliyet halinde bulunur. Ankara'nın ve Kırıkkale'nin yakın olması, bayram hazırlıklarında hareketi daha da artırmaktadır.

Karakeçili'de bayram gelmeden önce bayram hazırlıkları başlar. Evlerde bir heyecan, bir hareket görülür. "Bayram temizliği" yapmak sanki bir zarurettir. Evi temiz olanlar bile bayramdan bir iki gün önce muhakkak bayram temizliği yapmaktadır. Tabi temizlik kolay olmamaktadır. Çünkü Karakeçili yörüklerinin evlerinde dokumalar, yataklar, yorganlar hayli fazladır. Bunların hepsini temizlemek Karakeçili yörük kızlarını hayli yormaktadır. Çünkü bayram temizliklerini genel olarak Karakeçili yörüklerinin çalışkan kızları yapmlaktadır.

Bayram temizliği yapıldıktan sonra özenle hazırlanmış dokuma halılar kilimler sarılır. Yörük kızlarının yapmış olduğu "el emeği göz nuru" işlemeli örtüler evlerin içine ayrı bir güzellik katar. Yörük evlerine dışardan bakıldığında sıradan yapılar olarak görülür. Fakat içine girildiği zaman yörüklerin hünerleri ve onların kalpleri kadar temiz olan evleri görülür.

Karakeçili'de Ramazan bayramına hazırlık üç gün evvelinden başlanır. Çünkü bayramdan önceki üç güne arafe günü denilir. Birinci arefe gününde evler temizlerin. İkinci arefede ev eşyaları temizlenir. Üçüncü arafede ise evde bulunan tüm aile yıkanır. Çünkü arafe suları "zemzem suyu" olarak düşünülür. Bu sularla banyo yapılınca hasta olunmayacağına inanılır. Aynı zamanda bayram günü yenilmesi için bayram çörekleri hazırlanır.

Bayramdan bir gün önce tüm Karakeçili yörükleri ikindi namazından sonra mezarlığa giderler. Kur'an-ı Kerim'den bir bölüm okur dua yaparlar.

Daha sonra herkes kendi akrabalarının mezarlarına gider dua eder, ağaç diker ve su dökerler.

Arafenin üçüncü günü akşam kadınlar, kızlar çocuklar ellerine "bayram kınası" sürerler. Bu bayram kınaları ya askerden gelenlerin hediye olarak getirdiği kınalardır ya da hacdan gelenlerin getirdiği kınalardır. Çünkü askerden gelen kınalar ile hacdan gelen kınalar kutsal kabul edilir.

Bayram günü sabah erken kalkılır. Erkeklerin hemen hepsi yani yedi yayşından boyük olan tüm erkekler bayram namazına gider. Kadınlar kalkıp hemen evin temizliğini yaparlar. Daha sonra "bayram yemeği" hazırlarlar. Bu yemekler genelde yöresel yemeklerdir. Bayram namazından çıkan erkekler ilkönce evlerine giderler. Hazırlanmış olan bayram yemeklerinin kabilenin en yaşlısının evine götürürler. Tüm kabile fertleri bu evde "bayram yemeği"ni yer. Daha sonra orada herkes bayramlaşır. Kabilenin yaşlısı oradaki kendinden küçük olan akrabalarına nasihat verir. Tüm ihtiyarları ve hastaları ziyaret etmelerini akrabalarından ister.

Daha sonra herkes evine döner. Evin büyükleri evde durur. Gençler; kızlar kızlarla, erkekler erkeklerle Karakeçili'de herkesin evine bayram ziyaretine giderler. Oradaki yaşlılarla bayramlaşırlar, bu bayramlaşmaya gelenlere, şeker, kolonya, bayram çöreği- ayran gibi ikramlar yapılır. Daha sonra gençler evlerine gider. Bu sefer de orta yaşlı kadınlar ihtiyarlar ve hastaları ziyaret ederler. Karakeçili'de bayram ziyaretleri çok önemlidir. Bunun göstergesi ise iş sahibi olmak için başka yerlere giden Karakeçililer bayram günü ilçeye akın akın gelirler, ziyaretlerini yapıp dönerler.

Kurban bayramı için hazırlık bir ay önceden başlar. Kurban kesecek olanlar bir ay önceden kurbanlıklarını alırlar. Bu kurbanlıkları "besiye çekerler". Yine Ramazan bayramında olduğu gibi bayram temizliği yapılır. Yalnız bu bayramın farkı "bayram yemeği"nin kurban etinden olmasıdır.

Karakeçili'de millî bayramların da dinî bayramlar kadar önemli olduğunu vurgulamıştık. Bilhassa yörük bayramı olarak Bilecik ilinin Söğüt ilçesindeki törenlere katılmak için Kırıkkale Karakeçili yörükleri gitmektedirler. Orada yaşanan tarihî olaylar, Karakeçililer için çok önemlidir. Çünkü farklı farklı bölgelerde yaşayan yörükler bir araya toplanıp; birbirlerini tanıyorlar ve gelenek göreneklerindeki benzerlikleri görüyorlar. Böyle olması, Karakeçili yörüklerine büyük mutlululaklar vermeklerdir. Bunu oraya katılan insanlardan dinledik. Gerçekten duygulanmamak elde değildir.

Özellikle 23 Nisan Çocuk Bayramı, 19 mayıs Gençlik Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 29 Mayıs İstanbul'un Fethi, Karakeçililer için önemli görülmektedir.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Ramazan Öztürk
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale ili Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Bayram Kutlama Âdetleri***

Efendim malumunuz Garageçlilıler'in tarihte önemli yerleri vardır. Ben Hacı Musa oğlu Ramazan Öztürk. Anam Türkmen, babam yörüktür. Ben Garageçililer'in örf ve âdetlerin çoh saygı duyan bi aylenin çocuğuyum. Ve ayriyeten babamız, Garageçili'de yaşadığı müddetçe bizi çoh gözel ohutdu ve hemen hemen islâmiyeti çoh ey bilen birileriyiz.

Ramazan bayramı gelirkene babamız bizi toplar şu öğüdü verir: Oğlum, bayram günü evimizde yemeğimizi yedihdan sona ahraba-yı taalluhatınan bütün uzah yahın ahrabaların evlerine toplu olarak gedip ellerini öpecahsınız diyerdi. Biz de bayram namazını gıldıhdan sona hatta ki arafa günü başga köylerde ahrabamız varısa onnarı ziyaret ederdih. Zabahleyin bayram namazından sona babamızın elini öperdih. Daha sona büyüklerimizin elini öperih, küçüklere hedaye veririh, onnarı sevindiririh. Ana babamız evde oturur biz de bütün gardaşlarımızla böyük ahrabalarımızı ziyaret ederih, onnarınan bayramlaşırıh ve bayram âdetlerini yerine getirmiş oluruh. Bi iki gün geçdihtan sona bayram için Garageçili'ye dışardan gelen ahrabalarımız geri gideller. Biz de bayramdan sona esgi işlerimize devam ederih. Bi de bizim burada insannara verilen isimler dinî ve millî gaynahlara dayanır. Misâl olarah benim adım Ramazan. Niye Ramazan? Çünkü Ramazan ayında dünyaya gelmişim. Birin adı Bayram birinin ki Zafer. Adam 30 Ağustos Zafer bayramında dünyaya gelmişse adını Zafer goyarlar. Bu da gösderir ki Garageçililer hem dindar hem milliyetçi bi oymahdır. Bununuyan da övünüruh.

Gurban bayramı da aynısı gibi olur. Bayram geliyo diye bi gün önceden çörek (namaz çöreği) saç arasında gatlamalı olur. Çoh gözel bi nimetdir. Onu

bayram günü yerih. Çir ve üzümle şerbet yaparıh. O gün kesinlikle bunnar yenir. Ekserisi gurban bayramında olmahdadır.

Gurban ve Ramazan bayramları Allah'ın gutsal bi günüdür. Bunu bütün Türk alemi ve müslüman alemi biliyo gutluyo. Bayramlaşmalar bayram namazından sona da yapılır. Bayram yemeğinden sona da yapılır. Bi de bayramlaşma sahası varıdı orada böyüklerinen bayramlaşılırdı. Sona doğru evlere gidilir. Gabilenin en böyüğünün evinde yemekler yenir. Onnan sona orada bayramlaşılır. Onnan sona çıhar bütün Garageçili içindeki ehdiyar hasda insannarın yanına gidilir, onnarınan bayramlayşılır.

Garageçili'deki bayramlaşmalar bitdıhdan sona uzahlardaki ahrabalar ziyaret edilir. Gidilmese o vahıd insan üzerinde bi yük daşıyomuş gibi olur.

Hatda esgiden Gırıhgale, Gaman, Angara ve Bâlâ'ya at arabasıyınan, kağnıyınan gidilir. Oralardaki ahrabalar ziyaret edilirdi. Şindi işde tahsiyinen gidilir onnarın da gönnü alınır.

Bayramlar da bizim burda en çoh sevgi ikram edilir. Bu sevginin ifadesi altında şeker ve golonyağı ikramı yapılmahdadır.

Gurban bayramında gurbanı herkeş gendi kesmez. Belki gurbanı kesme âdetlerini tamı tamına yerine getiremem de indallah'da günah işlemiş olurum diye gurban kesmesini daha ey bilen böyük insannara gurbannar kesdirilir.

Yalnız gurban kesilirken gurban sahabının elini kendi gurbanının üsdüne goyması lazım. Gurban kesildıhdan sona gurban sahabı iki rekat namaz gılıp gurban etiyinen günün ilk yemeğini yer. Gurbanı kesenin cebine bi mikdar para gonur. Gurban günü, gurban kesilip et hazır olunana gadar oruçlu gabul edilir. Oruc gurban etinin hazırlanıp yenmesiyle açılmış olur.

Gurban etinden yedi fahir ayleye ya da Garageçili'de bulunan jandarma garagoluna bi bud gönderilir. Bölece Garageçililer gurban etinin fahirlere verilmesi gerekdığına inanıllar.

Bayramdan iki gün evel mezerlik ziyaret yapılır. Amma son zamannarda bayramdan bi gün önce ikindi vahdı gidilmahdadır. İkindi namazından sona imam ile birlikde cemaatı taplanıp mezerliği ziyaret gider. Mezere giderken tekbir getirilir. Orda işde ebemize dedemize, ebe ecdadımıza gereken duvaları yaparıh. Şindi esgisi gibi değil. Artıh mezer ziyaretleri evelki gibi değil.

Dinimizin emretdığı bayramlara olduğu gibi millî bayramlarımıza da Garageçili"de çoh böyük önem verilmahdadır.Bilhassa çocuhları ohuyan

ayleler proğrama gatılıllar. Milliyetçilik duygusu, iman duygusu, sevgi duygusu Garageçili'de yaygındır. Dünyaya saten niye geldıh. Sevmah için değil mi?

Garageçililer'in Söğüt'de toplantıları oluyor. Orada da bize has bi millî bayramımız oluyo. 1991 yılında bi dene profösör hoca geldi. Bizim Garageçili'nin geleneğini, göreneğini topladı. Bilhassa benim söylediğim sözlere önem vererah not aldı. Söğüt millî bayramımıza bizleri de götürdü. Orada milli bayramımızı gutladıh.

Bi de gandil geceleri var. Bunnar, Gadir gecesi, Mevlid gecesi, Berat gecesi gibi. Garageçili'de bu gecelere böyük önem verilir. Bu gecelerde çoh ibâdet yapılır, duvalar yapılır. Ahrabalar ziyaret edilir. Bi bayram havası olur. Herkeş birbirine eylıh yapmah isder. İşde bizim bu gutsal günnerimiz ancah böle olur.

4 - İnanışlar

Karakeçili yörüklerinde bir takım garip inanışların varlığı gözden kaçmıyor. Eğer onların içinde yaşarsanız bunu anlarsınız. Herkesin bunlarla yaşaması mümkün olmadığı için yaşamış biri olarak onların inanışlarını anlatmak gerekir.

Karakeçili'de bir adam hasta yatarken ilçenin imamına bir "iman kağıdı" yazmasını söyler. Bunu yazdırmasının sebebi, ölünce sorgu meleklerine (Münker, Nekir) rahat cevap vermeyi düşündüğünden dolayıdır. Tabiki imam da bunu para karşılığında yazdığı için seve seve yazmaktadır. Bu kağıdı ölen adamın yakınları kefenin içine koyarlar. Böylece ölen kişinin sorgu meleklerine doğru cevap vererek cennete gideceğine inanılır.

İmamlardan Korkmak:

Bu inanış, Karakeçili yörüklerinde yaygındır. Eğer imamın dediğini yapmazsan, onun arkasından atarsan, ona muhalefet edersen, o zaman başına kötü işlerin geleceğine inanılır. Bu sebepden dolayı Karakeçili'de dini kendi çıkarları doğrultusunda kullanan adamlara herhangi bir muhalefet yapılmaz. Eğer yapılırsa, o yapan adamın yuvasının dağılacağına, hastalığa yakalanacağına, hasta olacağına, deli olacağına inanılır. Bundan dolayı cami imamlarının aleyhinde atılmaz. Onlar söylediği sözler gerçek olmasa bile ona muhalefet edilmez.

Beş Taş Oyunu:

Çocuklar küçük taşlardan beş tane toplayarak oynarlar. Karakeçili'nin yaşlıları beş taş oynayan çocukları görünce onlara kızarlar. Bunun sebebi ise beş taş oynandığı zaman yağmurun yağmayacağıdır. Yani eğer Karakeçili'de çocuklar beş taş oynarsa oraya yağmur yağmayacak, kuraklık olacak ve bu sefer verimin düşeceğine inanılır.

İğde Çekirdeğinin Koruyuculuğu:

Bir ipin üzerine dizilen iğde çekirdeklerinin, çocukların beşiğine, hayvanların boynuna veya insanların göğsüne takıldığı zaman, herhangi bir kötülüğün dokunulmayacağına inanılır.

Resime Karşı İnanış:

Eğer bir odada resim asılıysa, bunlar ister insan resmi olsun ister hayvan resmi olsun, o odada namaz kılınmayacağına inanılır.

Yalnız bu resimler, herhangi bir kilime veya halıya motif olarak işlenmişse, o zaman herhangi bir sakınca olmadığı söylenmektedir. Yani kâğıt üzerinde olan resimler bir odada olduğu zaman namaz kılmayan yörükler halı ve kilimlerdeki hayvan motifli resimler olursan namazın kılınacağına inanılır.

Ancak bir odada kâğıt üzerinde çiçek resimleri var ise, o zaman da orada ibâdet yapılmaktadır.

Davranışlarla İlgili İnanışlar:

Gece vakti, tırnak kesince, şeytanların ve cinlerin sevineceğine inanılır. Bu sebepten dolayı, gece tırnakların kesilmesini iyi görmezler.

Soğan ve sarmışak kabukları yakıldığı zaman şeytanın nasibi artar düşüncesiyle bunlar yakılmamaktadır.

Akşam namazından sonra dışarıya sıcak su ve sıcak külün dökülmesi uygun görülmez. Çünkü o vakit cinlerin gezdiğine inanılır. Eğer sıcak su ve kül onların üzerine gelirse bu suyu ve külü serpenin çarpılacağına inanılır.

Karakeçili'de Salı günü bir işe başlamanın iyi olmadığı söylenmektedir. Eğer bir işe salı günü başanırsa, oişin geç biteceğine inanılır.

Cuma günü Karakeçili erkekleri işe gitmez.

Eğer Cuma günü çalışılmış olursa, o evin bereketinin kesileceğine inanılır.

Akşam namazından sonra ev kapıya doğru süpürlenince o eve fakirlik geleceğine inanılır.

Perşembe günü saç ve tırnak kesilirse, o insanın imanının artacağına inanılır. Çuma günü saç ve tırnak kesenin malının artacağına inanılır.[95]

Eğer poyraz eserse, o vakit bolluk olacağına inanılır. Sam yeli eserse, o vakit de kıtlık olacağına inanılır. Kar çok olursa, o yıl mahsülün çok olacağına inanılır.

Kaynak Kişinin:

Adı soyadı: Mevlid Albayrak
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 68
Derleme Yapılan yer: Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi
Derleme Konusu: ***Batıl inanışlar***

Baş bağlama:

Ayetleri tersinden yazarah iki gişinin arası açılır. Yani eğer iki gişi birbirleriyle ey geçiniyosa daha açıhcası garı goca ey geçiniyorsa ayetleri tersinden yazarah o gişilerin bozuşmalarını isdeller. Daha sona eğer bu eşler ayrılırsa, bunun sebebi baş bağlama denen bir olayın sonucu olduğuna inanılır. Yani ayetler tersinden yazılırsa garı gocanın ayrılacağına inanılmahdadır.

Bi de gencin biri bi gızı seviyo, fahat bu gız buna yahlaşmıyo, bununla evlenmah isdemiyosa o zaman da baş bağlama yöntemiyle gız o genci sever ve bölece evleniller.

95. Ali Rıza Yalman, ***Cenup'ta Türkmen Oymakları,*** C. I., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, s. 59.

Musga yazıldıhdan sona evin eşiğinin altına gömüyollar veya suya ohuyollar, ona içiriyollar. Bu durumda başıbağlandı diyollar.

İsdememezlih:

Bu inanış ise yazmadan çoh dilden çıhan sözler ve göz değmesi ile oluşur. Eğer evlenen iki gişi birbirine ısınamıyosa, vücutları uyanmıyosa, bu gençleri isdemiyen var denir. Bunnar tesbit edilir ve hediyeler verilerah bunnarın böle kötülük yapamıyacağına inanılır.

Adahlar:

Eğer bi insan, bi işinin olmasını isdiyosa ve Allah'ım eğer bu işim olursa gurban kesecam diyosa, bu işi olduhdan sona bu gurbanı kesmah zorundadır. Eğer adağı yerine getirmezse o adamın başına böyük belaların gelecağına inanılır. Bundan dolayı herkes adağını yerine getirir.

Salı:

Bizim burda salı günü işe başlandığında o işin bitmeyecağına inanılır.

Cuma:

Cuma günü işe giden bi insanının başına bela gelecağına inanılır. Onun için Cuma günü herkes temizlih yapıp camiye giderse huzurlu olacağına inanılır.

5 - Aşure Günü İle İlgili Âdetler

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlid Albayrak
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 68
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi
Derleme Konusu: ***Aşure Günü***

Hz. Nuh'un gemisinin Cudi dağına varıp orada galdığı günü, gemide ne gadar yeyecah varısa bunnarın hepisinin toplanıp bişirilip yemek yapılması ile aşure çorbası yapılmış oluyor. Bugüne aşure günü denir. Hicrî aylardan Muharrem ayının onuncu gününe rastlar. Aşure gününün bi gurtuluş günü olarah Garageçili'de gutlandığını biliyom. Yannız bu gutlamalar bundan on yıl öncesine gadar devam ettiği, şindilerde ise bu âdetin de galhdığı biz yaşlıları üzmahdadır.

6 - Günlük Hayatla İlgili Uygulamalar

Bu uygulamaları, kaynak kişimiz olan Mehmet Doğan'dan aldığımız bilgiler ışığında aktarıyoruz:

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mehmet Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul 3'den mezun
Yaşı: 90
Derleme Yeri: Kırıkkale ili Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Günlük Hayatla İlgili Uygulamalar***

Zabah ezeninde ortalıh tan yeri attığı zaman uyanırıh. Efendim bazısı da övlene gadar anca gahar.

Evin reyisinin eğer bi işi varısa, bi işe gidecahsa gahar gidecağı iş için hazırlıhlarını yapar. Evin garısı evdekilerin zabah yemağı gayıtına bahar. Herifi çifde gidiyosa, ekin biçmiye gidiyosa zabahınan garnını doyurup savışdırır.

Herifi işe gidenden sona, evin işlerini bitirir. Sona gapının önüne oturur, gonuşuların garılayınan "çene çalallar".

Gadın, gocası işden gelmeden evinin eşyasını dışarı çıharır, içerinin tozunu toprağını temizler. Kilimleri, cecimleri çırpar getirir eve sarar.

Bizim burda günde üç vahıd yemek yiyilir. Zabah sahat yedide yemek yenir. İşe giden varısa daha erken de yenilir.

Öylen yemeği de onikiyinen bir arasında yenir. Ahşamleyin de ahşam namazından sona yemek yenir.

Evin böyükleri çocuhlarını neye adadıysa ona göre yetişdirir. Mektebe gönderir. Temizliğine bahar, terbiyesine bahar, ey yetişdirmeye uğraşır. Çocuhlar mektebe getme sahatını bıldıhları için zabah galhar, garnını doyurur, üsdünü başını giyer, çantasını sırtına alır, doğru mekdebe gider.

Mekdebe getmiyen çocuhlarda sohahlarda fırıldah dönderiller, daha doğrusu yaramazlıh yapallar.

Çocuhlar, tadil zamanı anasına yardım edeller. Yani yumuş emir uşahlığı yapallar.

İbâdetlerimizi de yaparıh. Çoğu vahıd namazlarımızı camilerde gılarıh. Eğer tarlaya gidersah orda gılarıh. İbâdet yapana her taraf mesciddir. Yolda yörürken yar, yatarken yapar, çalışırken yapar. İbâdetin sınırı yoh.

Efendi geçimi sağlamah için even erkeği bi meslek edinir. Bu meslekde çalışarah geçimi sağlallarlar. Bizim Garageçili'de çoh çeşitli işler yapılmahdadır. Mesalâ ben anahdar teslimi bi apartıman yaparım, amelelik yaparım, duvarcalıh yaparım, çatıcılıh yaparım, doğramacılıh yaparım. Efendime söyleyim, gasapcılıh yaparım, gayfecilıh yaparım. Bunnarın hepsini beceririm. Geçimimizi bunnarınan sağlarıh. Bunun dışında burada muhderlıh, azalıh, goparatif başganlığı, belediye başganlığı gibi işleri yörütdüm.

İşde Garageçili'de bizim adamlarımız çoh çalışgan ve beceriklidir. Bölece geçiniller.

Gadınnarımız boş zamannarında çorap öreller, işleme yapallar, kilim tohullar. Çuval, haybe, cecim, haral tohullar.

Herifler de boş zamannarında tarihden, şeriatdan, insannıhdan, efendilihden, terbiyeden başlayıp deligannılara sohbet edeller. Kültür insanın gendine bahımından belli olduğu gibi gonuşmasından, sözünden, sohbetinden de belli olur. Kültür, yaşadığımız her şeyi içine alır. Efendi her şeyi bilmeyen adam kültürlü olamaz. Gelişigözel adam olur.

Ev halhı ahşam ezeninden sona evde toplanır. Bu sahatda yemek yeller, daha sona şöle kenara çekilir, sohbet edeller. Gelecahdan, geçecahdan, geçmişden ne görmüşse evin böyüğü evlatlarına annadır. Yatma vahdı gelince, herkeş odasına gidip yatar. Esgiki gibi köy odası yohdur. Cahil tabahalar yani deliganmılar ahşamdan sona gayfeye gider vahıd geçiriller.

Biz de bazı vahıd gomşulara misafirliğe giderıh. Ahşam misafirliğe giderken evin gapısını daha görgülü, gözü açıh olannar kilitler. Gapı kilitlemah ne gadına mahsus ne de erkeğe mahsus.

Gomşulara getdin mi gadın erkek aynı odada otururuh. Erkekler gendi arasında gadınnar gendi arasında sohbet edeller. Efendi, şindi televizon çıhdı, ne misafirlih galdı, ne gonşu galdı, ne de sohbet. Hepsi bitdi.

Esgiden sohbet tadlı oldun mu, o sohbet hele gış gecelerinde gece yarılarına gadar sürerdi.

Gonşulardan geldıhdan sona yatahlar sarılır. Önceleri yerlere sarılırdı. Şindi o âdet galhdı, hepisi somuyalara sarılıyo. Hadta ben bunnan beş sene eveline gadar, ne somuyada yatdım, ne garyolada yatdım. Şindi herkeş somuyada garyolada yatıyo.

Yatağa yatdıhdan sona "hayırlı geceler" denir. "Üç gulüfü bi elham" ohunur, selavat-ı şerife getirilir, bunnar faydalıdır. Bunnarı ohuduğun zaman, yanı yüzde düz diyecam gorhuducu, ürkütücü bi hayalet görmezsin gece boyunca. Bu sahihdir yani. Amma hangi sedayınan yatarsan yatağa, muhaggag rüyada o çıhar. İyi niyetinen yatarsan iyi niyetli çıhar, kötü niyetinen yatarsan kötü niyetli çıhar.

İşde efendi bizim günnük hayatımız böle geçer.

7 - Halk Sporları

Karakeçili'de halk sporları genelde eğlence olarak görülür ve böyle algılanır. Bunun doğruluğunu göstermek için güreş gibi millî sporumuz gösterilebilir. Güreş, Karakeçili'de düğünlerin bitim gününde yapılmaktadır. Halkın, bir eğlence kaynağı olarak gördüğünü güreş yapılırken "gidip biraz eğlenelim, güreş seyredelim" demesinden anlıyoruz.

Tabii güreş yapılırken sadece eğlenilmez, aynı zamanda güreş meydanında pehlivanlar tesbit edilir. Karakeçili yörükleri arasında kayda

değer pehlivanların güreş hikayelerini aşağıda göreceğiz. Burada sevilen pehlivanın yüceltildiği anlatılmaktadır.

Güreş dışında başka sporlar da yapılmaktadır. Cirit, sinsin, tura tura gibi oyunlar Karakeçili halk sporunun bir kaç örneğidir. Cirit yine düğünlerde oynanır. Bilindiği gibi cirit oyunu Türk milletinin millî bir sporudur. Bunun böyle olduğu Türkler'in ata önem vermesinden ileri geliyor. Çünkü Türkler atı seven ve iyi binilicilik yapan bir milletir. Bu özellik Karakeçili yörüklerinde de görülür.

Cirit, sinsin, tura tura gibi oyunlar sadece düğünlerde oynanmaz. Düğünlerin dışında yörüklerin eğlenme istekleri doğduğu zaman oynanan oyunlardır. Tabii ki diğer yörelerimizde olduğu gibi Karakeçili yörüklerinde de bu oyunlar kaybolmaya başlamıştır. Bu güzel spor geleneğinin kaybolmasını önlemek için, bu sporları eskiden yapan Karakeçili yörüklerinin anlatımından derlemiş olduğumuz bilgileri aktarıyoruz.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Ramazan Öztürk
Öğrenim Durumu: ilkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Karakeçili' de Halk Sporları***

Efendi, bizim burda güleşi annatim. Bilhassa düğünnerde güleş yaygındır. Esgiden hemen her düğünün sonunda güleş yapılırdı. Şindi çoğu zaman yapılmıyo. Düğün başlamadan evel tüm pehlivannara "ohuntu" yani davetiye gönderilir. Buna "yol" da denir. Aynı zamanda güleşçilere mükafat olarah neler verilacahsa haber salınır. Meselâ başa bi tosun; baş altına bi guzu, ayağa bi oğlah goyduh diye haber salınır. Düğünün son günü güleşçiler davul eşliğinde güleş dutallar. Güleşcileri güleş meydanına çağırıp halha tahdim edene "cazgır" denir. Esgiden cazgırlar mevcuddu. Cazgır güleşi başladırken şu sözleri söleller:

Pehlivan pehlivan
İki pehlivan çıhdı meydane
İkisi de birbirinden merdane
Allah ikisine de sağlıh vere

Bölece pehlivannar meydana çıharlar ve güleş dutallar. Birinci gelene tosun, ikinci gelene goyun, üçüncü gelene de daha ucuz şeyler verilir. Bi de bu güleşi seyreden eğlenen insannardan para toplanır ve güleşçilere verilir. Güleş bizi ebe ecdadımızdan galmadır.

Güleş dutarken kimin iki umuzu yere aynı vahıd değerse o yıhılmış sayılır. Eğer birinin iki umuzu yere gelmese güleş çoh uzar. Sonunda biri ötekini yıhana gader çalışır.

Sinsin Oyunu:

Bi de bizim burda sinsin oyunu var. Bu oyun da şöle oynanır. Ortaya ateş yahılır. Ateşin üstünden atlanır. Bu atlama yapılırken garşidaki oyuncuya yumruhla vurulur. Vurunca oyuncu ateşin üsdünden atlamah zorundadır. Bu oyunnar bi iki sahat sürer. Oyuncular birbirine ne gader serd vururşa vursun, oyunun guralını bozacah dövüşler yapılmaz. Çünkü Garageçili yörükleri heç bi vahıd gendi aralarında dövüşmezler.

Tura Tura Oyunu:

Bizim burda bi de Tura tura oyunu vardır. Bu oyun şöle oynanır: Bi dayre çizilir. Bu dayrenin tam orta yerine bi "sigge" çahılır. Bu siggeye bi ip bağlanır. İpin bi ucu bu dayrenin içindeki adama verilir. Dayrenin içindeki oyunculara dışındaki oyuncular gayışlarınan saldırır. İçerdeki oyuncu ayağıyla veya eliyle dışardaki oyuncuya dohunursa bu vahıd dayrenin içindekiler dayrenin dışındakilerinen yer değişdirir. Hangi grup daha uzun zaman dayrenin içinde galırsa o grup yenilmiş olur. Tura tura oyunu bölecene oynanmahdadır.

Cirit:

Bizim Garageçili'de cirit oyunu oynanmahdadır. Bu oyun çoh esgiden galmışdır. Oyuncular deyneklerini ellerine alıp ata bineller. Atları goşdurarah birbirlerine hücum edeller. Bu hücum sırasında eldeki deynekleri öteki oyuncuya vurmah için atallar. Değneği atan oyuncu başgasının saldırısına uğramamah için hemen oradan ayrılır. Tekrar bi deynek çekip saldırıya geçer.

Oyun bölece çoh neşeli olarah devam eder. Bu oyunda ey oynayana hedayeler verilir.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Dursun Yüksel
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı (Doğum): 81(1331)
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi
Derlenen Konu: ***Güreş Pehlivanlarının Hikâyesi***

Bizim burda İrbehim Pehlivan varıdı. Bu adam ey güleşirdi. Bunuyunan arhadaşları Nevşeher'e üzüm getirmiye gidiyollar atarabıyınan. Battal'ın Çavış var. O var. Battal'ın Çavış'ınan İrbehim Pehlivan bacanah oluyollar. Garageçili'den Nevşeher'e gidiyollar. Ordan üzümü yükledip gelirken bu Osman Paşa'nın Ahmed de varıdı rahmetlik. Bunnar gelirken Nevşeher'in bi köyünde davul vuruluyo. İrbehim Pehlivan diyo ki; "Şurda atları bi torbalıyalım şu davulu da seyredelim."

O zamana gadar düğün bitmiş de güleş yapacahlarmış. Güleş de bi pehlivan varımış onun dizi yere gelmezmiş. İrbehim Pehlivan da güleş oyunnarında bi kesme oyunu varımış. Şöle eliyinen boyununa vurunca garşıdaki güleşcinin gözüne "gara su" inerimiş. Şindi öteki güleşçiler güleşmiye çıhmış o titiremiye başlamış. Düğün sahabının yanına varmış demiş ki:

- Ben de güleşeceğim, demiş

Düğün sahabı:

- Sen o adamnan nasıl güleşecan, o adamı bu vahıda gadar yıhan yoh demiş.

İrbehim Pehlivan:

- Adam, bi arabacıyım, gusuruma bahma bi güleşmah isdiyom, diyo.

Düğün sahabı:

- Olur, diyo.

Davulu durduruyollar. Şindi diyollarkine:

- Ağa şurda bi arabacı var, güleşecah.

Oradaki adamlar:

- Arabacı ayağınan güleşsin, diyollar.

İrbehim Pehlivan:

- Yoh ben ortada güleşirim, diyo.

Oradakiler:

- Baba bi yirini gırallar, sen arabacısın ne nörecan güleşi, diyollar.

Düğün sahabı geri dönüyo.

Bu sefer İrbehim Pehlivan:

- Ben başa güleşecam, diyo.

Düğün sahabı:

- Bire baba sahat mı olucan, diyo.

İrbehim Pehlivan:

- Yoh yoh ben başa güleşecam, diyo.

Neyise soyunmuşlar duvasını yapmışlar, ikisi de ortuya çıhıp dolaşmıya başlamışlar, birbiriyenen de halallaşmışlar.

Öteki güleşçi:

- Hadi bahalım arabacı burası meydan, insanın golu da gırılır, ayağı da, diyo.

İrbehim Pehlivan şöle bi kesme atıyo, vurunca adamın ayağını şöle yıhıyo. Yeniden dolanıyollar. Gafalarını şöle yahlaşdırıyollar. Güleşçi diyo ki:

- Sen Garageçili'den İrbehim Pehlivan olmıyasın?

İrbehim Pehlivan diyo ki:

- Yoh yav sen güleşine devam et.

Güleşçi:

- Yav Allah'ın seversen söle, diyo.

İrbehim Pehlivan:

- He, diyo. Ben Garageçilili İrbehim'im.

O vahıd oradaki güleşçi diyo ki:

- O zaman ben güleşmiyom. Baş senin.

İrbehim Pehlivan bölece hedayeleri alıp Garageçili'ye dönüyo.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Güreş Pehlivanlarının Hikâyesi (2)

Bi Çahal Ağa'nın Ahmet varıdı. Bu adam Garageçili'den olur. Asgere getdiğinde candarmayımış. Bi köye gidiyollar, o köyde de düğün oluyomuş. Düğünde güleş varımış.

Oradaki köylüler:

- Asger Ağa, güleşmah isdiyon mu? Eğer isdiyosan gel güleş, demişler.

Asger:

- Eğer gumandanım izin verirse güleşirim, demiş.

Varıyollar gumandandan izin alıyollar. Gumandan diyo ki:

- Asger burası güleş meydanı, sona sahat olun, diyo.

Sona neyse güleşe çıhatmışlar. Şöle gafayı gafaya goyuncah, garşısındaki pehlivan:

- Sen nirelisin, dimiş?

Asger:

- Nidecan burası güleş meydanı, dimiş.

Dolanmışlar bi daha gafayı gafaya vermişler. Çahal Ağa'nın Ahmed, güleşcinin boynundan dutuvermiş. Güleşçi annamış oyunu. Bunu ancah Garageçili'den Çahal Ağa'nın Ahmed yapar.

Güleşçi dimiş ki:

- Ulan Asger, sen Garageçili'den Çahal Ağa'nın Ahmet misin?

-Asger:

- He ben Garageçili'den Ahmed'im demiş.

Böle diyince güleşçi, güleşi bırahmış, sona:

- Başı bu asgere virin, dimiş, bu benim usdam sayılır, demiş.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Güreş Pehlivanlarının Hikâyesi (3)

Bi gün yine İrbehim Pehlivanı'nan Maymah adında bi güleşçi güleşiller. Bu Maymah denilen gişi gadın güleşçi. Güleşe çıhmışlar. Düğün sahabının adamı varımış, babayiğit birisiymiş.

Güleş başlamış, Maymah'ın memeleri çıhmış. İrbehim Pehlivan bunun garı olduğunu annamış. Bunnan ötürü fazla yahlaşmamış.

Düğün sahabı demişkine:

- Pehlivan beri gel, niye sahınıyon, demiş, Maymah buraya geliyo garılığıyınan güleşiyo da, seni de sırt üsdü vurunca buna razı olun mu, demiş.

İrbehim Pehlivan onnan sona varıyo Maymah'ın bacahlarının arasından dutup yere vuruyo.

Kaynak Kişinin:

Adı soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Güreş Pehlivanlarının Hikâyesi (4)***

Esgiden Angara'nın adı Engürü'yüdü. Osmanlı zamanında böle sölenirdi. O anda bizim Türkler Türk asil ganıyınan, imanıyınan, coşguyunan güleş yapallardı. Ben de bu güleşi gördüm mü dayanamam.

Erzurum'da ossun, Ardahan'da ossun, Gars'da ossun, rahmetlik babamınan gezerdih ve güleşleri seyir ederdih. Daha sona o güleşçilere hedayeler verirdih.

Vahdın birinde Atatürk Angara'da bi güleş yapdırmış. Angara'nın Gızılcıhamam ilçesinde. Osman Cingöz adında bi pehlivan varımış. Güleşe bu pehlivan da gatılmış. Tabi bu güleş yerine Afyon'dan gelmişler, Gahraman Maraş'dan gelmişler, Gayseri'den gelmişler, efendim Amasya'dan gelmişler Cingöz Osman'ın garşısına.

Cingöz Osman:

- Ben bunnara çıhmam, demiş.

Bu aynalı pehlivanımış. Dizlerine ayna bağlarmış. Ayna gırılana gadar güleş devam edermiş.

Oradaki güleş yöneticileri:

- Ya sen kimiyinen güleşin, demişler.

Cingöz Osman:

- Bâlâ gazasının yanında bi Garageçili nahiyesi var. Orada Şeherlioğlu Şaban var, ben onuyunan güreşirim, demiş.

Devlet erkânı gelmiş Şeherlioğlu Şaban'ı alıp Angara'ya götürmüşler.

Cingöz Osman, Şeherlioğlu Şaban olduğunu annamış:

- Şaban, ben sana mağlubum, demiş. Ben seni, şerefin için getirdim demiş.

Oradakiler:

- Neyi, demiş.

Cingöz Osman:

- Bu Şaban Pehlivan ta Osmanlı devletinden galma bi güleşçidir, demiş.

Sona Angara'da Şeherlioğlu Şaban'a hedayeler vermişler. O da hedayeleri Garageçili'deki fahirlere vermiş.

8 - Çocuk Oyunları

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Veysel Aydemir
Öğrenim Durumu: Eğitim Yüksek Okulu mezunu
Yaşı: 35
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Çocuk Oyunları***

Sayı Sayı Gezme Oyunu:

Bu oyun gruplar halinde oynanır. Gruptaki her çocuk eline birer torba alır. Daha sonra sayı sayı gezmeye başlanır. Vakit olarak gece oynanır. İlkönce gidip evin kapısı vurulur. Çıkan ev sahibine biz sayı sayı geziyoruz diye bilgi verilir. Eğer ev sahibi hoş karşılarsa o zaman şu tekerleme söylenir. Bunu, oyuna katılan tüm çocuklar söyler.

"Sayı sayı gezeriz
İncili boncuk dizeriz
Verirseniz alırız
Vermezseniz küseriz"

Daha sonra ev sahibi olan adam "haydin bi hayal çekip oynayın derler." Çocuklar halay çekerler, düğünlerde oynanan halay oyunlarını oynarlar. Bu halay sonunda ev sahibi un, bulgur, buğday, arpa gibi ürünlerden bir tabak çocukların torbasına koyar.

Bu oyun yatsı namazına kadar oynanır, sonra herkes evine dağılır. Toplanan bu ürünler aynı grup tarafından sabahleyin bakkala satılır, karşılığında kınalı halkalı şeker, keçi boynuzu, kırık leblebi, üzüm, incir (yemiş) alınır, bunlar paylaşılır. Paylaştırma işlemini grubun başı yapar. Kış mevsiminde akşam namazı ile yatsı namazı arasında oynanan bir oyundur.

Çelik Çomak Oyunu:

Bu oyun da gruplar halinde oynanır. Oyun iki grup arasında geçmektedir. Oyunda kullanılar malzemeler; düzgün bir sopa (değnek) bir de küçük ağaç parçası (çelik) tir. Oyunda çeliği çelene "çelme grubu", karşıdaki gruba da "yelme grubu" denir.

Çelme grubunu belli etmek için bir mesafe belirlenir. Bu mesafeyi grup başkanları ayaklarıyla şu tekerlemeyi söyleyerek kapatırlar.

"Adım
Basdım
Ben seni
Kesdim"

Bu tekerleme hem söylenir, hem de ayaklar ileri doğru atılır. Hangi grubun başkanı karşıdaki grubun başkanını ayağına basarsa o gurup "çelme grubu", diğer gurup da "yelme grubu" olur.

Çelik çelme işi, grupta sıra ile yapılır. Çeliği çelemiyen "hos geçti" diyerek bırakır, diğer arkadaşları devam eder. Arkadaşının çeldiği çelik, çok uzağa gider, yelme grubu da çelik yalağının uzağına atarsa çelik değneği ile bu mesafe ölçülür. "Grupta "hos geçen"ler tekrar çelik çelme hakkı kazanır.

Çelinen çelik, yelme grubu tarafıntan tutulmaya çalışılır. Eğer yere düşmeden çeliği yakalayıp ellerinde tutarsalar çelme grubu yanmış olur. Yelme gurubu çelmeye, çelme grubu da yelmeye geçer.

Çeliği çelen tarafın iyi çelik çelememesi için yelme grubu "emmim dalı hos" diye bağırırlar. O vakit çeliği çelen şaşırır ve çeliği çelemez. Böylece yelme grubu çelme gurubuynan yer değiştirir.

Hüdmeli Oyunu:

İki kişi arasında oynanır. Oyunun araçları; ucu sivrilmiş ağaç parçalarıdır. Ağaç parçalarının uzunluğu, 30, 40, 50 cm. arasında değişir.

Yumuşak bir zeminde oynanır. Burası bir küllük te olabilir. Bir kişi hüdmeliyi dikey olarak yere saplar. İkinci kişi hüdmelisini saplı hüdmelinin üzerine vurur, eğer yere saplanmış olan hudmeli yıkılırsa ve kendi hüdmelisi saplanırsa, o hüdmeliyi kazanmış olur. Eğer hüdmelilerin ikisi de yıkılırsa oyun yeniden başlar.

Dara Dara Oyunu:

Bu oyun gece oynanır. İki grup arasında oynanmaktadır. Yazı tura veya elde saklanan bir nesneyi bulma gibi yöntemlerle oyuna başlıyacak grup belirlenir. "Mele" ismi verilen bir yer tesbit edilir. Bir de oyun harici lider vardır. Bu oyunun yönlendirir. Saklanma işi bittikten sonra ebe grubu liderin nezaretinde saklanan grubu aramaya başlar. Lider, arayan grubu özellikle diğer oyuncuların saklandığı bölgeye doğru çekmeye çalışır. Çalışırken oyuncuların o mahalde olmadıklarını söyler.

Tam diğer grubun saklandığı mekana yaklaşıldığı an, parolayı söyler. Elme, armut, çık-çıkma gibi parolalar olabilir. Parola söylendiği an, saklanan grup ebe grubunun üzerine saldırır. Herkes bir ebe tutmaya çalışır. Tuttuğu ebenin sırtına binerek "mele"ye kadar gelir. Eğer ebe grubu tutulmadan "mele"ye gelirse saklanan grup yanmış olur. Öbür grup saklanır. Oyun bu şekilde devam eder.

Seke Seke Oyunu:

Bu oyun çocuklar ve gençler arasında oynanır. Yine iki grup olunur. Eşit ve dengeli bir grup tasnifi yapılır. Oyunun yine bir "mele"si yani oynandığı yeri vardır. Bahisle ebe ve karşı grup tesbit edilir. Ebe, "mele"ye geçer. Tek ayakla seker karşı grubun üyelerini vurmaya çalışır. Karşı grup üyeleri seken kişinin ayağını göbek üzerinde yakalarsa, o kişiyi ceza olarak döverler. Ayak yere basılırsa ebelerden biri yardıma gelebilir. Eğer havada yakalanırsa yardım

etmek yasaktır. Ta ki o kişi afv edilene kadar. Ebelerden bir tanesi karşı gruptan bir tanesini havadaki ayağıyla göbek altından vururşa oyun değişir. Ebe grubu diğer gurubun yerine geçer. Ebe gurubu olur. Oyun bu şekilde devam eder.

Canavar Köpek Oyunu:

Bu oyun çocukların grup haline gelmesiyle oynanır. Bir grup koyun olur, bir grup canavar olur, bir kaç kişi köpek olur ve başlarına da bir çoban olur.

Canavarlar saklanır. Çoban boşluk bir alanda koyunları otlatır. Köpekler koyun sürüsünün etrafında dolaşarak sürünün güvenliğini sağlar. Koyunlardan bir tanesi sürüden ayrılıp canavarlara doğru gider. Canavar o koyunu yakalamaya köpek de onu kurtarmaya çalışır. Canavar belli bir mesafe götürürse o oyuncu yanar. Köpek canavar yok olursa canavar yanmış olur. Oyun bu şekilde devam eder. Canavar veya koyun rolündeki oyuncular yanana kadar oyun sürer.

Saklanbaç Oyunu:

Bu oyun iki grub arasında oynanır. Bir bahis tutularak ebe seçilir. Bir "mele" vardır, kaybeden ebe olur. Ebeler yüzlerini meleye dönüp gözlerini kapayarak saymaya başlarlar. Diğer oyuncular saklanır. Saklanma işi bittikten sonra ebe gözlerini açar ve aramaya başlar. Ebeler buldukları, gördükleri oyuncuları meleye gelerek söbelerler. Eğer içlerinden bir tanesi vurulursa, vurulan kişi ebe olur. Eğer saklanan grup söbelenmeden meleye el vururşa, o zaman aynı kişi ebe olur. Oyun böylece devam eder.

Birdirbir Oyunu:

Bu oyunu oynayacak çocuklar iki gruba ayrılır. Ebe seçimi yapıldıktan sonra, yatacak grup belirli aralıklarla eğilir. Diğer grup elemanları sırayla eğilenlerin üzerinden atlayarak geçerler. Grup başı atlarken kaçıncı turda olduklarını söyler.

Diğer elemanlar da tekrar ederler. Oyunda oyuncular şaşırmamalıdır. Eğer şaşırırsa o zaman şaşıran gurup yatar.

Birdirbir, ikidir iki... diye oynanır. Oyun belli bir sayıya gelince, ebe olanların üzerine mendil konur. Diğer atlayanlar bu mendili düşürmemelidir. Goç vurma, yumruk vurma gibi turlar tamamlanır. Daha sonra tekrar baştan başlanır. Eğer turda bir hata yapılırsa hata yapan grup eğilir, diğerleri atlamaya başlar.

Zom Kuyruk Oyunu:

Eşli oynanır. Herkes ikişerli gruplara ayrılır. Tekerleme sonucu ebe olan ekip kolkola sarılarak diğer oyuncuları yakalamaya çalışır. Diğer oyuncular da, ebeleri birbirinden ayırmak için vurmak isterler. Yakalananlar ortada hareketsiz kalır. Dışarıda olanlar bu kolkola olanlara müdahale ederler.

Yağlı Gayış Oyunu:

Bir araya gelinince birisinin kemerini çıkarırlar dışarı götürürler. Kemerin sahibi kemere yaklaşınca öbürleri "sızzz" diye ses çıkarırlar. Kemer bulununca o "sızzz" sesini çıkaranları kemer sahibi döver.

Bu oyunların dışında çocuklar mevsimlere göre çeşitli oyuncaklar yaparak oynarlar. Yaz mevsiminde söğüt ağacından deve yaparlar. Buna "deve oyunu" derler. Söğütten yapılan develer yarıştırılır. Böylece kimin devesi daha iyiymiş diye karşılaştırma yapılmış olunur.

İlkbahar mevsiminde çamurdan kağnı yapılır. Ayakkabı ökçelerinden tekerlek yapılır. Eski zeytinyağı tenekelerinden kağnı yapılır. Bunlar oyuncak olarak kullanılır.

Kış mevsiminde kızak yapılır. Bazen Karakeçili çocukları ağaç merdivenleri de kızak olarak kullanır ve bununla kayak yapar.

Bunun dışında kışın evlerde dokuz taş, üç taş gibi oyunların oynandığı gözlenmiştir.

9 - Halk Hekimliği

Karakeçili yörüklerinde hastalık ve tedavi sanki bir efsanedir. Çünkü halkın hastalıklara karşı ortaya koymuş oldukları ilaçlar ve bu ilaçların kullanılması bir ilginçlik göstermektedir. Halkın içinden çıkan "sıhiyeler" halkın

en güvendiği doktorlarıdır. Bunun sebebi olarak bu kişilerin tavsiyeleri uygulandığında bir takım hastalıkların iyileştiği Karakeçili'deki yörükler tarafından ifade edilmektedir.[96]

Karakeçili'de hastalıkları tedavi eden onlara ilaç yapan iki kişinin varlığından bahsedilmektedir.[97] Bunlardan birinin adı Zaim'in Kamer, diğerinin adı ise Battal Çavuş. Bunlar halkın doktoru sayılır. Bunlara "Sıhıye" denilmektedir.

Devletin her ne kadar sağlık elemanı orada görev yapsa da halkın faydalandığı ilaçlar daha çok "koca karı ilaçları" dediğimiz ilaçlardır.

Karakeçili'de şu anda bir sağlık ocağı mevcut. Burada iki doktor, bir hemşire, bir ebe ve iki de sağlık memuru görev yapmaktadır. Bunlardan edindiğimiz bilgilere göre, halk hala eski geleneksel halk hekimliğinin ilaçlarını hastalarına kullanıp bunlardan çare beklemektedir.

Tabii ki zamanla Karakeçili'de halk hekimliği uygulamalarının kaybolmaya başlamıştır. Modern tıbbın ortaya koyduğu tedavi yöntemleri, ilaçları kullanılmaya başlamıştır. Günümüzde ne kadar eski uygulamaları var denilse de bir çoğu unutulmaya mahkûm olmuştur.

Karakeçili yörüklerinin halk hekimliği uygaulamalarının kaybolmaması amacıyla onların eski uygulamarını kaydetmenin gerekliliği elzemdir.

Karakeçili'de hangi tür hastalığa ne gibi ilaçlar yapıldığını halktan dinlediğimiz ve şahid olduğumuz kadarıyla vermek istiyoruz.

Sıtma Hastalığı:

Karakeçili'de "sıtma" hastalığı eskiden beri bir yaygınlık gösterirmiş. Halk bunun için ondan korkar ve öldürücü hastalık olarak görürmüş. İfadelerine göre eğer hastalığın tedavisi erken yapılmazsa hasta ölürmüş.[98] "Sıtma hastalığının belirtileri olarak şunlar görülür: Vücuda bir üşütme gelerek hastayı titretip ve hastanın gözüne hayaletlerin görünmesine sebep olurmuş. Hasta birdenbire yere düşer ve hemen tedavisi yapılmazsa ölürmüş."[99]

---

96. Mevlid Albayrak (Yaş: 68).
97. Mevlid Albayrak (Yaş: 68).
98. Selahaddin Albayrak (Yaş: 71)
99. Mevlid Albayrak (Yaş: 68).

Sıtma hastalığının tedavisi de şu şekilde yapılmaktadır: Sarı renkte temiz bezlere bal dökülür ve bu bezlerle vücudun her tarafına sarılır. Tuğla, sıcak taş ve sıcak su ile hasta terletilir.[100]

Apandisit Hastalığı:

Halk arasında bu hastalığa "saplıcan" denilir. Hastanın karın bölgesine el dokundurulur. O vakit karın bölgesinde aşırı sıcaklık var ise apandisit (saplıcan) hastalığının bulunduğu söylenir. Bunun sebebi, soğuk kabul edilerek hastanın çok terletilmesi için ıhlamur içirilir ve iki üç yorgan örterek terletilir.

Boğaz Ağrısı:

Boğazı ağırana "eşek kulağı" denilen bir ot kaynatılarak içirilir. Bunun sonunda boğazın yumuşayarak hastanın rahatladığı söylenir. Bir de mayasır otu da kullanıldığı söylenmektedir.

Verem Hastalığı:

Tiken ardıcının tohumu verem hastalığı için kullanılmaktadır. Bu tohum kaynatılıp tülbendin içinde süzülür. Her sabah bu ilaç ile bal birbirine katılıp yenir. Böylece verem hastalığı tedavi edilmiş olur.

Sigil Hastalığı:

Bu hastalık için de "sigil yaprağı" denilern ot kullanılmaktadır. Eğer bir kişide "sigil" var ise, bu ot sigilin üzerine konur. Bu tedavi ile sigil yok olmaktadır.

Kanser Hastalığı:

Bu hastalığı tedavi etmek için bir kilo iğde, iki kilo suyun içine atılır. İyice kaynatılıp pekmez haline getirilir. Tekrar bunun üzerine ısırgan otu ilave

---

100. Diğer yörüklerdeki uygulama için bkz. Ali Rıza Yalgın, ***Cenup'ta Türkmen Oymakları***, C. I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, s. 289.

edilerek tekrar kaynatılır. Daha sonra bu ilaca bal ilave edilir. Bu ilaç, her sabah yenilir. Böylece hastalığın şifa bulacağına inanılır.

Garababa Hastalığı:

Bu hastalıkta hastanın kafası şişer. Kafada şişmeler görünce bunun "garababa" hastalığına yakalandığı söylenir. Bunun için Arabistan'dan gelen "erzulut" otuyla bir ilaç yapılır. Bu ilaç, kafanın şişen yerlerine konur ve hastalık iyileşir.

Şark Çıbanı:

İlk önce Karakeçili'de sıhıyelik yapan Battal Çavuş çağrılır. Battal Çavuş, çıbanı bıçak ile patlatır. Soğanı pişirir bunun üzerine kendiri ince ince yapar ve sabunu da ince ince doğrar. Bu maddeleri iyice karıştırıp macun haline getirir. Bu macun temizlenen yaranın üzerine konur. Yara böylece tedavi edilmiş olur.

Dolama Hastalığı:

Parmaklarda olur. Biraz kuyruk yağı çam sakızı, günlük otu birbirine karıştırılıp yaranın üzerine sarılır. Bu ilaçlardan sonra yara iyileşir.

Köpek Isırmaları:

Köpeklerin ısırdığı yerlere, pekmez iyice kaynatılarak üzerine şeb eklenir. Bu ilaç, fitil gibi yapılarak yarının üzerine konur. Böylece yara iyileşir.

Yel, Sızı Hastalığı:

Bu hastalığa yakalanan kişi akşamleyin suya iki iğne atar. Bu iğneler iki şifa kaynağı ocağı temsil eder. İğnenin hangisi paslanırsa niyet edilen o ocağa gidilir. O ocakta bulunan kişiler, hastanın sızılayan yerine bir ip bağlar ve böylece hastalığın tedavisi yapılmış olur.

Karakeçili yakınlarında Bayat Ocağı var. Bu ocakta çalınma, nüzul, inme gibi hastalıklara şifa bulunduğuna inanılır. Halil Dede ve Hasan Dede ocaklarında da böyle hastalıklara şifa aranmaktadır.

Tiksinme Sonucunda Oluşan Yaralar:

Bu hastalığa şifa olarak "par yavşanı otu" denilen bitki görülür. Yemeklerden tiksinen insan bu otu kaynatır ve bunun suyu ile banyo yapar. Böylece şifa bulmuş olur.

Çiçek Hastalığı:

Bu hastalık daha çok çocuklarda görülür. Çocuğun vücudu nokta nokta kızarır. Hastalığın iyileşmesi için sıcak yerler tercih edilir. Bunun yanında bol miktarda tatlı yedirilir. Günümüzde çiçek aşısı yapılarak bu hastalık önlenmiş oluyor.

Kırık Çıkık Hastalıkları:

Bu hastalıkların tedavisi için "kırıkçılara" gidilir. Kırık hastalıkları ilkönce tesbit edilir. Çünkü bu hastalıklar bir kaza sonucunda ortaya çıkmaktadır. Eğer kaza sonucunda ağıran yerin kırık mı, çıkık mı yoksa incik mi olduğu bilinmezse, o zaman yanlış tedaviler yapılır. İnsanlar sakat kalır. Buna engel olmak için hastalığı bilenin yanına gidilir. O hastlalığı tesbit ettikten sonra hastalık için ne gibi uygulamalar gerekirse onu yapar.

Kırık, çıkıklar için ilkönce kırılan veya çıkan yer yerine getirilir daha sonra üzüm hamur gibi yapılarak kırılan yere sarılır ve böylece tedavi edilmiş olur.

Kaynak kişilerimizden Mehmet Doğan, hastalıkların sebebini ikiye ayırıyor. Birinci sebep, Allah'ın insanı imtihan etmek için verdiğini; ikinci sebep de insanların hayatı boyunca huzursuz olmasına, kendini iyi beslememesine ve vücud bakımını iyi yapmamasına bağlıyor.

Kaynak kişimiz olan Mevlid Albayrak'tan derlediğimiz halk hekimliği ile ilgili metni vermek konuya daha da açıklık kazandıracaktır.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlid Albayrak
Öğrenim Durumu: İlk Okul 3'e kadar.
Yaşı (Doğum): 68 (1926)
Derleme Yapılan yer: Kırıkkale ili Karakeçili İlçesi
Derlenen konu: ***Halk Hekimliği ile İlgili Uygulamalar***

Garageçili'de insannar bi hasdalığa yahalandın mıydı bu hasdalığın tedavisini arallar. İnsannarın dertlerine çare bulannara esgiden "sıhiye" denilirdi. Bu sıhiyeler Garageçilide bu işden annıyan adamlara diyilirdi. Sıhiye hastalığa göre ilaç yapar.

Esgiden bizim burda "Isıtma Hasdalığı" çohca olurdu. Bu hasdalığın belirtisi şuyudu: Gövdeye bi üşüdme titireme gelir. Hayalet dutardı insannarı, cin dutar gibi. Şu olurdu bu olurdu. Bi den hasda yere düşerdi. Eğer çaresine erken bahılmasa o hasda ölürdü.

Apandis, (saplıcan) olurdu burada yaşıyan insannar. Biz saplıcana apandis diyoh. Apandisi annamah için hasdanın garnına elin dohundurursun. Eğer orada bi sıcahlıh varısa apandis olduğunu annarsın.

Bizim burda "beli" ağrıyana hocalar ip afsunlayıp bağlar. Başağrısı, sızı olursa, ocahlara giderıh. Gırıh çıhıh olursa o vahıd "gırıhçılar" var, onnara giderıh.

Bi gün ben cirit oynarken atın ayağı tökezledi beni düşürdü. O vahıd sol ayağım gırıldı. Sulubük köyünden bi Tatar gırıhçı getirdiler. Sol ayağımın bileğine bi ip bağladı. İpin bu ucunu da belime bağladı. Beni asdı. Garşıma geçip ayağımı çekdiler. Bölece gırıh düzeldi. Adam çekirdeksiz guru üzümü hamır gibi yapdı, bunu ayağıma sardı. Onbeşgün içinde seni ey ederim dedi. Gerçekten de onbeşgün içinde ey oldum.

Esgiden yaralara bahannar varıdı. Ekseri zeytin yağından bi de otlardan melhem yapılıp yaralara çalınırdı.

Garageçili'de bi adam ruh hastası oluncah, onu hocalara götürüller. Benim de şu resimdeki oğlan evlenenden sona ruh hasdalığına dutuldu. Çoh hocalara götürdüm, neticede Polatlı'daki hocaya götürdüm. Bi çare bulamadıh. Ahibeti felç dedi. Otuzbeş gün Gırıhgala hasdanesinde yatırdıh. Gırh gün

Angara sigorta hasdanesinde yatırdıh. Ahibeti felç olduğu halda raporu ganser diye duttular. Çoh hocalara getdıh. Hocaların heç bi tesiri olmadı yalana gulaasma. Ruh hastalıhlarının ekserisi felce çevriliyo.

Hasdalıhların sebebi, birincisi malumaliniz Allah, ikincisi de insannarın yaşam boyunca, hayatında huzurlu yayşaması, gendini ey beslemesi, ey tedavi etmesi, bahımı işde bunnar nohsan olursa hasdalıh olur.

Hastalara fitaminni hafif yemekler yapılır. Ağır yemekler yapılmaz. Mesela; çorba yapılır tatlı aş yapılır. Bi de bizim Garageçili'de bi gaç dene adam diş çekmahdadır. Diş çekerken adam kelpeten gullanır. Ben de dişim ağrıyınca ipin bi ucuna demir kilo bağladım. Bi ucunda da dişime geçirdim. Kiloyu aşağı sarhıttım ve dişim bölece çekilmiş oldum.

Hatta hatta dedem derdi ki "Bi gadının dişi sızlamış. Hüseyin dayı diye bi adamın yanına getmiş. Hüseyin Dayı diş çekermiş. Gadının ağzını açdırmış, ağza dişine ipi bağlamış, bi ucunu da ayağının baş barmağına bağlamış. Sona gadının arhasına geçmiş gadının bacağını sıhdırıncah gadın sıççıramış bölece diş çıhmış. Gadın da o dişin ağırmasından gurtulmuş.

Bizim burda boğaz ağrısına "eşek gulağı" diye bi ot gullanılır. Bu otunan "mayasır otu" diyilen bi ot gullanılır.

Bi de diken ardıcının tohumu. O da verem için ey gelir. Bunu gaynatacahsın, tülbendinen süzecahsın. Onnan sona günde sabahları aç garnına balınan ikisini barabar gatıp; yediracahsın.

"Par yavşanı otu" denilen bitgiyi de yemek tohunan tisginen insana şifa için gullanılır. Bi "par yavşanı" gaynatılır. Onun suyuyunan banyo yapılır. Böle hastalıhdan gurtulur.

Bi de "sigil yaprağı" diyilen bi ot var. Bu da çoh şifalı. Eğer bi gişide çiban, siğil gibi yara çıharsa, o yaranın üstüne gonur, o vahıd yara gapanır.

Bundan başga bi de bi külo iğdeyi iki külo suyun içine goyup eyce gaynatılarah pekmez haline getirilir. Bunun üsdüne ısırgan otu goyulur, o da gaynatılır. Her sabah bi gaşıh balınan bunu yiyenner ganser hasdalığından gurtulur.

Yel sızı gibi hasdalıhların tedavisi de şöle yapılır. Ahşamnan suya iki iğne atılır. Bu iğnelerin iki ocağı temsil etdığına inanılır. İğnenin hangisi küflenirse o ocağa gidilir. O hasdanın o ocağın hasdası olduğu anlaşılır ve ocağa gidilir.

Bayat ocağı, çalınma, nüzul inme, gibi hastalıhlara şifa gaynağı olduğu bilinmahdadır. Halil Dede ocağının da aynı hasdalıhlara ey geldığına inanılır.

Bizim bu Garageçili'de hasdalıhlara ilaç yapan iki gişi varıdı. Birisi Batdal Çavuş, öteki de Zaim'in Gamer. Bunnar "Garababa" hasdalığına "erzulut" otuyanan yapılan ilaçı uygulardı. Hasdanın gafasından şişler olurdu. Böle hasdalığa "garababa hasdalığı" denilmahdadır. Arabistan' dan gelen "erzulut" otuyunan yapılan ilaç, yaranın üsdüne gonur. Bölecene hasdalıh ey olurdu.

Şarh çıbanı hasdalığı olunca Battal Çavuş, bu çıbanı bıçağınınan patladırdı. Sovanı bişirir kendiri ve sabunu ince ince dağrayup üsdüne ekler. Bunu eyce yoğurur macun şekline getirir o yaranın üsdüne goyar bölecene yara eyi olurdu.

Köpeklerin ısırdığı yerlere bekmezi gaynatın şebi de ezen birbirine gatan fitil gibi yapıp yaranın üstüne goyan sona yara ey olur.

Eğer bi barmağın üzerine dolama çıharsa bunun ilacı da şöle olur; birez "guyruh yağı, çam sakızı birez de günnük otu" eklenir yaraya sarılır. Bölece yara şifa bulup ey olur.

Esgiden tohdur yoğudu işde böle ilaçlar yapıp hasdalıhlarımızı ey ederdih. Şindi tohdur var. Hasdane var gine de insannar daha çoh hasdalanıp ölüyollar.

10 - Halk Takvimi

Karakeçili yörüklerinin takvimi hayvanların yaşam ritmine ve bitkilerin ekim-hasad zamanına göre adlandırılmaktadır. Bilinen ay isimleri bunu rahatlıkla ortaya koymaktadır. Meselâ aşağıda verilmiş olan ay isimleri bunu göstermektedir.

20 Temmuz-Eylül:

Bu aylara Karakeçili'de Eşme Ayı adı verilmektedir. Eşme ayının başında "koç katımı, teke katımı" yapılır. Erkek hayvanlar (koçlar, tekeler) bir ay kadar (320 Temmuz-20 Ağustos) günleri arasında yalıtılırlar. Yalıtma dönemi sona ererken Karakeçili yörükleninin kabile büyükleri bir araya toplanırlar. O gün "yöğürmek" denilen çiftleşme günü kabul edilir ve Karakeçili'de büyük bir coşkunluk görülür. O gün bir bayram havası görülür. Genç kızlar, delikanlılar yeni elbesilerini giyerler, süslenirler. Koç katımı yapılan meydana gelirler. O

meydanda ziyafetler çekilir, türküler söylenir halaylar çekilir. Koç katım oyunu oynanır. Hayvanlar bu ayda gündüz uyur geçe otlatılırlar.

Eylül-Aralık Ayları:

Bu aylara Karakeçili'de Kara Yatak Ayları denmektedir. Bu aylarda hayvanlar gündüz otlatılır, gece uyurlar.

Aralık-Ocak Ayları:

Bu aylara Karakeçili yörükleri Çardak Ayları demektedirler. Bu aylarda hayvanlar ahırda kalırlar.

Şubat Ayı:

Bu aya Karakeçili'de Yelin Ayı denmektedir. Bu ayda hayvanların memelerine sütün geldiği söylenir.

1-20 Nisan Ayı:

Bu aya da Yuvadan Çıkma Ayı denir. Yeni doğan hayvanlar güçlenir ve çayıra çıkarlar. Anaları süt vermez.

20 Nisan- 30 Mayıs Ayları:

Bu aya Örütmek Ayı denilmektedir. Hayvanlar geçeleri en az üç saat otlatılır. Bu aya İlk Kırkım Ayı da denir.

Haziran Ayı:

Karakeçili'de bu aya Kuzu Kırpma Ayı denilmektedir. Yeni doğmuş olan kuzular ilk olarak bu ayda kırkılır.[101]

---

101. Halk takvimine hayvanların yaşayışının etkisi hakkındaki bilgiler kaynak kişi Mehmet Aydemir (Yaş: 34) 'den alınmıştır.

Bir de Karakeçili'de bitkilerin ekim ve hasad dönemine göre takvim uygulanmaktadır. Bununla beraber iklim özellikleri de gözönünde bulundurularak mevsimlere, aylara çeşitli değişik isimler verilmektedir. Şimdi bunları sırasıyla verelim.

Karakeçili'de tohumun tarlaya ekildiği aya Ekim Ayı denmektedir. Bu ayda arpa, buğday gibi tahıllar ekilir. Ekim ayından sonra "Songüz" gelir. Bu son güzde yakacak tedariği yapılır. Daha sonra Kış mevsimi başlar. Karakeçili yörüklerinde Kış aylarına şu isim verilmektedir.

Aralık ayına Karakeçili'de "Garagış" ayı denilmektedir. Ocak ayına "Zahmeri" Şubat ayına da "Gücük" denilmektedir. Bu ayların hepsi 30 gün sürmektedir. "Garagış gara da, Zahmeri arada, Gücük de kar, gücük devenin guyruğuna çıkar" sözü Karakeçili'nin Kış mevsimini anlatmasına yetmektedir.

Karakeçili'de Gücük ayında karın yağması istenir. Çünkü o ay kar yağarsa, o zaman mahsülün bol olacağına inanılmaktadır. Gücük ayından sonra Mart Ayı gelmektedir. Mart ayı bazı vakit sert geçtiği için her yörede söylenen söz, burada da söylenmektedir. "Mart kapıdan baktırır kazma kürek yaktırır."

Bundan sonra gelen Haziran'a kadar olan aylara Hıdırellez ayı denilmektedir. Hıdırellez ayında koyunların yünleri kırkılmaktadır. Bu aya Kırkım Ayı da denmektedir.

Yaz'ın ekinlerin biçildiği aya "Biçim" ayı denilmektedir.[102]

11 - Halk Ekonomisi

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Kemal Bolbolcu
Öğrenim Durumu: İlkokul 3 mezunu
Yaş: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Halk Ekonomisi***

Bizim yörede arpa, buğday onnan sona ayçiçeği, garpuz, gavun,. domates, pancar yetişir. Guru fasülle de yetişmahdadır. Bu ürünner ekilmeden

102. Mevlid Albayrak (Yaş: 68)

evel torpağın üsdünde çalışma yapılır. Torpah ekime hazırlanır. "Herk"yapılır. Pancarın ekimi ayrı olur, fasüllenin ekimi ayrı olur. Buğdayın ekimi esgiden garasabanınnın yapılırdı. İlkönce elimizinen seperdih daha sona sürerdih. Atların arabasına sandıhlı denen bi âlet atılırdı. Bi zamanda buğdayı onnar atdı. Şindi motorunan yapılmahdadır. Şindi buğday, arpa, çavdar, yulaf böle ekilmahdadır, mikserle ekilmahdadır.

Sebzelerin ekilişi bunun gibi olmaz. Mesalâ sebzenin evela fidesini yetişdiririh. Onnan sona tarlalara "garih" yapılır. O garığa domates fidesini, badlıcan fidesini dikerih. Bunnar sırasına göre dikilir. Dikilirken bi "can suyu" verilir, daha sona aralıhlarla sulama yapılır. Onnan sona çapası yapılır, ölecene böyür.

Meyva bahçelerinin hazırlanması daha ayrıdır. Önceleri "bel kürağı" varıdı. Bunuyunan tarla derincene bellenir, çuhur açallar çuhuruna ağaç filizleri dikeller.

Esgiden ekin ekerkene ahşamdan öküzlere çoh yem, saman verilirdi. Eşşağın haybesine tohum goyulurdu. Öküzleri zabanınan goşallardı tarlaya gidellerdi. Bu işleri sabah ortalih ışımadan erkencene yapallardı. Tarlıya giderkene havannara saman alıllar, yem alıllarıdı. Orada adam buğdaya seperkene öküzler yemlerini yerdi. İkindi vahdına gadar çift sürellerdi. Döndükten sona birez dinnerirler, onnan sona ertesi günün hazırlığını yapallar.

Ekinler yetişip de olgunlaşdığını annadih mı hemen biçmiye başlardih. Ekin biçim zamanı gelince herkes dırmığını, orağını, dirgenini, tırpanını hazırlardı. Ekin biçmiye at arabalarıynan gidilirdi.

Ekinner biçilip tarlıya yığılırdı. Onnan sona harmana bu saplar çekilirdi. Kağnıyınan at arabasıyınan sap çekellerdi. Harman yapallardı, harmanı dövennen sürellerdi.

Harman sırasında gonşuların hepsi birbirine yahın olurdu. Birbirlerine yardım edellerdi. Dört beş gonşu aylesiyinen toplanıp yemek yellerdi. Yemek yeme vahdı belli olurdu, herkes birbirini yemeğe davet ederdi.

Dövennen sürduhdan sona "tınaz" yapılır yelin esmesi beklenirdi. Yel esince tınazlar savrulurdu. Savrulunca buğday tarafı samanı galırdı bunu da gadınnar halburunan elerdi.

Daha sona kağnılara otuzar teneke gonularak evlere daşınırdı. Biz de bi tenekeye bi yarımla denir.

Esgiden Gızılırmah üzerinde su değirmenneri varıdı. Kağnılarınan buğdayı oraya götürürdüh, un yapmah için. Eğer sıra çoh uzun olursa orada yatallardı. Değirmende iki üç gün galınırdı. Su değirmanının ekmeği ey olurdu.

Gışlıh yiyecahlar yazın hazırlanırdı. Sebzeler guru dulurdu. Turpu, havucu, sovanı, patatesi toprağa gömerdih ki sovuh vurmasın. Gışın onnarı yiyerdih.

Yalınız tarlası az olan reçberliğınan geçinemezdi. Bi de ozaman gürbe yoğudu mahsul az oluyordu. Onun için çiftçiliğin yanında hayvancılıh da yapılırdı.

Bizim burada goyun, geçi gibi hayvannar çoğudu. Yaylıya çıhardıh. O vahıd goyununan guzuyu gatardıh. Yayladan inerken de goyunan guzuyu ayırırdıh. Yaylıya giderken yayıhlar alınırdı. Bahraçlar alınırdı. Yaylıya ne lazımısa alınırdı.

Hayvannar yaylada daha çoh ot bulullardı. Bunun için yayla tercih edilirdi. Gadınlarımız yaylada durullardı, biz tarlada çalışırdıh. Gadınnar goyunnarın südünü yağ, peynir yapallardı. Yünnerini dohullardı. İşleri bitince de gendi aralarında eğlenirlerdi.

O vahıd şöle türküler sölerdiler:

"Aman bulguru gaynadıllar
Dibinde yayladıllar
Aman dibinde yayladıllar
Hidayda da Angaralı hidayda
Beşyüz gayme vereceğim bu ayda
Getdi de gelmedi ne fayda
Başını da yesin anam bu sevda"

Bu türküyü söyleyip oynallardı. Bi de gızlar guyudan su çekellerdi. Suyu çekerken de garşılıhlı mani söylellerdi.

Yayla zamanı bitdıhdan sona elde edilen mahsülleri bazara götürüp satardıh. Satarken "Garageçili yaylasının peyniri", "Gayın yağı", "Garageçili yağı" diye sölerdih.

Hayvannarın gışlıh yiyecağı; samanı, yemi, arpası hazırlanır.

Garageçili'de hayvancılığın, reçberliğin dışında ticaretle de uğraşılmahdadır. Nahliye işleri çoh fazladır. Manav, gasap, toptancı, demirci, çimentocu, dükkannarı var. Ticarette ilk alınan paraya "siftah" parası diyilir. "Siftah senden bereket Allah'dan" diye duva edilir.

Esgiden el terazileri, okga batman gibi ölçü âletleri gullanılırdı.

Garageçili'nin geçimi şindilerde ey. Şindik artıh nahliye ve ticaret işi artdı.

12 - Halk Mektubu Örneği

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Kemal Bolbolcu
Öğrenim Durumu: İlkokul 3'den mezun
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Halk Mektubu Örneği***

Efendi, bizim burda asgere giden bi adama şöle mektup yazarıh. Ben gardaşım asgerdeyiken şöle mekdup yazardım.

Canımdan çoh sevdiğim gıymetli gardaşım, nasılsın ey misin? İnşallah eysindir. Siz de beni sorar olursanız, ben de eyim, işimle mükellefim, çalışıyom.

Yanındaki arhadaşlarına çavış, onbaşı ve subay gardaşlarımıza selam eder, gözlerinizden öperim. Onnar ne haldalar, ne yapıyollar?

Sen de bizleri soracah olursan, senden başga düşüncemiz yoh. Eyiz, evimizdeyiz, seni düşünmeden başga kederimiz yoh, inşallah sen de eysindir.

Bu sene Garageçili'ye Ortaokul açıldı, sana müjde. Mehmed Ağa gözel bi ev yapdırdı. Bu sene hasılat gözel oldu. Fasilleler gözel oldu, padlıcannar çoh ey oldu. Bu sene gurahlıh olmadı. Buralara bol rahmet yağdı. Bu yüzden seviniyoh. Yaramaz bi durumumuz yoh.

Anam, babam ve gardaşlarım da selam eder gözlerinden öpeller.

Son olarah yanındaki arhadaşlarına ve sana sonsuz selamlarımı sunar, gözlerinden öperim.

İşde bizim Garageçili'de mekduplar böle yazılır. Ben ohuma yazma bildiğim için çoğunun mekdubunu ben yazardım.

13 - Karakeçililer'de Köy Odaları

Özellikle Şanlı Urfa Karakeçili köylerinin hepsinde köy odasının mevcut olduğu Birecik Kaymakamlığı'ndan aldığımız bilgilerden anlaşılmıştır.

Bu odalar dikdörtgen şeklindedir. Yan taraflara keçe veya halı serilir. Duvar kenarına da yastıklar konulur. Her akşam köyün erkekleri odalarda toplanır. Gece geçen yolcu ekseriya bu odalarda misafir olur. Akşam sohbet edilir, geç saatlerde dağılır. Yetişkin olmayan çocuklar odalara alınmaz.

Odalarda aşiret reisi veya köyün ileri gelenleri varsa bunlar baş köşeye oturtulur. Sonra büyükten küçüğe doğru oturtulur.

Odalarda acı kahve sigara ikramı yapılır.

III - HALK EDEBİYATI

III - HALK EDEBİYATI

A - Halk Edebiyatı Hakkında Teorik Bilgi

Halk edebiyatı; halkın, edebî zevk, düşünce, inanç ve dünya görüşünü sade bir dille devam ettiren, anonim ve ferdî eserlerden oluşan bir edebiyattır. "Halk kültürü sahasında çalışan araştırmacılar tarafından değişik biçimlerde yorumlanan halk edebiyatı; halka ait olan maddî ve manevî kültür ürünlerini sözlü ve yazılı olarak yaşatan bir edebiyattır."[103]

Halkın masallarını, fıkralarını, menkıbelerini, hikâyelerini, aşıklarını, şiirlerini, tekke ilâhîlerini, orta oyunlarını konu olarak alan ve geçmişi günümüzde yaşatmaya çalışan edebiyatın bir dalıdır.[104]

Mehmet Kaplan'a göre, "Halk edebiyatı, halkın yaşayışının inanç ve değer hükümlerinin bir hazinesidir. Bu edebiyat, beşikten başlıyarak insan hayatının bütün safhalarını içine alır. Türk halk edebiyatı, aşk, ölüm, hasret, tabiat sevgisi, acıma, alay, din duygusu, kahramanlık, ahlâk gibi beşerî bütün duyguları işler."

Metin Karadağ, halk edebiyatını şu şekilde tanımlamaktadır: "Halk edebiyatı, Türk edebiyatının bütünü içinde geniş halk kütlesi ile tarikat zümrelerinin edebî zevk, düşünce, inanç ve hayat görüşlerini umumiyetle sade bir dille aksettiren anonim veya ferdî eserlerdir."[105]

Bu görüşlerden hareketle halkın yaşayışında meydana gelen sözlü ve yazılı ifadeler halk edebiyatını oluşturur.

Edebiyat eserlerinin hammaddesi halktır. Dolayısıyla edebiyatın menşei halk edebiyatına dayanmaktadır. Halk olmadığı zaman, halkın duygusu, düşüncesi, yaşantısı ve yaşantıdaki ifadeleri ortaya çıkmadığı zaman, halk edebiyatının ortaya çıkması imkânsız olur kanaatindeyiz. "Edebiyat bir sanattır. Folklorik karakter taşıyan bir eserin, gitgide ferdî unsurların çoğalması suretiyle bir gelişim görülür. Bu gelişim halk edebiyatının oluşmasını sağlar."[106]

---

103. Ziya Gökalp, ***Türkçülüğün Esasları,*** İstanbul, 1923, s. 50.
104. Pertev Naili Boratav, ***100 Soruda Türk Halk Edebiyatı,*** 6. Baskı, İstanbul, 1992, s. 16.
105. Metin Karadağ, ***Halkbilimine Giriş,*** Uludağ Üniversitesi Basımevi, Balıkesir, 1989, s. 3.
106 Pertev Naili Boratav, Folklor ve Edebiyat, C. I., İstanbul, 1991, s. 36.

Âşık edebiyatını ve tekke edebiyatını - halk edebiyatını oluşturan diğer edebiyatları - incelediğimiz zaman, halk edebiyatında ferdîliğin de var olduğunu görürüz.

Cemiyetin sınıflanmasıyla tekamül eden, ferdî sanat eserleri yine halkın duygusunu, zevkini, üzüntüsünü, sevincini, inancını, gurbet ve sıla özlemini verir. Dolayısıyla âşıkların şiirlerinde ve tasavvufu şairlerin şiirlerinde halkı duymamız mümkündür.

Bazı gerçek olaylar bize, halk edebiyatı ile saz şairleri veya bazı halk için yazarlar arasında sıkı münasebetin olduğunu göstermektedir. Örneğin, saz şairlerinden birçoğunun etrafında, kaynağı ve ilk söyleyeni belli olmayan, günden güne ve yerden yere değişen, tam manasıyla bir takım halk edebiyatı mahsülü, masal, destan, halk hikâyelerinin meydana geldiğine şahid olabiliriz. Bu aynı zamanda kahraman olan saz şairinin ağzından bir çok şiirlerin varlığı görülmektedir. Yalnız burada geçen bazı şiirlerin ve anlatımın da halkın katılımı ile oluşan ürünlerle oluştuğunu görebiliriz. Bu da gösteriyor ki, bu halk katılımı anonim ürünler, ferdilik kazanarak edebiyatın bir kolu olan halk edebiyatını oluşturur.

B - Halk Edebiyatı Nesir Türleri

a - Halk Hikâyeleri

Halk hikâyeleri, halk edebiyatı içinde önemli yere sahip bir türdür. 15. yüzyılda eski epik gelenekten bir takım izler taşımasına rağmen yeni bir tür olarak ortaya çıkan anonim halk edebiyatı içinde nesir türlerinin en etkileyicisi ve önemlisi saydığımız tür, halk hikâyeleridir.

Halk hikâyeleri, uzun yıllar hem halk eğitiminde hem de halkın eğlenmesinde önemli bir görevi yerine getirmiştir. Halk arasında halk hikâyelerine "hekâye" veya "hekât" denildiği görülmektedir.

Nihad Sami Banarlı'nın, halk hikâyelerinin eski destan geleneğine bağlı olduğunu söylemesinin[107] yanında, halk hikâyelerinin kaynağı konusunda değişik görüşler ilgi çekmektedir.

Pertev Naili Boratav'ın ise halk hikâyelerinin bir kaynağa bağlanmasının yanlış olacağını vurguladığı görülmektedir. Ona göre halk hikâyelerinin dört ana kaynağı vardır. Bunlar, gerçek olayları yaşamış ya da yaşadığı sanılan aşıkların özgeçmişi, Köroğlu ya da bu tipteki kahramanlık menkabeleri ve klasik manzum hikâyelerdir.[108]

Halk hikâyelerinin işlediği konularda çok çeşitlilik göstermektedir. Aşk hikâyeleri, kahramanlık hikâyeleri gibi. Bazen aşk ve kahramanlık içiçe görülür.

Halk hikâyelerinin bir anlatım geleneği vardır. Yalnız Karakeçili'de bu geleneği bilip ve bu geleneğe göre halk hikâyesi anlatan bir kaynak kişeyi rastlayamadık. Bu da gösteriyor ki Karakeçili'de bizim anladığımız anlamda bir halk hikâye anlatıcılığı mevcut değildir.

Genellikle Doğu Anadolu Bölgemizde anlatılan halk hikâyelerinde bir gelenek üzerine anlatıldığını görürüz. Bu, şu şekilde görülmektedir: Giriş kısmı, döşeme kısmı, fasıla ve dua bölümü olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde hikâye anlatıcısı maharetini göstermek zorundadır. Ne derece güzel anlatırsa, o oranda dinleyici bulur.

---

107. Nihad Sami Banarlı, ***Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,*** C. I., MEB Yayınları, İstanbul, 1987, s. 633.

108. Pertev Naili Boratav, ***Halk Hikayeleri ve Halk Hikâyeciliği,*** İstanbul, 1946, s. 129.

Bilhassa Erzurum'da yaygın olan halk hikâyeciliği anlatımı özellikle Ramazan ayında dikkat çekici ölçüdedir. Kahvehanelerde hikâye anlatıcılar bir gelenek çerçevesinde anlatmaktadırlar.[109]

Çalışma yaptığımız Karakeçili'de tam anlamıyla böyle bir ortamın bulunmayışı ve kaynak kişilerin bu konuda bildiklerinin yeterli olmayışı halk hikâyelerinin yeteri seviyede olmadığını ortaya koymuştur.

Yalnız bunu söylerken Karakeçili'de halk hikâyesi hiç yoktur demek istemiyoruz. Elbette halkın yaşadığı her yerde halkın içinden çıkan kahramanlar çevresinde halk hikâyeleri oluşur. Bunlar ancak mahalli boyutlarda kalabilir. Bu mahallilik eğer değerlendirilirse ileride daha güzel örneklerinin çıkabileceğini söyleyebiliriz. Kaynak kişilerimizin kulaktan duydukları kadar öğrendikleri halk hikâyelerinin bir orjinalliği hikâyelere ve kahraman olarak mahallilik kazandırmış olmalarıdır.

Karakeçili'de yaşamış olan yiğit insanların yaptıklarını, günümüzde kahramanlık halk hikâyesi olarak anlatıldığını gördüğümüzde, onların kahramanlık türü anlatıma ne derece kıymet verdiklerini zevkle müşahade ettik. Bu dedelerinin, babalarının daha doğrusu yiğit Karakeçili yörüklerinin kahramanlıklarının anlatıldığı hikâyeleri bulmamız yukarıda anlattığımız eksikliği bir nebze giderir.

Çalışma yaptığımız Karakeçili yörüklerinin halk edebiyatı ürünlerini incelediğimiz zaman, yukarıda bahsettiğimiz halk edebiyatı tanımlarıyla paralellik gösteren ürünleri olduğunu müşahade etmiş oluruz.

Yörüklerin yaşamları, duyguları, düşünceleri, özlemleri, sevinçleri, kahramanlıkları, üzüntüleri... vs. onların kültürlerinin göstergesidir. Bu kültürün günümüze kadar gelip yaşamasını sağlayan şey, onların geçmişine, gelenek ve göreneklerine, inançlarına bağlı olmalarıdır. Bu bağlalıktan dolayı burada hala yörük kültürünün yaşadığını söyleyebiliriz. Gerçi artık Kırıkkale Karakeçilileri göçebe toplum değil. Fakat, yerleşik hayatta bile onların birçok gelenek, göreneklerini yaşatmaları saygıyla karşılanmaya layıktır.

Haksızlığa karşı olan Kör Fazlı, bazen askerî güçlere karşı olduğunu gördüğümüz hikâyelerde vardır. Kör Fazlı'nın kahramanlıkları halkın dilinde, gönlünde yaşamaktadır. Karakeçililer Kör Fazlı'dan Karakeçili'nin Köroğlu'su diye saygı ile söz etmektedirler.

---

109. Metin Karadağ, ***Halk Edebiyatı Ders Notları*** (Basılmamıştır).

Kaynak kişimiz Mevlid Albayrak'tan dinlediğimiz ve derlediğimiz değişik varyantlı Aslı ile Kerem hikâyesi, Aşık Garip hikâyesi, Ferhat ile Şirin hikâyesi, gerçekten ilgi çekicidir. Ferhat ile Şirin hikâyesini anlatırken "Bizim şu Barek dağının arkasındaki suyu Karakeçili'ye getirirse Şirin'e kavuşacağını söyleyen padişahın sözünü Ferhat yerine getirmek için hemen çalışmaya başlar" demesi bu halk hikâyeleri ile Karakeçili'deki yer adlarının kaynaştığını göstermektedir.

Bunun yanında türkülü halk hikâyelerini oluşturan Karakeçili halkı bunları da yaşantılarının örnekleri olarak dile getirmektedirler.

Güreşlerin genelde düğünlerin son gününde olduğunu ve güreşçiler için davetiyelerin gönderildiği, aynı zamanda güreşte başarılı olanlara nelerin verileceğini düğün başlamadan önce belirtildiği söylenilmektedir.

Tanınmış yörük pahlivanı olarak şu güreşçcilerin hikâyeleri halkın arasında ballandırıla ballandırıla anlatılmaktadır: İbrahim pehlivan, Çakal ağanın oğlu Ahmet Pehlivan, "Maymah" denilen kadın pehlivan, Cingöz Osman, Şaban Pehlivan gibi güreşçilerin hikâyelerini güleşçi hikâyeleri bölümüne alarak Karakeçililer'in bu özelliklerini de ortaya koymaya çalıştık.

Karakeçili insanlarının mertliği, kahramanlığı ve dürüstlükleri, onların yaşantılarından anlaşıldığı gibi edebiyatlarından da anlaşılmaktadır.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Dede Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Kör Fazlı'nın Komşu Köylüyü Dövmesi (1)***

Kör Fazlı, İcolar'dan Esa Kaha'nın oğludur. Bu Fazlı asgere getmemiş. Asgere getmeyişi aylesinin işine yaramış.

Bi gış yahın köylerin birinden bi grub adam gelmiş. Esa Kaha'nın ahırından geçileri çalmışlar. Öbür gardaşları zabaınan gelip babalarına diyolar ki:

- Bizim geçileri çaldılar.

Babası:

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

- Bre oğullarım, ben zabaınan gidiyim de arayım, siz bunu Fazlı'ya duyurmayın, dimiş.

Zabaınan Esa Kaha ata biniyo ahıra varıyo. Ahırda Garageçili'nin dışındayımış. Oradan izi sürerah bi Gurmanç köyüne varıyo. Köy odasına gidiyo, oturuyo. Köy halkı toplanınca Esa Kaha ayağa galhıyo:

- Arhadaşlar ben Garageçili'yim. Filan yerde ahırım var. Ahırımı basmışlar yitmiş geçimi çalmışlar. Ben izi sürdüm, sizin köye çıhdı. Zabaınan benim geçilerimi önüme gatın, beni de savışdırın, ben gidiyim, dimiş.

Köylüler:

- Ola sen ne gonuşuyorsun yav? Oturduğun yere bah, gonuştuğun lafa bah, dimişler.

Esa Kaha'yı dövmek isdemişler. Bu ara Esa Kaha:

- Oturun yerinize. Ben Kör Fazlı'nın babasıyım. Fazlı'ya demeden geldim. Fazlı'ya dersem, şu köyde canlı adam godurmam, dimiş.

Bu sefer köylüler:

- Aman Esa Dayı gurban oluyum, Fazlı'ya deme.

Zabaınan geçileri bi tamam toplamışlar. Esa Kaha'ya teslim etmişler, savışdırmışlar. Esa Kaha geçileri almış getirmiş ahıra yerleşdirmiş. Gel zaman get zaman bunu baharın Fazlı duymuş. O köye doğru gezmeye getmiş. Bi filintesi varımış. O taraf köyden gelirkene dört filinteyinen gelmiş. Oradaki adamları dövmüş, filintelerini almış.

Babası:

- Ula Kör, senin filinten biridi, niriye getdin, bunnarın sahabını ne yapdın demiş.

Kör Fazlı:

- Şu köye doğru gezmiye getdim de elime geçdi, demiş.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Kör Fazlı'nın Yüzbaşıyı Dövüşü Hikâyesi (2)

Bi gün bi yüzbaşı Kör Fazlı'yı aramıya geliyo, dutuhlamah için. Geliyo ki Kör Fazlı'yı götüre. O zamanın muhdarı da Battal Ağa'yımış., Yüzbaşı Battal Ağa'yınan Kör Fazlı'nın evine geliyo. Kör Fazlı evde yoh. Yüzbaşı Kör Fazlı'nın garısıyınan babasını alıp götürüyo. Giderken Battal Ağa'nın ısrarı üzerine yimek

yimah için Battal Ağa'nın evine gidiyollar. Kör Fazlı eve gelince gonşular diyolar ki:

- Yüzbaşı geldi avradınnan babanı götürdü, şindi Battal Ağa'nın evindeler.

Kör Fazlı'nın özel bir zopası varımış. O zopayı iki omuzu arasına yerleşdirmiş, sahoyu da omuzlarına atmış. Battal Ağa'nın evine gelmiş. Gelmiş ki onnar da yimek yiyollar. Yüzbaşı, Kör Fazlı'yı görünce rengi değişiyo, çünkü silahları duvara asmışlar.

Kör Fazlı:

- Yüzbaşım yimağınızı yiyin, diyo.

Neyse yimek yeniyo, sufra ortadan galhıyo. Kör Fazlı zopayı bi çekiyo, yüzbaşının boynunun köküne, yüzbaşı düşüyo.

Kör Fazlı:

- Ulan dürzü, sen beni mi götürmiye geldin yohsa avradımı mı, diyo. Bu arada Baddal Ağa gaçıyo. Candarmalara da birer zopa indiriyo.

Sona garısını çağırıyo. Niye bunnarınan geldin diye. Bi de garısına şamar indiriyo, alıp eve dönüyo. Onnan sona Kör Fazlı'yı ne asger arıyo ne de yüzbaşyı arıyo.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Kör Fazlı'nın Eşkiyalara Rest Çekme Hikâyesi (3)

Bizim burda şey varıdı, Hacı Memmed'in Hacı. Bu Çamalan'dan gaçah bi gamıyon çam yükletmiş, mühürsüz biliyon mu? Fazlı'nın vurulduğundan bi gaç sene sona. Orda ormancılar Hacı'nın önünü kesmiş. O arada Hacı gazmalarını topluyo, dağın içine gaçıyo. Derken o ceza şoföre galıyo. Odun möhürsüzüdü ya. Hacı gaçmış dağın öte yüzüne indığında, aşam üstü bi köye raslıyo. Bi gapının önünde yaşlı bi adam oturuyormuş.

Hacı:

- Selamünaleyküm.

Adam:

- Aleykümselam, nirelisin oğlum?

Hacı:

- Bâlâ'nın Garagiçili'den olurum. (Bizim burası nahiyeyiken Bâlâ'ya bağlıyıdı).

Adam:

- Allah, Allah ulan ben seni arasam bulamazdım oğlum, diyo. Ey denk geldin. Ula Garageçili'de Kör Fazlı öldü mü sağ mı?

Hacı:

- Fazlı vuruldu, diyo.

Adam dimiş ki:

- Ula şafağından vurulmaya marahlıyıdı, arhadan mı vuruldu, yohsa şafağından mı vuruldu?

Hacı:

- Arhadan vuruldu, dimiş.

Adam da:

- Ula şafağından vurulmaya marahlıyıdı o, dimiş.

Hacı:

- Amca sen ne biliyon Kör Fazlı'yı demiş.

Adam annatmıya başlamış:

- Ula oğlum başımda onbeş yirmi dene "çetem" varıdı. Ben de çete başganıyıydım. Bu gördüğün yola geçerdih, keserdih yolu, ne soyabilirsah, gelen gideni soyardıh. Tabi o vahıd vasayıt yoh. At eşşek gullanılıyordu. Kör Fazlı bi gün Adana'dan çıhmış atınan geliyor. Tabi biz onun Fazlı olduğunu bilmiyoh. Bahdıh yolunan bi atlı geliyo. Yolu kesdıh. Yolun gıyına yahlaşınca bu annadı. Tek eline mavzeri aldı. Atın dizginini topladı. Sol elde dizgin, sağ elde mavzer dutuyo. Bize de dedi ki:

- Bah arhadaş, yolu kesdiniz. Benim arhamdan vuranın avradını filan ediyim. Ben Garageçili'den İcolar'ın Kör Fazlı'yım. Fazlı şafağından vuruldu desinler. Ben arhamdan vurdurmam.

Atı doğrucana sürdü, yolundan heç sapmadı. Biz ondan gorhduh, silaha davranamadıh. Mavzeri tek elinde böle dutuyo, silah heç sallanmıyo. Arhadan da vurmuya utandıh. Çünkü adam kesim kesdi.

İşde o gündür bu gündür eşgıyalıh yapmayı bırahdım. Geldim evime girdim. Daha da eşgıyalıh yapmadım.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Kör Fazlı'nın Öldürülmesi Hikâyesi (4)

Burda olan bi gerçek olay burada hikâye olarah annatılmahdadır.

Angara'dan bi subayınan bi manga asger çıhıp Gırşeher'e gidiyomuş. Şu Küre dağından evelden bi "patika yol" gelirimiş. Oradan geçiyollarmış.

Angara'da dimişler ki:

- Garageçili möhitinde Kör Fazlı'ya denk gelmesen sizin önünüze geçen olmaz. Bunu ta Angara'da diyollar.

Kör Fazlı, Küre dağında onnara denk geliyo.

Subay:

- Selamünaleyküm.

Kör Fazlı:

- Aleykümselam, diyo. Yannarına varıyo. Başgumandana diyo ki:

- Bana yirmibeşer dene mermi verecahsınız.

Gumandan bahmış gözünün biri birez gararah.

- Kör Fazlı sen misin? demiş, O da:

- Benim, dimiş.

Gumandan:

- Ula oğlum bu mermi bizim üstümüze sayılı zimmetli sana onar mermi verelim. Bu möhidin yiğidiymişin. Adını da ta Angara'da duydum. Yalınız biz yirmibeşer mermi veremah demiş.

Virirsin, virmezsin derkene bunarınan beraber gidiyo. Bunnarın yanında Sarıgaya'dan Gurmanç Ahmet varımış. O galleşimiş. Çallar'ın çişmiye varınca, dört yolu aşınca, onnar çişmenin önüne siper alıyollar. Bu da onnara garşı siper alıyo:

- Yirmibeşer mermi verin mi vermen mi diye ataş açıyo. Asgerler de ona ataş etmeye başlıyo.

Başdaki gumandan diyo ki:

- Oğlum gorhudun da vurman. Böle bi yiğidi vurmah ey olmaz.

O sırada Müsellim köyünün bebeleri de orada mal güderimiş. Biden Gurmanç Ahmet gahmış gaçmış.

Asgerler:

- Ula Fazlı arhadaşların gaçıyo, dimişler.

Şöle doğrulmuş, Gurmanç Ahmed'e ataş idecağımış biliyon mu? Asger arhadan Kör Fazlı'nın ensesinden sıhıyo, bıyığından çıhıyo, Fazlı oruya düşüyo.

O, Gurmanç Ahmed'i vurmadan asger onu vuruyo. Hatta gumandan bu vuran asgere çoh çekişmiş.

- Ben size vurman demedim mi? demiş.

Asgerler:

- Gumandanım o bizi vuracahdı, dimişler.

Gumandan orada mal güden çocuhlara:

- Yav bebeler bunun evine habar salın, dimiş.

Gendiler yanına yahlaşamamışlar, gorhup gaçmışlar.

O vahıd kör Fazlı'nın babası Esa Kaha Kesgin'deyimiş. Müsellem köylüleri gelip elbiselerini silahını alıp gidiyollar. Don köynek gatı orada galıyo.

Kesgin'e Kör Fazlı vurulmuş diye habar gelince, babası duymuş. Esa Kaha, ben onun babasıyım demiyo.

Ordan geliyo işşağın üzerine sal yapıyo, onu da sala yerleşdiriyo. Bölece köye yani Garageçili'ye getiriyo. Bölecene Kör Fazlı gibi bi yiğit de bu dünyadan ayrılıyo.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Halit ile Gurmanç Kızı'nın Hikâyesi (5)

Şindi eveli Garageçili'de Keş'in Halid varımış. Bu Gurmanç gızıyınan evlenmiş. Garısı çoh gözelimiş. Garısı ikide bi küsüp babasının evine giderimiş. Halid de gendi gendine şunu gorhuduyum demiş. Eline bıçağı almış, garıyı yatırmış. Bıçağın arhasını sürüyüm derken yannışlığınan bıçağın ağzını sürmüş, garısı ölmüş.

Halid mahgemeye düşer. Halid yahışıhlı bi deliganmıyımış, oradaki hakim:

- Oğlum sen içeri girdiğinde garı ölmüşdü mü? diye sormuş, Halid:

- Hakim bey avradımı ben kesdim diyence hapise atılmış. O Halid'i Gonya mapushanesine götürüller. Aradan bir yıl geçer.

Halid'in anası, gardaşını yanına alır, Gonya'ya gider.

- Gardaşım hadı Gonya'ya gidip de Halid'i görelim.

Halid'in nüfus kütügündoki adı başgayımış. Gonyaya varıyollar, kütüktoki adını bilmedıhları için Halid'i göremiyollar. Sona onnarı mapushane müdürü çağırıyo. Yannarında mekdubun olup olmadığını sormuş. Halid'in anasında varımış. O mekduba bahıyo. Gardiyana diyo ki:

- Filan govuşdaki zencirli adamı getirin, diyo. Halid gelirkene anasının gözleri doluyo. Gardaşı Süleyman o sırada şöle diyo:

"Soyhalar galasın Gonya'nın özü
Dolup dolup gelir Halid'in gözü
Yavaş yavaş ağla babamın gızı
Gurbet elde marah verme Halid'e"

Sona oradaki gardiyanlar nereli olduhlarını sorunca Halid'in anası söyler:

"Gardiyanlar sorar da gönül pareli
Sizin sorduğunuz adam nereli
Evel Garageçili'ydi hindi buralı
Garageçili'den buruya görmeye geldik"

Halid'in ağladığını gören mapushane müdürü ve gardiyannar bunnarın kim olduğunu sorar bunun üsdüne Halid söyler:

"Mapushane gapısı da ne gadar gavi
Gardiyanlar sorar Halid bu neyin
Şu perişan anam bu garip dayım
Garageçili'den beni görmeye geldi"

Bunnarın söyledıhları mapusahe müdürünü de acındırmış. Onnara mapushane bahçasında serbest gonuşmaları için izin verir.

Halid 18 yılı mapushanede yatar. Çıhıp Garageçili'ye gelince uzun yaşamaz. Çünkü mapushanede üzüntüsünden hasdalığa yahalanmışdır. Gısa bi vahıt sona sevgilisi Gurmanç gızına o dünyada gavuşur.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlid Albayrak
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 68
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale ili Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Askerden Geç Dönen Gencin Hikâyesi (6)***

Esgiden asgerlik uzunudu. Garageçili'den bi genc asgere gider. Aradan uzun zaman geçer bu deligannıdan bi haber gelmez. Daha sona öldü habarı gelir. Ölüm habarı gelince, gelinini yabancıya vermah isdemiyen baba oğlunun garısını gendi alır.

Fahat aslında oğlan ölmemiş. Bi müddet sona çıhıp gelir. Ölüm künyesi yannışlığınan gönderilmiş.

Genç köye gelince gadınnar pınarın başında gonuşuyormuş. İşde filan adam gelinini aldı. Oğlu asgerde ölmüş diye gonuşuyollarmış. Genç bunu duyunca hemen eve varıyo. Garısına gahırlı gahırlı söylüyo. Gelin de oğlana dönüyo:

"Garşıdan garşıya atılamadım
Gırıldı gantarım dartılamadım
Gahırlı gahırlı söyleme yarim
Babayın elinden gurtulamadım"

Garısının bu sözleri üsdüne suçun babasında olduğunu annıyan genç babasını vurur. Sona şöle der:

"Pınarın başında söylenen sözler
Baba yoh mu sende utanır yüzler
Adam bir oğlunun yolunu gözler
Baba niye aldın benim yarimi?"

Babası yaralı bir halde şöle cevap verir:

"Bir emir geldi de ben de inandım
Al yanah üsdünde vuruldum galdım
El almasın diye oğlum ben aldım
Oğlum böyle aldım senin yarini?"

Bunun üstüne daha da asabileşen oğul şöle söyler:

"Bir emir geldi de asger yörüdü
Ufacıh dağları duman bürüdü
Dört kitabın hangisinde varıdı
Baba niye aldın benim yarimi?

Garşıdan garşıya ayrıldı dağlar
Asgerlik adamı zencire baglar
Sılada validem ah çekip ağlar
Ayrı düşdüm ayrı dert oldu bana"

Neticede babasını öldüren genç yarini de bırahıp Garageçili'den ayrılır. Onnan sona da heç haber alınmaz. Anasıyınan, garısı da acı çekerah ölüp gideller.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Âşık Garip Hikâyesi (7)

Âşıh Garib'n gönnü o zamanın padişahının gızına düşmüş. Bu gızın adı Şahsenem. Ve bu gızınan annaşmış. Gelmiş anasına:

- Ana gidecahsın bana Şahsenem'i isdeyecahsın.

Anası:

- Peki oğul, demiş.

Şahsenem'in babasına getmiş, gızını isdemiş.

Şahsenem'in babası demiş ki:

- Eğer bi torba altın getirirsen gızımı oğluna veririm.

Âşıh Garib'in anası gelmiş:

- Oğlum bi torba altın isdiyo, demiş.

Âşıh Garip sonadan gidip Şahsenem'inen görüşmüş. Şahsenem demiş ki:

- Ahşam gel ben sana bi torba altun veriyim. Getirin bu altınnarı babama verin beni alın.

Âşıh Garip:

- Oldu, demiş.

Öbür günü ikindin üzeri gızın yanına getmah için yola çıhmış. Giderkene bi dene gadınnan eşi gavga ediyollarımış. Gadın diyomuş ki:

- Terbiyesiz benim babamın malıyanan adam oldun da, şindi bana gafa dutuyon.

Âşıh Garip gendi gendine; vay anasını bire, babamın malıyanan adam oldun, diyo. Ben Şahsenem'in altınını alır babasına verirsem, bunun da bana diyecağı budur. Eyvah düşünemedim. Şahsenem'in yanına getmiş:

- Şahsenem ben senin altınını isdemiyom. Ben gidecam, para gazanacam, seni alacah duruma gelirsem, nasip olursa gelir seni alırım. Nasip olmasa elveda.

Terketmiş memleketi getmiş. Giderken bi anasıyanan bi bekâr bacısı varımış. Âşıh Garip sazını duvara asmış, demiş ki:

- Benim sazım bi defa "dın" derse öldüm iki defa "dın, dın" derse geldim

Ve bu Garip gidip başga memleketlerde çalışırken Şahsenem'in dünürcüleri çıhmış. Bu da Bezirgancıyımış. Şahsenem'i görünce:

"Gel ben seni bir oğluma alayım
Gözelce gözelce düğün gılayım"

Bilmem falan bi şey desdannar sölemiş. Şahsenem de bunun üsdüne şöle demiş:

"Aşşağıdan gelen bezirgan hoca
Nasıl değişiyim altını tunca
Söyle Garib'ime vardığın gice
Söyle Garib'im durmasın gelsin."

O sıraları eveli atınan, deveyinen gidennere "bezirgan" dillerimiş. Bi bezirgan burdan geçip giderkene:

- Nereye gidiyon? Farzet ki Angara'ya.

Şahsenem:

- Angara'ya vardığın zaman Âşıh Garib'i bul, ben satılıyom, demiş.

Bezirgancı:

- Ben bu Garib'i bulacam demiş. Angara'ya varmış böle dolaşıp durmuş.

- Nerede galır bu Âşıh Garip demiş.

- Gahvelerde filan galır demişler. Ekseriyetle saz çalar.

Adam bunu aramıya başlamış. Çarşıda üç beş çocuh dövüşüyormuş. Bi güccük çocuh böyük çocuğu yenmiş. Ordakiler:

- Bi ufah çocuh seni yendi demişler.

Ufah çocuh:

- Âşıh Garip de ufah filan ama Padişah'ın âşığını yenmedi mi?

Çocuh böle diyince hemen çocuğu dutmuş.

- Oğlum Âşıh Garip kim?

Çocuh:

- Burda bi Âşıh Garip var da, o padişahın âşığını yendi de onu demah isdedim.

- Sen onu bana gösderin mi?

Şahsenem de Âşıh Garip'in verdiği yüzüğü adama vermiş. Âşıh Garip bu yüzüğü görünce tanısın diye.

- Al şu yüzüğü, vardığın yerde gayfede filan seni görünce yüzükden tanır, dimiş.

Adam çocuğun gösterdığı gayfeye getmiş, bahmış Âşıh Garip orda çaycılıh yapıyo.

- Garson oğlum bi çay getir.

Âşıh Garip çayı getirirkene bahsa ki adamın barmağında Şahsenem'e bırahdığı yüzük. Hemen yanına oturmuş. Adama:

"Sen gelirken bahar mıydı yaz mıydı?
Sahradaki ötüşenler durna mıydı gaz mıydı?
Şahsenem de gelin miydi gız mıydı?
Aman hocam nasıl gördün Senem'i?"

Bezirgancı da:

"Ben gelirken sizin eller bahar değil yazıdı
Sahradaki ötüşenler durna değil gazıdı
Şahsenem de gelin değil gızıdı
Gördüm ağlar sızlar nazlı Senem'in"

Âşıh Garip çalışdığı yere de:

- Benim heç kimsem yoh, dönmeme imkân yoh diyerah işe girmiş.

Artıh aşam olmuş. Herkes dağılıncah, patronla gonuşmuş.

Patron:

- Ne o Garip hayır mi?

Âşıh Garip:

- Böle böle bi hoca geldi, benim sevgilim beni bekliyomuş.

Patronu getmiş hocayı görmüş. Âşıh Garib'in söyledıhlarının doğru olup olmadığını sormuş.

Bezirgancı hoca:

- Durum böle böle gızı gördüm ağlar sızılar.

Artıh adam Âşıh Garib'in altına bi at vermiş, altın vermiş. Garib'i yolcu etmiş. Şahsenem'in düğünü oluyo. Garip geliyomuş. Saz iki defa "dın, dın" etmiş. O zamana gadar Garip gelmiş:

- Kimin bu düğün?

- Şahsenem'in, demişler.

Ahşam olmuş kötü bi elbise geymiş sazı eline almış getmiş. Düğün evinde herkes zevk u safada. Alt tarafa oturmuş. Millet eğlenirken o da sazın telini dıngırdatmış,

Oradakiler:

- Ulan saz sesi geldi.

Tabi onnar tanımıyo, gaç sene çalışdıysa, saç sahal birbirine gatışmış. Demişler ki:

- Sende çalan oynan mı?

Âşıh Garip:

- Tabi çalarım, demiş. Sazıyınan epeyce söylemiş. Artıh Âşıh Garib'in de dostları ahrabaları var.

- Vay Garip geldi diye sarılmışlar.

Düğün sahapları:

- Ulan bizim başımıza bela olacah, demişler.

Âşıh Garip düğün sahaplarını çağırmış:

- Ben Şahsenem için çoh çileler çekdim. Benim bacım senin evine gelin olsun. Şahsenem de benim olsun demiş.

Adamlar da annayışlıyımış. Âşıh Garib'in bacısını zabaınan alıyollar. Şahsenem'i de Âşıh Garib'in evine indiriyollar.

Dünyada neler neler var da.

Âşıh Garib'inen Şahsenem gibi gülen olmadı.
Yani heç bi âşıh gavuşamamış, gülememiş, en mutlu âşıhlar bunnarımış.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Aslı ile Kerem Hikâyesi (8)

Sofu adında bi adamınan Âşıh Kerem arhadaş olmuş. Adı Sofu'yumuş. Âşıh Kerem'in sevdiği gızın babası yani Aslı'nın babasının adı Keşiş'imiş. Bu Keşiş, Kerem'in yüzünden Diyarbahır'dan gahmış Gırşehir'ine gaçmış, ordan Gayseri'ye, oradan da Angara'ya gaçmış. Kerem'in yüzünden bu memleketleri terk etmiş. Kerem bunun peşini bırahmamış. O neriye göçmüşüse o da oruya getmiş.

Kerem bazen sevdiğinin nereye getdiğini öğrenmek için ağaçlara, daşlara sözler söylüyor.

"Meşeler de burdan Aslıhan'ım geçdi mi?
Gayalar da burdan Aslıhan'ım geçdi mi?"

Gidip bi yerde yetişiyo. yetişince oradakiler:
- Filan yerde çadırı var, diyollar.

Bu arada Kerem'in dişleri sızılıyo. Orada diyo ki benim dişlerim sızılıyo, ben bi dişciye gidim. Diş çeken var mı buralarda?
- Şurda diyollar. Bi göçebe var tavatır diş çekiyo.

Varsa ki Aslı'nın babası Keşiş'e:
- Usda benim dişlerim sızlıyo, diyor.

Keşiş gızına diyo ki:
- Aslı gızım gel şu adamı dut da dişlerini bi çekiyim.

Kerem aslının dizine yatıyo. Kerem:
- O değil, öbürüsü, o değil öbürüsü. Aslı'nın gözüne bahmah için otuziki dişi çekdiriyo.

Ben bunun kitabını ohudum, yani bunun kitapta yazanı böle. Dişi çeken Aslı'nın babası.
- Ulan derdin ne gah, deyince adam gapıdan çıharkene diyo ki:

- Aslı otuz iki dişi ben senin için çektirdim. Ben Kerem'im deyince, Aslı babasının yanında utanıyo, gapıdan dışarı itiyo. Gapıyı gapadınca ayağı gapının arasında galıyo. Kerem şöle diyerek duva ediyo.

- Hey Rabbım benim şu içerimdeki aşgın yüzde birini de Aslı'ya ver ne olursun?

Diyince o anda Aslı'nın da içine bi ataş düşüyo, yaralıyo. Neyse Keşiş çaresiz galıyo. Aslı'yı Kerem'e veriyo. Ve diyo:

- Ben ne yapıyım, bunun düğmelerini zehirliyim. Gerdah gecesine girince düğmeleri açarken zehirden ölsün.

Gızı veriyo ve düğmelerini yahasını zehirliyo. Gızına da diyo ki:

- Sen elini düğmelere vurma. Kerem gendi açsın.

Ve gerdaha girdiği zaman da, Kerem düğmelere türküler söylüyolar. Bunnar garşılıhlı söylerkene ikisinin de ağzından alevler çıhıyo. Gavuşmadan ikisi de kül oluyollar. Bu dünyada gavuşamıyan bu âşıhlar o dünyada gavuşuyollar.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Halktan Birinin Hikâyesi (9)

Adamın biri bahmış ki bi gelin mezarlığın etrafında döne döne orayı yol yapmış. Bunu gören adam şöle söylemeye başlamış.

"Garalar geymişsin de yasdadır başın
Gudretinden çekilmiş garadır gaşın
Baban mı öldü de yohsa gardaşn
Ahu gözlüm ne dönersin mezeri?"

Gelin dönmesine devam ediyo. Hem de ağlıyo. Bu sırada da şöle diyo:

"Garalar geymişim yasdadır başım
Gudretden çekilmiş garadır gaşım
Ne babam öldü de ne de gardaşım
Yar aşgına dolanırım mezeri"

Adam annıyo ki bu gelinin yâri ölmüş de gelin yâr aşgına dönüp duruyo.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Ferhat ile Şirin Hikâyesi (10)

Ferhat ile Şirin birbirine yanmış. Âşıh olmuşlar ve Ferhat gidiyo Şirin babasına dünür oluyo. Babası şu garşımızda duran Barek Dağı gibi bir dağın öte yüzüne gadar delmesini isdiyo. Bölece öbür tarafdaki su buraya gelirse ben sana Şirin'i veririm diyo.

Ferhat da gazmayı ele almış, dağa girişmiş. Başlamış dağı oymaya. Üç sene, beş sene, sekiz sene dağı delmeye devam etmiş.

Bi gün gelmişler:

- Ferhat dağı niye deliyon, Şirin başgasına verildi demişler.

Böle deyince hemen gazmayı havaya atmış, gazmanın altına gafasını uzatmış gazma gafasına düşünce ölmüş. Bunnar da gavuşamamışlar.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Kasap Ali'nin Hikâyesi (11)

Garageçili'de Gasap Ali adında bi adam varıdı. Bu adam reşberlih aletlerini ey yapamazdı. Tek at goşardı. Çift sürerken, bi çatal oh yapardı, atı arasına goşardı, sabandan dutup tarlayı sürerdi. Bi gün böle çift sürerken adamın birisi gelmiş, bahmış çift gözel sürülmüyo.

Adam da orada:

"Saban batınca da gırat çekmiyo
Gırat çekince de saban batmıyo"

Diye söylüyo. Neyse günner böle geçmiş. Gasap Ali bigün ekin biçerkene aynı adam yanına geliyo, bahıyo anadut heç sap toplamıyo. Bunun üsdüne şöle demiş:

"Ulan Gasap Ali ey usda deller
Hele anadudu pek zorlu eğer

Bunun günnüğü de ne desen değer
Elindeki anaduda bah bir hele"
Gasap; Ali'nin tüm hacatları böle olduğu için bu sözlere aldırmazmış.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Ozan Ahmet
Yaş: 70
Yer: Urfa (Suruç)
Konu: ***Halk Hikâyesi (Delâl)***[110] ***(12)***

Hikâye, Delâl'ın sevgilisinin dilinden anlatılmaktadır.

- Heyvah, heyvah, heyvahlar sabrım sana.

- Bu akşam artık muhibbim, kurban olduğum, bu sözün söyleşinin sonu da gelecek. Güzel atların süvarisi sevgilim Delâl "Mızar" pınarının başındaydı. Kuş tüylü döşeklerin üstündeydi. "Vay benim gibi cahilin başına vay. Bu akşam gelmiyor uykum. Güz gecesi moralimi bozdu. Milan (Millî) serinliğinde, "Mızar pınarında" geyiklerin oynaşma zamanında ne yapayım ben. Kurulmuş dört ayaklı tahtlar parlayan mumların ışığındayım ben.

Bu güz gecesinde Milan ovasında Mızar Pınarının başında, geyiklerin oynaşma zamanında gecem fenalaştı, kurulu tahtların ve parlayan mumlu şamdanlarının yanında güzel döşekler üzerinde benim uykum gelmiyor artık.

Bir de baktım bizim ağalar ve beyler babamın evinde toplanmışlardı. Burada benim "bırımı" yapıyorlardı.

Çadırın çitinden dışarı kendimi ve bir derdi ben üç yaptım. Elimi yüzüme vurmaya başladım.

- Yazıklar olsun bana Delâl ve beraberindekiler babamın evinde oturmuşlardı. Delâl perişan ve halsizdir. Başlık parasını büyük ihtimalle temin edemez. Malı azdır o da başlığı ödeyemiyor.

İkincisi, düşünüyorum Delâl'ın kız kardeşi küçüktür. Benim ağamla "deyiş tokuş" yapamaz. Üçüncüsü, Delâl'ın çadırı küçüktür. Milân ovasında, Mızar pınarının başında, geyiklerin oynaşma mevsiminde benim perdeme yetmez.

Vay benim başıma vay, vay Delâl'ım benim.

---

110. Hikâye, elimize Ali Karakeçili tarafından ulaştırılmıştır.

Ah başıma gelenler bir sürü sevmeyenin karşısında bu güzelim çadırların altında parlayan mum ve şamdanların karşısında sen bana ev sahibi ben de sana ev bekçisi olamadım. Bu yukarıdaki sebepler yüzünden.

Ah keşke toplumda kurallar olmasaydı herkes istediği gibi davranabilseydi. Değer mi bir kaç lira para için hayat boyu kavuşmamaya?

Bu akşam bağırıyorum, diyorum; sevgilim kurban olmadı, işte olmadı. Sabrım benim olmadı. Anama sesleniyorum, diyorum ki; ey deli anam sen tanımaz mısın bu Delâl kimdir? En güzel atların süvarisi, güzel abaları giyer. Delâl (Brahime Abdela)'nın karşısına geçebilecek adamdır.

Allah'ı severseniz arkadaşlar beni kınamayın ve yermeyin beni.

Bir de baktım Delâl, rezil olası köyümüzün ortasında dolanıyordu. O Delâl ki tüm Pijan kızlarının müdafiidir. (Aşiret savaşlarında aşiretin içinde en yetenekli ve dirayetli aynı zamanda iffetli olan genç Oba'da bırakılırdı. Bu genç olası bir bozgun karşısında Oba'ya gelecek olan saldırıları önler. Oba'daki kadınların namus ve iffetinin koruyucusu manasında "haffaz" denilirdi.)

Allah'ı severseniz arkadaşlar beni kınamayın. Bir sabah baktım gözlerimin sürmesi Alman tüfeğini çekmiş bizim mirlerin karşısında hazır durmuştur.

Delâl tazısını, atını, tüfeğini ve yırtıcı Şahin kuşunu almış ava gidiyordu. Atının dizginini almış eline takılmış arkadaşlarının önüne gidiyor, ava. Gidiyor Milan serinliğine Mızar pınarının civarına. Geyik avına gidiyor. (Geyik avı Karakeçili'ler arasında yerleşmiş bir âdettir. Sonbahar geldiğinde tüm ağa ve beyler şahinleri ve tazılarını alıp onlarla ava giderler.)

Mızar pınarının başından bir baktım Delâl ava gidiyor. Vay benim başıma vay, vaylar olsun bana.

Delâl gezip dolaşırken kahrolası "Ubey atı" ve şahini bir yardan aşağı fırladı. Delâl düştü yere ve bacağı kımıldamaz olmuştu. (Av peşinde koşarken Karacadağ'ın uçurumlarında ölenler ve sakatlanan Karakeçili'ler hala vardır.)

Ubey atının süvarisi, gözlerimin sürmesi Delâl Diyarbakır'a (Viranşehir'e) kaldırılmış. (Karakeçili'ler tüm şehirlerin sonuna (Viranşehir) kelimesini eklerler.)

Delâl'ı hastanenin bir köşesine atmışlar. Onu kiremitlerin üstüne uzatmışlar. Doktorların ve halkın onun başına toplandığının haberini aldım. Delâl'ın vücudunu röntgene ve aynalara koyuyorlarmış. Delâl'ın cesedi üzerinde bu gece Diyarbakır hastanesinde yaylı bıcaklarla makasların şıkırtısı geliyordu.

Bu ikinci gündü artık üçüncü güne giriyorduk. Gözlerimin sürmesi güzel atın süvarisi Delal oğlan kayıptı, görünmüydordu. Anacığım aldım elime Muş teşisini "Halep Sudankı"'nı bir yumakta ipeğimi, Kenevirden yapılan "ulbemi" kanaviç işlemeli torbamı alıp böylece Mızar köyüne çıktım ve Keş köyüne doğru arkadaşlarla gidiyordum. Küçük Keş'i geçtim. Davarları sağmaya gidiyordum. Ama asıl amacım Delâl'dan bir haber almaktı. Kendimi bıraktım arkadaşların arasına ve baktım etrafıma.

Vay bana vaylar bana vah ve heyvah bana vah benim gibi cahilin başına.

Anacığım bir de baktım başı açık ayağı yalın, sırtına bir şey almamış bir Arab gördüm. (Karakeçililer'de herkes başını muhakkak poşi, kem vs. başlıkla örtmekteydi. Çünkü başı açık olmak çok ayıp karşılanmaktadır.) Arap dedi ki:

- Vay gözlerin kör olsun, saçın dökülsün, ne geziyorsun bu Oba'da, geyiklerin izlerinde, "huri ve nigârların mevkisinde" (Kara haber verileceği zaman beddualar yapılır.

Dedim:

- Beni kınama ey arap, gönül derdini hepiniz görmüşsünüz. Hepinizin başına da gelmiştir bu dert. Bak bugün üçüncü gündür, artık dördüncü güne giriyor. Ubey atının süvarisi, gözlerimin sürmesi kayıptır.

Arap dedi:

- Ey aklısız, haberin olsun gözlerin kör olsun, yok olasın seni. Delâl yaralıdır. Diyarbakır'a kaldırılmıştır, vücudunun üzerinden bıçak makası sesi geliyor.

Vay benim başıma, vah bana, yazıklar olsun.

- Ey anacığım yok olasın sen. Babamın davarı çok olduğundan yarısını sağdım, yarısını bıraktım. "Ulbemde"ki sütümü de yere döktüm. Torbamı ve ulbemi aldım, yaralı ciğer, yaşlı göz ve ağır dert öylece eve döndüm. Tüm arkadaşlar ve kızlar sürüsü başıma toplandılar. Dedim:

- Ey arkadaşlar, beni kınamayın gönül derdi ağırdır. Bu hepimizin başına gelmiştir.

Ey anam Delal'ın derdine derman bulunamıyor. Bulunsa da malı az olduğu için onu alamıyor. Ben yanına yetişsem derdine derman olurum. Ona yetişmem, onun için yeterli ilaçtır.

Bağırıyorum, diyorum ki; ey güzel atın süvarisi ey sabrım ve gözlerimin sürmesi, Karakeçi'sin, Milanlı (Millî) değilsin. Evimi yaktın yok ettin beni.

(Millî aşireti Osmanlı'ya karşı Ermeniler ile iş birliği yaptığı için Karakeçili'ler Millî kelimesini (hain) olarak kullanırlar.)

Yazıklar olsun kaderime, Milan serinliğinde Milan pınarında, geyiklerin oynaşma mevsiminde, mum meşalelerinin pırıltısında kurulu dört ayaklı tahtların üstünde iyi adamın yerinde kötü adam mı kaldım ben. Varlığım bana ağır geldi, bir de kötü adam ve evladıyla mı meşgul olayım. (Ben başka birisine yâr olmam.)

Bu sazın ve sözün sonu gelmez ama benim derdim beni söyletmiyor. Sabrım bitti kederlerle boğuluyorum.

Allah'ı severseniz kınamayın beni güz gecesinde uykum kaçtı. Güz gecesi uzun olduğu için, yaralı, hasta ve sıkıntılar için çekilmez oluyor. Ben Şeyh Mevlana Halid-i Bağdadî'nin müridi oldum, sanki günde beşbin vird çekiyorum. Delâl için bu hallere erdim.

Delâl'ın yasını tutmak için sakalım olsa sakal bırakırım. (Sakal bırakmak yas adetidir.)

Delâl gündüz ağadır, gece eşkiya gibidir. Yağmur olmayınca kuraklık olur. Ağalar, aşireti geçindirmek için ve çay kahve temin etmek için gece elbiselerini değiştirir ve kervan yolu üzerine inip kervan soyarlar. Bu aşirete yardım için yapılan bir fedakârlıktır.

Babamın evinin sağında bir göründün sen ey sevgili ve ben "göçere" seslendin. Uykum gelmiyordu ve seninle yaylalardan söyleşiyorduk.

Ey Delâl biz aşağı düzlüğe inerken veya yukarı yaylıya çıkarken sen tenha bir yerde ne zaman bana seslendin de ben sana cevap vermedim. "Göz yumdun" da ben sana "dudak ısırmadım". Sen göz yumdun da ben yüzümü mü ekşittim. Sen el uzattın da ben geri mi çevirdim.

Ey Delâl, sen "hadi" dedin de ben bohçamı mı toplayıp gelmedim.

Gönül derdi bir şey değildir derler ama, ben acizin yanında gönül derdi çok büyük bir hadisedir ve önemlidir. Bu iki-üç aylık bir süreç değildir. Bu benim yıllar boyu merakımdır.

Ey Delâl, ben sana demedim mi ovaya inip, geyik avına çıkma. Ben göçer'in yanına gelip otursaydın, ben de senin altına keçeyi sersem üzerine döşşek serip ve arkaya da üç yastık atsaydım. Sana bal ile süt ikram edip daha sonra kahve yapsaydım. Bir de baksaydım. Delâl bizim havluda oturmuş ne de güzel olurdu. O göz yumsaydı ben de dudak ısırsaydım.

Delâl, benim saçlarım senin bıyığına sen de bana muhtaç.

Babama bana sebep olduğun için tek bir beddua ederim. Gözlerin kör ola, kıymetli hazineni kaybedersin inşaallah. Çile (Ocak'ın 20'sinde) de Urfa'dan köye dönerken yolda seni iyi bir tipi tutar inşaallah.

Beni Karakeçili dengime vermedin beş saban çerçicisi, iki kadın kocası yetmişlik ihtiyara verdin vah bana vah.

Ey ana, ey ana derdime çare bul ana. Ey gözü kor olası ana. Allah güç ve kuvvetini göz nurunu elinden alsın, yılan ile akrepler başına üşüşsün. Seninle oynaşsın inşaallah. İnşaallah hasta olursun elime alır seni hekim hekim dolaştırırım. Doktorlar senin canını röntgen ve derecelere alır derdine ilaç bulamazlar. Hekimler der ki; senin anayın ilacı dünyada yok. İlacı olsa olsa serçe sütü, tavşan ağızı ve eşek boynuzudur. Bu da benim tesellim olur, Çünkü bu ilaç hiçbir yerde yoktur. Bu dertle yanıp mezara varırsın inşaallah.

Düşün ana küçüklüğünde başından gönül aşkı muhabbeti geçmedi mi?

Vay vay vay.

Vah benim gibi kaderi karaya, vah gerdanlığı çözüp yok olasıcaya vah.

Ey ana Delal'a kurban olaydın. Kardaşlarım beni kınamayın hastayım sara nöbetlerim vardır. Serhad boylarındaki karlara güneş vurup onlar nasıl eriyorsa ben de öyle eriyorum. Delal bana sürme ve aynalıyor, ben o hediyeler karşısında duramıyorum. Delal'ın verdiği aynanın karşısına geçip kendime bakıyorum. Aynayı görünce derdim katlanıyor. Bir de bakıyorum günbegün kötüleşiyorum. Elimi Cenab-ı Hakk'ın divanına açıp yalvarıyorum. Beddualarımı yapıp içimi boşaltıyorum. Köyün kızları etrafıma gelip beni köyde dolaştırıyorlar belki rahatlarım diye.

Delal'ın evi önüne gelince gözüm Delal'ın bastığı yere ilişince, ciğerim yanıyor, gözlerim yaşla doluyor. Delal'ın sırma bıyıklarını hatırlayıp bayılıyorum. Bu benim hergünkü talimimden artık.

Bağırır derim:

- Ey arkadaşlar sakın kınamayın gönül acısı zordur. Beni çeşitli ilaçlarla tedavi edeceklerini zannediyorlar, bilmiyorlar ki benim yarem ilaç tanımaz cinstendir. İlacımı kaybetmişimdir. Bal ile merhem ile mi tedavi olacağım.

Mevla-i kebir, Cenab-ı Hak bana Hz. Hamza Pehlivanın kuvvetini, Hz. Ali cesaretini ve Seyyid Battal Gazi hikmet ve himmetini vermez ki derdime derman bulup; çareler arıyayım. Bir geri olup; yokluk alemine karışayım bir mürid olup hizmet alemine gireyim. Doğu ile batının arasında kalıp; yönümü unutmuşum bir bildiğim varısa o da artık eskisi gibi olamayacağımdır.

Ey gözleri kör olası ana, verem hastalığına yakalandıktan sonra Delâl'ı görsem neye yarar. Bir şeyi kaybettikten sonra sebepleri bulsam neye yarar.

Allah müslüman olan hiç kimseye gönül derdi vermesin. Gönül dertleri ancak cennette iyileşiyor.

Hangi alim, şeyh, hoca, meşayıh bu zamanında aşık olmadan meramına varabilmiştir? Bunlar âşık olmuş ve âşıklara da yol göstermişlerdir. Ama ne yazık zamanımızda böyle bir âşık yok ki derdimize deva olsun.

İnsan gönlüyle olmaya bir evlilik ölümden farksızdır. Ölüm de bir evliliktir ama toprakla ve isteksizce bir evliliktir.

Kendini bilen biri için sevgi ancak teneşir tahtasında son bulur. O halde ben de suyum kaynayıp, sabun köpüğü fokurdayıp, hocalar okuyuncaya kadar bu sevgiyi taşıyacağım.

Halbuki zamanımızda kim sevgi için ölümü göze almaktadır- Kim iki taş arasına "mezara" kadar sevebiliyor- İşte sevgi için bedel ödenmediği zamanımızda hoca, şeyh, meşayıh yetişmiyor.

Biz de şimdi kızlar ve erkekler bir düğme açıp kapatacak zaman içinde aşık olup vazgeçiyorlar. Bunların aşkı kalbe, ruha hitap etmiyor.

b - Masallar

Anonim halk edebiyatı ürünlerinin en yaygın olan türlerden biri de masallardır.

"Kahramanları: İnsanlar (padişah, tüccar, oduncu, Keloğlan, Arap vb.); hayvanlar (arslan, tilki, at, güvercin papağan vb.); .bitkiler (ağaç, çiçek vb); maddi unsurlar, alet ve eşya (dağ, taş, mağara, kuyu, su, sofra, seccade,

değirmen, ayna, çalgı eb.)/; hayali yaratıklar (dev, cin peri vb); yalın fikirler (akıl, zeka, iyilik, kötülük, güzellik veb) gibi akla gelen her şeydir."[111]

"Umumiyetle okumanın ve yazının gelişmediği devirlerde ve muhitlerde nesillerden nesillere intikal eden ve hususiyle geceleri söylenen masalların ilk yaratıcılarını bilemiyoruz."[112] Bunların anonim ürünler olmasını herkes tarafından farklı varyantlarda söylenmesine bağlayabiliriz.

"Masallar hem eski zamanların dinini ve bu dinlerin nasıl olduklarını, hem de geçmiş zamanlarda yaşayanların edebiyatlarını, yargılarını, yazılmış tarihlerden fazla anlatır. Masal dediğimiz tür, her milletin dönen aynasıdır."[113]

Türk kültürünün en köklü ve en eski edebiyat ürünleridir. Kavram olarak dünya kültürü içinde önemli fonksiyonları vardır. Bilhassa eğitimde kullanılması açısından Avrupa'da büyük önem verildiği bir gerçektir.

Bizim edebiyatımızda masal kelimesini ilk kullanan sanatçı, Namık Kemal'dir. Masal kelimesine, Kemal'in,*Celâleddin Harzemşah*[114] isimli tiyatro eserinin önsözü olup ve "Mukaddeme-i Celâl" başlığı ile şöhret bulan, aynı zamanda edebiyat tarihi için de çok önemli bir kaynak olan yazısında rastlamaktayız.

Ziya Gökalp'in *Türkçülüğün Esasları* adlı eserinde, masalların; halk kültürün oluşmasında önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmaktadır.

Masalların anlatımında bir geleneksellik görülmektedir. Buna, yapılan masal çalışmalarında ve bizim yaptığımız çalışmada şahid olduk. Bir aşiretin, ırkın, çeşitli hayat biçimlerini masallardan çıkarmamız mümkündür.

Ziya Gökalp, çocukların yetişmesinde masalların önemli bir yer tutuğunu belirtmektedir. Millî birliğin sağlanması için masallara önem verilmesi uygun olur düşüncesindeyiz. Masallar çocuk kültürünün gelişmesine sebep teşkil eder. Masalların büyük çoğunluğu, çocuklara mantıkî cevaplar vermeye zorlamaktadır. Bu konu da Selçuk Kantarcıoğlu, çocuğun gelişmesinde okul öncesi (masal çağı)nın öneminden bahsetmektedir.[115]

---

111. Şükrü Elçin, ***Halk Edebiyatına Giriş,*** Ankara, 1993, s. 369.
112. Şükrü Elçin, ***a.g.e.,*** s. 370.
113. Ignacs Konus, ***Türk Halk Edebiyatı,*** Çev. Tuncer Gülensoy, Kayseri, 1994, s. 88.
114. Bkz. Namık Kemal, ***Celaleddin Harzemşah,*** Hazırlayanlar: Orhan Okay, Hüseyin Ayan, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977.
115. Selçuk Kantarcıoğlu, ***Eğitimde Masalın Yeri,*** MEB Yayınları, İstanbul, 1991, s. 26.

Masallar eğitimde önemli bir yere sahip derken, tüm masalların bu özelliğe sahip olduğunu söylemek istemiyoruz. Bazı Arap masalları "Binbir Gece Masalları" eğitim için kullanılmayacak kadar müstehcen masallardan oluşmaktadır.

Karakeçili'den derlediğimiz masallarda Karakeçili'ye has bir masal anlatımı görülmektedir. Masal, anlatıcılarının masal kahramanlarını Karakeçili'de birilerine benzetmeleri, yer isimlerini masallarda kullanmaları, masalların yeni varyantlarını ortaya koymak açısından önemlidir.

Masal anlatıcılarının ön planında bulunan grup kadınlar gurubudur. Bunların sebebini Türk toplumunun toplumsal yapısına bağlıyabiliriz. Göçebe yaşantısından sonra yörük kadınlarının özellikle masalları ortaya çıkarma özlemi önemli bir sonucu doğurmuştur. Bu, tüm Türk milletinin masallarının oluşumunda böyledir demek yanlış olmaz düşüncesindeyiz. Çünkü Türk milleti göçebelikten yerleşik hayata geçince kadınlar, daha çok evde kalmak durumunda olunca kendini gösteremiyordu. Bunu masallarla yapmaya çalışmıştır, demek yanlış olmaz kanaatindeyiz.

Karakeçili masallarındaki masal kahramanları; devler, yılanlar, tilkiler, kız çocukları, dul kadınlar Keloğlan, padişah ve oğulları, asker kaçakları gibi kahramanlardır.

Dev, masalını anlatırken kaynak kişinin; Karakeçili'deki yer isimlerini kullanması, Yılanla Tilki masalında Kızılırmak'ın kullanılması, Keloğlan masalını anlatırken kaynak kişinin yakın çevresinden örneklerle anlatması, bu mahallîliğin göstergesi şeklinde algılanabilir. Keloğlan masallarında Keloğlan'ın devlerle savaşı, padişahın kızını alması, padişah seçiminde uçurulan kuşun Keloğlan'ın başına konması, bizim masallarımızın ana konularıdır. Bunun yanında Karakeçili'de formel sayılarda (3, 7, 40) sayılarından (3) sayısının daha çok kullanılması dikkat çekicidir. 3 sayısının Peygamberimizin sünneti olduğu için yerleştiğini düşünebiliriz. Masallardaki giriş ve bitiriş formelleri dikkat çekicidir. Genellikle "Bir varmış, bir yokmuş Allah'ın kulu çokmuş, çok demesi gayet günahmış" formelinin kullanımı görülmektedir.

Bitirişlerde "onlar yemiş içmiş muradına ermişler, siz de muradınıza erin" gibi formelin yaygın olarak görüldüğünü söylemek mümkündür.

Bunun yanında yukarıda da değindiğimiz gibi havyvan masallarının varlığı göze çarpmaktadır. Bu masallarda dinleyenlere bir ders verme amacı güdülmektedir.

Halk masalları üzerinde değerli bir çok ilim adamı akademik çalışma yapmışlardır. Bunları şu şekilde verdikten sonra, bunların masal tasnifinin Karakeçili masalarını içine aldığını görürüz. Bilge Seyidoğlu, *Erzurum Halk Masalları* üzerinde çalışma yapmıştır. Umay Günay, *Elazığ Masalları* üzerinde çalışmış ve Saim Sakaoğlu *Gümüşhane Masalları* üzerinde çalışmıştır. Ali Berat Alptekin de *Taşeli Platosu Halk Masalları* üzerinde çalışma yapmıştır. Bunların yanında bu kıymetli bilim adamlarının gözetiminde ve yine Tuncer Gülensoy hocamızın yönettiği çeşitli illerimizin masalları üzerinde önemli çalışmalar yapılmıştır.

Bu çalışmalarda masalların tasnifinde bir çok görüşe yer vermişlerdir. Ali Berat Alptekin masalları şu şekilde tasnif etmektedir. Bu tasnifi kahramanlara göre yapmaktadır. Buna göre hayvan kahramanlı masallar, insan kahramanlı masallar (saray ve çevresi), gerçekçi masallar, olağanüstü kahramanlı masallar olarak tasnif edilmektedir.

Karakeçili masallarında da bu tasnifin uygulanması mümkündür.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Hüsne Aktaş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 49
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***"Analıh İşi" Masalı (1)***

"Evel zaman içinde" bi ananın iki çocuğu varımış. Ananın ölümü üsdüne bu çocuhlar ögsüz galmış. Bunnarın başına bi analıh gelmiş. Bunnarın bi de inekleri varımış. Bu iki gardaş inegleri gütmeye gidellermiş. Analıhları unu elerimiş kepeği bu çocuhlara ekmek yaparmış. Ey unu da gendi öz çocuhlarına ekmek yaparmış. Bu böle devam edermiş.

Bi gün inek dile gelmiş:

- Ey oğlum, gızım siz o kepekli ekmaı bana virin, ben yiyim. Siz de benim südümü için. Südü içdıhdan sona buynuzumun birinde bal var birinde yağ var onnarı alın yiyin, demiş.

Çocuhlar bu ineğin dedihlarını yapıyolar. Bunun üsdüne eyleşiyollar. Analıhları bu işe şaşıyo. Gendi gendine diyo ki: "Ben öz çocuhlarıma unun eyisini yediriyom, ögey çocuhlara kepek yediriyom, o çocuhlar benim öz çocuhlarımdan ey, acaba bunun sebebi ney. Öz çocuhlarını ögey çocuhlarını gözetlemeye salıyo. Onnar da ögey gardaşlarını gözlüyollar. Onnarın kepekli ekmekleri yemedıhlarını, ineğe yedirdıhlarını ineğin südünü içdıhlarını gelip analarına annadıyollar.

Bu sefer gadın bi pilan yapıya. Yufga ekmek yapıyo. Bu ekmekleri yatağın altına goyuyo. Herifinen yatarken, o yanını bu yanını dönüyo. Altdaki ekmekler çadırdamıya başlıyo. Herifi:

- Bu ney, diyince, Garısı:

- Her tarafım ağırıyo, gemiklerim gırılıyo, diyo.

Herifi:

- Bunun şifası ney, diyo.

Garısı:

- Eğer bu neyden ey olur diyersen, sarı inek derisinden ey olur. O vahıd herifi ineği kesmek isdiyo. İneğin bundan habarı oluyo. Çocuhlara diyo ki:

- Boun (bugün) beni kesecahlar. Benim etimi nerelere verillerse oradan gemiklerimi toplayın. Bi suyun altbaşına (ayağına) gömün. Gırh gün sona gelip burayı açın, diyo. Çocuhlar birer haber alıyollar, ineğin gemiklerini topluyollar, götürüp gömüyollar. Gırh gün sona gidip gemiklere bahallar ki altın ayahgabı, altın elbise olmuş. Bu fahir ayleyimiş. Oğlanınan gız bunnarı giyollar, analığının yanına varıyollar. Gız bu altın elbiselerinen, ayahgabılarınan su getirmiye gidiyo. Pınarın havızına ayahgabının biri düşüyo. Bi de ağanın oğlu atıyınan

pınara geliyo. Ağanın oğlu gamçısının ucuyunan bu ayahgabıyı tahıp eve götürüyo.

- Bu ayahgabının sahabı kimise o gızı bana alın diyo. Onu arıyollar darıyollar, buluyollar. Bu sefer ağa:

- Ben sığır çobanının gızını oğluma almam, diyo.

Oğlan:

- Ne olursa ossun o gızı bana alın, diyo.

Neyise Ağa bu gızı oğluna almıya razı oluyo. Gızı gelin ediyollar. Yalınız gelin alayı gelini götürmiye gelirken, analıh ögey gızının başındaki duvağı alıyo gendi gızına geydiriyo. Gelini götürüyollar. Gerdah gecesinde bi de oğlan yüzünü açmış beğendiği gız değil. Oğlan bu gızı atın guyruğuna bağlıyo, ata bi gamçı vuruyo, dağlara savıyo.

Gidip öteki gızı alıyo. Gırh gün gırh gece düğün edip muratlarına eriyollar. Onnar erdi muradına biz çıhalım kerevetine.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Avanah Dev Masalı (2)

Bi varımış bi yoğumuş. Allah'ın gulu çoğumuş. Bi ülkede bi dev varımış. Bu dev anası babası evde olmayıyan çocuhları yermiş. Bi denesi demiş ki; ben bi gün evde gizlice bekliyim. O gün dev herkesin evden çıhdığını zannetmiş, peceden inmiye çalışırken, evde bekleyen adam:

- Babamdan galma gılıcı getirin, diyo.

Dev bunu duyunca biden gaçmaya çalışıyo. O sırada ayagı gopuyo. Adam gidip ayağı gopan devi öldürüyo.

Ondan sona oradaki çocuhlar ölümden gurtuluyo.

Bölecene onnar yemiş içmiş muradlarına ermişler.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Ayahgabıcı Keloğlan Masalı (3)

Evel zaman içinde bi Keloğlan varımış. Bu ayahgabı yaparmış. Bi denesi:

- Haydin bahim nerde kel varısa toplan yanıma, demiş.

Ayahgabıcı Keloğlan'ı alıp götürmüşler. Adam diyo ki:

- Kim var kel olarah.

Oradakiler:

- Kel olarah ayahgabıcı Keloğlan var, diyollar.

Aslında o ayahgabıcı Keloğlan bi gızımış. Gafasına deri geçirmiş Keloğlan olmuş. Kelleri toplatan adam da padişahımış.

Padişah:

- Hele ayahgabıcı Keloğlan'ı getirin, diyo.

Keloğlan'ı götürüyollar, padişah diyo ki:

- Keloğlan köşkde hizmet edecah.

Keloğlan gılığına girmiş olan bu gız köşkde epey zaman hizmet etmiş. Bi gün saraydakiler dışarı çıhınca, Keloğlan gendi odasına getmiş, gafasındaki deriyi çıharmış. Gayet gözel bi gızımış. Aynaya bahıp süslenirimiş. Böle böle yaparmış.

Derken bi gün padişahın garısı buna raslıyo. O vahıd daha deriyi gafasına geçirmemiş. Padişahın garısı bahar ki çoh gözel bi gız. Bunun doğruca gidip oğluna söler. Oğlu bu gız gılığına girmiş Keloğlan'ı gözlüyo. Bahıyo esahdan da gözel gız. Babasına diyo ki:

- Baba bu gızı bana alın.

Padişah:

- Bu gız bizim köşge yahışmaz, diyo,

Öle böle, oğlan diyo ki:

- Ben alacam, diyo.

Sonunda padişah da razı oluyo. Buna bi gözel düğün edip geliyollar. Onnar eriyo muradına. Keloğlan gılığına giren gız padişahın oğluyunan evleniyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Dede Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Zan Uşağı Masalı (4)***

Vahdın birinde dört gardeş varımış, buna Zan Uşağı denirmiş. Bunnarın söyledıhları çıharmış. Diyelim ki bi şey gayboldu, Zan Uşağı bunu hemen bulurmuş. Bunnarın babaları ölünce malı üleşememişler.

- Haydin Gadı'ya gidelim, malımızı üleşelim, dimişler. Yolda giderkene bi deve izi önnerine ras gelmiş, biri demiş ki:

- Yav şu yana getmiş olan devenin sırtında yemiş (incir) yüklüyümüş.

Biri de:

- Devenin gözünün biri korumuş.

Birisi de demiş ki:

- Bu devenin ayağının biri topalımış, demiş.

Bunnardan biri de demiş ki:

- Bu devenin guyruğu yoğumuş. Bu deve güdük guyruhluyumuş, demiş.

Dört gardaş yollarına devam etmişler. Yalnız deve yoldan sapmış. Bunnar yola devam ederkene önnerine bi adam çıhmış:

- Yav eğlenin hele. Ben bi deve yitirdim. Devemi gördünüz mü?

Zan Uşah'larından biri demiş ki:

- Deveni görmedik amma devenin yükü yemiş miydi?

Adam:

- Yav devemi görmediniz de yükünün yemiş olduğunu nirden biliyosunuz?

Öbür zan Uşağı:

- Hatta deveyin guyruğu da güdüğümüş.

Öbürü de:

- Bi ayağı da birez topalımış.

Adam:

- Allah Allah babam devemi çaldınız öyleyise, demiş.

Öbür Zan Uşağı da:

- Deveyin gözünün biri de korudu ya deveni görmedik, demiş.

Deveyi gaybeden adam:

- Tam öyleyidi, devemi siz aldınız, diyo.

Zan Uşahları da:

- Gel biz Gadı'ya gidiyoh, sen de bizi takip et, diyollar.

Bu gardaşlar Gadı'ya mal tahsimi yapdıracah ya. Bunnar misafir olarah geldi diye Gadı hizmet edermiş. Gadı'nın anası da dışarıda otururmuş.

Gadı ortalığa sufrayı sermiş, etli pilavı sufruya goymuş. Gadı gıvrah gıvrah dışarı çıhınca Zan Uşağından biri demiş ki:

- Bu Gadı, babasının dölü değil. Bu piç, demiş.

Gadı da bunnarı dışarıda dinnerimiş. Biri de:

- Şu pilavın içindeki goyun eti, amma bu goyun guzuyuken köpek südü emmiş.

Birisi de demiş ki:

- Şu ekmek buğday ekmeği amma bu buğdayın tarlasında mezer var.

Gadı dışarıda dinliyo, deve sahabı da içeride dinniyo.

Gadı anasına diyo ki:

- Ana görüyon mu, ne diyolar. Bana diyollar ki babasının dölü değil, yani bana piç diyollar.

Anası:

- Oğlum doğru söylüyollar. Baban asgerdiyidi, gâvur bizim buraları basdı, ırzıma geçdiler, sen üsdümde galdın, diyo, nesine yalan söylüyüm, diyo.

Gadı içeri giriyo diyo ki:

- Yav böle böle dediniz. Anama da sordum doğru diyo. Bunu ne bildiniz?

O vahıd Gadı'ya piç diyen Zan Uşağı diyo ki:

- Sufrayı ortuya goyup da birden dışarı fırlayışından bildim, demiş.

Gadı:

- Peki dimiş, Şu et goyun eti de bu goyun guzuyuken köpek südü emmiş dediniz, bunu ne bildiniz? Ben çobanı çağırıyım da soruyum diyo. Çobanı çağırıyo, soruyo: Çoban; goyunu kesdim, bunnar goyunun guzuyuken köpek südü emdiğini söylüyollar doğru mu?

Çoban:

- Goyun doğururken öldü de, ben guzuya köpek südü verdim, diyo.

Gadı:

- Peki bu buğday tarlasında mezer olduğunu ne bildiniz?

Zan Uşağı:

- Ekmeğin içinde damar damar insan ganı var, dimiş, sen bunu bilmiyon.

Gadı:

- Bu goyunun köpek südü emdiğini nereden bildin?

Zan Uşağı:

- Köpek südü emen goyunun etinin içine yağ geçmez. Yağ etin dışında olur. Bundan annadım.

Deve sahabı:

- Tamam arhadaşlar, size inandım. Yannız benim devenin yükünün yemiş olduğunu ne bildiniz?

Zan Uşağı:

- Deven yolda giderkene yemişin şırası damlamış, üsdüne sinekler birikmiş. Yolun üsdünde sinek çoğudu ondan bildim, demiş.

Adam öbürüne sormuş:

- Sen guyruğunun güdük olduğunu ne bildin?

Zan Uşağı demişkine:

- Guyruğu uzun olsaydı, sıçarkene guyruğunu sallar bohunu dağıdırdı. Senin deveyin bohu dağınıh değildi.

Devenin sahabı ötekine sormuş:

- Sen gözüyün kor olduğunu nirden bildin?

Zan Uşağı:

- Otu yolun hep bir yanından goparmış da ordan bildim, demiş.

Deveye topal diyen Zan Uşağı da:

- Ayağını yamuh basmış da ondan bildim.

Zan Uşahları böle diyince deve sahabı gahıp gidiyo. Gadı da arhadaşlar, siz gadısınız ben sizin davanıza bahamam diyo. Zan Uşahları da gendi davalarını gendileri hallediyollar.

Kaynak Kişinin:

Adı: soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu.
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

Derleme Konusu: ***Asger Gaçağının Masalı (5)***

Bi varımış, bi yoğumuş, Allah'ın gulu çoğumuş. Bu gullarından biri de Memed'imiş. Memed asgere getmiş. Harp başlayınca asgerden gaçmış. Bi köye getmiş. Oradan bi avradın evine girmiş. Sona o evin samannığına habersizden girmiş. Samannığa girince gafasına bi sepet geçirmiş.

Sona oraya bi dene erkek giriyo.

Bunun arhasından evin sahabı olan gadın giriyo. Bunnarın ikisi sevişirlerimiş. Gadın adama diyo ki:

- Sen benim neyime vuruldum?

Adam da:

- Ben senin pee pee pee diye inek sağmana vuruldum.

Adam gadına diyo:

- Sen benim neyime vuruldun?

Gadın da:

- Ben de senin gaval çalmana vuruldum diyo.

Sona bunnar gonuşurken onnardan eveli oruya giren asger gaçağı Memed sepedi gafasından çıharıp gafasına bi çapıt dahmış gizlice dışarı çıhmış.

Oradan bi başga eve getmiş. Orada da yalınız gadın varımış. Memed diyo ki:

- Bacım gocan nirede?

Gadın:

- Gocam oduna getdi şindi gelir. Gardaşım sen otur. Oturuyo. Adam birez sona geliyo. Eşşağın yükünü yıhıyollar. Neyse oturuyollar. Evelden gundura yoğudu, çarıh giyellerdi. Adam da ayahlarındaki çarıhları çıharıyo hem de garısına diyo ki:

- Ne bişirdin avrat, getir hele.

Avradı:

- Sana ısıcah ısıcah çorba bişirdim, diyo.

Çorba da adam arhasındayımış. Çarığı çıharıyo atıya, çorbanın içine düşürüyo. Fahat habarı yoh.

Adam:

- Avrat getir hele çorbayı.

Çorbayı getirir ki çarıhlar çorbanın içinde.

Gadın:

- Olur adam olur diyo çarıhları çorbadan çıharıyo.

Onnan sona çorbayı döküyollar. Avradınan gocası dövüşüyollar, çekişiyollar sonunda herifi garıyı boşuyo.

Sona asgerden gaçan Memed'inen bu gadın evleniyo. Asger gaçağı olan Memed pisliğin içine düşüyo. İşde asgerden gaçanı Allah böle eder. Allah asger gaçağını kötü avradınan cezalandırıyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Fatma Akarsu
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 60
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi
Derleme Konusu: ***Üç Gız Masalı (6)***

Bi varımış. bi yoğumuş Allah'ın gulu pek çoğumuş. Çoh demesi günahımış. Bi yirde üç gız varımış. Bu yire işde Garageçili diyelim. Bunnar Sazah'a gidiyollar. Oradan da bi Şahban tarlasına giriyollar.

Hadin "teke sahalı" topluyalım diyollar. Bunnar toplamıya başlıya, bu arada hava garannıyo. Bunnar iki dene yer varımış bi yerden tütün tütüyomuş, bi yerden de köpek ürüyomuş, diyollar ki:

- Tütün tüten yere mi gidelim, yohsa köpek üren yere mi gidelim?

Gızlardan biri diyo ki:

- Tütün tüten yere gidelim, köpek üren yire gidersek köpek bizi dalar.

Tütün tüten yire geliyollar. Gelincek gapıya (tah tah) vuruyollar. Evden birisi sesleniyo:

- Siz kimsiniz? Bu ses ehdiyar bi gadının sesine benziyo. Gızlar da:

- Bizıh ebeciğım, bizi misafir alın mı?

Ehdiyar Gadın:

- Alırım guzularım alırım, diyo.

Bu ehdiyar gadın, Dev'in garısıyımış. Bunnarı misafir alıyo. Bi yatah sarıyo. Bu gızlar bu yatağa yatıyo. Dev'in garısı evde dolanıp geliyo.

- Guzularım uyudunuz mu?

Gızlar:

- Uyumadıh ebe, diyollar.

Ehdiyar gadın gidip dolaşıyo bi daha geliyo:

- Gızlarım uyudun mu?

Gızlar:

- Daha uyumadıh ebe, anamız bize çerez mürez yedirirdi de uyurduh. Devin garısı ıcıh çerez getiriyo, gızlar yiyollar. Ama gine uyumuyollar. Fahat Dev'in garısı çocuhları yemah için uyumalarını bekliyo.

Gızlar:

- Ebe, diyollar.

Gadın:

- Geliyom gızlarım uyudunz mu, diyo.

Gızlar:

- Yoh uyumadıh, anamız bize gözerinen su getirirdi. Bizi yıhardı, onnan sona uyurduh, diyollar.

Dev'in garısı gidiyo, gözerin altına laylon sarıyo, suya gidiyo. Bu sudan gelecene gızlar gaçıyo.

Devin garısı:

- Gızlarım suyu getirdim, sizi yihıyayım. O vahıd bi de bahıyo ki gızlar yatah da yoh.

- Vah gızlarım vah nicoldunuz? diye bağırıyo.

Gızın birisi ıcıh beceriksizmimiş bıçağını devin evinde unutmuş. Arhadaşlarına:

- Benim bıçağım orada galmış. Benimki analıh gedince beni döver, onun için ben bıçağımı almıya gidiyom diyo. Bu gız geri dönüyo, geliyo. Peceden gumu döküyo bu sırada devin garısı:

- Sıçan şindi gelirsem, seni yerim. Zaten avlarımı gaçırdım diyo.

Gız:

- Ebe ben sıçan değilim, ebeceğim diyo.

Dev garısı:

- Aman guzularım gelin nirde galdınız?

Gız geliyo hemen gızın golundan dutup, gızı torbanın içine goyuyo, ağzını bağlıyo, direğe asıyo. Gendi de dişlerini bilemiye gidiyo. Gadın gider getmez gız eve gırdığında bıçağı aldığı için hemen torbayı kesiyo, çıhıyo. Torbanın içeni kediyi köpeği ve buzayı goyuyo. Ağzını bağlıyo. Oruya asıyo, gaçıp penceriye varıyo. Garı geliyo bi ısırıyo, torbanın içinden kedi miyavlaması geliyo. Dev garısı:

- Miyavlandırırım, diyo.

Bi daha ısırıyo, buzağı sesi geliyo. Dev garısı:

- Ala buzağı gibi böğürdürüm, diyo.

Bi daha ısırıyo, köpek sesi geliyo.

Dev garısı:

- Gara köpek gibi seni uludurum, diyo.

Daha sona torba yırtıldığı için, kedi, köpek, buzağı yere düşüyo.

Dev garısı:

- Vay ala buzam sana mı yanıyım, gara kedim sana mı yanıyım, gara köpeğim sana mı yanıyım? Bi daha bu gızlar elime geçerse gemiğini de gomam diyo. Gızlar gurtularah evlerine geliyollar. Bunnan sona geceleri dışarı çıhmıyollar.

Onnar ölmahdan gurtulup seviniyollar, siz de muradınıza erin sevinin.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Horoz Masalı (7)

Bi varımış bi yoğmuş, vahdın birinde bi horuz varımış. Bi de bu horuzun sahabı gadın varımış. Gadın evi süpürürmüş. Horuz gelip sıçarmış, gadın evi süpürürmüş horuz gelip sıçarmış. Her gün böle yaparmış. Gadın bundan usanmış. Horozun götüne süpürgeyinen bi dene vurmuş. Sona Horuz küsmüş, yola düşüp getmiş. Giderken bi tilkiye rastgelmiş. Tilki sormuş:

- Niriye giden Horuz Paşa?

Horuz da:

- Niriye gitmiyim Tilki Paşa, sahabım beni dövdü, ben de küsdüm gidiyom, diyo.

Tilki:

- Beni de götürün mü, diyo?

Horuz Paşa onu orda yutuyo alıp götürüyo. Gide gide bi canavara rastlıyollar.

Canavar:

- Niriye giriyon Horuz Paşa?

Horuz da:

- Niriye gidiyim sahabım beni dövdü de gidiyom, diyo.

Canavar:

- Beni de götürün mü? diye soruyo.

Horuz:

- Gel benimle diyip; onu da yutuyo. Sona gidiyollar.

Bi ırmağa denk geliyo. Oradan da ırmağın suyunu içiyo. Daha sona bi Beyoğlu'nun küllüğüne varıyo. Bi altın buluyo.

- Beyoğlu bi altın buldum, Beyoğlu bi altın buldum diyo.

Beyoğlu:

- Dutun şu soyhayı da keselim de yiyelim. Altınını da alın altın damına atın diyo.

Horuzdan altını alıp altın damına atıyollar.

Horuz başlıyo:

- Beyoğlu altınımı ver, Beyoğlu altınımı ver.

Beyoğlu:

- Şu soyhayı dutun gaz damına atın da gazlar bunu yesin, diyo.

Horuz Paşayı gaz damına atıyollar. Horuz gaz damında gazları haşat ediyo. Hani tilkiyi yutmuşduya. Tilki çıhıp gazların hepsini yiyo. Sona horuz çıhıyo.

- Beyoğlu altınımı ver, Beyoğlu altınımı ver, diyo.

Beyoğlu ve çevresindekiler bahıyollar ki Horuza bi şey olmamış amma gazların haşatı çıhmış.

Beyoğlu bu sefer diyo ki:

- Şu soyhayı camız damına goyun da orada camızlar bunu ezsin.

Hani Horuz canavarı yutmuşdu ya, bu sefer canavar çıhıyo, camızları parçalıyo.

Horuz yine çıhıyo:

- Beyoğlu altınımı ver, beyoğlu altınımı ver.

Beyoğlu bahıyo ki camızlar da haşat olmuş.

Beyoğlu:

- Şu soyhayı tandıra atın da tandırda bişsin, diyo.

Horuz ırmağın suyunun hepisini garnına doldurmuşdu ya, o vahıd garnındaki suyu tandıra boşadıyo. Tandırdaki ataş da sönüyo. Beyoğlu bu sefer diyo ki:

- Şu soyha başımıza bela olacah. Altın damına atın da altınını alsın diyo.

Horuz, altın damına girilo, tilki, canavar, goca ırmağın suyunu garnından boşatdı ya o vahıd altınnarı dolduruyo. Sona yola düşüyo ev sahabının yanına varıyo. Ev sahabı gine sopayla vuruyo. Horuzun götünden altın dökülüyo.

Ev sahabı:

- Aman Horuzum gurban oluyum, gel içeri gel, bana altın getirmişin, diyo.

Horuz garnındaki altınnarı çıharıp sahabının önüne yığıyo. Artıh sahabı zengin oluyo. Horuzu da dışarı gomuyo. Horuz da evelki gibi evi pislemiyo.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Keloğlan ile Dev'in Masalı (8)

Bi varımış bi yoğumuş, Allah'ın gulu pek çoğumuş. Çoh demesi gayet günahımış. Memleketin birinde bi dev yaşarmış. Bu memleketin bi köyüne bu dev dadanmış. O köyde su çoh gıtımış. Dev pınarın başında beklermiş. Pınarın başına bi gız götürüllerimiş. O dev gızı yiyene gadar, köylü pınardan sularını doldurumuş. Dev günde bi gız yemiyince köylüye su vermezimiş.

Bi gün böle iki gün böle, o köye Keloğlan gelmiş. Padişah gızını götürecekmiş. Bu Keloğlan bi dul avradın evine misafir olmuş. Gadına demiş ki:

- Ebe çoh susadım, bi su ver de içiyim.

Dul avrat da Keloğlan'a suyumuz yoh dememiş. İçeri girmiş "sözüm haşa" su tasına işemiş, Keloğlan'a götürmüş. Keloğlan:

- Ebe suyun niye duzlu, demiş. Suyun bihoş geliyo. Dul avrat gendi gendine:

- Bilmiyom diyim mi, azıcıh ayıp gidecah ya demiş.

Şindi padişah gızını süsledi götürüyo. Çeşmenin başında dev var. O deve biz bi gız verirıh. Dev gızı yiyecene, biz ne dolarsah dolarıh gaçarıh, demiş.

Keloğlan:

- Öle mi ebe? Dul avrat:

- Öle, dimiş.

Keloğlan:

- Ebe ben de gidiyim, demiş.

Keloğlan o gün pınara yetişememiş. Dev o gün bi gız daha yemiş. Köylüler sularını doldurmuşlar gelmişler. Ertesi günü bi gız süslenmiş

püslenmiş doğru yola düşmüş. Bi de gızmış ki amma. Bu Keloğlan da gızın böğrüne geçmiş. Gide gide çişmenin başına varmışlar. Gız cıncıhlı boncuhlu Dev'in yanına doğru gelmiş.

Dev gıza tam saldırırken Keloğlan elindeki gılıcınan devin boynuna vurunca kelle düşüyo. Daha sona Keloğlan hemen oradan ayrılıyo. Çabucah hemen o dul avradın evine gidiyo. Gızını gurtardığı için babası bu delianlıyı marah ediyo.

- Acep kim benim gızımı gurtardı.

Köyde ne gadar genç varısa toplansın diye emir veriyo. Herkes sırayınan köprüden geçecah, diyo.

Bütün delianlılar köprüden geciyo. Gızın babası:

- Şu mu gızım, bu mu gızım, diyo.

Yalınız gızından olumsuz cevap alıyo. Daha sona birisi diyo ki:

- Dul avradın evinde bi Keloğlan var.

Gızın babası:

- Bi de onu getirin hele, diyo.

Hemen Keloğlan gelip köprüden geçerkene, gız:

- Aha şu beni gurtaran, diyo.

Gızın babası:

- Ne isdiyon oğlum, diyo.

Keloğlan:

- Canıyın sağlığını isdiyom diyo.

Gızın babası:

- Başga ne isdiyon?

Keloğlan:

- Gızını isdiyom, diyo.

Keloğlan bu gızı alıyo, gırh gün gırh gece düğün yapıyo. Sona onu alıp gidiyo. Giderkene "gırh deri dolusu da azıh olarah et" alıyo. Doğrucana kellerin memleketine gidiyo. Giderkene Keloğlan'ın gayınbabası diyo ki:

- Ağ gelirse ağ geçinin üzerine atla, gara gelirse gara geçinin üzerkine atla. Ağ geçinin üzerine atlarsan yidi gat göğe çıhar. Garageçi'nin üzerine atlarsan yedi gat yerer iner, diyo.

Biden bire önüne bi gara geçi geliyo. Keloğlan buna biniyo, yidi gat yere iniyo. Orada da bi gözel gız görüyo. Öteki garısı yuharıda galıyo.

Keloğlan gıza:

- Niye böle sessiz duruyon, diyo.

Gız:

- Seslenme şurada bi dev yatıyo, diyo. Seni sona yer, diyo.

O sırada dev geliyo:

- Adam gohusu var, adam gohusu var diyo.

Keloğlan o deve de bi vuruyo, devi öldürüyo. Keloğlan'ın iki de arhadaşı varımış. Keloğlan yedi gat yerin dibinden yuharıdakı garısıyınan arhadaşlarına bağırıyo. Burada üç dene gız var, bunnarı yuharı çekin diye. Arhadaşları gızları çekiyo. Keloğlan'ı yuharı çekmiyollar.

Orada şaşgın şaşgın dolanırken bi dalın başında guş yavrılarını yılanın yediğini görmüş. Hemen yılanı öldürmüş. Guş yavrılarının anası geliyo ki yavrıları ölmemiş. Guş yavrıları analarına Keloğlan'ın gendilerini gurtardığını söylüyolar. Guş gelip Keloğlan'a diyo ki:

- Ne isdiyon Keloğlan, diyo.

Keloğlan:

- Gökyüzüne çıhmayı isdiyom, diyo.

Guş:

- Bana gırh davar eti, gırh şişe su verirsen seni çıharırım.

Hani yedigat yerin dibinde bi gız gurtarmışdı ya o gızın babasına diyo ki:

- Bana gırh davar eti, gırh şişe su ver.

O da Keloğlan'ın istediklerini veriyo.

Keloğlan bu yiyecahları ve suyu guşa yüklüyoı, gendi de biniyo. Yuharı çıhacana bu etleri, suyu guşa yedirip içiriyo. Tam tepeye çıhmadan et bitiyo. Bu sefer keloğlan gaba etinden usulca kesiyo, guşun ağzına veriyo. Guş onu dilinin altına sahlıyo ve onu yedi gat yerin dibinden yeryüzüne çıharıyo.

Keloğlan yedigat yerin dibindeyiken, Keloğlan'ın sevdiği gızı arhadaşı alıyo. Onnarın da düğünü oluyomuş. Keloğlan guşun üsdünden inince yörüyemiyo. Guş diyo ki:

- Bi yörü de bahıyım, diyo.

Keloğlan:

- Sen get, ben yörürüm, diyo.

Guş:

- Yoh sen yörümeyince ben getmem, diyo. Keloğlan yörümeye başlayınca topallıyo. Guş:

- Eğlen, sen etini bana verdin, onun için yörüyemiyon.

Guş bu eti yalıyo, kesdiği yere yapışdırıyo. Haydin bahıyım yörümeye başlıyo. Sona guş Keloğlan'a bi yüzük veriyo. Keloğlan'a;

- Bu yüsüğü kim yalarsa her isteği yerine gelir, diyo.

Keloğlan yüzüğü yalıyo, hemen buna bi gırat geliyo. Sevdiği gızın düğününde cirit oyunu oynanırımış. Keloğlan da gelip bu oyuna gatılıyo. Vurduğunu yıhıyo.

Sona oyun bitiyo. Gidiyo o düğünü olan gızınan görüşüyo. Gendine ihanet eden arhadaşlarının boynuna bi gılınç vuruyo, onu öldürüyo. Gızınan gendisi evleniyo. Gırh gice gırh gündüz düğün idiyollar. Onnar irdi muradına biz de irelim muradımıza.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Dede Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Padişahlıh Seçimi Masalı (9)***

Bi gün padişahın padişahlıh süresi bitmiş, millet meydana toplanmış. Bi guş uçurmuşlar. Bu guş kimin başına gonarsa o padişah olacağımış. Şindi millet toplanıyo davul zurna çalıyo. Daha sona guşu goyuruyollar. Bi de Keloğlan varımış. Bi ağaya hizmet ediyomuş.

Keloğlan:

- Ben de gidiyim, diyo.

Ağası:

- Yoh getme falan, diye azarlamış. Ama Keloğlan duramamış, ağasının arhasından meydana getmiş. Neyse guşu goyuruyollar. Guş geziyo, geziyo Keloğlan'ı orada buluyo, onun başına gonuyo. Oradaki halh bunu gabul etmiyo. Tekrar bi daha, tekrar bi daha. İki üç defa goyuruyollar. Guş gine Keloğlan'ın tepesine gonuyo.

O vahıd halh:

- Tamam eğer bu Allah'ın emriyise getirin bahım Keloğlan'ı padişah edelim. Keloğlan padişah oluyo.

Padişah olunca halhı topluyo, onnara şunnarı diyo:

- Siz beni seçerken hahsızlıh yapdınız amma ben hahsızlıh yapmıyacam. ben hepinizi ey yönetecam, diyo.

Sona halh dağılıyo. Herkes evine gidiyo. Keloğlan da adaletli padişahlıh yapıyo. Oranın halhı da mutlu oluyo.

Kaynak Kişinin:

Adı: soyadı: İlyas Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 36
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi
Derleme Konusu: ***Fahir Ayleyinen Dev Masalı (10)***

Bi varımış bi yoğumuş esgi zamanda bi ölkede bi fahir ayleyinen bi dev yaşarmış. Fahir aylenin on bir dene çocuğu varımış. Bunnar çoh zorluhlar çekiyollarmış.

En ufah çocuh ohula getmiş, diğer böyük çocuhlar ise cahıl galmışlar. Bir gün analırı babaları öldüğünde çocuhlar aç galmıya başlamış ve getmişler öteki bi ölkeye varmışlar. O ülkede padişah olan bi dev bunnarı işe almış. Bunnara teker teker sormuş:

- Hanginizin ohumuşluğu var, hanginizin yoh, diyince hepsi birden:

- Heç birimizin de ohumuşluğu yoh, diyince dev bunnarı yimek için evlerine savmıya başlamış.

En böyük çocuğu salmış, eline bi kağıt yazmış, kağıdın üzerinde "Hanım bu varan çocuğu kes ahşama gızart yiyelim. Birinci çocuh tabi en böyük çocuh getdikten sona o afiyetle yenmiş.

Böle sırayınan hepsi yendikten sona sıra en ufah çocuğa geliyo. Bu çocuh ohuma bildiği için kağıdın içindeki yazıyı ohumuş. Çocuh hemen o kağıdı yırtıyo başka bi kağıda "hanım bu varan çocuğu gızartıp yimeyelim en güccük gızımızı kes onu yiyelim" diye yazıyo. Dev garısı bunu ohuyunca küçük gızı kesiyo, gızardıyo, dev gelince bunu yiyollar.

Ertesi günü dev yine aynı yollan en ufah çocuğa kağıdı veriyo gönderiyo. Çocuh bu sefer ortanca gızı kesdiriyo. Daha sona üçüncü günü ise böyük gızını kesdirincağız, dev buna dayanıyo "artıh bunu yemenin zamanı geldi" diyo.

O onbirinci ufah çocuh ise ohumuş bi gişi olduğundan devden daha ahıllı olduğunu hissediyo. Biraz sona deve şöle bi yarışma düzenniyo.

Çocuh diyo ki:

- Eğer siz beni yahalamah için elinizden geleni yapacahsınız, ben size tek bi iş yapıyım, diyo.

Dev:

- Nasıl yapacan, diyo.

Çocuh, ağacı yarıyo, kenarlarına çivi çahıyo. Deve diyo ki:

-Siz bunun içine yatın ben sizi çiviyinen gıstırıyım memleketime götürüyüm.

Dev diyo ki:

- Heç ele iki üç çiviyinen ben gısdırılır mıyım, diyo.

Dev gendi gücüne güvenerek bu oyulmuş ağacın içine yatıyo. Çocuh onbir çiviyi çahıyo. Kenarlarını da ipinen bağladıhdan sona sırtına alıp doğru memleketine getiriyo. Memleketinden ayrılan dev ise o onbir gardaşın memleketinde yaşıyamıyo. Gısa bi süre sona ölüyo.

Ohuyan çocuh da ohumanın faydasını görerah ölümden gurtuluyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Vahide Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 50
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Tilki ile Arhadaşlarının Masalları (11)***

Bi varımış bi yoğumuş, zamanın birinde bi tilki varımış. Gardaşlıh olmuş, şeyinen ayıyınan, gurdunan. Dimiş ki tilki:

- Ben üzüm yerim.

Arhadaşları:

- Ne gadar yin.

Tilki:

- Şu gadar yerim, demiş, haydi siz de yiyin. Ben burnumun deliğinden gelenecek yirim. Tilki iki üzümü burnunun deliklerine goymuş. Öbür arhadaşları habire yiyollarmış.

- Biz niye doymadıh, bizim burnumuzdan niye gelmiyo diyip yiyollarmış.

Onnar tilkinin burun deliklerine üzüm sohduğunu görmüyollarımış, Bunnarı tilki aldatırmış.

Neyse üzüm yirken ayının garnı şişmiş. Tilki az yediği için bağçenin duvar deliğinden rahat geçiyo. Ötekiler zorlanıyo.

Onnar tilkiye diyollar ki:

- Sen bize oyun ediyon, seni döverih, diyollar.

Tilki oyun etmediğini söylüyo. Tilki diyo ki:

- Balıh dutalım, şöle yapalım derkene guyruğunu suya sohuyo.

- Ben guyruğumu ırmağa sohup balıh dutuyom, Gışın gece sabaca duruyom, diyo.

Himdi ayı guyruğunu ırmağa sohuyo. Gurt da suya guyruğunu sohuyo. Tilki gendi şöle emaneten guyruğunu suyun üstüne goyuyo, guyruğunu suya sohmuyo.

Tilki gurnazlıh yapıyo, onnarı orda uyuduyo. Tilki Paşa sıvışıyo. Uyuyuncah uyansalar ki guyruhları buz tutmuş. Yilteniyollar yilteniyollar guyruhlarını çıhartamıyollar. Guyruhları gopuyo.

- Yine Tilki Paşa bize oyun etmiş, diyollar.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: ilkokul mezunu
Yaşı: 53
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Tilki İle Yılanın Masalı (12)***

Bi varımış bi yoğmuş, Allah'ın gulu pek çoğumuş. Galbur saman içinde insannar coşgun bi şekilde misala başlamışlar.

- Ula duydunuz mu dimiş
- Ula ne oldu?
- Ula tilkiyinen yılan gardaş oldu.
- Ciddi mi?
- Ciddi.

Şindi yılan toprah yalarımış. Tilki de tavıh yerimiş. Bi gün Garageçili'den guvalamışlar, yılan sürüklenip gaçmış. Tilki de gaçşış hani tavıh yiyodu ya. Dirkene ırmağın kenarına varmış, o anda yılan dimiş ki:

- Yav ben Gızılırmah'dan giçemem ki!

Tilki:

- Ben geçerim.

Yılan:

- Nası geçen?

Tilki:

- İşde yüreyerahdan geçerim, demiş.

Yılan:

- Öyleyise tilki gardaş, burda galıyom, arhadaşlıh bozulur.

Tilki:

- Bah olur mu öle şey.

Derkene, yılan:

- Öyleyise ben senin sırtına dolanıyım beni de geçir. Arhadaşlıh böle olur. Olur mu?

Tilki:

- Olur.

Şindi yılan tilkinin sırtına dolanıyo. Şindi tilki tam Gızılırmah'dan geçerken tam ırmağın orta yerine gelince, yılan tilkiyi sıhıyo. Sıhınca tilki bunalıyo.

Tilki:

- Ula gardaşlıh ben bunalıyom, dimiş. Sıhdırma felan filan.

Yılan:

- Yoh dimiş, sen benim guyruğumu ısladın, Bazı tumuyon.

Olur molur derkene köprüden tarafa az galıyo.

Tilki diyo ki:

- Sen benim öldürmiye öldürecan ya şu ale gözünü bi gösder de öpüyüm, diyo.

O anda yılan da uzadıveriyo. Tilki ağzıyınan yılanın gafasından dutuyo, sıhıyo. Öte yana geçiyo. Yılan daha alacanlı şöle uzadıyo. Diyo ki:

- Arhadaşlıh şöle dosdoğru olmalı. Tam ırmağı ortalayınca bana ipey eziyet itdin, diyo.

Bu misal böle. Tilki tekrar dönüş yapıyo. Hani yılan öldü ya. Geri Garagiçili'ye geliyo.

- Ulan Garageçili de tavuğu, neyi yiyom diyo.

Gelirkene Nöri Dede'yinen Mısa Dede görüyo.

- Ula tilkiye bah, ırmahdan geçiyo, diyo.

Mısa Dede:

- Ula batmadı yav, guyruğu suya batmadı, diyo.

- Batdı

- Batmadı

Dirkene tilki geçiyo, geliyo. O anda Nöri Dedeyinen Mısa Dede dövüşe başlıyo.

Nöri Dede:

- Yav gardaşım batdı, diyo.

Mısa Dede:

- Ula gardaşım batmadı, diyo.

Batdıyıdı, batmadıydı derkene gafayı gözü yarıyollar. Sonu bunnarın böyük gardaşları diyo ki:

- Tilkinin guyruğu batsa ne, batmasa ne? Yine Nöri Dede diyo ki:

- Yav gardaşım annamıyon ki ben gendi gözümnen gördüm, tilkinin guyruğu batdı.

Mısa Dede:

- Yav gardaşım batmadı, diyo.

Şindi bi daha gafayı gözü yarıyollar. Şindi bi adam geliyo:

- İsminiz ne?

Birisi:

- Nöri, demiş.

Öteki:

- Mısa, demiş.

- Gardaşım biz bi tilkinin sudan geçişini gördük. Ben dedim ki guyruğu suya değdi. Nöri gardaşım da dedi ki guyruğu suya değmedi. Biz de dövüşdüh gafayı gözü yardıh.

Adam:

- Aman gardaşım değse ne olur değmese ne olur, diyo.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Bir Ata'nın Üç Oğlu Masalı (13)

Bi varımış bi yoğmuş bi Ata'nın üç evladı varımış. Üç evlad babasına darılmışlar. Demişler ki:

- Baba, bacağıyın arasında yiyon içiyon, herif, ne gonşuya yidiriyon içiriyon ne idiyon. Sen öldün getdin. Dohsan yaşındasın bi han yapmadan gidiyon.

Baba:

- Peki oğullarım, benim göreneğim yohsa, sizin göreneğiniz ossun dimiş. Gelin buruya, alın size onar bin gayme, haydi gidin hannar yapın, dimiş.

Biri Gırşeher'ine getmiş, biri de Gonya'ya getmiş, birisi de Angara'ya getmiş. Birinin adı Hasan, birinin adı Mehmet, birininki de Ahmet.

Getmişler şindi varmışlar. Hasan Gonya'da hanı yapdırmış, ne etmiş. Kirası elli bin gaymadan kiraya virmiş, gelmiş.

Babası:

- Ne yapdın oğlum?

Hasan:

- Han yapdım.

Memed de Gırşeher de yapmış gelmiş. O da bi han yapdırmış boyatmış yetmiş beş gaymeden kiraya virmiş. O ötekinden yirmibeş gayme yükseğe vermiş.

Angara'ya giden de eşinen, dosdunan yemiş içmiş. Yalınız esgi usulunan yemiş içmiş. Böle içgiyinen şununan bununan değil. Datlısıyınan, südlüsüyünen geleneği yapmış. Gelenden sona babası:

- Sen ne yapdın oğlum Ahmed, diyo.

Ahmed:

- Ben de bi şeyler yapdım geldim.

Babaları:

- Hadi gidelim bahalım. Siz beniyinen epey uğraşdınız. Onar bin gaymeyi hez mi etdiniz hüz mü etdiniz, hadi bahalım.

Şindi varmış Gırşeher'ine getmişler.

- Hani ya han, dimiş.

- Ahacika han, dimiş oğlu, baba bunun yetmişbeş bin gayma kirası var, dimiş, gördün mü ticareti dimiş.

Babası:

- Yoh oğlum yapamamışsın hanı dimiş.

Oğlu Mehmed:

- Baba gapısı mı nohsan, penceresi mi nohsan, işde alçah mı yüksek mi?

Babası:

- Hayır yapamamışsın, hadi gidelim, dimiş.

Oğulları:

- Tamam demişler. Gonya'ya doğru yola düşmüşler.

Babaları:

- Hadi bahalım Gonya'ya gidelim.

Gonya'ya varıncıh Hasan:

- Baba bah benim ki daha gözel. Onunki yeşil boyalı benimki mavi boyalı.

Babası:

- Yoh oğlum seninki de olmamış, dimiş.

Hasan:

- Yav baba onunkinden şunu da fazla bunu da fazla niye beğenmedin?

Babası:

- Gelin bahalım bi de Ahmed'in olduğu Angara'ya gidelim.

Şindi Angara'dan Dikmen'den inmiş. Balgat'a varırkene halh yanına toplanmış.

- Ooo Ahmed yanında ki kim?

Ahmed:

- Babam, diyo.

Halh:

- Ooo amca hoş geldin safa geldin, dimişler. Birisi demiş ki:

- Yav benim evimde bu ahşam misafir ol.

Ertesi günü başga birisine misafir olmuş. Derken dörtbeş gün süd gafe yimiş içmiş, ertesi günü Erzurum mahallesine ertesi günü Çangaya'ya bunu goyurmamışlar. Bir hafda ziyafet yapmışlar. Datlısıyınanan südlüsüyünen etlisiyinin ey olarahdan sona bitmiş.

Adamcağız hani yoruldu ya dohsan yaşında. Demiş ki:

- Bana müsade, ben gidiyim.

Haydi bahalım arabalara binmiş. Öteki iki gardaş:

- Baba gördün mü, bunun hanı yoh. Bizim hanımız var.

Babaları:

- Hanı bu yapmış, hanı bu yapmış. Bir acı gayfenin gırh yıl hatırı var, dimiş.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Memmed Çavış İle Ahmed Çavış'ın Askerden Kaçışının Masalı (14)

Şindi Memmed Çavış'ınan Ahmed Çavış cepeden gaçmışlar. Bi köye gelmişler. Garageçili'ye girmişler.

Demişler ki Köprüköy'de buluşalım. O anda bi eve giriyo, hemen orada bi eşgili ekmek görüyü. Hemen alıyo çantasına dolduruyo. O anda gadın gelmiş. Gadın geliverincek içeride bi anbar varımış. Hemen oruya atlamış. Atlıyıncah hemen garının arhasından içeri bi gara bıyıhlı deliganlı girmiş.

- Herifin nirde? dimiş.

Garı da:

- Değirmene getdi, demiş.

Deliganlı:

- Deh adam garnımızı doyuralım da onnan sona gonuşalım demiş.

Olur derkene garı yımırtayı bişirmiş, eşgili ekmeğinen yiyecağı zaman gocası da değirmenden gelmiş.

Hemen o deliganlı da ambarın içine atlamış. Atlayıncah, herifi garısını çağırmış:

- Gız hele gel, dimiş.

Garısı, gapıyı açmış, çuvalı içeri almışlar, işşeği içeri çekmiş.

Herifi:

- Hadi acıhdım, dimiş.

Garısı ekmainan bekmez getiriyo. Bunu yerken anbarın içindeki garının oynaşı da yımırtayı yimeye başlamış. Ambarın içindeki asger Memmed Cavış: "Bi de ben sünüyüm dimiş." O da sünmüş. O da alırmış. O sırada elleri ellerine değmiş.

Garının oynaşı:

- Ula sen necisin?

Memmed Çavış:

- Ula seniyinen beni yaradan Allah'ın bir guluyum.

- Sen kimsin?

- Ben de, dimiş.

- Yav sen nirden geliyon.

- İşde ben silahlı guvetlerden gaçdım buraya dıhıldım.

- Ben de bu garıyın oynaşıyım, dimiş.,

Herifi:

- Gız ambarda adam var. Getir şu paltayı demiş. O anda ambardan asger atlamış, gaçmış., Garının oynaşını yahalamış.

- Garı vur, demiş.

Ama garıyınan oynaşı annaşdığı için vurmuyormuş.

Memmed Çavış damın üsdüne çıhıyo. Bahıyo ki garının herifi guvvetli bu adamlar şindi bunnar biribirini yaralar. Oradan işşeğin semerini alıp onnarın ortasına atıyım derken semerin ipi Memmed Çavış'ın ayağına dahılıyo yere düşüyo. Bu anda garının oynaşı gaçıyo. Garının herifi:

- Allah Allah bu ne yav.

Memmed Çavış:

- Efendim böle böle oldu. Senin eve girdim. Ekmeğini aldım, helal et.

Herif:

- Neyise halal ossun gardaşım.

Çıhıp gidiyo, Köprüköy'e orada Ahmed Çavışınan başgasının evine misafir oluyollar. Bunnar iki dul gadınımış.

Ev sahapları:

- Gardaşım bu ne diyo?

Onnar da:

- Asgerden gaçdıh diyo.

Dul gadın gelinine:

- Gızım adamlara yemek hazırla, diyo.

Gelin ununan pekmezinen pelite yapıyo. Bunnarın garnını doyuruyo. Ama adamların garnı tam olarah doymuyo.

Adamlar diyo ki:

- Senin gocan nirde, senin gocan nirde?

Yaşlı gadın diyo ki:

- Benim gocam öldü, bunun gocası da şehit oldu, diyo.

Neyse adamlar düşüp yatıyollar. Ama garınnarı doymadığı için Memmed Çavış o anda uyanıyo. Garnını tam doymadığı için peliteyi yemiye başlıyo. Arhadaşıma da viriyim dimiş. O anda ehdiyar gadının donu sıyrılmış, bunu arhadaşının ağzı sanıyo, ona yediriyom diye goca garının götüne döküyo.

O anda bi gendi ağzına bi de goca garının götüne pelite goyuyo. Sona uyuyo.

Ehdiyar gadın uyanıyo, gelinini çağırıyo.

- Heralda altıma pisledim diyo. Gelini diyo ki:

- Bu gohmuyo. Bu pelite diyo. Hemin silmişler süpürmüşler. Adamlar da irkenden uyanmış gaçmış getmişler. Gadınnar uyanır da peliteyi kim yedi diye sorar da utanırıh, diye.

İşde böle asgerlihdan gaçanın başına Allah çoh belalar verirmiş.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Hüsne Aktaş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 49
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale ili Karakeçili ilçesi
Derleme Konusu: ***İki Asger Arhadaşın Masalı (15)***

Bi zamannar yahın iki köylü asgere getmiş. Birisinin ehdiyar bi anası, bi bacısı, bi de garısı varımış. Neyise yanındaki arhadaşı izinni geliyo.

- Arhadaş, diyo, bizim eve de var işde annat benim eyliğimi, meyliğimi, annat diyo. Çoh selamımı söle, diyo.

O arhadaşı da geliyo, evde goca bi anası varımış. Bi bacısı bi de garısı varımış. Geliyo neyise hoş beş edenden sona, ağırlıyollar, yediriyollar, içiriyollar. İçeriye varıyo, yatıyo. Bacısına varıyo, garısına varıyo, durup dururkene bi de anasına varıyo.

- Bana oğlun böle tenbih etdi, diyo,

Zabah gahıncah hediye goyuyollar, çorap morap goyuyollar. Hani oğullarının yanından geldi ya. Neyse geri asgere gidiyo.

Arhadaşı:

- Ne oldu?

İzine giden arhadaşı da:

- Eyi diyo, Allah razı olsun eyi ağırladılar, şöle etdiler, böle etdiler, diyo.

Neyse günneri bitiyo, asgerden geri geliyo.

- Ne oldu, ne yapdınız? diyince, anası:

- Oğlum sen arhadaşına böle böle demişsin, diyo. Sen biziminen yatıp gahmasını sölemişsin, o da biziyinen yatıp gahdı. Oğlunuzun böle tenbahı var, dedi:

Oğlan:

- Vay felanını felan ettiğim diyo. Silahı alıp yörüyo. Orda bunu bekliyo. Zaten yahın köylü ya. Bi düğün oluyomuş. Düğün olurkene oğlan ordan çıhıyo oğlanı vuruyo. Eve geliyo gözel evdekileri de vuruyo.

- O öle didiyise hazır mısınız? diyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlid Albayrak
Öğrenim Durumu: ilkokul mezunu
Yaşı: 68
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Üç Memmed Masalı (16)***

Zamanın birinde bi adamın üç oğlu varımış. Adam çoh zenginimiş. Adam oğullarının üçünün adını da Memmed goymuş. Adam ölürken "Memmed'in birine mal yoh demiş" ölmüş. Şindi çocuhlar şaşırmışlar. Ortancıya, güccüye, böyüge dememiş, Memmed'in birine mal yoh demiş ve ölmüş.

Bunnar o zamanın devrinde müfdiye getmişler. Müfdü mü deller, gadı mı deller, ne dellerise, varmışlar:

- Babamız bizim üçümüzün adını da Memmed goydu, ölürken servetimden Memmed'in birine yoh dedi, böle vasiyet etdi öldü.

Gadı:

- Ulan ben bunnarın hangisine yoh diyim diye düşünüyo:

- Gidin de yarım sahat sona gelin, diyo.

Böle düşünürkene golu çolah, burnu eğri bir gızı varımış.

- Ne oldu, baba ne düşünüyon?

Gadı:

- Gızım böle böle oldu üç Memmed geldi, bunnar gardaşımış, babaları ölürken, mirasdan Memmed'in birine yoh demiş. Büyüğü, güccüğü, ortancısı dememiş.

Gız:

- Baba ben onnarın cevabını veririm demiş.

Babası:

- Peki, demiş.

Babası yan oduya sahlanmış. Onnar gapıdan dıhılınca, biri dimiş ki:

- Gözel binayımış, amma bacası eğri:

Gız da:

- Baca eğri amma duman doğru çıhar. Ne diyonuz Memmedler, demiş?

Memmed'ler:

- Mal bizim hangımıza yoh.

Gız:

- Ben size bi gonu annatacam. Cevap; verecanız. Zamanında iki gişi arhadaş olmuş. Bunnar bekâr deliganniyımış.

Arhadaşlardan biri demiş ki:

- Arhadaş ben evlenirim de gızım olursa, senin oğluna verecam. Bu ahbaplığımız ebedi devam etsin olmaz mı?

Arhadaşı:

- Olur, demiş.

Zaman gelmiş, birinin gızı olmuş, birinin oğlu olmuş. Çocuhlar ohula getmeye başlamış. Gızların gulağı birez delik olur. Oğlana demiş ki:

- Memmed biz doğmadan babalarımız annaşmış, biz böyüyünce garı goca olacağız.

Annaşınca bi gün oğlan demiş ki:

- Gel bi yemin edelim.

Bayaı yetişmişler, gız demiş ki:

- Evela sen et.

Oğlan:

- Sen sağ olduğun müddetçe ben başga biriyinen evlenirsem Allah beni müslüman defderinden silsin, diye yemin etmiş. En böyük bi yemin. Gız da aynı yemini yapmış. Gızın babası zengin olmuş, getmiş milletvekili olmuş., Oğlanın babası da gelmiş benim davarı güden bi fahir çoban olmuş.

Eee milletvekilinin gızını milletvekilinin oğlu alır. Zengin bi milletvekili gelmiş gızı oğluna almış. Alınca gerdah gecesine varınca gız ağlıyo.

Oğlan:

- Ne oldu, diyo.

Gız:

- Anamı hatırladım da onnan ağlıyom, dimiş.

Oğlan:

- Gaç sahat oldu anandan babandan ayrıldın da ağlıyon neyise habar ver, diyo.

Gız:

- Ben gadın olarah bi yemin etmişdim. Sona babam verdi yemini dutamadım. Ama ben sağ olduğum müddetçe evlenmemeye yemin etdi, bunun hali ne olacah? Ya bu sözleşdiğımız oğlan yeminini dutar da ömür boyu bekâr galırsa sonu ne olur diye düşündüm.

Oğlan:

- Benim süd be süd bacımsın, demiş.

Gız:

- Amma olmaz.

Oğlan bi araba çağırmış, ne gadar altını cevahiri eşyası varısa arabıya yüklüyo.

Oğlan:

- Nirede bu adamın evi?

Gız da diyelim ki:

- Garageçili'de Mevlid ağanın evinde çobannıh yapıyo, demiş.

Arabayı yüklemiş, gelmiş, gapıya vurmuş:

- Gah bahalım.

Çoban:

- Ne diyon, demiş,

Oğlan:

- Bu senin halalın.

Çoban demiş ki:

- Ben bi çobanım. Bu bi milletvekilinin gızı, nasıl alırım?

Oğlan:

- Alacahsın demiş, çekmiş getmiş.

Çoban da gapıyı çarpmış içeri girmiş. O sırada gız dışarda oturuyo. Ortalıh gış.

Dağda gezen eşgıyalar aç galmış, ekmek yemek ne bulursah getirelim deyi, Garageçili'ye inmişler.

O anda bahsalar ki orada bu gız duruyo. Gızın golları bilezik. Dohunmadan götürmüşler, dağın başındaki eşgıya başına.

Eşgıya başı:

- Ulan bu ne?

Eşgıyalar:

- Böle böle dışarıda otururkene bulduh, getirdih ağam, demişler.

Eşgıya başı:

- Otur bahım, sen kimin gızısın, nerelisin?

Gız:

- Ben Gırıhgale'nin Garageçili'denim. Başımdan böle böle işler geçdi. Benim babam zengin oldu. O oğlanın babası fahir oldu. Benim babam beni millteveklilinin oğluna verdi. Benim asıl sözlüm de çobannıh yapıyo. Evlendiğim oğlana gerdah gicesi bunu annatınca "sen benim süd be süd bacımsın didi" beni aldı önceden sözlüm olan oğlana çobana getirdi. Çoban da beni içeri almadı. Ben gapıda galdım. Bunnar da beni buruya getirdi.

Eşgıya başı:

- Getirin benim atı dimiş. Gızı da terkine almış, doğru çobanın evine:

- Alın şunu ben eşgıya başıyım bu senin halalın demiş ve getmiş.

- Şindi söyleyin bahım; çoban bu milletvekilinin gızı ben bunu nasıl alıyım diye içeri goymadı bu mu yiğit. Evvel ki alan oğlan milletvekilinin oğlu bu filancanın oğluyunan annaşmış dedi sen onun haggısın dedi, eşyasını da almadı birahdı o mu yiğit, dağdaki eşgıya başı mı yiğit?

Memmedlerden biri dimiş ki:

- Çoban yiğit.

Memmed'in biri demiş ki:

- Milletvekilinin oğlu yiğit.

Birisi de demiş ki:

- Dağdaki eşgıya yiğit diyince, en güccük Memmed demiş ki:

- Ulan sikdir et dağdaki eşgıya nirden yiğit oluyo. Dağda geziyo, eline bi keklik geçdi, işde al onu, demiş, vur oynasın, çal oynasın.

Gadı efendinin gızı:

- Hah malı alamıyacah olan Memmed bu, dimiş.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Padişahın Hasdalığının Masalı (17)

Zamanında padişahın ayağında bi yara çıhmış. Tohdurlar buna bi çare bulamamışlar. Tohdur'un biri demiş ki, on iki onüç yaşlarında bi erkek çocuğun garnına ayağını soharsan iyi olur. Yalınız çocuğun sağ olması gerekecah. Yani sağ çocuğun garnı yarılacah ve padişah ayağını sohacah olursa ayağın ey olur demiş.

Adam araşdırmış ilan etmiş, bi fahir anayınan babanın bi oğlu varımış.

Demişler ki:

- Verelim şu oğlanı ağırlığınca altın verecah nası ossa, Gurturalım fahırlıhdan.

Ve oğlanı alıp gelince, o padişah da halhı toplamış, geniş yüksek bi yere çıhmış.

-Vatandaşlar ben bunu cebren padişahlıh gücümünen almıyom. Teraziye goyup rızasıyınan ağırlığınca altın verip alıyom. Padişah da gücüne güvenip alıyo demeyin.

Padişah çocuğu dartmış, ağırlığınca altını anasıyınan babasına vermiş.

Çocuh:

- Baba hani rahmetler yağdıhca beni leylekler gibi ganadıyın altına alırdın. Beni ıslamıyordun, beni dünya malına nasıl değişin?

Babası:

- Tamam verdim, demiş.

Çocuh anasına:

- Anam uyhu uyumuyordun, beni böyüdüyordun, nası beni para için veriyon. Anası ağlıyo.

Çocuh padişaha dönüyo:

- Padişahım bi insan bunalınca padişaha gelir, şikâyet eder. Ben kime gidiyim, benim garnımı niye yarıyon.

Padişah:

- Ben ölürsem bir vilayet yıhılır, sen ölürsen bir vilayet yapılır, diyo.

Ordan da umudu kesince Hz. Allah'a yöneliyo.

- Ey beni bir damla mürekkepden halh eden Allah'ım beni dünyaya yaratdın, bu padişahın ayağının derdine derman bulamaz mısın? Beni padişahın ayağını garnıma sohması için mi yaratdın? Yönümü sana döndüm, ne anadan, ne babadan, ne padişahdan fayda yoh.

Dediği anda aylarca gözüne uyhu gelmiyen padişah, o anda uyuyo. Ayağındaki sızı kesiliyo.

Halh:

- Aman padişah uyudu, diyo. Aylarca, senelerce uyumayan padişah uyuyo.

Yarım sahat bi sahat her neyise aradan geçince padişah gözünü açıyo.

Padişah:

- Heç bir sızım galmadı. Bu çocuğun değerini ben anasına babasına verdim. Bu çocuh artıh benim oldu.

O padişahın servetine çocuh sahap oluyo. Padişah annıyo ki o yüce gapıya yönelince Allah hemen yardımını gönderiyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Veysel Aydemir
Öğrenim Durumu: Eğitim Yüksekokulu
Yaşı: 35
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Yedi Gardaş Masalı (18)***

Biri varımış biri yoğumuş Allah'ın gulu çoğumuş. Çoh demesi de gayet günahımış. Bi köyde bi ayle yaşarmış. Bu aylenin yedi çocuğu varımış. Bunnarın hepisi erkeğimiş. Ana, bananın ve gardaşların tek istekleri varımış; o

da bi gız çocuhlarının olmasıyımış. Ama gız çocuhları olmamış. Bizim bu yöremizde nasılki her evde bir erkek çocuğun olması isdenirse, aynı şekilde orada da her evde bi gız çocuğunun gerekli olduğu düşünülürmüş.

Köyün bi gaç yerinde işde siz yedi gardaşsınız sizin gızgardaşınız yoh diye laf vurdurmuşlar. Bu yedi gardaşın zoruna getmiş. Bir gün demişler ki:

- En eyisi burayı terkedip gidelim. Gidelim mi gidelim.

Varıyollar bababalarına diyollar ki:

- Baba, biz burayı terkedecağız. Bizim bi dene bacımız yoh. Yalnız sizden bi isdeğimiz var. Biz falanca dağın tepesinde yaşıyacağız. Eğer gız çocuğun olursa dama beyaz bayrah, erkek çocuh olursa dama siyah bayrah asın.

Aradan zaman geçiyo ve bir gız çocuğu oluyo. Bunnar beyaz bayrah çekiyolar. Garşı dağdaki gardaşları görüyo, seviniyolar. Aradan yıllar geçiyo. Gız böyüyo. Gız oyun oynarken, bi oyun anında bi hata yapılıyo. Hata yapdığı zaman çevredekiler buna:

- İşde sen bu hatayı etdin.

Gız:

- Etmedim.

Çevredekiler:

- Hatayı etdiyisen abilerin ölsün mü?

Gız:

- Ölsün, benim abim yoh ki diyo.

Çevredeki arhadaşları diyo ki:

- Olur mu, senin yedi dene abin var.

Bunun üzerine gız geliyo babasına diyo ki:

- Baba böle böle benim yedi dene abim varımış, doğru mu, var mı?

Babası:

- Var, diyo.

Gız:

- Niye bana sölemediniz?

Babası:

- Gızım senin yedi dene abin var. Bunnar falanca dağda yaşıyollar. Senden habarları var. Fahat senin onnardan habarın yoh.

Gız diyo ki:

- Ben abilerimin yanına gidecam.

Babası:

- Nasıl gidecan?

Gız:

- Siz bana külden eşşek yapın, ona biniyim gidiyim. Babası duruyo bi eşşek yapıyo, yalınız diyo ki:

- Gızım heç bi zaman buna "çüş" demiyecan. "Çüş" dediğın zaman bozulur. Devamlı "deh" diyecahsın.

Neyse gız bu külden eşşege biniyo, yörüyo. Deh deh... belli bir yere varıyo o zaman gız susanıyo, su içmek için "çüş" diyo. Çüş deyince eşek bozuluyo. Tekrar geriye dönüyo, geliyo. İşde annatıyo. Bi yere gelince "çüş" dediğim için eşşegim bozuldu diyo. Yine bi dene külden eşek yapıyollar. Diyollar ki:

- Ama gızım heç "çüş" demeden get.

Gız biniyo, varıyo gardaşlarının evine. Bahıyo ormanın içinde bi ev. İçinde heç kimse yoh. Gapı kitli sağdan bahıyo, soldan bahıyo içeri giremiyo. Sona paceden giriyo.

Bahıyo içeride gurulu bi düzen var. Acıhıyo bahıyo köşede bi havan eti var. Onnarı bişiriyo birazını yiyo. Birazını bi yer sufrasına sarıyo. Üzerine yemekleri bırahıyo. Sona gidiyo işde orada böyük bi küpün içine sahlanıyo. Gardaşları geliyo, bahıyollar yemek sufrası hazır. Bunu kim yapdı diye sağ solu arıyollar, bulamıyollar. Ta ki küpe bahmah ahıllarına gelmiyo. Yiyollar yatıyollar. Ertesi günü gene gahıp o gün gelen av hayvannarının etini hazırlıyo. Etrafı temizliyo. Yine küpün içine giriyo. Gardaşları gelip gene bi düzen buluyo. Garar alıyollar, şöle diyollar:

- Bunu yapan bi insandır. Biz bi uygulama yapalım öğrenelim. Bu dost mu düşman mı? Birimiz her gün bekçi olalım.

En böyük gardaşları diyo ki:

- İlk bekçi ben oluyum.

İlk bekçi oluyo. Sabahleyin altı gardaş gidiyo, abileri evde galıyo. Galdığı zaman belli bi vahıd bekliyo, uyhusu geliyo. Bu uyuyo. Gız bahıyo abisi uyumuş. Gız hemen çıhıyo. Eski düzende olduğu gibi, yemeği bişiriyo. Etrafı temizliyo, gine küpe giriyo. Gardaşı uyanıyo ki, durum bu merkezde. Diyo ki:

- Ben bulamadım.

Ertesi günü bi küçüğü, altı gün bulamıyollar. Yedinci gün en küçükleri diyo ki:

- Bi de ben galim, belki bulurum. Bu beklerkene uyhusu geliyo. uyumamah için dutuyo elinin bi tarafını kesiyo. Bu acıdan dolayı uyumuyo. Yalınız uyumuş gibi görünüyo. Gız abim uyudu diye çıhıyo ortaya. Hemen abisi golundan yahalıyo.

- Söle bahalım sen in misin, cin misin?

- Ben ne inim, ne cinim, senin gibi bi insanım. Allah'ın guluyum, senin de gardaşınım.

Geçmişde olannarı annatıyo. Bunnar sarılıyollar. Ahşam öbür gardaşları da geliyo, sarılıyollar, ağlaşıyollar. İşde bizim bacımız da olmuş diye seviniyollar. Onnan sona bunnar günnük normal hayatlarına devam ediyollar. Bunnar yedi gardaş gidip; avcılıh yapıyo, bacıları bunnarın yemeğini yapıyo.

Bunnarın bi de tazıları varımış. Bu tazı üzüm yermiş. Bi gün tazı üzüm yemiyo. Tazı yemiyince gızın canı isdiyo, gız yiyo. Yedikden sona tazı üzüm isdemiye başlıyo. Gız diyo ki:

- Üzüm yoh, üzümleri yedim.

Tazı:

- Yoh illa ben üzümleri isderim. Ya benim üzümlerimi verirsin ya ben bu ataşı söndürürüm.

Şindi ataşı söndürünce, ataşı yahma imkânı da yoh. Ahşama yemek bişecağı için ataşa ehdiyaç var. Tazı damın üsdüne çıhıyo paceden atlıyo ateş sönüyo.

O anda gız elinde çorap örüyomuş. Dışarı ateş aramıya çıhıyo. Sağa sola bahıyo bi yerden duman çıhdığını görüyo. Orada bi devin eviyimiş. Köz küreğini alıyo oraya gidiyo, gapıyı vuruyo vuruyo kimse çıhmıyo. Gapıyı sertçe yitiyo, gapı açılıyo. Bahıyo kimse yoh, ataşı alıyo gidiyo. Goşarah gelirken yün ipliğinin yumağını orda düşürüyo, eve doğru gelirken iplik sökülüyo. Ahşam dev eve geliyo, bahıyo eve bi insanoğlu girmiş. Sağ solu araşdırırken yumağı buluyo. Gızın gardaşları zabaınan getdikten sona gızın evine geliyo. Gapıya vuruyo. Böyük gardaşı tembih edermiş, kim vurursa vursun dışarı çıhma dermiş. Dev geliyo, gapıya vuruyo vuruya bu çıhmayınca dev gapıdan bi zehirli iğne atıyo. Gız dışarı çıharkene tam iğneye basıyo, oraya düşüyo ve gız ölüyo. Ahşam oluyo, gardaşları geliyo. Bi de bahsalar ki bacıları ölmüş, işde ağlıyollar. Kimin ne yapdığını bilemiyollar. İğneyi de bulamıyollar. Bacılarını toprağa gömmeye gıyamıyollar. Diyollar ki:

- Biz bacımızı eşşeğe yüklüyelim, bi tarafa bacımızı goyalım, bi tarafına altın goyalım. Bunu dağa salalım, nire giderse getsin, biz bacımızın mezarını görüp de her zaman ağlamıyalım. Heç olmasa bizim için yaşıyomuş gibi olsun. İşde falanca yere getdi canlandı orada yaşıyo. Fazla üzüntü duymuyalım diye gönderiyollar dağa.

O gün iki avcı dağa ava çıhmışlar. Bi bahıyollar ki yüklü eşşek geliyo. Birisi diyo ki:

- Malısa benim.

Öbürü de diyo ki:

- Canısa benim.

Eşşek yannarına gelmeden, eşşeğin yükünü paylaşıyollar. Eşşeği yahalıyollar, bahıyollar ki bi tarafı altın bi tarafı da ceset.

Altını biri alıyo ceseti biri alıyo, evlerine götürüyollar. Sağını solunu araşdırırken bu devin attığı zehirli iğneyi görüyo, işde Allah'dan ki, çekiyo iğneyi gız yeniden hayata geliyo. Dutuyollar bunnar evleniyollar. Aradan zaman geçiyo bunnarın çocuhları oluyo. Tabi yedi gardaşın bundan habarı yoh. Bi gün çocuğunan beraber (yunah, yıhamıya) gidiyo. Yunağı yıharken bi de bahıyo ki gardaşları yuharıdan geliyo. Gardaşlarını tanıyo. Diyo ki:

- Gızım gel buraya şunnarın yanına var, de ki:

"Yedi gardaşın yiyeniyem
Ağ devenin düveniyem
Şekdur gızın şebaiyim
Şekdur aşıyım şekdur"

Böle bir tekerleme söle diyo.

Güccük gız varıyo bu yedi gardaşın önünde bunu söylüyo. Güccük gardaşları annıyo. Diyo ki:

- Senin kimin var burda?

Güccük gız:

- Annem var. Şurda yunah yıhıyo.

Varıyollar oruya, bahıyollar, gendilerinin bacısı. Orada birbirlerine sarılıyollar. Yeniden bacılarına gavuşmanın sevinciyle seviniyollar. Sona gidip enişdeleriyinen tanışıyollar. Mutlu oluyollar.

Gökden üç alma düşdü, biri annatana, biri yedi gardaşınan bacısına, biri de dinniyennere.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlid Albayrak
Öğrenim Durumu: ilkokul mezunu
Yaşı: 68
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Ahmahların Masalı (19)***

Zamanında bi adamın bi tek gızı varmış. Adamın bi de öküzü varımış. Bi öküz daha alıyım da çifdimi sürüyüm. Başgasına muhdaç olmuyum demiş gendi gendine. Bazara öküz almıya getmiş. Adamın garısı da evin önündeki guyudan su getirmiye getmiş. Guyudan suyu çıhardırken ahlına gızı gelmiş. Gızının böyüyeceğini ve gocaya gideceğini düşünmüş. Onun da çocuğu olacağını düşünmüş. Bunun üzerine şunu demiş:

- Yarın benim gızım bi gocaya varmaz değil varır, oğlu olmaz değil olur, o da guyunun burada oynarkene guyuya düşmez değil, düşer, diyerek ağlamaya başlamış.

Oradan guraba bi adam geçiyomuş.

- Ne o gadın ne ağlıyon, demiş.

Gadın:

- Yarın benim gızım gocaya varmaz değil varır. Onun da bi çocuğu olmaz değil olur. Bu guyuya düşer diye ağlıyom dimiş.

Adam:

- Siz bi ziyan ekmeği yedirin.

Gadın:

- Ne yapalım? diyo.

Adam:

- Bi mal mul kesin bi ziyan ekmeği yedirin. Neyiniz var?

Gadın

- Bi öküzümüz var.

Herifi öküz almıya getdi ya, gadın evdeki tek öküzü kesiyo. Haydin bahayım, yemekleri hazırlamış, bişirmiş.

Adam da bi öküz almış gelmiş. Evin önündeki galabalıh birikmiş, yemek yiyo.

Adam:

- Bu ne?

Garı:

- Herif ziyan ekmeği yediriyom.

Herifi:

- Ne ziyan ekmeği?

Garı:

- Herif yarın bizim gız böyür. O gocuya varır, onun da bi çocuğu olur. O çocuh da bu guyuya düşer diye bu ekmeği yediyirom. Bunu bana filanca adam dedi, ben de yapdım.

Herifi:

- Ey avrat benim getirdiğim öküzü de kesdirelim bari! O az gelir! Allah belanı versin. Daha gocuya varmadan gızın çocuğu olacah, bu guyuya düşecah ona ziyan ekmeği yediriyon.

Adam bunun üsdüne sinirlenmiş başını almış getmiş. Giderkene yunahlığa varmış. Yunahlıhda bi gız çamaşır yıhıyomuş.

Adam:

- Gız bacım bi su getir de içiyim, dimiş.

Gız:

- Get cehennemin dibinden iç, dimiş.

Adam:

- Aha cehennemin dibinden yeni içdim geliyom dimiş.

Gız:

- Gardaşım Ali'yi gördün mü, dimiş.

Adam:

- Gördüm, dimiş, Gardaşın ali çılbah duruyo. Yiyecah giyecah isdiyo.

Gız:

- Get şoo görünen ev bizim, diyo.

Oruya varıyollar, gız annesine diyo ki:

- Ana bu adam cehennemin dibinden geliyomuş.

Gızın anası:

- Oğlum Ali nasıl? diye sormuya başlamış.

Adam:

- Çılbah, diyo.

Garı dutuyo para veriyo, yiyecah veriyo. Adam bunnarı alıp gidiyo. Avradın gocası geliyo:

- Gız ne hal, bu hal?

Garı:

- Herif Ali'nin yanından, cehennemden bi adam geldi Ali çılbağımış diyo.

Herif:

- Allah belanı versin, cehennemin dibinden heç adam gelir mi? Ata biniyo, bunun peşine düşüyo.

- Ne yana getdi?

- İşde şu yana.

Bu öküzü kesilip de gadınnarı gandıran adam değirmene varıyo, bahıyo bi atlı arhasından geliyo.

Adam:

- Ula değirmenci gafan kel mi?

Değirmenci:

- Kel, diyo.

- Ula seni öldürecah geliyo. Zennenin barmağı yara olmuş. Kellerin gafasını vuracahlar.

Değirmenci:

- Ben ne yapıyım?

Adam:

- Sen şu gavağın başına çıh, diyo.

Gendi de eline yüzüne unu sürüyo. Atlı adam geliyo, soruyo:

- Ula yavrum burdan adam geldi mi?

- Geldi.

- Hani?

Barmağıyınan gösderiyor:

- Diha gavağın başında.

Halbise gelen adam gendi.

Atlı adam:

- Gel in?

Kel değirmenci:

- Kel isem ben kelim gelmiyom, demiş.

O onuyunan uğraşırkene, öbür değirmenci gılığına giren adam ata biniyo, gayboluyo.

Bahıyo ki at yoh.

O yannı bu yannı bahıyo, bulamayınca eve varıyo.

Garı:

- Hanı herif at nirde, diyo?

Herif:

- Adam oğluyun yanına yayan getmesin deyi, ben de atı verdim, diyo.

Atı alan adam tekrar evine geliyo. Artıh çifdini atınan sürüyo.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Keloğlan'ın Evlenme Masalı (20)

Eveli padişahlar guş uçurullarmış, kimin gafasına omuzuna guş gonarsa, gızını ona verillerimiş. Padişahın gızı satılacağımış, yetişmiş. Onnan sona padişah:

- Haydin halh toplanın bahalım.

Halh toplanmış; guşu uçurmuşlar. Bi Keloğlan varımış gelmiş Keloğlan'ın gafasına gonmuş.

Halh:

- Ulan guş yanıldı. Heç padışahın gızı Keloğlan'a varır mı?

Yeniden bi daha uçuruyollar, guşu döne dolaşa geliyo Keloğlan'ın omuzuna gonuyo. Tekrar bi daha uçurun. Keloğlan'ı sahlıyollar, guş geliyo baş ucunda dönüyo Keloğlan'ın omuzuna gonuyo.

- Artıh üç oldu Keloğlan'a gız verilecah diyollar.

Başga bi yerin padişahı varımış, o da padişahın gızına dünürümüş.

Bi bilgin adam diyo ki:

- Bi evin bi odasına padişahın oğlunu, bi tarafına da Keloğlan'ı goyun. Gız içeri girince kimin yanına varırsa gızı ona verin.

Şindi Keloğlan anasına diyo ki:

- Ana sen bi dolma yap.

Anası bi paket yapıyo, alıyo goltuğuna. O belirlenen evin sol tarafındaki odasına giriyo. Padişahın oğlu da sağ tarafdaki oduya giriyo. Şindi Keloğlan bi iki şişe de golanyağı alıyo, esans alıyo girdiği odanın içine esansları gohuları

döküyo. Onun odası burcu burcu gohuyo. Keloğlan oturuyo gapının önüne dolmayı yemiye başlıyo. Gapılar gapalı.

Padişah'ın oğluna diyollar ki, Keloğlan gurnaz O ne yaparsa sen de onu yap. O da tamam diyo.

Şindi padişahın oğlu Keloğlan'ın gapısının ağzına geliyo.

- Keloğlan ne yapıyon, ne yiyon, diyo?

Keloğlan:

- Ula arhadaş sıçdım da bohumu yiyom, diyo.

Ona da tenbih etmişler Keloğlan ne yaparsa sen de onu yap diye. O da onu yapıyo. Odasına geçiyo Keloğlan'ın dediğini yapıyo. Keloğlan bu sefer yatahlara golonyaları, esansları döküyo, burcu burcu yapıyo. Gine gelip dinniyo:

- Ula ne yapıyon Keloğlan? diyo.

Keloğlan:

- Sıçdım da bohumu gohuluyom, diyo.

Padişahın oğlu Keloğlan'ın dediğini yapıyo.

Gız içeri giriyo ki padişahın oğlunun tarafına bahıyo, o taraf çoh kötü gohuyo, Keloğlan'ın olduğu oduya giriyo.

Bölece Keloğlan'ınan padişahın gızı evleniyo. Muratlarına eriyollar. Siz de muradınıza erin.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mehmet Aydemir
Öğrenim Durumu: Eğitim Yüksekokulu mezunu
Yaşı: 34
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Üç Gardeş Masalı (21)***

Bir varımış bir yoğmuş, Allah'ın gulu çoğumuş, çoh demesi pek günahımış.

Bir yaşlı adam varımış, bunun üç oğlu varımış. Bu adamın bahçesinde bir incir ağacı varımış. Bu incir ağacından incir yemek nasip olmazımış. Bu her yıl böyle olurmuş. Yaşlı adam oğullarına;

- Bu böle olmaz. Bu ağacı bekleyip bu ağacın incirini yiyen devi öldürmek lazım, demiş.

Oğulları babalarının sözünü yerine getirmek için sözleşmişler. İlk gün en büyük oğul ağacı beklemiye başlamış. Fakat bu bekleyiş devin gelmesiyle son bulur. Büyük oğul korkup kaçmış. Kardeşlerinin yanına gitmiş. Devin çok büyük olduğu için korktuğunu söylemiş.

Ertesi günü ortanca oğul beklemeye başlamış. Fakat ortanca oğul da büyük gibi korkup; kaçmış.

Sıra küçük oğula gelmiş. Küçük oğlan cesaretli biriyimiş. Neyse o beklemiye başlamış.

Küçük çocuğu babası çok severmiş. Onun getmesini istememiş. Ama küçük oğul durmamış, getmiş ağacı beklemiye başlamış. Dev gelmiş. Küçük oğlan heç gorhmadan Dev'in kafayı vücuttan ayırmış. Dev ölmüş. Kafası bahcedeki su kuyusuna düşmüş. Küçük oğul incirlerden bir kaç tane almış babasına götürmüş. Babasına da devi öldürdüğünü ve kellesinin kuyuya düştüğünü söylemiş.

Sonra baba ve oğullar merak ederler. Kuyunun başına gelirler. Bu kuyunun içindeki devin kellesini görmek isterler.

Büyük oğlanı ipe bağlayıp kuyuya salarlar. Büyük oğlan "boğuluyorum" diye bağırır. Bunun üsdüne geri çekerler. Ortanca oğlan da aynısını yapar. O da geri çıkarılır.

Sıra küçük oğlana gelir. O der ki:

- Beni kuyuya salınca ben bağırırsam beni daha çok salın, sakın çıkarmayın.

O yaşlı adam ve oğulları küçük oğlunun dediğini yaparlar. Küçük oğlan kuyunun dibine iner. Orada bir kapı görür. O kapıyı açıp içeri girer. Bu odada bir devin yatttığını görür. Hemen kılıcını çeker, onu öldürür.

Sonra bir kapıya daha rastgelir. O kapıyı da açar. Orada altınların varlığını görür. O altınları alır. Sona bir kapıya da rastgelir. Orada da üç kız görür.

Küçük oğlan önce altınları, sonra kızları ipe bağlar. Yukardaki kardeşleri için sırayla çekmesini ister. Onlar çekerler, sıra küçük oğlana gelir.

Küçük oğlan ipe bağlar kardeşleri çeker. Fakat kardeşlerinin morali bozulur. Bu küçük oğlanı kıskanırlar. Bunun için ipi keserler. Küçük oğlan kuyuya düşer, yukarı çıhamaz.

Sonra küçük oğlan o kuyunun içinde ilerlemeye başlar. Orada bir köye rast gelir ve köyün ortasındaki pınarın başında bekleyen hüzünlü bir kıza rast gelir. Kıza niçin böyle hüzünlü olduğunu sorar.

Kız bu köyde bir devin alıştığını söyler. Her yıl bir köy kızı alarak o köylüye su veriyor. Bu sene de sıranın kendisine geldiğini söyler.

Oğlan:

- Tamam, der, ben bu devi öldürürüm.

Sonra oğlan pınarın başında bekler dev kızı yemeye gelirken oğlan kılıcını çekip devi öldürür. Dev sihirli olduğu için oğlana bir daha kılıçlar vurmasını ister. İkinci defa vurunca canlanacağı için. Fakat oğlan ikinci kez vurmuyo. Kız tam o sırada devin kanına elini batırıp oğlanın sırtına vurur. Kız ölmez, eve gider.

Padişah devden nasıl kurtulduğunu sorar. Kız da bir yiğidin kendisinin kurtardığını söyler. Bunun kim olduğunu bulmak için halkı sarayın önüne toplar. Fakat kız bunların olmadığını söyler. Sonra bir adamın daha olduğunu söylerler. Padişah onu ister. Getirirler ki devi öldüren yiğit, kız bunu tanır, babasına bu olduğunu söyler.

Padişah:

- Dile benden ne dilersen, diyor.

Oğlan:

- Ben aydınlık dünyaya çıkmak istiyorum, der.

Padişah bunu ancak Zümrüdü Anka kuşunun yapacağını söyler. Oğlan tam kuşun yanına giderken bakıyor ki bir yılan kuşun yavrularını yiyecek hemen yılanı öldürüyor yavruları kurtarıyor.

Zümrüdü Anka kuşu, yavrularını kurtardığı için bu yiğidin isteğini yerine getirir. Yalnız kendisine 40 küp su ve 40 küp et almasını söyler.

Oğlan suyu ve eti hazırlar. Zümrüdü Anka kuşunun üstüne biner. Kuş "gak" dediğinde su, "guk" dediğinde et vererek yukarıya çıkmaya başlar. Az bir mesafa kalınca kuş "guk" demiş, fakat et bitmiş. Oğlan etinin kaba yerinden kesip kuşa verir. Kuş bunun insan eti olduğunu anlar. Onu dilinin altına saklar.

Aydınlık dünyaya çıkarlar. Fakat oğlanın yürüyemediğini görür ve dilinin altına sakladığı eti çıkarır kesilen yere ekler. Oğlan yürümeye başlar. Oğlan

kendi köyüne varır. Bakar ki kardeşleri zengin olmuş. Ama babası üzüntüsünden ağlaya ağlaya gözlerini kaybetmiş. Tam o sırada da köyde at yarışı varımış. Oğlanın da bi atı varımış. Bu oğlandan başka kimseyi yanına yaklaştırmazmış. Oğlan gelip gizlice atını çıkarıp binmiş. At yarışına katılmış. Orada herkesi yenmiş. kendi verdiği altınları paylaşan ve kızları alan kardaşlarını öldürmüş. Babası oğlunun geldiğini anlamış. Onun da gözleri açılmış.

Babasıyınan görüşmüşler, sonra kuyadan çıkardığı kızların en güzeli ile evlenerek muradına ermiş. Siz de yiyip için muradınıza geçin.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Köse Masalı (22)

Bir varımış bir yoğumuş Allah'ın kulu çoğumuş, çok demesi de günahımış.

Bir yerde bir adamın üç oğlu varımış. Bunlar, bir işte çalışmak için babalarından izin alıp köylerinden ayrılmak istiyorlar. Babaları izin veriyo.

İlkönce büyük oğlan gidiyor. Bir köye rastlıyor. Burada köy meydanında duran adamlara iş aradığını söylüyor. Köylüler, Köse'nin evini gösterirler. Onun çoban aradığnı söylüyorlar. Büyük oğlan oraya gidiyor.

- Ağa sana çoban durmak istiyorum, diyor.

Köse:

- Senin aylığın 1 lira. Yalnız benim işimi göreceksin, benim her istediğimi yapacaksın. Hiç sinirlenmiyeceksin. Eğer sinirlenirsen derini yüzerek öldürürüm, diyor.

Oğlan:

- Tamam, olur demiş.

Ertesi gün koyunları almış, gütmek için dağa gitmiş. Yalnız öğlen olmuş Köse ona azık getirmemiş. Büyük oğlan buna sinirlenmiş. Akşam eve gelince kızmış. Anlaşmada kızmak olmadığı için Köse, oğlanın derisini yüzerek öldürmüş.

Sonra ortanca oğlan kendi köylerinden çıkmış. O da abisinin gittiği köye tesadüf etmiş. Onun başına da aynı işler gelmiş. Köse onun da derisini yüzerek öldürmüş.

Aradan uzun zaman geçmiş oğullarından bir haber alamıyan baba, en küçük oğlunu kardeşlerini bulması ve çalışması için gönderir.

Küçük oğlan da aynı köye rastlar. Orada köylülere böyle gencin gelip gelmediğini sorar. Köylüler herşeyi anlatırlar. O vakit küçük oğlan kardaşlarının öcünü almak için Köse'ye misafir olur. Ona çoban durmak istediğini söyler. Köse diğer kardaşlarına söylediklerini buna da söyler. Bu kabul eder.

Ertesi günü küçük oğlan koyunları alıp dağa gider. Öğlen olur fakat azığın gelmediğini görür. Bunun üzerine sürünün içinden en iyi koçu seçip keser ve güzelce karnını doyurur.

Anlaşmada iki taraf birbirine kızmıyacağına söz verdikleri için akşam eve gelir. Köse aslında sinirlenir ama onu belli etmemeye çalışır.

Köse diyor ki:

- Yarın akşam gelirken koyunlar gülerek eve gelecek, der.

Oğlan akşama kadar koyunları nasıl güldüreceğini düşünür. Tek çıkar yolun koyunların alt ve üst dudaklaraını kesme yolunu bulur. Böyle yapınca tüm koyunların dişleri sırıtır. Öylece akşam eve gelir.

Köse bakar ki koyunların dudakları kesilmiş yine sinirlenir fakat bu sinirini belli etmemeye çalışır. Der ki:

- Yarın koyunlar zıplayarak eve gelsin.

Küçük oğlan koyunları zıplatmak için de koyunların ön ayaklarından bir ayağını kesme yöntemini bulur. Tüm koyunların ön ayaklarından birini keser.

Akşam eve gelirken koyunlar seke seke gelirler. Köse bunu görünce yine içinden kızar.

Ertesi günü köse ahırın her tarafını kapatır. Sadece "tömek" açık bırakır.

Tömek de çok küçük. Köse der ki:

- Tüm koyunları bu tömekten ahıra geçireceksin.

Canlı olarak koyunları geçirmek imkânsız olduğu için oğlan tüm koyunları keser ve delikten içeri atar.

Köse bunun üzerine son derece kızar. Anlaşmada kızmak olmadığı için küçük oğlan Köse'nin derisini yüzer ve öldürür. Köse'nin altını çoğumuş, onları da alıp babasının yanına gider. Hem kardeşlerinin intikamını alır hem de zengin olur.

Babası ile beraberce zengin olarak yaşarlar.

c - Fıkralar

Toplumu eleştiren bir halk edebiyatı ürünüdür. Fıkra çoğu kere bir olaya örnek getirmek için anlatılır. Fıkra anlatımı çok önemlidir. Bu anlatım, dinleyeni etkiler, bunun için anlatıcının bunu bilmesi gerekir.

Tarihin ilk dönemlerinden beri fıkra (mizah) ferdîlikten çıkarak cemiyete mal olmuş bir halk edebiyatı ürünü sayılmıştır. Yazılı kaynaklarda ilk fıkra özelliklerine "eski Yunan kültüründe" rastlanıldığı söylenmektedir.

"Malzemesi dile dayanan, sözlü edebiyat ürünleri arasında şekil ve muhteva bakımından kendine has karaktere sahip bağımsız türe fıkra denir."[116] Fıkra, bir mizah yükünü en kolay taşıyabilen bir halk kültürü ürünüdür.

116. Şükrü Elçin, ***Halk Edebiyatına Giriş,*** Ankara, 1993, s. 566.

Fıkra, ikinci kişiye ya da topluluğa anlatılmakla eğlence, hoşgörü ve eleştiri işlevini görür. Bu anlamda fıkra doğrudan anlatılmak istenen örnekleri dolaylı olarak anlatan bir türdür.

Fıkra, "hikaye çekirdeğini hayattan almış bir olay veya fikrin oluşturduğu kısa ve yoğun anlatımlı insan kusurları ile günlük hayatla ortaya çıkan kötü ve çirkin olayları, çarpıklıkları, tezatları sağ duyuya dayalı, ince bir mizah ve keskin bir alay yoluyla yansıtan, çoğunlukla nesir diliyle yazılmış sözlü edebiyat ürünüdür."[117]

Bu tanımı yapan Dursun Yıldırım, fıkraları şu şekilde sınıflamaktadır:

1) Fıkranın konusu ve düşüncesine bağlı olarak yapılan tasnif,

2) Fıkra tiplerine bağlı olan tasnif.

Bir başka tasnif şekli de şöyledir:

a) Zamana göre tasnif

b) Konuya göre tasnif

c) Mekana göre tasnif

c) Tiplere göre tasnif

Bunun yanında Dursun Yıldırım *Türk Edebiyatında Bektaşi Tipine Bağlı Fıkralar* (Ankara, 1976) adlı doktora tezinde şu şekilde bir tasnifi ortaya koymaktadır. Bu tasnif fıkra tiplerine göre yapılmaktadır.

- Ortak şahsiyeti temsil eden fıkra tipleri
- Zümre tipleri
- Azınlık tipleri
- Bölge ve yöre tipleri
- Yabancı tipler
- Gündelik tipler
- Moda tipler

Ortak şahsiyet tipine bağlı fıkralar Nasrettin Hoca'yı, İncili Çavuş'u, Behlül Dane'yi içine alan fıkralardır. Karakeçili'de Nasrettin Hoca fıkraları anlatılmaktadır. Bunun dışında kişilerin oluşturduğu kişiye bağlı fıkralar, deli fıkraları, görülmektedir. Mekana bağlı fıkraların da varlığı görülmektedir. Örneğin "Sarıkayalı'nın biri", "Tatarlardan biri" diye başlayan fıkralar bu tür Karakeçili fıkralarıdır.

---

117. Dursun Yıldırım, ***Türk Dünyası El Kitabı,*** TKAEY, Ankara, 1992, C. IV., s. 332.

Karakeçili fıkralarının büyük çoğunluğu mahalli fıkralardır. Çünkü Karakeçili'den derlediğimiz fıkralar, Karakeçili'deki insanlarla ilgili fıkralardır. Bilhassa aile fıkraları, şahıslara bağlı olan fıkralar ve bir yerleşim yeri olan Sarıkayalılar'a ait fıkralar bunun gerçekliğini ortaya koymaktadır. Nasıl ki Edmond Suassey *Türk Halk Edebiyatı* (Çev. İlhan Başgöz) kitabında Karatepeli fıkralarından, Sivrihisarlı fıkralarından bahsediyorsa, biz de Karakeçili'de Sarıkayalı fıkrasına rastlıyoruz. Deli tiplemesine bağlı fıkraların içinde mütalaa ettiğimiz "Dadaylı Mustafa" fıkraları ilginçlik göstermektedir.

Deli olmayan bir adam kendini deliliğe vurarak, yapmış olduğu hareketler Karakeçili'de fıkra konusu olmuştur.

Karakeçili'deki halk fıkraları onların mizah zevkini ortaya koymaktadır.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İlyas Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 36
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Fillerinen Garıncaların Fıhrası (1)***

Ormanın birinde fille garıncalar yaşarımış. Garıncalar bi gün düşünmüşler daşınmışlar file bi eziyet edelim diye garar vermişler. Garıncalar pusuya yatmışlar. Fil abuh subuh gunuşarah gelirkene, garıncalar usulcana bunun üzerine çıhmaya başlamışlar. Çıhdıhdan sona da fil üsdündeki garıncanın ısırdığını hissetmiş, sallanmış ama garıncalardan bi denesi düşmemiş, ötekiler düşmüş.

Aşağı düşen öteki garıncalar filin üsdündeki garıncaya:

- Gır onun boynunu diye bağırmışlar, artıh tam zamanı geldi diye. Garınca heç filin boynunu gırar mı?

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Nasireddin Hoca Fıhrası (2)***

Nasireddin Hoca bi gün işşaa binmiş, "düdük satıyom, düdük satıyom" diye bağırmaya başlanmış.

Uşahlar:

- Alan (eğlen) hele dimişler.

Uşahlardan biri parayı vermiş düdük almış. Öteki uşahlar para vermeden düdük isdemişler.

Nasireddin Hoca dimiş ki:

- Parayı veren düdüğü çalar.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Erol Doğan
Öğrenim Durumu: Lise mezunu
Yaşı: 19
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***ABO'nun Getir Götürü Fıhrası (3)***

Ahmet isminde bir kişi varımış. Bu gişi evleniyo ve üç dene gızı oluyo. Bu Ahmet'in de bi fabrikası varımış. Bu fabrikada çalışan Abo isminde bi deliganlı varımış. Ahmet bu deliganlıya gızını verip daha yahın olmak isdiyo. Bu deliganlıyı büyük gızı "Urguya" ile evlendiriyo. Urguya deliganlı ile gerdaha giriyo fahat Urguya dul çıhıyo. O sırada güva Urguya'yı kapdığı billah babasının evine götürüyo. Kapıyı çalıyo. Gayınbabası içeriden seslenir.

- Ne damat çarşafı mı getirdin.

Damat:

- Ne çarşafı sana çürük gızını getirdim diyo.

Gayınbaba der ki:

- Sen heç üzülme. Sana ortancı gızı veririm.

Ortancı gız da ablası gibi çıhar. Bu sefer küçük gızını verir. Küçük gızı da dul çıhar. Damat onu getirince Gayınbaba der ki:

- Damat bunnarı kim hallediyo. Analarını da aldığımda dul çıhmışdı, diyo.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Azaltarah Fıhrası (4)

Bir patron her evine gelişinde avradını bir herifle yahalıyo. Bir oluyo, iki oluyo, üçüncü günü patron diyo ki:

- Avrat bu ne terbiyesizlik, ya bu işi bırakırsın ya da seni vallahi de billahi de tillahi de boşarım.

Bunun üzerine avrat bir daha yapmıyacağına söz veriyo. Adam ertesi günü geldiğinde avradının yanında 45 santimlik bi cüce ile garşılaşıyo. Garısına diyo ki:

- Garı hani bi daha yapmıyacağına söz vermişdin.

Garı da diyo ki:

- Dohdura danışdım birdenbire kesmek sahıncalıyımış. Onun için azaldarah terkedecam, diyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Osman Yenice
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 31
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Delinin Deliye Oyunu Fıhrası (5)***

Bi gün delinin biri caminin minaresine çıhmış:

- Gendimi buradan atacam diye bağırıyormuş.

Köylü:

- Oğlum in aşşağı, söz seni kimse ellemiyecek.
Deli:
- İnmem, diye bağırıyomuş.
Köylüler sona şu ganaata varıyollar:
- Delinin haggından deli gelir. Bi deli bulalım, diyolar.
İkinci deli geliyo, minaredekine bağırıyo:
- Eğer inmesen minareyi ciletle kesecam, diyo.
Minaredeki deli:
- Aman tek kesme de iniyim, diyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Nazlı Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 60
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Dandıllı'nın Garısı Fıhrası (6)***

Dandıllı'nın garısıyınan gelini bi gün yorgan döşek yapıyollarımış.

Bi gün Dandıllı'nın gelini çamaşır yıhamıya getmiş. Çamaşırı yıhamış gelmiş. Dandıllı'nın garısı gelinine:

- Gızım sen yoruldun ıcıh yat, demiş.

Dandıllı'nın gelini yatmış, garısı da döşeğe yun doldurmuş. Döşeğin ağzını dikmiş, o sırada döşeğin içine bi de püsük girmiş. Döşeğin içinde cannanmıya başlar. Dandıllı'nın garısı gelinini uyandırmış.

- Gel yunlar cannanmıya başladı, demiş.

Gelin gelip döşeği söküp bahmış kı goca bi siyah püsük döşeğin içinde yatıyo.

Dandıllı'nın garısı:

- Yun gara, püsük gara, ben gara, biden farhında olamamışım, demiş.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Hasan Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu

Yaşı: 60
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Ayle Fıhrası; Dandıllı'nın Üçüncü Evlenişi (7)***

Rahmetlik Dandıllı üçüncü evlenmesinde Cevriye adlı bi avrat alacağını söylüyo. Köyden çıhıyo bi başga köye gidiyo. Cevriye adlı bi gızı olan eve misafir oluyo. Allah'ın emri, piygamberin gavliyinen, Cevriye'ye dünür oluyo. Neyse Cevriye'yinen sözleniyollar.

Sona köye geliyo "başlıh parasını" alıyo tekrar gidiyo. Yalınız "Dandıllı" köye varmadan önce Cevriye'nin yanındaki gadınnar Cevriye'ye diyo ki:

- Cevriye ne didin de o adama vardın?

Cevriye:

- Niye, diyo.

Gadınnar:

- Böle böle o Dandıllı hadımımış, diyolar.

Dandıllı köye varıyo, Cevriye diyo ki:

- Ben Dandıllı'ya varmam.

Dandıllı'yınan o köye gidenner diyo ki:

- Nasıl olur da hadım olur. Bu üçüncü evlenişi, üç çocuğu var Dandıllı'nın.

Cevriye:

- Alın tahıntılarınızı götürün ben isdemiyom diyo.

Dandıllı'nın yanında gidenner diyo ki:

- Cevriye ahıra getdi, sen de get orada hadım olmadığını isbat et.

Dandıllı gidip ısbat edip dönüyo. Cevriye geliyo:

- Tamam evleniyom, diyo.

Bi gaç gün sona düğün oluyo. Aradan biraz zaman geçiyo, gomşuları Hacı Ismayıl diyo ki:

- Cevriye Dandıllı benim dediğim gibi mi çıhdı, senin dediğin gibi mi?

Cevriye de:

- Senin dediğin gibi çıhdı, sağlammış diyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlit Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor

Yaşı: 70
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Eşek Yağlaması Fıhrası (8)***

Şindi şurda bi Sülübük köyü var. Bunnar Tatar. O köyden bi denesi eşşaını getirip benim gapının önüne bağladı. Eşşek de erkek biliyon mu? Hayvan zırıl zırıl ötüyo. Beni rahatsız ediyo. Şurdan yağdanlığı aldım hayvanın götüne yağ sürdüm. Daha sona ben "zır" dedim. Hayvan "aa" diyince ağzı açıldı, ne angırabildi, ne de bişe. Ölece susdu.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Deli Mustafa'nın Fıhrası (9)

"Yirik Yar" diller oruya gitdin mi orda Deli Mustafa dinen bi adam var. Yirik yar'da yüksek de bir yerde gartal yuvası var. Deli Musdafa didi ki:

- Gel, didi. Şu gartal yuvasına köpek av getirmiş, peşgirinen para getirmiş, alalım, üleşelim.

Ben de:

- Ey olur, didim.

Oruya çıhdıydıh. Bahdımıdı aşşağı yana insan düşse ölür.

- Gel, seni sallandırıveriyim, belinden urganı bağlayıp, sen onnarı bana ver, didi.

Ben:

- Yoh, sen sallan, didim.

Deli Musdafa:

- Olur, didi.

Belinden urganı bağladım, aşşağıya salladım.

Didi ki:

- Urgan bi ota bağla da virdiğim yumurtaları al.

Urganı ota bağlayıp da şöle doğrulacağım vahıt, urgan önümden şöle bi avıç otunan getdi. Deli Musdafa aşşağı düşmüş, yanağının eti sallanıyo.

Bana didi ki:

- Ulan avradını s.....'in çocuğu beni öldürecağıdın.

Ordan gaşdım. Bizim böyük birader:

- Neye geldin, didi.
Ben de:
- Deli Musdafa'yı yardan düşürdüm de onun için geldim didim.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Namıssıza Cevap Fıhrası (10)

Burda bi ehdiyar adam Yunan harbi zamanında birinin garısına sulanırmış, biliyon mu? Gadının adı da Şerife'yimiş.
Adam:
- Şerife ekini Saz'da biçiyon.
Suyu köyden içiyon.
İkinci günü gene izlemiş:
- Şerife sen ekini Saz'da biçiyon
Suyu köyden içiyon.
Üçüncü günü gene tahip ediyo:
- Şerife sen ekini Saz'da biçiyon
Suyu köyden içiyon.
Şerife dayanamamış söylemiye başlamış:
- Ben nazlıyım ekinimi biçerim
Saz'ın suyu acı köyden içerim
Sahalıyın bam teline sıçarım
Haddini bilmedik dürzüye bah hele, dimiş.
Sona o adam gelmiş Gara'ya demiş ki:
- Yahu garının biri bana didi ki; sahaliyin bam tiline sıçarım, sahalın bam tili nire?
Gara da dimiş ki:
- Valla Mısa, iyi ki hafif aşşaıdan gavramış. Icıh daha yuharıdan gavrasaydı, tam ağzıyın ortasına sıçardı.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Demirci Gara'nın Fıhrası (11)

Davar gödüyoh biliyon mu? Yaylamız var. Sülübük'ün lisanı değişik tabi; "Kayde gelisin, kayda gidisin" diller. Bi dezzemin oğlunun çocuğu var. Bana didi ki:

- Bugün sen davarda gal. Rahmet yağacah, davar perişan olur, çocuhların ahlı yetmez.

Benim böyük birader var, onun tarlasına sürdüm. Davar doydu. Ağıla götürdük goyduh, yatdıh. Sabah oldu, didim ki:

- Şurdan indiriyim Sülübük'ün şurda ekini var, onu da yayıyım.

İndirdimidi Sülübük'ün bekçisi varıdı. Davar ekinde yayılırken bekçi şöle gelmiş yanaşmış görmemişim. Bi de "düüt" düdüğü çalınca ben dezzemin torunnarına döndüm:

- Ulan eşelo eşşekler, ulan hayvanoğlu hayvannar, siz insan içine varmıyacanız mı? Günah değil mi? Bu adamların ekinine zarar veriyonuz.

Ama ekine ben zarar veriyom.

Sülübüklü Tatar:

- Dur yau, Allah'ın seversen fazla gonuşma eğer lafdan aldılarısa yeter.

Didim ki:

- Bunnar lafdan annamaz, bunnar it dölü insan dölü değil.

Sülübüklü Tatar bekçi köye varıyo diyo ki:

- Ulan Demirci Gara'yı ben böle bilmezdim. Arhadaş Şükrü'nün uşağını itin götüne sohdu, çıhardı, sohdu çıhardı.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Salih Dişçi
Öğrenim Durumu: Lise Mezunu
Yaşı: 33
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Dadaylı, Musdafa, Ben de Varım Fıhrası (12)***

Bu üç ad da bi adamın. Bu adam bi gün Angara'ya gidiyo. Lohantaya giriyo:

- Üç gişilik yemek getir, diyo.

Şindi garson diyo ki:

- Efendim burda bi gişilik yer var, üç gişilik yoh.

Dadaylı:

- Gardaşım bana Dadaylı, Musdafa, Ben de Varım diller. Sona yimeği yiyo çıharkene, gasada duran adam:

- Efendi efendi hesap hesap diyo.

Dadaylı:

- Bire herif yediğim üç sehen guru fasülle değil mi? Gel sen de benim evde yi diyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İlyas Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu.
Yaşı: 36
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Dadaylı'yınan Dilencinin Fıhrası (13)***

Bi gün gariban bi dilenci "Aggoşan" köyüne doğru gidiyo. Dilenci o gadar dalmış ki gendinden habarı yoh. Dadaylı bunu görüyo. Hemen dağdan aşağı iniyo. Bi kenarda soyunuyo, cıscıblah oluyo. Dilencinin arhasından giden eşşeğin yularını çıharıp boynuna bağlıyo. Baya getdikden sona, Dadaylı ipi çekiyo. Dilenci:

- Yörüsene bire eşşeg diyo, arhasına bahmıyo.

Biraz daha getdikden sona, Dadaylı gine ipi çekiyo.

Dilenci yine:

- Be eşşek yörüsene, diyo.

Üçüncü defa çekince dilenci geriye dönüyo ki cıscıbıl bi adam.

Dilenci gorhusundan bayılıp; oruya düşüyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Sarıgayalı Fıhrası (14)***

Şindi Ramazannıh gelmiş, Ramazan ayına üçgün galmış. Bi Fate'yinen bi de Alo varımış. Fate demiş ki:

- Alo Ramazannıh geliyo. Evimizde yiyecah bişiy yoh. Bi şiyler getir de ramazzannıh da rahat edelim.

Esgiden Kesgin'in adına "Mader" dilleridi. Alo da:

- Oldu gidiyim, diyo.

Eşağın üsdüne bi habe iki torba gomuş yola çıhmış. Sahat sekiz dohuz da Mader'e (Keskin) varmış. Tabi bazardan bi iki çıhı almış. Hoşaflıh için gara üzüm almış fasülle almış. O vahıt fasülle patates çoh gıymatlıyımış. Oradan dönmüş gelmiş, Garageçili'den geçmiş, Sarıgaya'ya varmış.

Fate:

- Ooo Alo, çoh yoruldun. Bazar işini yapdın mı?

Alo:

- Yapdım, dimiş.

Eşşağı ahıra dıhmış habeyi eve almış.

Fate:

- Aman gurban oluyum şu nimetlere, dimiş. Alo kesene bereket, bunnarı kimden aldın?

Alo:

- Mader'den aldım, dimiş.

Üzümü çıharmış, gomuş, fasülleyi çıharmış gomuş:

- Bunu kimden aldın?

Alo:

- Bazardan aldım.

Fate:

- Şunu kimden aldın?

Alo:

- Satandan aldım.

Fate:

- Ya şunu kimden aldın, diyince:

Alo:

- Eee, onu da seni yapandan aldım, dimiş.

Fate:

- Bunu Mulla Hüssün'den mi aldın?

Alo:

- Gız seni Mulla Hüssün mü yapdı? dimiş.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Nasireddin Hoca'nın Gazan Fıhrası (15)

Bigün Nasireddin Hoca gomşusundan ödünç gazan almıya getmiş. Gomşudan gazanı almış. Sona işi bitirdıhdan sona gazanın içine bi "güccük gazan gomuş ve gazanı gomşusuna virmiş.

Gomşusu:

- Hoca ben sana bi gazan virdim, sen bana iki dene viriyon.

Hoca:

- Gazanınız doğurdu, dimiş.

Bu gomşunun hoşuna getmiş. Nasireddin Hoca'ya:

- Ba Hoca sözgonusu mu temelli gel get de bizden hacat götür demiş.

Bi hafta sona hoca tekrar gomşuya varmış gazanı isdemiş. Tabii ki sorgusuz suvalsız gazanı Hoca'ya vermiş. Hoca gazannan işini görmüş. Gomşu gazanı isdemiye gelmiş:

- Hoca gazan ilazım oldu demiş. Hoca bu kez:

- Gomşu başın sağ olsun gazan öldü, demiş.

Gomşusu:

- Hoca gazan ölür mü?

Hoca:

- Ya gazan doğurur mu? Doğurduğuna inanıyon öldüğüne inanmıyon.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: Lise mezunu
Yaşı: 33
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Zerdali Değneğini Yağlama Fıhrası (16)***

Sarıgayalı'nın bi denesi sığır güderimiş. Zerdeliden bi diğnek yapmış diğnek. Garısının da bi inağı varımış, hergün torunu bi inağı güderimiş.

Sarıgayalı bu inağın yağını diğneğine sürerimiş. Ayranı da çoluh çocuh içerimiş. Bi gün böle, beş gün böle bebelere yağ yedirmezimiş. Bir gün sığıra gidenden sona, avrat birinden bi at alıyo, birinden de bi erkek elbisesi alıyo. Sığır çobanının yanına varıyo.

Çobana bağırıyo:

- Getir bahıyım elindeki diğnağı, çobanı eyice bi dövüyo. Daha sona atdan iniyo tumanını sıyırıyo:

- Ey Sarıgayalı beri bah, diyo.

Sona tumanını çekiyo, ata biniyo, eve varıyo.

Sarıgayalı köye geliyo.

- Ey mal sahapları sığırınıza sahap olun.

Köylü:

- Ne oldu? diyollar.

Sarıgayalı:

- Boon (bugün) üç eşgıya sığırı basdı, ben onnarı döverken zerdeli çubuğu gırıldı, diyo. Garısı gapıda garşılıyo:

- Ne oldu boon (bugün) kefin yoh diyo.

Çoban:

- Sorma, boon biri geldi beni zerdeli diğnagıyınan dövdü. Diğnağın bi parçasını da aldı getdi.

Garısı diğnağı getiriyo, şu diğnek senin mi? diye soruyo.

Çoban:

- He benim, diyo.

Garısı:

- Deli Sarıgayalı seni döven benidim. Gıçımı açıp sana gösderdim ya.

Çoban:

- Gözümün ucuyunan bahdım. Sen olduğunu bildim amma gorhumdan seslenemedim

Sarıgayalı bi daha ne diğnağı yağlıyo ne de bi şiy idiyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan

Öğrenim Durumu: İlkokul Mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Sarıgayalı'nın Hac Dönüşü Fıhrası (17)***

Sarıgayalılar'dan bi denesi Hecaz'a getmiş. Tabi o vahıt deveyinen, yayan gidilirdi ya. Üç ayda varmış, gelmiş. Gelince, köylü başına birikmiş:

- Aman Ali efendi, Hecaz'dan geldi, diyen gelmiş.

Ali efendi:

- Hele dıhılman yavu dıhılman valla, pek yorgun geldim, dıhılman, demiş.

Yüz, ikiyüz gişi gapının önüne oturmuş.

Ali Efendi:

- Bana yatah getir de bi yatıyım, yoruldum, dimiş.

Garısı:

- Ula Hecaz'dan gelen yorulur mu?

Ali Efendi:

- Gız iş bildığın gibi daal, dimiş.

Neyise Ali Efendi üç sahat uyumuş, üç buçuh sahat da gahmış, elini yüzünü yıhamış, "hele gelsinner bahim" dimiş. Sırayınan Ali Efendi'nin elini öpmüş geçmişler.

Ali Efendi:

- Şunnarın hedayesini getir demiş.

Garısı gomşuların hedayesini de vermiş. Zemzeminen furmayıyemişler içmişler.

Köylülerden biri:

- Annat bahım Hacı Ali Efendi, Allah gısmet ederse biz de gidecağız.

Hacı Ali Efendi:

- Yav gardaşım, ben gidin desem, valla başıma geleni Allah bilir, pişman olursunuz. Ama getmezseniz günaf da galırsınız.

Köylü:

- Nasıl yani Hacı Ali Efendi, diyo.

Hacı ali Efendi:

- Arhadaş zabah namazında götürüyollar, yatsın namazında getiriyolar. Safa'yınan Mevre arası diyollar orada gaça gaça yörüyon.

- Allah, Allah.

Hacı Ali Efendi:

- Valla üç gün getdik, Lebbiyk şerikeleke lebbiyk diyecağız diyi dilimiz damağımız gurudu. Eğer dördüncü günü götürselerdi neuzubillah hemen hemen dinden imandan olacahdım. İsder gidin isder getmeyin.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İlyas Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul Mezunu
Yaşı: 36
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Sarıgayalıları'n Kelleri Körleri Fıhrası (18)***

Sarıgayalılar bi gün toplanmış kelleri, körleri sayalım dimişler.
Birisi:
- Bizim burda kel çoh dimiş.
Diğeri:
- Ne gadar var ki, dimiş
Önceki:
- Ula kel Ahmet mi yoh, kel Musdafa mı yoh. İçlerinden birisi:
- Ula bu kel saymahla biter mi? Durun durun. Ben hepinizden ahıllıyım, dimiş. Ula oğlum sağlamları sayalım, kel açığa çıhar dimiş.

Sağlamları saymışlar altı dene çıhmış. Demek ki Sarıgayalıların hepsi kel demişler.

Kaynak Kişinin:

Adı soyadı: Gürsel Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 34
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Gürsel'in İstifası Fıhrası (19)***

Şindi iki üç yıl önce benim aşağıda Hacı Emmim var. Onun hizmetkârlığını yapıyordum. Bi gün patosa sap çekiyorduh. O arada bi yamır yağıyodu. Nasıl

gök görlüyo, şimşek çahıyo. Ahlıma düşüverdi. Didim ki gendi gendime, şimşek çahdımıydı elimdeki demirle padosa bi dene vuruyum.

Şimşek çahdı beriden bi asıldım, pados güm etdi.

Hacı Emmim:

- La ilahe illallah Muhammedürresulullah. Şöle döndü de beni gördüyüdü.

- Allah belanı virsin, sen miyidin, didi? Ben bu derece kötü olacağını bilmiyodum. Heman halh toplandı:

- Götürün götürün eve götürün, didiler.

Hacı emmim bayılmış. Eve götürdük neyse biraz gözünü açdı, bana döndü.

- Govuyom aslanım seni, didi.

Ben de üç metire getdim, geri döndüm:

- Sen beni govamazsın.

Hacı Emmim:

- Ya, dedi.

Dedim ki:

- Ancah ben isdifa iderim.

Hacı Emmim:

- Al ha sanki bana on yidi yıllıh devlet memuru.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Allah'ın İşine Garışmam Fıhrası (20)

Adamın bi denesi bi bahçenin içinden gidiyo, o gadar gözel yerimiş ki, ahlın hayalin durur. Bi bahmış boh böcekleri o bohları yuvallıyo.

- Yarabbi işine garışmış gibi değilim ya. Şu gözelim ormana da şu böcekler heç yıhışmış mı? demiş.

Aradan on dagga geçince, adam sancılanmış, ahlın hayalin durur. Oradakiler:

- Yav ne olacah senin bu halin.

Gadının bi denesi gelmiş dimiş ki:

- Ben seni rüyamda gördüm.

Adam:

- Hayrola

Gadın:

- Eğer on tane boh böcüğü yutarsan ey olacan. Yoh eğer yutmasan ölecan, dimiş.

Adam:

- Getirin de tek yutuyum da gurtuluyum.

Yutuyo bu ey oluyo. Misal olarah Samsun'dan İstanbul'a getmek için vapura biniyo. Giderken bi rüzgar çıhıyo.

Millet:

- Allah, Allah, Allah, diyo.

O adam ahıllıca oturuyo. Yolculardan bi denesi:

- Sen niye burda oturuyon, biz burda can çekişdiriyoh.

Adam:

- Vallaha Allah'ın işine bi sefer garışdım on dene boh böcüğü yutdum, bi daha Allah'ın işine garışmam, diyo.

Kaynak Kişinin:

Adı soyadı: İlyas Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 36
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Hamza'nın Bekçiliği Fıhrası (21)***

Hamza ufağıkene babası bunu zopalıyo. Bu uzah bi memlekete gidiyo. Bi köyün ağası onu çağırıyo:

- Ula oğlum benim garım orusbuluh yapıyo. Ben bi yere gidince sen bekçi olur musun?

- Yalnız dabanca atmasını biliyon mu?

Hamza:

- Vallaha diyo, çıhanı vururum, çıhmıyanı da guvalarım.

Adam:

- Ey öyleyise sen benim işime yaran, diyo. Gel seni evime götürüyüm.

Hamza:

- Yoh arhadaş ben ne yapacağım önce onu söle diyo.

Adam:

- Ula oğlum sen heç bi iş yapmıyacan. Eline dabancayı alacan gapının arhasına sandalyeyi atacan, oturacan. Ben eğer başga tarafa gidersem garımın bekçiliğini yapıp goruyacan, diyo.

Adam on beş gün sona köyden ayrılırken Hamza'ya diyo ki:

Ben bugün başga yire gidecam, üçgün gelmiyecam, sen garıma muhayet ol, diyo.

Garısının bundan haberi oluyo. Oynaşlarına haber veriyo. Garı:

- Gelen Ali Ağa disin gapıyı çalsın, o içeri alınır, diyo.

Adam gidiyo aradan zaman geçiyo gapı çalınıyo. Bekçi Hamza:

- Kim o?

Adam:

- Ben Ali Ağa.

Hamza:

- Gir içeri Ali Ağa.

Aradan on dagga geçiyo, gapı yine çalıyo. Hamza:

- Kim o?

Adam:

- Ali Ağa.

- Geç Ali Ağa.

Dördüncü Ali Ağa da içeri girdıhdan sona beşinci gapı yine çalınca, Hamza:

- Kim o?

Adam:

- Ali Ağa.

Hamza:

- Ulan amına gorum Ali Ağa'nın, beş mi oldu, on mu oldu, bu ne yavu, diyo.

Bi de Ali Ağa gapıda dabancayınan giriyo garısının gırıhları bi sağdan bi soldan gidiyo.

Hamza:

- Arhadaş senin garıyın gırığını bulmah mesele. İçeri de dolu, dışarı da, diyo.

Kaynak Kişinin:

Adı soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***(Ayle Fıhrası) Garakeçili'nin Gohusu (22)***

Bindohuzyüz yetmişyedi de ben garımı hasdaneye götürdüm. Angara'da hasdaneye yatırdım. Beni bırahmıyor. O anda dohdor dedi ki: "İsmail Efendi sen burdan get. Yalınız garım beni goyurmuyor. Ölecağım ben diyip duruyo. Ben o anda gaçdım, eve geldim, gızlar dedi ki:

- Anamı ne yapdın?

Dedim ki:

- Muane etdirdim yatırdım.

Gızlar:

- Ey yarın da biz gidelim dedi.

Dedim ki:

- Ben gideyim geleyim de onnan sona.

Ben Garageçili'ye gelenden sona benim garının odasında dört dene gelin amaliyat oldu yatıyo. Bizim garı ben ölmüye ölecam Garageçili'nin havasını bi gohuluyum diye yatahdan gahmış, dayanı dayına balhona varmış şöle dönmüş:

- Umm gurban oluyum gohuna Garageçili dimiş.

Hasda bahıcının bi denesi gelmiş:

- Sen neye gahdın, buraya geldin, dimiş. Ağır hasdasın.

Benim garı:

- Aman bacım aman, ben ölmiye ölecağım da memleketimin gohusunu gohuluyom, dimiş. Onun için çıhdım.

Hasda bahıcı:

- Memleketin nire?

Benim garı:
- Garageçili, dimiş.
Hasda bahıcı:
- Bu taraf Garacalı, dimiş.
Garım:
- Hele buranın havası sert geliyodu, demiş.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Salih Dişçi
Öğrenim Durumu: Lise mezunu
Yaşı: 33
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Dadaylı'nın Körlüğü Fıhrası (23)***

Bi kor adam, Dadaylı'nın köyüne doğru gelirimiş. Dadaylı da gendini körlüğe vuruyo yolda, gidip adama çarpıyo. Dadaylı diyo ki:
- Yav sen kor musun?
Adam:
- Ben korum yav diyo.
Dadaylı:
- Hele otur dertleşek, diyo.
O ara essah kor az bişe görürümüş. Dadaylı'nın elindeki çantayı alıp yoldan aşağı iniyo. Dadaylı mahsusdan ağlıyo.
- Anam benim torbamı aldı.
Neyse o ara:
- Korun daşını sen ras getir Yarabbi, diyo. Kessağı aliyo da, essah kora bi vuruyo.
- Ula olmadı. Yarabbi sen ras getir diyo. Bi daha vuruyo.
O ara kor diyo ki:
- Arhadaş sen kor değilsin, Sen al şu torbanı get, diyo.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Dadaylı'nın Soyunması Fıhrası (24)

Bi gün Köprüköy'den Garabucağa dünürlüğe gidiyollar. Bu insannarın önüne geçiyo, soyunuyo, gafasına sarıh sarıyo. Arabanın önünde o yana bu yanna hopluyo. O gidennerin içinden birisi gorhmuş gorhusundan altına işemiş.

- Ben böyük adamım hodlarım diyerimiş, isdediğim yaparım, dimiş.

Arabadan bi denesi silahı çekince:

- Ula ben Dadaylı'yım demiş, onnardan uzahlaşmış.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Dadaylı'nın Eşeği Kesmesi Fıhrası (25)

Şindi benim bi dedem varıdı, çoh tevekkil bi insandı. Yanı saf bi insandı. Şimdi burda esgiden üzüm satdıhlarından dolayı eşşeklere üzüm sarıyollar, Kesikköprü'ye gidiyollar. Oruya varınca bahıyollar ki Dadaylı Musdafa' da orda. Ama onun Dadaylı Musdafa olduğunu dedem bilmiyo.

Baggal direğe Dadaylı Musdafa'yı bağlıyo. Dadaylı:

- Şindi şo gelennere amanın deli var burda, ben de ağzımı köpürdünce bunnar benden gorhar, diyo. O zaman biz de üzüm gufesini eşşeği alırıh, bunnarın elinden.

Baggal Dadaylı'yı dirağa bağlıyo. Dedem baggala gidecek oluyo. Adamın ağzının köpürdüğünü görüncek:

- Yau hayır mı falan, diyo.

Sahınarahdan giriyo içeri. Baggal da diyo ki:

- Aman gardaş bu deli eğer ipi gırarsa vay halinize. Size yat dirsem yatın, gah dirsem gahın. Yatıncah bu sizi görmez, diyo.

Dadaylı, baggalcıyınan annaşmalı ya o arada baggal ipini açıyo:

- Aman çerçi Dadaylı ipi gopardı geliyo, gaç, diyo.

Dedem goşarımış. Dadaylı peşinden goşarımış. Dedem'e:

- Yat lan, dermiş.

Dedem yatarımış, Dadaylı üzerinden geçerimiş, ayahlarının altında ezerimiş:

- Yav nirde bu adam, der.

Baggal:

- Gah, dermiş.

Dedem gahar gaçarımış. Gah lan gaharımış, yat lan yatarımış, dedemi o gün velhasılı talim yapdırmış.

Baggal geliyo:

- Aman Dadaylı elin adamını öldürecan diyo.

Bu ara Dadaylı diyo ki:

- Ahlım başıma gelir gibi oluyo. Neyse geçmiş ossun, diyo.

Dedem yanına oturuyo:

- Allah kimsenin başına virmesin daha da yaşın gencimiş.

Baggal eşşeği getiriyo, gufeyi indiriyo, diyo ki:

- Bu eşşeğin bilmem nesinin delisi. Bu gene delirecek ben burdan gaçıyım.

Dadaylı dedeme diyo ki:

- Eşşeğinen gufeye isde lan.

Şindi şura senin bura benim ikibuçuh liriya üzümü alıyo diyo ki:

- Şindi üzüm nasıl yenir biliyon mu?

Dedem:

- Biliyom diyo.

Dadaylı gufelerin ortasına oturuyo. Üzümü sağdan sola, soldan sağa sıyırıp atıyo. İki gufe üzümü Dadaylı yiyo, sona bıçağı çekip eşşeği kesmeye başlıyo.

- Nasıl olsa ikibuçuhliriye eşşeği de aldım, onu da kesip yiyecam diyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: ilkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Osuruh Yılı Fıhrası (26)***

Bi misafir bi köye gelmiş. O da gış günüyümüş. Bi dul garıyınan bi dul gelinin evine misafir olmuş.

Dul garı:

- Gardaşım yolculuğun ne yandan, dimiş.

Adam:

- Yolculuğum, Amasya'dan Maraş'a gidiyom, dimiş.
- Ne yapacan?
- Çerçiyim, demiş.
- Öleyse üşümüşsün.
- Üşüdüm bacım.
- Gidiyim boruh getiriyim de ataş yahıyım demiş.

Boruğu getirip ataşı yahıyım derkene bi misafir daha gelmiş.

- Sen nirelisin?
- Ben de Sivaslı'yım.
- Ne yana gidiyon?
- Gayseri'ye gidiyom demiş.

Neyise o adam da oturmuş. o anda ocah sönmüş. Sönünce gelin başlamış üfülemeye, puf puf puf. Ocah yanmamış. Gaynana gelmiş.

- Yahamadığın ocağın başına niye oturdun gah ordan gah demiş.,

Hani gelin yahamıyo diye gaynana gızmış. Bu kez gaynana başlamış; puf puf puf etmiye. O vahıt bi osurmuş, geriye dönüvermiş:

- Gardaşım sizin o yannı da var mı? Böle hadise demiş.

Adamlar:

- Ne hadisesi, demişler.

Gadın:

- Bu sene buranın osuruh yılı da dimiş.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Tatar Fıhrası (27)

Sulubük'lü Sayıd var. Dimiş ki:

- Gız dört beş dene çocuh var, heç çamaşır yıhamıyo.

Gansı:

- Eee.

Sayıd:

- Ben gelirsem elbisemi değişdirecam, yatağımı şöle ayrı ser.

Gansı:

- Ayrı serelim emme bi göz ev var.

Sayıd:

- Gız goluna iplik bağla, ben eşşeği yıharım gapıyı gaparım, ipden dutarım yatağına varırım, dimiş.

Garısı:

- Olur, demiş.

Neyse Sayıd dağırmene getmiş. Çocuhları yatmış. Garısı da ipi dolamış yatmış. Böyük gızı uyanmış dışarı çıhmış, gelirkene ipe ayağı dahılmış. Demiş ki:

- Aman vay anam vay, babacığım gurban oluyum senin ayağının altına. Yohsulluğunan bizi geçindiriyon, dimek anam senin üsdüne gırıh dutuyo. Ben bunu senden sorarım.

Gendi gafasından, ipi anasının elinden çezmiş, gendi bileğine bağlamış, yatmış. Yatıncah o anda babası gelmiş, eşşeği indirmiş. Şöle gapıyı açmış ip eline gelmiş. İpden dutmuş doğru varmış yorganı galdırmış gıza sarılmış. Gız beri dönerkene babasının sesinden tanımış:

- Baba guduruyon mu sen?

Babası:

- İşşolu işşek, garışıh guruşuh yatmıyaydınız. Anayınnan annaşdıh da ip bağladıh, garışıh guruşuh niye yatdınız?.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Tatar İnadı Fıhrası (28)

Sülübüklü'nün biri Garageçili'ye gelir. Aşama gadar kağıt oynar. Bi de yamır yağar. Garageçili'den İsmayıl adında bi adam:

- Muharrem gel bizim evde misafir ol, zabaınnan get, der.

Sülübüklü:

- Yoh ben giderim, der.

Sülübük'ün beri yanında bir "Siyercan çayı" var. Bu çaydan da sel gelmiş, eşşeğinen geçememiş. Himdi başlamış:

- Tatar ben olacam da inat senin mi olacahsın.

Eşşeğe bi iki dene vurmuş, vurandan sona yine eşşek geçmemiş.

Tatar:

- Eşşek geç diyom. Tatar ben olacam da inat sen mi olacan dimiş.

Üçüncü kere de geçmeyince heybeyi sırtına almış, ayağını çemremiş getmiş

Avradı:

- Eşşek hani demiş.

Tatar:

- Valla eşşaın inadını ben yenecam, eşşek geçmedi ben geçecam didim eşşekden indim geldim.

Avradı:

- Ey bu eşşeği canavar yerse.

Tatar:

- Yemez, demiş.

Neyse yatmış zabaınan alırım gelirim düşüncesindeyimiş, zabaınan varmış ki; eşşeği canavar yemiş

Tatar:

- Vay geçmişini ...diğimin eşşaı vay. Tatarı da yendin canavarı da, sen benden inadımışsın, demiş.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Tahsildarın Bayılması Fıhrası (29)

Osman diye bi adam asgerden gaçmış. Bi köye gelmiş. Evin birine getmiş. Evden çıhan garı:

- Gardaş buralarda görünme, bizim herifler adam döver dimiş.

Osman da dimiş oradan öbür tarafdaki bi evin ağılına girmiş. Evin garısı o anda ağıla dıhılmış. Osman da görünmüyüm diye gafasına sepeti geçirmiş. Neyse garıdan sona içeri bi adam girmiş. Bunnar gonuşmıya başlamışlar. Giren adam da tahsildarımış. Garıya:

- Yav seni sevdim onun için bu köyden ayrılamıyom.

Garı:

- Ben de seni sevdim, dimiş.

Tahsildar:

- Sen benim neyimi sevdin?

- Garı:

- Senin eline çantayı alıp gapılara gamçıyınan vurarah para toplamanı sevdim. Ya sen benim neyimi sevdin?

- Ben de senin pee peee diyerek inek sağmanı sevdim, dimiş.

Garı:

- Bi tahsildarlıh tahlidi yap, dimiş.

Tahsildar bir eline çantasını alıp bir eline de gamçısını alıp ağılın içinde tahsildarlıh yapıyomuş. Gamçıyınan sepedin üsdüne bi vurmuş. Sepedin içinde asger gaçağı Osman var ya. Hemen o ayağa gahmış. Sepet cannanıyo diye tahsildar oruya düşüp bayılmış.

Kaynak Kişinin:

Adı soyadı: Suna Ergin
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 43
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Akif Dayı'nın Zoba Fıhrası (30)***

Akif Dayı'nın üç dene gelini var. Tenekeden bi fırınnı zoba alır, zoba tüter. Gomşunun birinde zoba varımış. Gider o zobayı getirir.

- Eğer bu zoba da tüterse bu zobaya zopa atarım der.

Zobayı getirip gurar. Gurunca zobayı yahar. Bu sefer zobaya bağlı olan urgan yanar. Zoba tütmüye başlar. Sona eline bi zopa alır zobaya girişir. Hem söver hem döver. Gomşusu gelir:

- Akif dayı ne yapıyon, zobayı niye dövüyon? deyince geriye dönüp bi zopa da gomşusuna atar.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlid Albayrak
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 68
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Nasireddin Hoca'nın Gapı Fıhrası (31)***

Bi gün Nasireddin Hoca'nın garısı çamaşır yıhamıya gidiyomuş. Giderken de:

- Hoca gapıyı açıh bırahıyom, gapıya sahap ol dimiş.

Neyse Hoca'nın canı sıhılmış, garısının çamaşır yıhamıya getdiği yere getmah isdemiş. yalınız garısı giderken gapıya sahap ol dedığı için gapıyı söküp omuzuna alıp garısının yanına gidiyo. Garısı:

- Hoca, bu ne, gapıyı niye getirdin?

Nasireddin Hoca da:

- Bana dimedin mi gapıya sahap ol, ben de gapıyı da alıpa geldim demiş.

Kaynak Kişinin:

Adı soyadı: Mehmet Aydemir
Öğrenim Durumu: Eğitim Yüksek Okulu
Yaşı: 34
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Çatalçeşmeliler'in Cenaze Namazı Fıhrası (32)***

O zaman bu köy Garageçili'ye bağlıyıdı. Bi gün bi cenazeleri oluyo. Bi türlü cenaze namazı gıldıracah adam bulamıyollar. Yoldan geçen eli çantalı bi adamı yahalıyollar:

- Sen gel cenaze namazı gıldır.

Adam:

- Yoh arhadaş, ben gıldırmasını bilmem, diyo.

Köylüler yine ısrar ediyo. Gış günü hava sovuh yağış var, her taraf çamır içinde. Onnan sona bu adam gurtulamıyo. Hemen abdesini alıyo. Musalla daşında cenaze namazını gılmah için saf oluyollar. Adam da önde.

- Allahuekber diyo. Normal cenaze namazı gıldırır vaziyette duruyo. Sona adam şaşırıp rükuya secdeye gidiyo. Onan sona tekrar gahıyo duvasını ohuyo ikinci kez secdiye varırkene arhadan biri bağırıyo:

- Hocam valla demin senin hatırına yatdım, üsdüm başım çamur oldu bi daha yatmıyom arhadaş diyo.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlid Albayrak
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 68
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Batdal Çavış'ın Diş Çekme Fıhrası (33)***

Garageçili'de bi demirci varıdı, yaralara da bahardı, diş çekerdi. Bi gün bi Gurmanç gelmiş:

- Gurban dişim ağırıyo, şu dişimi çek, dimiş.

O da eve çağırmış. "kelpeteni getirin" demiş.

Tesadüf garısı kelpeteni bulamamış. Batdal Çavış guraba bi adamıdı. Garısına diyo ki:

- Sağlam bi ip getir.

Kürde ağzını açdırıyo, ipi ağıran dişe bağlıyo. Ocağa demiri sohuyo. Gurmanç böle ağzında ip bekliyo. Tam demiri gaynadıp da örse getirip demiri ezecağımış. Kürde şöle bi uzadıvermiş, Gurmanç geri çekilmiş, diş çıhmış.

- Haydi get, gali dişin aha, dişin çıhdı, dimiş.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Hasan Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 60
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

Derleme Konusu: ***Can Çekişme Fıhrası (34)***

Rahmetlik ölmeden evel bi dohdura götürdük.

- Yoh didi, Bana hocaları getir didi.

Halis Hoca'yı getirdim. Halis Hoca Guran ohudu. Rahmetlik yatdı tavana gözünü dikdi el sallıyo. Ben didim ki:

- Ezrail heralde tavandan zobanın borularına indi. Anam rahmetli Ezraili çağırıyo.

O vahıt meşe kütüğü yahardıh, O arada zoba tahırdadı. O zaman didim ki:

- Ezrail zobanın içine girdi.

Benim şapfam on santim gahdı gorhudan. Dedim ki:

- Anam gidiyo.

Hoca yasin ohuyo, anam çırpınıyo, zobanın tapırtısı devam ediyo. Az sona zobanın tangırtısı kesildi, amamın da canı çıhdı. Dedim ki:

- Ezrail şindi anamın yanına geldi, zobadan çıhdı.

Evde ses kesildi anam öldü.

d - Efsaneler

Halkımızın önem verdiği bazı değerler vardır. Bunlar efsanelerdir, masallardır, halk hikâyeleridir, ünlü kahramanlardır.

Efsaneler, nesir şeklindedir, masaldan farklı olarak inandırıcılık yönünün ağır olmasıdır. Bunu derken efsanelerin sadece inancı konu olarak aldığını söylemek istemiyoruz. Efsaneler insanımızın yaşamını, geleneğini, göreneğini, örf ve adetlerini de ihtiva etmektedir.

Karakeçili'de anlatılan efsanelerin, özellikle tarihî bir yerle ilgili olmayan efsanelerin diğer yerleşim birimlerinde de bulunması (Orta Asya, Kıbrıs vs.) bu insanların inanç ve ülkü birliğinin göstergesidir.[118]

Halk hikayeleri, masallar, fıkralar hakkında yapılan değerli çalışmalar olduğu gibi efsaneler üzerinde de değerli bilim adamlarının kıymetli çalışmaları vardır. Bunların yapmış olduğu efsane tanımına baktığımız zaman Karakeçili'de kayda değer orjinal üç efsane dışında efsaneye rastlayamadık. Bu konuda amatörce yaptığımız çalışmaları değerlendiren kıymetli bilim adamı A. Berat Alptekin, Karakeçili'de anlatılan efsanelerin efsane sahasında önemli bir yeri olmadığını vurgulamıştır. Bu sebepten orjinal bulduğumuz üç efsneyi vermeyi uygun gördük.

Pertev Naili Boratav'ın sınıflandırmasına göre tarihi efsaneler bölümünden, büyük yapıların menşeleri[119] alt bölümüne dahil edebildiğimiz Çeşnigir Köprüsü efsanesi Karakeçili'de hayretler içinde anlatılmaktadır.

Allı Gelin efsanesi hemen her yerde yaygın olan efsanedir. Karakeçili'de de anlatılmaktadır.

Bunun dışında bir tabiat harikası üzerindeki şekiller üzerine de efsaneler söylenmektedir. Karakeçili'de söylenen Tavalı Kaya efsanesi bunlardan biridir. Bu şekillerin birer işaret olduğunu değerlendiren halk, bunlar üzerine efsaneler oluşturmaktadır. Bu efsanelerde buradaki işaretlerin bir yol gösterdiği ve bunun sonunda bu yerde bulunan kıymetli şeylerin elde edileceğine inanılmaktadır.

Demek ki efsaneler, toplumun inancını ve bu inanç sonucunda maddi kazanç sağlayacak kıymetli eşyaları, mücevherleri elde etmek için de

---

118. Ali Berat Alptekin, ***Fırat Havzası Efsaneleri,*** Antakya, 1993, s. 1.

119. Pertev Naili Boratav, ***100 Soruda Türk Halk Edebiyatı,*** İstanbul, 1992, s. 100.

oluşturlan anlatım türüdür. İnsanın tarih öncesi doğa olaylarından etkilenerek ortaya koyduğu anlatıma da efsane diyebiliriz.

Tabiatın içinde olan olayların bilinmemesi eski insanları etkiliyor ve insanlar bu olaylar karşısında çaresizliğe düşüyor, böylece insanların içinden yeni anlatım türleri anlatılarak ortaya çıkıyor. Efsane de böyle bir şekilde ortaya çıkabilen bir halk edebiyatı türüdür, şeklinde düşünebiliriz.

Efsaneyi oluşturan üç temel gerçek vardır:

Çok eskiden kalma anlatımlar, efsanevi ün kazanmış insanların çevresinde oluşan anlatımlar ve mitlerin, modernleşmiş ve romantik bir durum almış biçimi efsaneyi oluşturan ana faktörler içinde yer alabilir.

Efsaneler de olağanüstü motifler ve sade bir dil kullanımı görülmektedir.

Türk kültürü içinde "Şaman" tipi efsanenin mitolojik tiplerinin öncüsüdür. Bu dinî kişilerin başlarından geçenler, yaşadıkları çevreler, yapmış oldukları hareketler, çerelerindeki insanların ortaya koymuş oldukları işler, efsanenin temelini oluşturan diğer faktörlerdir diyebiliriz. Efsaneyi oluşturan olay, zaman kavramı içinde bir tarih gerçeğine bağlıdır. Aynı zamanda efsanenin coğrafyası da bellidir.

Milletlerin geçiş dönemlerinde ve modern toplumlarda, efsanenin psikolojik, sosyolojik ve kültürel fonksiyonları vardır. Efsaneler, halkın çaresizliklerini, umutlarını, özlem ve beklentilerini, dünya görüşlerini diğer halk edebiyatı türlerine göre daha belirgin bir şekilde ortaya koyarlar. Çünkü efsanelerin inanç konusu olduğunu söylemiştik.[120]

Efsanelerin toplumsal fonksiyonlarına baktığımız zaman ne derece önemli bir edebiyat türü olduğunu görürüz. Efsanelerin, gelenek ve görenekleri koruyucudur, topluma yön verirler, oluşturdukları mekâna anlam kazandırırlar ve tedavi edici rolleri vardır.

Karakeçili efsanelerine baktığımız zaman bu fonksiyonları taşıdığına şahid oluruz. İşte bu sebeptendir ki günümüze kadar böyle anlatım türü anlatılarak yaşatılmıştır.

120. Pertev Naili Boratav, ***a.g.e.,*** s. 107.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mehmet Aydemir
Öğrenim Durumu: Eğitim Yüksek Okulu mezunu
Yaşı: 34
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Çeşnigir Köprüsü Efsanesi (1)***

Karakeçili ile Köprüköy arasından geçen Kızılırmak'ın üzerinde kurulmuş tarihî bir köprüdür.

Çeşnigir Köprüsü dokuzyüz sene önce yapılmış. Yüzoniki metre uzunluğunda onüç kemerden oluşmuş bir köprüdür. Hangi devlet zamanında yapıldığı pek bilinmemektedir. Büyük ihtimalle Anadolu Selçuklu Devleti zamanında yapıldığı tahmin edilmektedir. Halkın arasında bu köprü hakkında şöyle bir efsane anlatılmaktadır:

Köprünün çok büyük bir kemeri var. O kemeri zamanın mimarları bi türlü dutturamamışlar. Çoh uğraşmışlar bu ana kemer dutmamış. Yalnız köprü yapılmadan Gızılırmah'ın sığ yerinden o zamanki hükümdarlar sefere gidermiş. O zaman hükümdar sefere giderken, oradaki usdalara emretmiş ben seferden dönene gadar köprü yapılsın diye. Fahat yedi sekiz defa köprü yapılmış ama kemer bi türlü dutmamış. Köprüyü yapmışlar uçmuş. Neticede hristiyan bi mimar, Rum asıllı bi mimar bunu dutturabilmah için Allah'a yalvarıyo. Gece rüyasında gızıyınan oğlunun gurban edilip onnarın ganından iki dene gannı daşın köprüye gonulmasını ve bölece köprünün gurulmuş olacağını görüyo.

Bu rüya üzerine adamcağız gızıyınan oğlunu gurban ediyo. Onnarın gannarından yoğrulan daşları köprünün böyük kemerine yerleşdiriyo. Şindi köprüde gannı iki daşa görülmekdedir. Bu daşların adına gandaşı denilmahdadır.

Neticede köprünün böyük gözü dutuyo. Sona hükümdar dönerken bahıyo, köprü çoh gözel olmuş. Mimarları çağırdıyor:

- Çoh gısa sürede çoh gözel köprü yapmışsınız, diyo.

Mimar da:

- Sayenizde padişahım, diyo.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Öyle diyence padişah sinirleniyo. Nasıl olur da siz benim sayemde yaparsınız, bu yapılan eserler Allah'ın sayesinde yapılmıştır. Ben sizin köprünüzden geçmem. Gine esgi sığ yerden geçip gidiyo.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Tavalı Kaya Efsanesi (2)

Karakeçili'den Kaman'a giderken, yolun sol tarafında beşinci kilometrede bulunan düz bir kaya var. O kayanın tam karşısında tavaya benzer bir resim var. Bu resim oyma bir resimdir. Bunun halk arasında şöyle bir efsanesi vardır:

Zamanında tava şeklinde oyulmuş kayanın altında definenin saklandığına inanılmaktadır. Bu inanç şu şekilde terennüm edilmektedir:

Çıh başıma
Bah garşına
Bah garşıyın garşısına
Gır gafamı
Ye beynimi

Bu tava şeklinin üzerine oyulduğu kayaya atfen söylenmiş. Bu sırrı çözenlerin gelip defineyi götürdükleri söyleniyo. Şimdi hala o tava şekilli oyulmuş kaya, aynı şekilde durmaktadır.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Allıgelin Ocağı Efsanesi (3)

Genellikle doğum yapacak gadınların ve doğum yapacah hayvanların Allıgelin ocağına gittiği görülmektedir. Bu allıgelin ocağı efsanesi şöyledir:

Zamanında Garageçili'de bi adamın bi atı varmış. Fahat bu at doğrucağı zaman tayı ölü doğururmuş. Her seferinde tam yavrı yapacağı sırada aynı olay oluyormuş. Bi gün evin sahabının oğlu ahırda, ahır sekisinin içine yatıyo. Üzerini gapatıp bekliyo. O arada ahırın duvarı yarılıyo. Aradan allar geymiş gelin çıhıyo. Atın üzerine biniyo. Ahırda dönmeye başlıyo. Ondan sona evin sahabının oğlu Hızır çıhıp gelinin golundan yahalıyo. Atdan indiriyo. Onu Garageçili"ye rezil edeceğini söylüyo.

Sen neden böle yapıyorsun, şöyle diye sıhışdırıyo.

Allıgelin yalvarıyo:

- Ne olur beni gün yüzüne çıharma. Benim bir su tasım var, onu sana veriyim. Ganıyın garışdığı ve buraya gelip gidenlerin heç birisine kötülüğüm tohunmaz. Sizin elinizingarışdığı yerde çocuh düşümü olmaz.

O tası veriyo, yine ahırın duvarı yarılıyo ve duvardan geçip gayboluyo.

Onnan sona çocuğunu düşüren gadınnar, yavrusunu bırahan hayvan sahapları, o ocağa gelerek bu dertlerden gurtulduğu görülür.

Allıgelin'in hedaye etdiği tasın hala durmakta olduğu söylenmektedir.

e - Menkabe

Övünülecek, güzel iş ve hareket denilmektedir. Dokuzuncu yüzyıldan sonra derlenmeye başlamış Hz. Muhammed, ashabı ve islam kahramanlarının güzel hal ve davranışlarını anlatan nesir ürünleridir.[121]

Bir başka anlamıyla tasavvufta sufilerin gösterdikleri kerametleri nakleden küçük hikâyelerdir.

Menkabelerin bir takım özelliklerini şu şekilde belirlememiz mümkündür. Menkabelerin olağanüstü olaylara dayanmaları, başlangıç ferdi, ferdler gerçek, zaman ve mekanlarının belli olmaları, mukaddes olmaları, kısa, sade ve süsten uzak olmaları ve sırf bir tabiat olaylarını izah için ortaya çıkmaları onlara orjinallik vermiştir.

Menkabelerde görülen motifleri şu şekilde sınıflamamız mümkündür:

1. Ölüyü diriltme
2. Gayptan haber verme
3. Gizliyi ortaya çıkarma
4. Mevsimsiz meyva bitirme
5. Hava olaylarını değiştirme.

Bu motifler gösteriyor ki, bu işleri ancak peygamberler, evliyalar, ermişler, sufiler, Allah dostları yapar.

Karakeçili'de bunlardan anlatılanları derlemeye çalıştık.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Dede Yılmaz
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 71
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Âşıh Kerem Menkabesi (1)***

Âşıh Kerem Horasan'dan galhıyo Keşiş'in peşinde dolaşarah çeşitli başga yerlerde gonahlıyo. Hani Kerem Keşiş'in gızına âşıh ya. Zatan en nihayetinde aşg ataşından yanmış.

---

121. Fuad Köprülü, ***Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,*** Diyanet Yayınları, Ankara, 1991, s. 229.

Horasan'dan galhıp Erzurum'a geliyo. Orada Kerem çeşmesiyinen, Kerem camisi denen yer var, oraya geliyo. Çevre halh şu gelen aşığı deniyelim diyollar. Bi adamı sağ olarah tabuta yatırıyollar, sona Kerem'e diyollar ki:

- Bi cenaze var, bunun cenaze namazını gıldır.

Âşıh Kerem tabutun başına geliyo, çevresindeki insannara diyo ki:

- Bu tabutda yatana ölü olarah mı niyet ediyim, diri olarah mı?

Halh:

- Âşıh ölü olmasa tabuta gonulur mu, bu adam ölü.

Âşıh Kerem ölü niyetiyle canlı adamın cenaze namazını gılıyo. Halh gidip tabutu açıyo ki tabutta yatan adam essahdan ölmüş. O vahıt çevre halh Âşıh Kerem'in erdiğini annıyollar.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Hz. Ali'nin Uhud Cengi Menkabesi (2)

Uhud harbi olurkene Hz. Ali ufağımış. O vahıtlar harp yapılırken bi düşman bi müslüman meydana çıhar gılıcınan savaşır kim başarılı olursa o taraf yenmiş sayılır.

İşde Uhud harbinde de böle yapılmış. Hz. Ali bahmış ki müslümannar yeniliyo, hemen gılıcını çekmiş ortaya çıhmış. Gendisine garşı savaşması için çıharılan kafir asgerleri yenmiş. Ortalıh toz duman olmuş. O vahıt Hz. Ali'nin ey dövüşmesiyinen müslümannar yenmişler.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Battal Gazi Menkabesi (3)

Köprüköy'ün üst tarafında Rumlar'dan galma bi gale var. Bu galenin Battal Gazi tarafından alınışı şöle annatılmahdadır:

Esgiden bu böyük köprü Çeşnigir Köprüsü yoğumuş. Battal Gazı Gızılırmağı yüzerah geçmiş. Galenin içine gizlice girmiş ve bütün Rum asgerlerini öldürerah galeyi ele geçirmiş.

Battal Gazi'nin bu galeyi ele geçirirken sihir yapdığını da söyleyenner var.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Yatır Laz Mehmed Hoca (4)

Bizim şu Çarşı Camiinin önünde yatdığı söylenmahdadır. Bu yatırın fizik olarah öldüğüne fahat ruhen bu dünyada yaşadığına inanılmahdadır.

Bu Laz Memmed Hoca adındaki yatır, caminin halılarını hırsızlamaya gelen adamlara eziyet etdiği annatılmahdadır. Şindi hırsız camiye girmiş, halıları toplamış, sırtına almış camiden çıharkene gapı gapanmış. Halıları bırahınca gapı açılmış. Tekrar halıları alınca gapılar gapanmış. Velhasılı hırsız halıları Laz Hoca'nın sayesinde çıharamamış.

Bu durumu görennerin bu camının önünde Laz Mehmed Hoca'nın mezarı olduğuna inanmahdadırlar.

Yine cami tamir edilirken bu yatırın varlığı sezilmişdir. Efendi ben terzilik yapardım. Bi gün gece yarısına gadar dükganda çalışdım. Sona eve getmah için dışarı çıhdım. Ayışığı olduğu için her taraf rahatlıhla görülmekdeyimiş. Caminin garşısından geçerken orada daş sesi duydum. Burada cami tamirinde yatırın üsdüne daşlar yığılmışdı ya o daşları gece üstünden atdığını gördüm. Bunu bi insanın yapmadığını biliyodum. Daşlar gendi gendine yer değiştiriyo. Oruya getdim, ses kesildi. Annadım ki Laz Mehmed Hoca ermiş bir adammış.

f- Halk Tiyatrosu

Halk edebiyatımız içinde önemli yeri olan köy temsilî oyunları, daha genel anlamıyla halk tiyatrosu Türk milletinin hayatî gelişiminde dikkate değer faydalar sağlamıştır.[122]

Köy ortaoyunları, meddahlar, Karagöz ortaoyunları ve kuklalar halk tiyatrosunu oluşturan alt bölümlerdir. Bu bölümlerin tümü, Karakeçili'de tam anlamıyla yok diyebiliriz. Fakat az da olsa Köy Ortaoyunları ve Karagöz taklitleri gözlem ve araştırmamız sonucunda var olduklarını ortaya çıkardığımızı söyleyebiliriz.

Düğünlerde oynanan köy ortaoyunları; hem eğlendirici hem de gelenekleri görenekleri ve âdetleri yaşatıcı bir rol oynamaktadır.

Bunun yanında yetenekli iki kaynak kişinin sunmuş oldukları Karagöz Oyunu dikkate şayan bir durumdur. İlkokul dışında hiçbir eğitim görmemiş bu kaynak kişilerin sahneledikleri bu Karagöz Oyunu irticali bir oyundur.

Halk edebiyatının incelediği türlerden biri de halk tiyatrolarıdır. Çünkü halk tiyatrolarını teşekkül ettiren en önemli kaynak halktır. Bunlar isimsiz kahramanlardır. Yani bir oyun sergileneceği zaman bu oyunu şu kişi yapar diye kaide yoktur. Karakeçili'de bilinen, oynanan köy ortaoyunlarını hemen herkes yapmaktadır.

Bu oyunlarda Karakeçililer'in yaşantısı görülmektedir. Onların hayatlarındaki yapmış oldukları işler değişik kılıflar altında oyun olarak canlandırıldığı gibi, düğünlerde ceza vermek maksadıyla da bu oyunların oluştuğu müşahade edilmektedir.

Derlediğimiz Karagöz Oyununun irticalen ortaya konulduğunu söylemiştik. Bu oyunda güldürü unsurunun varlığı görülmektedir. Yetenekli kaynak kişilerimiz irticalen oyunlar meydana getirip insanları neşelendirme, güldürme yeteneklerini göstermektedirler. Günlük hayatla ilgili bir sahne oyuna konu olmuştur.

Görülen o ki, eğer halkımız üzerinde çalışmalar yapılsa yetenekli insanlarımız tanınmış olacaktır.

Taklidî esas alarak hazırlıksız, irticalî olaylar sergilemektedir. Tüm halk tiyatrosu ürünlerinde gerçeğe dayanmayan kişileştirme vardır. Bu oyunlarda harekete az yer verilmektedir. Konular basittir. Zıt olmayan, karışık olmayan ve

122. Şükrü Elçin, ***Anadolu Köy Orta Oyunları (Köy Tiyatrosu)***, Ankara, 1971.

çoğu kez birbirine benzeyen maceralar ele alınır. Bunun yanında bu seyirlik oyunlarda aşırı derecede bir kostüm, dekor kaygısı yoktur. Bu oyunlarda rasgele günlük kıyafetlerin kullanıldığı görülmektedir.

Bu oyunlar toplumun belli kültür seviyelerine ve çağın şartlarına bağlıdır. Oyunlar genellikle söz sanatlarına dayanmaktadırlar. Bilindiği gibi halk edebiyatı ürünlerinde harekketten çok söz sanatına önem verilmektedir.

Modern çağın getirdiği çeşitli yeni türler ve akımlar bu ürünlerin diğer folklor ürünleri gibi ortadan kalkmaya yüz tutmuştur.

Günümüzde köy tiyatrosu ürünlerinin dışında geleneksel Türk tiyatrosu ürünlerine pek az rastlanmaktadır. Meddah, hokkabazlık, kukla ve Karagöz gibi oyunlara pek az rastlanmaktadır. Yukarıda dediğimiz gibi Karakeçili'de Köy tiyatrosu (Köy Ortaoyunu) ve Karagöz oyunu bir iki örnekle yaşamaktadır.

Köy Seyirlik Oyunları:

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Veysel Aydemir
Öğrenim Durumu: Eğitim Yüksekokulu
Yaşı: 35
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Göllük Seyirlik Oyunu (1)***

Genellikle düğünlerde oynanmahdadır. Düğünde suçlu görülen "zongur" cezalandırmah amacıyla o düğün ortamında oluşdourulan halh mahgemesine sevk edilir. Davalı taraf göle atılmazsa "yolunu" zongurun çekeceği söylenir. Eğer cezalanan zongur göle atılırsa, o zaman davacı taraf yolunu öder. Eğer zongur göle atılmah istemezse o vahıt belli bi ceza garşılığında kurtulması öngörülürür.

Bu yollar; bi sandıh lohum, gençler için çerez, davulcu bahşışı, hindi, kuzu gibi yiyecek ve eğlencelerden oluşmaktadır.

Göllük oyununda cezalı "zongur" eşşeğe ters bindirilerek düğün evinin etrafında tur atdırılır ve göle yatırılır. Bu oyunların hepsi davul zurna eşliğinde olmahdadır.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mehmet Aydemir
Öğrenim Durumu: Eğitim Yüksekokulu
Yaşı: 34
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Yüzük Oyunu (2)***

Bu oyun gışın oynanmahdadır. Aynı zamanda düğünlerin de vazgeçilmez oyunudur. Bu oyun oynanırken oyuncu sayısı azdır. Daha çoh seyirci vardır.

Oyun iki grup arasında geçmekdedir. Oyunda kullanılan malzemeler; mendil, çorap, takge, eldiven ve şapga gibi malzemelerdir. Oyunda bu melzemelerin genel adı "deve"dir. Bu "deve" denen eşyaların altına sahlamah için bir tane yüzük kullanılır. Bazen yüzük yerine demir para da gullanılır.

İlk başlayacah olan grubu seçmah için şu tekerleme söylenir:

O o o
Gara do
Kim osurdu?
Bit osurdu
Pam didi
Pıs didi
Yorganı aldı
Yola düşdü
Gara delik
Böyük gıza
Cos didi

Eğer tekerleme söylenmezse yazı-tura veya dolu boş gibi grup belirleme yöntemi gullanılır.

Oyunda yüzüğü sahlayacah grup içinden yüzüğü kimin sahlıyacağını belirler. O oyuncu ortada serili olan "deve"lerin altına yüzüğü sahlar. Diğer grup yüzüğü bulmah için güman dutallar. Herkes gümenini söler, en çoh tahmin edilen deve galdırılır. Birinci devenin galdırılmasında yüzük bulunursa el değişdirilir. Eğer bulunmazsa bundan sona galdırmalarda yüzüğü bulmamah puan kazandırır, karşı tarafa üç dene galana gadar bulamazlarsa el değişdirir. Bu arada otuza, gırha, elliye, altmışa, dohsana, yüze ulaşıldığında,

bu puanı alan taraf garşı tarafa mani söyler. Böylece garşı tarafın morali bozulmaya çalışılır. 101 puana ulaşan taraf oyunu gazanır. Ortuya iki tarafın goyduğu fındıh, fısdıh, lohum gibi çerezlerin sahabı olur.

Yüzük Manileri[123]

Hin otuzu hin otuzu
Besledin mi goca otuzu
Develim düz develim
Belledin mi goca otuzu

Adana'dan aldım pekmez
Gapdan gaba godum almaz
Hizalım nenni nenni de canım
..... gılll .....gahmaz.

Karagöz Oyunu:

Kaynak Kişilerin:

Adı Soyadı: İlyas Aydemir (Karagöz) Gürsel Doğan (Hacivad)
Yaşları: 36-34.
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***İrticalen Karagöz Oyunu (3)***

Hacivad: O, Hacı Cavcav, açdın perdeyi eyledin viran. Gideyim bacanağa habar vereyim heman. Yav bacanah sen ne otursun.

Karagöz: Allah senin müstahını versin e mi, Ödümü gopardın birden.

Hacivad: Yav bacanah sen böle şiylerden pek gorhmazdın niye cızdırdın?

Karagöz: Arhadaş her ne olduyusa benim başıma tebelleş olannardan oldu.

Hacivad: Yav Garagöz'üm sen böle bohdan işlere pek girmezdin. sana ne oldu?

Karagöz: Hey müstahını galdırsın valla seni tepelerim ha.

---

123. İsmail Doğan (Yaş: 55)

Hacivad: Yav sakin ol, Garagöz'üm beni seni gızdıracah bi şiy yapmadım.

Garagöz: Al sana bi tohat lan eşşolu eşek. Garşı mı geldin bana?

Hacivad: Yav Garagöz'üm lafını bil gonuş başga yerleri sil gonuş.

Karagöz: Gafam atıncah sana bi ton zopa vururum. Al sana deyus oğlu deyus.

Hacivad: Ben geldiğimde sen tepesi gurumuş hıyar gibi oturuyordun. Ne biliyim sana ne oldu?

Karagöz: Hay müstahını galdırsın yinice bi laf söledin. Gel bahım yanıma öpeyim seni.

Hacivad: Yav Garagöz'üm anlatamıyom heralda, nolacah senin bu halin?

Karagöz: Valla varıp baldızına habar verecam. Nolacağını o sana söyliyecah.

Hacivad: Aman yâr bana bir eğlence meded, aman yar bana bir eğlence. Yav Garagöz'üm ben böyüyünce şarhıcı olmah isdiyom.

Karagöz: Gel hele hanım gel, Senin inişden denen deyus ne halt idecah.

Karagöz'ün Hanımı: Kim o, kim o?

Karagöz: Valla kim olduğun ben de annıyamadım.

Karagöz'ün Hanımı: Allah müstahını galdırsın.

Hacivad: Yav baldızım bacanağımın yidiği nane boyunu aşdı. Ne olacah bu?

Karagöz'ün Hanımı: O bana da gonuşur, terbiyesiz.

Hacivad: Yav baldız Garagöz'ü belediyeye habar virsek de vurdursah mı?

Karagöz'ün Hanımı: Orda guduz aşısı yapıyollarmış.

Hacivad: Yav Garagöz'üm gel sen beni dost dinne. Sana bi guduz aşısı yapdırayım.

Karagöz: Pazarda turşu mu satılıyo?

Hacivad: Yav Garagöz'üm annatamadım sana galiba, viriyim sana bi içim tütün ayağın gaysın şuruya gelsin bi yerin.

Karagöz: Ne gadar münasebetsiz adam. Tepeliyecağım şindi seni.

Hacivad: Yav Garagöz'üm bi çifde telli vursan da oynasam diyom.

Karagöz: Allah Allah ne gadar gözel olurdu canım ne gadar gözel olurdu. Buyursunlar efendim.

Hacivad: De söyle Garagöz'üm ayıp olur şurda baldızımın yanındasın. söylesin mi baldız?

Karagöz'ün Hanımı: Sölesin, sölesin.

Karagöz: Hay müstahını galdırsın hanım senin de.

Hacivad: Söyle bahalım ya Hacı cavcav.

Karagöz: Valla şindi ahlıma heç şarhı türkü gelmiyo sen sölesene.

Hacivad: Yâr bana bir eğlence meded, aman bana bi eğlence meded aman aman. Yav Garagöz'üm sen türkü bilmiyosan anır bari.

Karagöz: Ulan bizim anıracah neyimiz eksik eşekden.

Hacivad: Hahlısınız sizi daima öyle görüyorum. Yav Garagöz'üm nasıl olacah senin bu halin senin gidişatın hoş değil.

Karagöz: Allah müstahını versin, tepelerim şindi seni.

Hacivad: Yav gendine gel Garagöz'üm guduracan mı yoğusa?

Karagöz: Gız hanım bu inişden ne diyo böle.

Karagöz'ün Hanımı: Valla şindi onu da seni de döverim. Sabaddan beri beni rahatsız ediyosunuz.

Karagöz: Allah müstahını galdırsın, sen de ondan yanasın.

Hacivad: Yav Garagöz'üm seni bi türlü annamıyom. Arha ayağıyınan gulanı gaşıyon.

Karagöz: Allah müstahını galdırsın eşşek olduh, bu sefer de köpek mi olah?

Hacivad: Esdafurullah Hacı Cavcav. Ben sana öle dimek isdemedim.

Karagöz: Ne demek isdedin?

Hacivad: Yayınımıza ara verip, çay alsah diyom.

Karagöz: Çoh gözel olur derim.

C -Halk Edebiyatı Nazım Türleri

"Türk Halk Edebiyatı'nda nazım, anonim ve ferdi olmak üzere iki kolda toplanabilir. Anonim olanlar başlangıçta bir kişi tarafından söylenmiş veya yazıya geçirilmiş, cemiyetin ortak duygu, düşünce ve terbiye ve tefekkürünü aksettiren kollektif mahsüllerdir. Bunlar, sözlü gelenekte yaşadıkları zamana ve muhite göre değişikliklere uğradıkları için sanat seviyesine ulaşamamışlardır. Ancak bu eserlerin bazılarının ferdi eserlerden keyfiyet bakımından üstün oldukları söylenebilir."[124]

"Nazım eserlerinde umumiyetle ananenin getirdiği tekniğe bağlı olarak halkın anlayacağı, tabii, sade bir dille yeni inanç, fikir ve ülküleri beşerî temlerle birlikte işlemişlerdir."[125]

Türk milletinin fikir hayatı ile olduğu kadar, onun sanat ve musiki duygusu ile de yakından ilgili bulunan Türk halk şiiri, başlangıcından bugüne kadar, şüphesiz bir çok gelişim merhalesi geçirmiştir.[126] Bu gelişim sırasında Türk milletinin kendi içindeki oluşumları gözönünde bulundurmakla birlikte, onun temasta bulunduğu diğer kültür çevrelerinin de bir katkısının olduğunu düşünebiliriz.

Manevî varlıklar içinde, milletlerin en asil hazinelerini içine alan ve malzemesinin kendine aitliğinde hiçbir tereddüde yer bulunmayan faaliyet sahalarından edebiyat sahası teşkil eder. Dilden başka, duygu ve ahenk dalgaları ile de bağlı olanı şiirdir.[127]

İslâmiyet'in kabülünden önceki kültür Mani ve Burkan kültür çevresidir. Aprinçur Tigin, Kül Tarkan, Sıngku Şeli, Tutung, Ki-ki, Pratyaya-Şiri, Asıp Tutung, Çısuya Tutung, Kalım Keysi gibi şairler yanında İslâmiyet döneminde Yusuf Has Hacib, Yüknekli Edip Ahmet ve Ahmet Yesevî'nin milli vezin ve şekillerle söylenmiş mahsüllere bakarak bir çok sanatkârın yetiştiğini müşahade etmiş oluruz.

Ahmet Yesevi'nin tasavvufî düşüncesi, Türk milletinin manevî imarının alt yapısını oluşturmuştur. Bundan sonra gelen Mevlânâ, Yunus Emre, iki büyük şahsiyet bu alt yapının üzerine sanat âbidelerini ve manevî değerlerini

---

124. Şükrü Elçin, ***Halk Edebiyatına Giriş,*** Ankara, 1995, s. 7.
125. Şükrü Elçin, ***a.g.e.,*** s. 8.
126. R. Rahmeti Arat, ***Eski Türk Şiiri,*** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991, s. IX.
127. R. Rahmeti Arat, ***a.g.e.,*** s. IX.

yerleştirdiler. Bunların yanında Hacı Bektaş Velî'nin kurmuş olduğu ekol, 20. yüzyıla kadar devam etmiştir.

Medenî yerlerde yani şehir hayatında Bektaşî, köylerde Alevî ve Kızılbaş şairleri olarak bulunan bu sanatkârlar, söyledikleri veya yazdıkları nefes, medhiye, devriye, güzelleme, taşlama, şathiye ve muamma gibi şiirleri ile zarif, alaycı, ve çoğu zaman şüpheci bir fikir ve manzara içinde milyonlarca Türk milletinin kalbini feth etmiştir. Bu durum saz şiiri veya "Âşık Edebiyatı" adı verilen şiirin tam hüviyeti ile ortaya çıkmasına sebep olmuştur. 15. yüzyılın ortalarına kadar ozan olarak çağrılan bu şairlere bundan sonra âşık denilmiştir.[128]

16. yüzyılda Karacaoğlan, Kerem Dede, Kul Mehmed, Öksüz Ali, Hayalî, Bahşî, Armutlu, Çırpanlı, Kul Çulha, Koroğlu ve Köroğlu gibi bazı halk şairlerinin tanınması şiirleri ile olmuştur.[129]

Destan, türkü, koşma, varsağı, koçaklama, ağıt vb. şiir tür ve şekillerde eser veren bir çoğu asker ocağından yetişme bu âşıkların saz şiirinde bir hazırlık devri oluşturduklarını söyleyebiliriz.

Şiirlerinin kalitesi itibariyle Türk saz şiirinin altın devrini 17. yüzyılda yetişen şairler oluşturmuşlardır.

Şöhreti çok yaygın olan ikinci Karacaoğlan gibi üç beş âşık müstesna divan şiirinin, dil, zevk ve estetiğinden bir takım unsurlar almışlardır. Âşık Ömer, Gevherî, Katî, Kayıkçı Kul Mustafa belli başlı şahsiyetlerdir.

18. yüzyılda istenilen gelişimi gösteremeyen saz şiiri Kaba Sakal Mehmed, Levni, Kıymeti, Nuri gibi âşıklar yetişmiştir.

19. yüzyılda âşıkların bir kısmı saz çalmadığı için bunlara "kalem şuarası" denilmiştir. Bu dönemde şiirlerin sanat değeri yönünden kaliteli olduğu görülmektedir. Bu dönemde divan edebiyatının etkisi görülmektedir. Bayburtlu Zihni, Dertli, Seyrani, Tokatlı Nuri, Erzurumlu Emrah, Dadaloğlu, Sümmani, gibi şairlerin varlığı görülmektedir.

20. yüzyılda Âşık Veysel'in ortaya koyduğu halk şiiri küçümsenmeyecek ölçüdedir.

Türk halk şairlerinin ortaya koymuş olduğu şiirler Türk milletinin kültür hazineleridir. Bu hazinelerin kaynaklarının bol bulunduğu Türk aşiretlerinden

128. Amil Çelebioğlu, ***Kanuni Sultan Süleyman Devri Türk Edebiyatı,*** MEB. Yayınları, İstanbul, 1994, s. 16.

129. Fuad Köprülü, ***Edebiyat Araştırmaları,*** C. I., İstanbul, 1989, s. 144.

biri de Karakeçili aşiretidir. Karakeçili'de yetişen ve adı duyulmayan halk âşıklarının şiirlerini ve anonim türler hakkında örnekler aşağıda verilecektir.

Bu nazım türleri Türk milletinin, Anadolu halkının gönül pınarından damla damla akan gülsuyu damlalarıdır. Bu damlalarda burcu burcu Türk milleti misk gibi Anadolu halkı kokmaktadır, bu milletin sesi duyulmaktadır.

Bazılarında bir üzüntü, bazılarında sevinç, özlem, hasret, sevgi, bazılarında da kulağa hoş gelen, insanı okşayan bir seda bulunur. Halkın dilinden çıkan o güzelim ses, insanımızın hayatıdır, geleneğidir, göreneğidir, sevincidir, üzüntüsüdür. Kısaca Türk milletidir.

İşte Karakeçili Türkleri'nin o güzelim söyleyişlerinde yörüklerin saflığını, berraklığını bulmaktayız.

a - Ağıtlar

Karakeçili'deki ağıtları dinlediğimiz zaman, yörüklerin samimi bir üzüntü içinde olduğunu mülahaza ederiz. Onların gönlündeki saflık ve dilindeki sadelik bu samimiliği ortaya çıkarmaktadır. Eski Türk mersiyelerinde, ağıtlarında görülen özellikler, Karakeçili yörüklerinde de görülmektedir.

Yörüklerde bilhassa Karakeçili yörüklerinde Afşarlar'da olduğu gibi "ağıtçı kadınlar"a rastlamak çok zor. Karakeçili yörük kadınları kendi acılarını kendileri dile getirip ağıtlarını oluştururlar. Bu sonuca gözlemlerimiz sonunda varmış bulunmaktayız.

Kardeşi ölen bacı, oğlu ölen ana, nişanlısı ölen gelin, kocası ölen kadın bu üzüntüyü yaşayarak ağıtlar söylemiş, onun bu üzüntüsünün derecesini ağıtlarından anlıyoruz.

Karakeçili'de söylenen ağıtlar, daha çok ölen kişinin iyilikleri, yiğitlikleri söylenerek meydana gelmektedir. Ölen kişilerin elbiseleri ele alınarak söylenmektedir.

Karakeçili ağıtlarının oluşumunu sağlayan ölümler, olağan ölümler değildir. Trafik kazası, katillik, dağdan taşdan düşme, ince hastalıktan ölme ve Kızılırmak nehrine düşüp boğulma türü ölümler sonucunda ağıtlar oluşmaktadır. Bir de ölen kişinin genç olması, ağıtların daha da artmasına sebep olur. Askerden ölüm haberi gelen genç için daha çok nişanlısı ağıt söyler. Yalnız askerde ölenin şehit olduğu düşünülerek fazla ağlamanın iyi olmadığı söylenilmektedir.

"Binboğa dağlarındaki Türkmen aşiretlerinde ağıtçı, ölünün ortaya konulmuş çamaşırlarını birer birer eline alarak ağıdını terennüm eder ve çevresine toplanmış kadınların ağlamasını temin eder."[130] Çamaşırların ortaya konularak ağıt söylenme hareketinin Karakeçili yörüklerinde de yaygın olduğu görülmektedir.

Karakeçili yörüklerinin ölüm karşısında duydukları korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını ve talihsizliklerini, düzenli düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden şiirlere ağıt adını vermemiz uygun olur. Ağıt söyleyen için "ağıtçı" veya "ağıt yakıcı" deyiminin kullanıldığına şahid olmaktayız.

---

130. Şükrü Elçin, ***Halk Edebiyatına Giriş,*** Ankara, 1993, s. 291.

Bu açıklamalardan anlaşıldığı kadarıyla ağıt bir toplumun duygusunu, düşüncesini, üzüntüsünü anlatan bir şiir türüdür.

Halk Edebiyatında Karakeçili Ağıtları

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Hüsne Aktaş
Öğrenim Durumu: Okuma Yazma bilmiyor
Yaşı: 49
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Nöreddin'e Ağıt (1)***

Bana deller Nöreddin'in garısı
Dengine düşdü de pulluh sarısı
Gurban olam Erzincan'ın valisi
Orta boylu Nöreddin'i neyledin?

Garageçili'nin de hacısıyınan hocası
Arhama düşerdi genci gocası
Dizime yatırsam gerdah gecesi
Yiğit olan yarini bırahır mıydı?

Demediniz gomşularım suçumu
Gardaşlarım yüklediler göçümü
Babamın evine vardığım gece
Ben ağlarım anam çeker için

Meşeler göğermiş varsın göğersin
Söylen ahılsıza durmasın gelsin
Vermeyin kötüye çatlasın ölsün
Yiğit olan sevdığını verir mi?

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Vahide Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma Yazma Bilmiyor
Yaşı: 50
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: Kardeş'e Ağıt (2)

Acer bağı goruğuken yoldular
Babamoğlu yollarına durdular
Elin bağlı bir derede buldular
Önüme gel tek gardaşım önüme

Öğütdüğü undan yemedi ekmek
Düşman elinden çoh çekdi zahmet
Dosdu yoğudu bulamadı rahmet
Önüme gel tek gardaşım önüme

Sarı gız giyinmiş sarı yemeni
Neredeyse babamoğlu gümani
Zalım düşman bıçağınan vurunca
Çoh mu yoldun tek gardaşım çimeni.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Dede Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Osman'a Ağıt (3)***

Yatıvermiş Gargalı'nın bayıra
Atıvermiş gollarını çayıra

Biz kimik de Mevlam bizi gayıra
Teslim ola gideyidin Osman'ım

Gurban olsun harmanıyın guşuna
İki martin atdı da getdi boşuna
Alıverdim mezerini garşıma
Galh gardaşım harmanına gidelim

Gargalı harmanı da bir böyük harman
Atları görünce galmadı derman
Devletten yazılmış vur emri ferman
Galh gardaşım harmanına gidelim

Yeğin olurdu Gargalı'nın elması
Yel esdikçe yer ediyo delmesi
Ne zorumuş goç yiğidin ölmesi
Galh gardaşım harmanına gidelim

Süpürdüğün harmanda yare mi galdı
Dohuma şalvarın ganınan doldu
Zalım atlılar da heybetli geldi
Galh gardaşım harmanına gidelim

Osman'ım da ince gayış guşanır
Üç dane martin de ona boşanır
Ceylan gibi Gargalı'ya döşenir
Galh gardaşım harmanına gidelim

Gargalı'yınan Gumluca'nın arası
Arasına kör dumanlar durası
Gama mıdır bıçah mıdır yarası?
Galh gardaşım harmanına gidelim

Gargalı çeşmesi de böyük bir çeşme
Ağlayıp anam da derdimi deşme

Dört yanım çevirdi on yedi düşman
Gaval seslim, Türk gözeli Osman'ım

Yatıvermiş Gargalı'nın bayıra
Atıvermiş gulaçgarın çayıra
Biz kimik de mevlam bizi gayıra
Galh Osman'ım evimize gidelim

Siyir galesi de dirler siyir edene
Ağzı datlı hatırı hoş adama
Galh Osman'ım evimize gidelim
Galh aslanım evimize gidelim

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Abdırahman'a Ağıt (4)

Abdırahman ile amcası oduna gidiyollar. Odundan gelirkene kağnı devriliyo, Abdırahman orada ölüyo. Bunun üsdüne bu ağıt söyleniyo. Bunu anası söylüyo.

Yağmır yağmayınca biter mi otlar
Ana yanmayınca yanar mı yadlar
Azirail gelmiş de kişniyor atlar
Odun dursun arabayı goş da gel

Arabıya bindi de çayı geçmedi
Canlar pek datlı da suyu içmedi
Onun emmisi de alıp gaçmadı
Odun dursun arabayı goş da gel

Benim sarı Mulla'm da "Söğüd'ün" guşu
Mulla'yınan Ahmed onun yoldaşı
Acaba ağladı mı Musa gardaşı
Odun dursun arabayı goş da gel.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Adem Karaköse
Öğrenim Durumu: Lise mezunu
Yaşı: 20
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Gızılırmağa Giden Çocuğa Ağıt (5)***

Ferhat'ı da dağı daşı deliyor
Bir guzu da daş dibinde meliyor
Gomşularda bulamamış geliyor
Yitirdim yavrumu sel kenarında

Dağlara saldırdım seyikler gibi
Melerim yavruma geyikler gibi
Ne deresin goydum ne daş dibi
Yitirdim yavrumu sel kenarında

Asger değil ki de mekdup yazayım
Ölmedi ki de mezarını gazayım
Dağlar seni oymuh oymuh gezeyim
Yitirdim yavrumu sel kenarında

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Dede Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Hacı'nın Yanması Üzerine Söylenen Ağıt (6)***

Birisi Berat da birisi Hacı
Ne aman yandı da burnumun ucu

Aman yaradanım sen bana acı
Hangi dertden ölecağım bilmiyom

Soyhalar galası Gaman'ın yolu
Ağırıyo dizleri dutmuyo golum
Benim ile ahbab oldu bu ölüm
Yanıyo yüreğim yanıyo.

Utanmadım yine düşdüm peşine
Garışılmaz yaradanın işine
Geçen gece girdi idin düşüme
Yanıyo yüreğim yanıyo.

Yaradan beni uzağa atdı
Özedi yine de avıya gatdı
Eller guzusuyla yanyana yatdı
Issız çelenlerde galdım neyleyim?

Eledim saçgıyı goydum gözere
Yiğirmi dahiha galdı ezene
Nazar mı uğradı çifde güzele
Yandım emme kül olmadım çoh şükür

Sırtımdan soydular yanıh elbise
Ne oldu yarim o anda bize
Nazar mı uğradı bu gözel yüze
Yandım emme kül olmadım çoh şükür.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Zeynep Güneş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 61
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Barek Dağı Ağıdı (7)***

Barek dağı dedikleri de gayadır gaya
Gatil olalı da varamam köye
Yılgın keklik gibi inerim suya
Aman Allah yardım eyle sen bana

Barek dağı derlerdi bir böyük moza
Üç guzum galdı da üçü de taze
On senedir gaçsam da dutulmam size
Şu idamlıh bellerimi gırıyo

Angara yolu da aman ne uzah
Bayazı örtmüş de dutan elleri
Zalım hakim azarlamış küsdürmüş
Darılmış da söylemiyor dilleri

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Fatma Akarsu
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 53
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Halid'e Ağıt (8)***

Irmağın gıyında dikili daşlar
Yaz gelince meyva verir ağaçlar
Gelin dursun da el beni daşlar
Gelinini emmin aldı gel oğlan

Aman Ali emmi beni galdırın
Usul usul arabıya bindirin
Daldan kesdiğim ağaca ahıyo ganım
Acele beni Bâlâ'ya gönderin

Oğlum Efendi de gelinin Gürcü
Daha verilmedi cefayın borcu
Ben anasıyım da Mor Gelin nesi
Gelinini almış zalım emmin

Dönder oğlan minderi dönder
Gelinini gıbleye dönder
Oğlan Deli Halid o senin uğrun
Atmış yaşındaki ananı gönder

Kabına çekilir sarılı yazma
Gelin boncuğun bağını çizme
Sana derim sana ey deli Halid
Gel evinin düzenini bozma

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Remzi'ye Ağıt (9)

Arabam mor üsdü önü gırmızı
Yüreğime düşdü bir ince sızı
Garayı bağlasın dezzemin gızı
Ağla anam gaderime yazıma

Soyha araba da nasıl gırdı dizimi
Kim böyüdecek Remzi, gızımı
Kime emanet etdin dezzemin gızını
Ağla anam gaderime yazıma

Gazın mezerimi dölekden düze
Çevrin yönümü gıbleye
Benden selam söyleyin
Sevdiğim uğrunda öldüğüm dezzemin gızına

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Zeynep Güneş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 61
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Gızılırmağa Giden Gelinin Ağıdı (10)***

Barek dağı da Küre dağına bahıyo
Arasından Gızılırmah ahıyo
Nöri güccük ciğerimi yahıyo
Nöri'yi kenara vur Gızılırmah

Biri yiyenim de biri ciğerim
Yiğenimi kenara vur Gızılırmah

Köprüye vardım oldu bir hata
Emmili dayılı bindirdik ata
Allı gelini gönderdik öte
Gelini kenara vur Gızılırmah

Gızılırmah dedikleri böyük bir nehir
Köprüye vardıh da oldu bir zehir
Köprüden geçerken köprü uçdu başıma
Gelini ver bana gatil Gızılırmah

Köprüye vardıh da oldu bir hata
Felaket geldi o an başımıza
Ezrail geldi canımızı almıya
Dostlarımı vir bana Gızılırmah

Köprüye vardıh da köprü yıhıldı
Bütün samenner suya döküldü
İçlerinden hepisi de yoh oldu
Gelinimi kenara vur Gızılırmah

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Hüsne Aktaş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 49
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Asiye'nin Nişanlısına Ağıt (11)***

Zalım araba viracda galdı
Ezrail canımı genç yaşda aldı
Nişanlım Asiye kimlere galdı?
Düğünümüz maşere galdı Asiye'm

Olur mu Allah'ım böyle olur mu?
Gına gicesinde damad ölür mü?

Getirin nişanlımı ben de göreyim
Ganlı gömleğine yüzüm süreyim
Damatsız eve nasıl gelin olayım
Düğünümüz maşere galdı Asiye'm

Olur mu Allah'ım böyle olur mu?
Gına gicesinde damad ölür mü?

Gınalı parmahlar gelinler gızlar
Dağme dohtor dağme yaram çoh sızlar
Nişannımı gardaşıma alsınnar
Düğünümüz maşere galdı Asiye'm

Olur mu Allah'ım böyle olur mu?
Gına gicesinde damad ölür mü?

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Selahaddin Albayrak
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 71
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Şaban'a Ağıt (12)***

Dedesi, trafik gazasında ölen torunu için söyledi:

Mevla'dan ne gelirse de alışdın
Gara toprahlara guzum garışdın
Üşüdün de gaderinen barışdın
Yanıyorum Yaredenim guzuma

Şaban'ın da üç dene de bacısı
İçlerinden çıhmıyo da acısı
Şaban'ım da Celal'imin guzusu
Yanıyorum Yaredenim guzuma

Gece gündüz Şaban'ıma ağladım
İçerime gara dertler bağladım
Deli Gadir'inen gönlüm ağledim
Yanıyorum Yaredenim guzuma

Buralarda bir iş geldi başıma
Dede oğlun da girdiyidi düşüme
Goyun guzusunu almış döşüne
Goyun gadar güdemedim guzumu.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlit Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul 3'den mezun
Yaşı: 60
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Traktörün Altında Kalıp Ölen Kişiye Ağıt (13)***

Devrildi üsdüme ahıyor yağı
Soyha galaydı da oy tarlası bağı
Yaşım yiğirmibeş de yiğitlik çağı
Guzulara acımadan Ferguson

Böyük oğlum duymuş geldi yanıma
Devrilince çökdü benim dalıma
Acımadın zalım motur canıma
Guzulara acımadın Ferguson

Zabahleyin gahdım ben de yoluma
Maer beni götürürmüş ölüme
Nasıl gahretmeyim de ganlı zalıma
Guzulara acımadın Ferguson

Savcı hakim duymuş kişfe geldiler
Cenazemi tahsiyinen savdılar
Üzerimden elbisemi soydular
Guzulara acımadın Ferguson

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Suna Ergin
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 54
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Kadının Kocasına Ağıdı (14)***

Hasdanenin önü ufacıh dikme
El vurup yarim de yaprağın dökme
Şöhret çekerkene boynunu bükme
Bu günler gelir geçer aslanım

Hasdanenin içi mermer döşeli
Tohdurlar geliyo eli şişeli
Yedi ay oldu ben buraya düşeli
Ah anam sen heç yanıma gelmedin

Hasdaneye vardım aldıramadım
Yarimin göynünü gandıramadım
Soyha ganser aldı durduramadım
Ben giderim aslanım köyümüze

Ziytin yağıyınan da pilav bişirdim
Gözlerimden ganlı yaşı düşürdüm
Yarim gideli de işi şaşırdım
Dön nazlı yarim sılaya doğru

Mekdup yazdım acele
Ohu yarim hicele
Mekdup benim aynım değer
Al goynuna gicele

Sırtıma giymedim allı fusdanı
Yarime varalı etdim desdanı
Bi daha ekmem de Saz'a bosdanı
Fahir gözüne de bahar oturur.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Vahide Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 50
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Hacı Bey'e Ağıt (15)***

Hacı Bey'im yat dizime
Uyan uyan bah gözüme
Niye uydun el sözüne
Uyan Hacı Bey'im uyan

Gırat gelir yelep yelep
Boğazında urgan gelep
Niddin benim nazlı yarı
Yıhılası ganlı devlet

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlit Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul 3'den mezun
Yaşı: 60
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Güllü'ye Ağıt (16)***

Sevdiğimiz bağında erken açar çiçeği çiçeği
Güllü'yü sorarsan da köyün göçeği göçeği
Bismillah dedim de çaldım bıçağı bıçağı
Zalım bıçah nazlı yâri doğradı doğradı

Baba beni yelliyenler yelledi yelledi
Kesme deyi de Güllü'm söyledi söyledi
Bismillah dedim de çaldım bıçağı bıçağı
Zalım bıçah nazlı yârı doğradı doğradı

Aman buralarda boran gibi gış gibi gış gibi
Çıhsam mezerine de ötsem guş gibi guş gibi
Nazlı yârimde uyanır mı sesime oy sesime
Zalım bıçah nazlı yârı doğradı doğradı

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Zeynep Güneş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 61
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Kadının Kocasına Ağıdı (17)***

Yenice dağdı de şu anlım yâra
Oğlan gardaşına çoh verdin para
Ara Sefaddin'im günümü ara
Günlerim eline geçmez bir daha

Şu dağın başında bir guzu meler
Guzunun sesi ciğerim deler
Ana, guzuları çizer de beler
Günlerim eline geçmez bir daha

İrili ufahlı galenen daşın
Gözümden ahıddım ganınan yaşın
Bana bahmıyo da olan gardaşın
Uzah yollarına gurban olurum

Dumanlı dumanlı dağların başı
Ekmağıma gatıh gözümün yaşı
Bana bahmıyo da olan gardaşın
Uzah yollarına gurban olurum

Günüz düşümde de gece hayalım
Olan senin günlerini sayarım
Bilmiyosan ben de senin ananım
Ünüme gel güccük guzum ünüme

Çifde yanar evimin ışığı
Daha salladığım yetim beşiği
Halil'im de gözel çalar ıslığı
Günlerim eline geçmez bir daha

Havalı da deli gönül havalı
Halil'im de gözel çalar gavalı
Benim de varıdı sürü davarım
Nazlı yârim ben yarama yanarım

Birisini sölesem birisi galır
Alayını sölesem gün aşam olur
Günde İsmayıl'da şu beni govar
Yetiş babamoğlu canıma yetiş

Gışlanın önünde bülbüller öter
Uzadın guzum da burnum da tüter
Mevla'nın etdiği şu bana yiter
Uzah yollarına gurban oluyum

Evimin temeli kökden söküldü
Bahıyo daşları belim büküldü
Gara kekil gara yere döküldü
Uyan aslan yarim, gurban olurum

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İlyas Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 35
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Halil İbrahim Albayrak'a Ağıt (18)***

Çehizim sandıhda basılı galdı
Gınalar ellerde yahılı galdı
Bayrağım ağaçda asılı galdı
Düğünüm mahşere galdı neyleyim?

Babam resmimi de duvara assın
Yavrım dedikce de resmime bahsın
Ilıdı suyum da getirin tasın
Düğünüm mahşere galdı neyleyim

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Vahide Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 50
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Çocuklarından Ayrılan Ananın Ağıdı (19)***

Çocukları Karakeçili'den ayrılan ananın söylediği ağıt:

Sarı'nın depeye bir de ev yapdı
Gapının önüne bir guyu gazdı
Kögül gızım nasibini İsdanbul'dan aşdı
Hasda getdin nasıl oldun he guzum?

Çelenlerden çıhıp çıhıp bahıyom
Seni balhonda geziyo sanıyom
Niyazi'yınan Serab'ı geliyo sanıyom
Hasda getdin nasıl oldun he gızım?

Gızımın tarlasına fasille ekdim
Döndüm döndüm doğruldum yollara bahdım
Esgeriye arabasın görünce
Nörü'yü içinden çıhacah sandım

Nörü oğlan uzman olmuş gidiyo
Göçü yükletdi de alıp gidiyo
İçerimde yağ galmıyo eriyo
Senden de kesdim umudu be oğlan

Nörü oğlan çavış olmuş gidiyo
Getirdi arabayı göçü yüklüyo
İçerimde yağ galmadı eriyo
Gece gündüz bebeleri isdiyom

Benim dohuz bebem varıdı
Hepisi yanımda galır sanırdım
Hepisini her bir dağ başına bırahdım
Guzularım size gurban oluyum

Caminin dibine bir ev yapdırdım
Gapının önüne bir guyu gazdım
Böyük gızım Hasibe'yi İsdanbul'a atdım
Hasda getdin nasıl oldun he gızım

Uzun olur da yayla evinin peçesi
Araba goşmamış zalım ecesi
Gurbanlar oluyum yayan hocası
İncitmeden yu benim guzumu

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Osman'a Ağıt (20)

Çoh acıdır guzusundan ayrılih
Benim nazlı yârim başına buyruh
Önü çifde gezinin sonu ayrılih
Mahşerde de oturalım dizdize

Yeşil gurbağalar öter göllerde
Gırıldı ganadım galdım çöllerde
Anasız babasız gurbet ellerde
Ya ben ağlamayım kimler ağlasın

Ağıyınan garada da yatırdım
Saya saya üç seneyi yetirdim
Eller tezkiresin almış gelirken
Ben yarimin künyasını getirdim

Aldığı cekadı duvara dahmış
İrenglİ işliğini bağrına basmış
Gartoğlan'ın gızı umudu kesmiş
Osman'ım Osman'ım gara aslanım
Al ganlar içinde yatan aslanım

Yorganlar içinde dutun salını
Benim gızım bilememiş yolunu
Ben napayım çifdeleyin gelini
Osman'ım Osman'ım gara aslanım
Al ganın içinde galan aslanım

(Aynı Kaynak kişiden Derleme)

Emine'ye Ağıt (21)

Emine'm de acı değil gayısı
Güccük Osman Emine'min dayısı
Anasında galdı derdin goyusu
Düğünüm mahşere galdı Emine'm

Emine'm de su doldurur oluhdan
Yağannısı görünmüyo belikden
Çoh gözledim yıhılası arha delikden
Düğünüm mahşere galdı Emine'm

Emine'm oturmuş çuval dohuyo
Nörü oğlan oturmuş boyun büküyo
Ahmed usta bin gaymaya satıyo
Düğünü mahşere galan Emine'm

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Eşkiya Üzerine Söylenmiş Ağıt (22)***

Barek dağı didikleri gayadır gaya
Gatil olalı da inemem köye
Yılgın keklik gibi inerim suya

Bebelerim yetim galdı sılada
Yavrılarım yetim galdı sılada

Hani benim armutlarım balğlarım
Of çekerek gurbet elde ağlarım
Gendi üzerime desdan söylerim

Bebelerim yetim galdı sılada
Yavrılarım yetim galdı sılada

Barek dağı deller mazıdır mazı
Dört dene yavrım var tazedir taze
Mezerimi gazdırın Çuhur dağına

Bebelerim yetim galdı sılada
Yavrılarım yetima galdı sılada.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Vahide Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 50
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Askerden Ölüm Haberi Gelen Gence Ağıt (23)***

Yaz damına girdim yaz damı çamır
Un damına girdim ağ bilek hamır
Ela göze bahdım bir sulu yamır
Baba nasıl aldın allı gelini
Baba nasıl aldın benim yârimi

Keten köynek geymiş yahası kirli
Şefdaliyi satdı ikili birli
Gendini sorarsan Diyarbekir'li
Baba nasıl aldın allı gelini
Baba nasıl aldın benim yarimi

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Hüsne Aktaş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 49
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Askerde Ölen Gence Söylenen Ağıt (24)***

Ayağına gara çorap yapdırdım
Saya saya üç seneyi yetirdim
Eller tezkiresin almış gelirken
Ben yârimin künyasını yitirdim

Garşıdan garşıya almalı dağlar
Almasın yidiğim suları çağlar,
Oniki yaşında bir gelin ağlar
Baba niye aldın benim yârimi

Bana diller Nöreddin'in garısı
Arhama düşerdi köyün yarısı
Gurban olam Erzincan'ın valisi
Orta boylu Nöreddin'im geldi mi?

Bilemedim gomşularım suçumu
Gardaşlarım yükletdiler göçümü
Babamın evine vardığım gece
Anam ağlar ablar çeker için

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Suna Ergin
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 54
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Kadının Kocasına Söylediği Ağıt (25)***

Başıma yazılmış gara yazılar
Tarlada böyütdüm emlek guzular
Anlıma yazılmış gara yazılar
Bir dediğimi bi daha demem

Benim canım yat dizime
Uyan uyan bah gözüme
Eller yayladan geliyo
Aslan yârim yoh içinde

Gara yazı yazıları
Ar ediyo tazıları
Eller yayladan geliyo
Nazlı yârim bazıları

Hacı Bey'im yat dizime
Uyan uyan bah gözüme
Eller yayladan geliyo
Aslan yarim yoh içinde

.....

Gözlerimi gara duman bürüdü
Müzdelif'im havlumda biridi
Yörü gözel yörü eritdin beni

Duman dutdu uşağımın içini
Dirler ki bana da suçun ne
Sevda başımdan getmedi
İki guma beni yahdı hey guzum

Gomşuların hepisi dutdu salını
Bebeler sağıkene bildi halını
Allah'ı seversen bir gızına dutdurun salını
Üreleni üreleni getdin pehlivan

Akif oğlan havludan yörüdü
Gözlerimi gara duman bürüdü
Akif'im de köyde tek biridi
Üsdüne örtdüm de gadife yorgan.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Fatma Akarsu
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 53
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Kardeşi Ölen Kadının Söylediği Ağıt (26)***

Gızılırmah dalga vurur bendine
Dayanamam anam gızı ben sene
Benzer anamın oğlu gendime
Haydi uğurlar ossun get güle güle

Bilemedim baharını yazını
Seçemedim ördağını gazını
Dövdürmem olan bir tek guzumu
Guzum ağ yazına gurban oluyum

Gapımızın önü bir ince yohuş
Gurban oluyum da bu nasıl bahış

Gel ögsüz guzum yanıma yahış
Haydi get guzum gurban oluyum

Yazılar yazılar gara yazılar
Yaz gelir göynüm guzu özüler
İnce ince yüreklerim sızılar
Haydin anam oğlu gurban oluyum

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Suna Ergin
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 54
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Yemen Ağıdı (27)***

Mızıha çalındı düğün mü sandın
Al yeşil bayrağı gelin mi sandın
Yemen'e gideni gelir mi sandın

Tez gel ağam tez gel dayanamıyom
Uyhu gaflet basmış uyanamıyom
Ağam öldüğüne inanamıyom

Goyun gelir guzusunun adı yoh
Sıralanmış küleklerin südü yoh
Ağamsız da bu yerlerin dadı yoh

Tez gel ağam tez gel dayanamıyom
Uyhu gaflet basmış uyanamıyom
Ağam öldüğüne inanamıyom

Ağamı yolladım Yemen iline
Çifde dabancalar tahmış beline
Ayrılmah olur mu taze geline

Tez gel ağam tez gel dayanamıyom
Uyhu gaflet basmış uyanamıyom
Ağam öldüğüne inanamıyom

b - Türküler

Halkın, etkilendiği çeşitli maddî ve mânevî olaylar karşısında ezgiyi önplana çıkarak ortaya koyduğu edebî türlerden biri de türküdür.

Milletler bu edebî tür vasıtasıyla en kalıcı ürünlerini ortaya koyar ve bunları nesilden nesile aktarmayı gerçekleştirirler.

Duygu yoğunluklu nağme ve armonilerden müteşekkil türkülerin kafiyeleri birbirine benzer. Mısra sayıları da birle beş arasında değişen nakaratlar alırlar, kendileri de üç veya dört mısralı dörtlüklerden meydana gelirler.

Türküler gerçek halk mahsülleridir. Türkülerde halkın duygu ve düşünceleri nazımlarla ifade edilmiştir.

"Aşk, tabiat, güzellik, gençlik, gurbet ve benzeri lirik konuları işleyen türküler, bölgelerin özelliklerine ve bestelerine, makamlarına göre isimler alırlar. Günlük olaylardan, savaşlardan, efelerden bahseden türkülerimiz de vardır. Türküler sahip oldukları şekil özlelliklerine göre iki şekilde değerlendirilir:

a) *Dörtlükler halinde yazılan türküler:* Dörder mısralık bölümlerden meydana gelen türkülerdir. Dörtlüklerin sayısı sınırlı değildir. Kafiye şeması şöyledir : abab / cccb / dddb.

b) *Nakaratlı türküler:* Üçer mısralık bölümlerden meydana gelen bu türkülerde her üç mısradan sonra tekrar edilen ve ikişer mısradan oluşan nakarat beyitleri vardır. Her üçlükten sonra bu nakarat beyitleri tekrarlanır. Kafiye şeması şöyledir: aaabb / cccbb / dddbb."[131]

Ortaya konulan nazımlara müzik eklenerek türkü ortaya çıkmıştır. Beşikten mezara kadar hayatın tüm motiflerini türküler taşımaktadır.

Türküler belge niteliği taşırlar. Çıkışları halk hikayelerinin çıkış noktalarıyla kesişir.

Türkülerin ortaya çıkmasında etken olan insanlar şunlardır:

- Saz şairleri
- Türkü yakan kadınlar
- Askerler

---

131. Osman Nuri Ekiz, ***Ansiklopedik Edebiyat Bilgileri Sözlüğü,*** Zümrüt Yayınları, İstanbul, 1984, s. 346-347.

- Ceza evlerindeki tutuklular
- Gurbete çıkanlar
- Tarlada çalışan genç kız ve kadınlar
- Çobanlar
- Tekke mensupları.[132]

Bundan anlaşılan o ki, türküler tüm halkın malıdır. Özellikle gurbette ve iş yaparken söylenmektedir.

"Türkü, en çok sekizli, onbirli, ölçülerle söylenen saz şiiridir. Çoğu anonim halk edebiyatında yer alan bu türkülerde aşk, güzellik, tabiat, gençlik ve acılı konular işlenir. Ağızlarda dolaşa dolaşa şekil değişikliğine de uğrarlar. koşma şeklinde söylenen beşli, altılı olmayan türküler de vardır."[133]

Tanımdan da anlaşıldığı gibi türküler halkın malıdır ve halkın kültürünü yansıtmaktadır. Bunlar hem anonim hem de ferdî ürünler olabilir.

Öteden beri halk edebiyatını ve halk kültürünü kıymetlendirenler, bunlarda bulunan beşerî unsurlardır. Türkülerdeki millîlik unsuru onların beşerî olmasından kaynaklanmaktadır.

Halk türkülerinde sadece fertlerin değil, milletlerin hatta bütün insanlığın sesini duymamız mümkündür.[134]

İnsanın duyduğu ızdıraplar, gurbet acıları, ayrılık sancıları türkülerle dile gelir. Bazen türkülerde ayrılığın ölümden daha acı olduğu vurgulanmaktadır.

Ölüm Allah'ın emri
Ayrılık olmasaydı

Bu türküde bu duygunun işlendiğini görebiliriz.

Halk türküleri hem şiiri, hem de müziği ilgilendirdiği için folklor ve edebiyat çalışmalarında özel bir yer tutar. Halk edebiyatı sahasında önemli bir yere sahip olan türküler, ancak müzikle söylendiğinde önem kazanmaktadır.[135] Bundan dolayı türküler üzerinde çalışırken hem halk edebiyatını bilmeye, hem de halk müziğini sevmeye ihtiyaç vardır.

---

132. Pertev Naili Boratav, ***Folklor ve Edebiyat,*** Adam Yayınları, İstanbul, 1991, C. II., s. 341.
133. Ignaz Kunoş, ***Türk Halk Edebiyatı,*** Çev. Tuncer Gülensoy, Kayseri, 1994, s. 9.
134. Pertev Naili Boratav, ***a.g.e.,*** s. 342.
135. Pertev Naili Boratav, a.g.e., s. 342.

"Türkülerin özünü musiki teşkil eder. Musikisiz güfte düşünülemez. Bununla beraber hece ve aruz vezinleri ile söylenmiş veya yazılmış türkü başlıklı bestelenmemiş şiirlere de önkler ve mecmualarda rastlanmaktadır."[136]

Halkın hayat hadiselerinde önemli yere sahip olan türküler, Karakeçili'de de önemli bir yer tutmaktadır. Yalnız Karakeçili'de yapmış olduğumuz derlemede müzik, sadece kaynak kişinin yeteneğiyle oluşmuştur. Herhangi bir müzik aleti kullanılmamıştır.

Şimdi de Karakeçili türkülerinin muhtevası hakkında kısa bir girişten sonra kaynaklardan derlediğimiz türkülere geçelim.

Karakeçili'de söylenen türküler diğer edebiyat mahsüllerinden daha yaygın olan mahsüllerdir. Türküler, umumiyetle her takaba insanın rahatlıkla anlıyabileceği sade ve tabii bir dille hece vezni ile söylenmektedir. Tabii Karakeçililer bunu söylerken aruzlu veya heceli olduğunu düşünmezler.

Karakeçili türküleri ferdîlik gösterir. Bunun yanında anonim türkülerin varlıkları da küçümsenmeyecek ölçüdedir. Türkülerde, Karakeçili yörüklerinin aşk, özlem, hasret, gurbet terennümlerini buluruz.

Toplumun hayatında önemli bir yere sahip olan türküler, insanların mutlu anlarında ve gurbet acılarını dile getirmede önemli yere sahiptir. Düğünlerde, kına gecelerinde söylenen kına türküleri gerçekten ilgiye şayandır.

Yerleşik bir hayat süren Karakeçili yörükleri, tarlada ekin biçerken, dağda çobanlık yap;arken, düğünlerde eğlenirken türküler söylemektedirler. Bu da gösteriyor ki, türküler halkla iç içe girmiş halk edebiyatı mahsülüdür.

---

136. Şükrü Elçin, ***Halk Edebiyatına Giriş,*** Ankara, 1993.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Dede Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Hacı Baba'ya YergiTürküsü (1)***

Yine sen geymişsin asdarsız ceket
Üsdüne farz olsa vermiyon zekât
Ne çekdi elinden Muharrem Şevket
Onu da guyruhsuz çıharan sensin

Aldın iki bini daha ne isden
Bunuyunan zebâniye can beslen
Üç sene çalışdı Kelle'nin Osman
Onu da guyruhsuz çıharan sensin

Doğru müslüman da su gibi ahar
Tahva yoluna dosdoğru bahar
Otuz sene hu der devinir döner
Guru hana hayvan bağlamış gibi

Gökyüzünde durur muallak taşı
Hacı Baba'm orda döker gözyaşı
Şeytan bile dutmaz duttuğun işi
Bu bizim kitapda yoh Hacı baba

Celal Bayar da öyle miydi Fukuha
Hayvana vururlar demir bıkağa
Götü açığı goyurdular sokağa
İki taraftan hava alsın deyi

Baştacı ettiğin parayı duyar
O da bu dünyadan menfaat umar
Oğlu babasıyınan iskambil oynar
Bu bizim kitapda yoh Hacı Baba

Atamanlı durur Mulla çalışır
Ahlı olsa gardaşıyınan barışır
Bir gün olur şeytanlara garışır
Şeytanın hocası Mevlid'in Mulla

Hele buna bahın Osman Dede'ye
Ağlayı ağlayı döndü kediye
Danışalım el aldığın Baba'ya
Osman Dede mürşid miydi şıh mıydı

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Keleni Türküsü (2)

Bu yıl keleniler beni oynatdı
Dipdiri buğdayı vurdu gaynatdı
Geri de beniyinen yaymayı atdı
Sehmine düşeni al da get deyi

Bu yıl keleniler beni azdırdı
Bekçi yapdı tarla tarla gezdirdi
Tüccar yapdı binlikleri bozdurdu
Ettiğin yoluna gelsin keleni

Getir Mustafa'm da örmeyi getir
Şelekle sapında harmana götür
Sürelim savuralım bangıya yatır
Ellibir yılını unutma yavrım

Vardım keleniler ekin biçiyo
Buğdayın içinden çavdar seçiyo
Öğlenleyi Saz'da bir su içiyo
Beniyinen ortah mı oldun keleni

Keleniler bana salta duruyo
Beni görünce de bıyıh buruyo
Arpa tarlan nirde diye soruyo
Yandım Allah keleninin elinden

Adım Âşıh Uzun soyadım Güneş
Yörü Muratoğlu yolunu dolaş
Başı ne yapacahsın ayağa dolaş
Toz goparan nirene yetmiyo keleni

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Karaoğlan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: Ölü (Kasetten aldık)
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Halid İçin Söylenen Türkü (3)***

Gardiyanlar der ki gönlün pareli
Bu senin sorduğun adam nereli
Evel Garageçili'ydi şindi buralı
İç gale beşinci govuşda yatar

Gardiyanlar der ki Halid'i bırah
Niye gelmiyon da yolun mu ırah
Soyha iç galede böyle pekmırah
İç gale beşinci govuşda yatar

Bahdım dönüp geliyo gara gözlü
Bizi deli ediyo Halid'in sözü

Sen goygun ağlıyon babamın gızı
Gurbet ilde merah virme Halid'e

Mapusane gapısı da ne yaman dayı
Soruyo gardiyan Halid bu neyin
Şu sifil anam da şu mâdur dayım
Ta buruya beni görmüye gelmiş

Halid'in boyu da çilpiden çıhma
Gel oğlan ananı ataşa yahma
Varınca merkeze Hayri'den gorhma
Hayri'yi izine getdi diyollar

Yaz gelsin de bacım ekelim bosdan
Haydi biz Halid'e idelim desdan
Al ganlar içinde de sarılı fisdan
Uyan gara Telli gel der Halid'in

Hezeli de deli gönül hezeli
Cevizli bağlarda dökdü gazeli
Benim gara Telli'm Gurmanç gözeli
Uyan gara Telli gel der Halid

Çağırın Dağır'ı da gelsin yanıma
Bu mal miras olmuş üsdesin alsın
Cevizli bağ da anana galsın
Anan hayrına dağıtsın bari

Gara Telli'm tarlaların çiçağı
Sorarsan aslını Gurmanç göçağı
Biledin miydi soyha bıçağı
Uyan gara Telli gel der Halid

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Hastalık Üzerine Söylenen Türkü (4)

Aman Allah ben senin adına bahdım mı
Şu dünyada niye alamadım ahdımı
Yıhdın Yâreden'im yapman tahdımı
Gayli ölecene yıhıh giderim

Soyha Angara'ya bir daha varmam
Nöri'nin orada adını sormam
Şu yalan dünyada bir daha gülmem
Gayli ölenece yıhıh giderim

Ağı gatdın avrat benim aşıma
Daha ne gelecah garip başıma
Geceleri heç gelmiyon düşüme
Ağla İsmayıl'ım gaderin böyle

Anamdan dovalı gülmüyo yüzüm
Esgi dostlara da geçmiyo sözüm
Onnarınan gonuşmaya galmadı lüzum
Ağla İsmayıl'ım gader gülmedi

Yitirdim elimden ben oldum düşman
Onnar da ettiğine oldular pişman
Aman gomşular derdimi deşmen
Ağla İsmayıl'ım gader gelmedi

İçimden hiç çıhmıyor acın
Gendim düşman oldum aza da bacım
Kimdin nikâhsız, adın Hacı utanmadan
Beniyinen uğraşır

Bacım hayatdayıken geçimini bilmezdin
Hasda olsam heç yanıma gelmezdin
Ulu bayramlarda bile sormazdın
Utanmadan müdafanı yapıyon

Benden uzun aldın aldın götürdün
Vaden yetdi gardaşını getirdin
İfadeyi bile vermeden işin bitirdin
Gader böyleyimiş kime ne deyim

Söylen gomşulara versin ifade
Geldin getdin heç bahmadın idade
İşimizi ayırt etdi o Hüda
Ağla İsmayıl'ım gaderin böyle

Esgi dostlar bütün düşman oldular
Cebahirliyinen yatah aldılar
Gonu gomşu bütün onnara güldüler
Şükret İsmayıl'ım emrine şükür

Evlenmeye yönüm dutdum ne oldu
Avrad yemin etdi belasın buldu
Anası gardaşı yanında durdu
Ağla İsmayıl'ım gaderin böyle

Dört sene bahdım gine bilmedi
Hem geçim vermedi hem de gülmedi
Çoh öğüt verdim söze gelmedi
Ağla İsmayıl'ım gaderin böyle

Ne diyim gonşular Allah'dan oldu
Utanmadan Ece yalaga geldi
Bunnarın haline millet hep güldü
Ağla İsmayıl'ım gaderin böyle

Evel düşmanıdı şimdi dost oldu
Evel azdıysa belasın buldu
Şükret İsmayıl Allah'dan oldu
Ağla İsmayıl'ım gaderin böyle

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Fatma Akarsu
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 53
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Fakirin Türküsü (5)***

Yaylaya vardım da nizam kurulur
Hahlı hahsız birbirine verilir
Ellere yayladan höşmerim gelir
Bir dürüm de bana virsen olmaz mı
Yarın ezrail sana gelmez mi

Yaylaya vardım da yoğurdu pozdu
Kime ben diyem hağ böle yazdı
Bir gader için yazıda gezdi
Yaz gelince elin olur davarlar
Benim olur yazıdaki havalar

Yaz gelince evimizi ayırır
Oğlu olan anasını gayırır
Bir tek bana yazı yaban el olur
Alayını söylesem hepsi deli olur

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Selahaddin Albayrak
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 71
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derlenen Konu: ***Fakir Adamın Aldığı Araba Üzerine Türkü (6)***

Yılbaşına peder de araba alır
Anamın göynü de davarda galır
Satar eşşağı da üç geçi alır
Fuharelik boydan aşdı pederim

Yarın millet bütün davara gider
Alacağım diyi de göynünü ider
Zalım peder bizi inekden ider
Fuharelik boydan aşdı pederim

Aldın gompürü de atlar durmadı
Arhadaşların da yardım etmedi
Peder yohluh üzerimizden getmedi
Peder araba da işin değilidi

Sel geldi de dört köşeyi bağladı
Çalağın uşağı bütün ağladı
Hasan'ın bendi de seni ağledi
Marah etme pederim bugün de geçer

Biri milledi de biri aşdı
Ekini görünce de pederim şaşdı
Emmim atınan da ardına düşdü
Bu herif deli de olacah deyi

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Muhtara Söylenen Türküler (7)

Omar dayı iki oldu adayın
Bu Zalha da Angara'da var dayın
Yenilin gine de Abalar soyun
Bunuyunan yenilmeniz geç oldu

Omar muhdar olsa köyü hep satar
Abulardan başga ona kim atar
Torun Celil'le Topal hep avhad dutar
Bu sefer Memmed'i yenelim deyi

Omar ile Topal'ın parası
Gardaşı Osman'dan açıh arası
Çıhmaz içerinden muhdar yarası
Bunuyunan yenilmeniz gaç oldu

Tahıllıh tarlayı da avuhada satdın
Hanımın başlığını içine gatdın
Sekizyüz liriya avhad'ı dutdun
Yine gazanaman heç Horan Dayı

Iraya gelir Torun bilir bacısın
Çıhmaz içerinden muhdar acısın
Çoh çalışdı sahallısı hacısın
Bunuyunan yenilmeniz gaç oldu

Çolağın Ahmet de isder ölmeyi
Oğlu Haceli de satar almayı
Torun bana çoh atacah salmayı
Gadir Mevla yardım eyle Mehmed'e

Kemal Çavış da gönül zengini
Evlendi de bulduyudu dengini
Adaylığa goyduyudu gendini
Gaçanaça işi bitdi Kemal'ın

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Dede Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Sahtekârlara Söylenen Türkü (8)***

Hani vaad etdiyidin ihram giyerken
Her işden elimi çekerim deyi
Gene kor şeytandan aldın elini
Bir fahır garısı s.....im deyi

Hacı Baba'm sahalını düzeldir
Davet eder zenginleri gözedir
Fahırlara bono yapar uzadır
Fahırın iflahını kes Hacı Baba

Atamam Gökgöz'e Gökgöz çalışır
Gice yolu sürer günüz savuşur
Bir gün olur gırhlarınan garışır
Gırhların hocası Hüseyin Dayı

Ağla Hacı Abdıllah, Geylani pirin
Ne gadar ağlasan sırf cehennem yerin
Sağ elinde sancak, hocayı görün
Bu mürşidlik böyle olmaz arhadaş

Toplanın da el alamım Aşır'a
Allah seni son nefesde şaşıra

Bir topuz da sicciğine düşüre
Gadiri golundan döndüğün üçün

Gidin sorun şıh Bekir'in halini
Alıvermiş bir mürşidden elini
Sorsan bilmez şiriatın yolunu
O da şıhım diyi "hu" diyo yazıh

Şıhların hizmeti Çöllo'nun Memed
Tarifatı eline yapmış bi alet
Onda cigarayı boşlamayınca
Giden cehennem de yanan ila ebed

Eşek hırsızıydın burdan giderken
Toplayıp Bâlâ'yı vaaz iderken
Bu milleti dine davet ederken
Nuh gibi defderden düşdün Musdafa

Sen gibi hocalar tarige girer
Ben gibi köpekler güneşe ürer
Bekir emmisinin ırzına söver
Nuh gibi defderden düşdün Musdafa

Başına giyer de gara taggayı
Düşünmen mi Medine'yi Megge'yi
Boşla Hacı dayı sınır kahmayı
Bu mürşidlik böyle olmaz arhadaş

Başına çekilir gara yemeni
Oturur camiye dutar gümanı
İlden evel gendi çalar samanı
Bu mürşidlik böle olmaz arhadaş

Sağ elinde basdon tek tek basıyo
Acı boyraz gibi sessiz esiyo

Sözünü vermeden başlıh kesiyo
Bu bizim kitapda yoh Hacı Baba

Benim Hacı Baba'm ahıl gopseri
Aldığın moturun yoh mu mipseri
İkibinbeşyüze satdın Hüsne'yi
Bu bizim kitapda yoh Hacı Baba

Mela'ın gardaşı Demirci Omar
O da mütayıtdan bin lira umar
Kilci'nin başına dahın bir yural
Bazara çekmiye golaylıh ossun

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlit Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul 3'den mezun
Yaşı: 60
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Lelom Türküsü (9)***

Gitme Leyla'm gitme yolumuz uzah
Yolumuza gurdular da oy demirden duzah
Derdimizi Leyla'm romana yazah
Demedim mi Leyla'm sonu ayrılıh

Leyla'm derdimizi de oy oy romana yazah
Demedim mi Leyla'm sonu ayrılıh

Gah gidelim Leyla'm bizi sormazlar
Ay garanlıh izimizi sürmezler
Baban zengin seni bana vermezler
Demedim mi Leyla'm sonu ayrılıh

Baban zengin seni bana vermezler
Demedim mi Leyla'm sonu ayrılıh

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Hayatın Anlatımı (10)

Güzelkine on yaşına girince
Hem gametin açılır gonca gül olur
Onbirinde gonca deyi gohlatlar
Onikide alma deyi sahlatlar
Onüçünde cevr-i cefa çekeller
Ondördünde helva şeker ezelden

Onbeşinde güzelliğin çağıdır
Onaltıda gören ahlın dağıdır
Onyedi de göğsü cennet bağıdır
Uzamış gametler selviye benzer

Onsekizde hem artırır zarını
Ondohuzda terk eylemiş arını
Yirmisinde gözedir kârını
Zencirlerden gopmuş aslana benzer

Yirmibeşinde bıyıhları burulur
Otuzunda ahan sular durulur
Otuzbeşde hep günahlar sorulur
Yâr ile gavuşmuş ihvana benzer

Ellibeşinde sızı iner dizine
Atmışında duman çöker gözüne
Atmışbeşde heç bahılmaz yüzüne
Ahiret gözünde subyana benzer

Yetmişinden sona bili bükülür
Bütün damarların ganı çekilir
Ona toprah gel gel diye çağırır
Geldi geçdi şindi yalana benzer

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Kahramanlık Türküsü (11)***

O demden bu güne
Gılıçlar girdi gına
Galemler çıhdı gından
Müjdeler bekliyordu
Bu ikinci haggından

Esgi güney değişmiş
Yeni güney Lozan'dan
Angara'nın gür sesi
Ta oraya uzandı

Meydan boğazlaşması
Başladı aynı hızla
Süngünün yazdığını
Yapıyoh ağızla

Dün gılıç dutan eller
Bugün galem dutan el
Gılıcını İzmir'de bırahdı
Galemle Türk geldi

Guruldu yeryüzüne
Neçe islâm ne saray
Ne halife ne sultanlıh
Ne hahanlıh ne hahan
Biz ki Türk'ük Türk'e baş

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Vefasızlık Üzerine Söylenen Türkü (12)

Babam hasdaneye yatdı yatalı
Bacısı Fadime yanında duruyo
Hacı Rasim hergün ziyaratına geliyo
Tek yavrısı başında nöbet bekliyo

Derdime çare bulaman yavrım
Derdime çare olaman yavrım

Gırıhgale, Kesgin, Garageçili'nin arası
İnne ilaç yohdur babamın derdine çaresi
Gurbannar olam tohdor Gola Bey neyse söyle faydası
Babamın derdine çare bulamadım

Bu seneki mahsulden bababın nasibi kesildi
Tek yavrısı babasına desdan söledi
Bacısı gardaşı yohdur
Yaylıya getdikçe yolda belde ağladı

Babacığım bu fani dünya guruldu gurulalı
Neler oldu neler oldu bir bilsen
Allah fahirlığı heç kimsiye vermedi
Çalış gazan gendi kesene güven dedi

Babam Osman Doğan anamdan doğalı çilem dolmadı
Torunun Zöhre, Elif niye gelmedi?
Gelip geçenden dedesini niye sormadı

Babanız derdime çare bulamadı
Babanız derdime melham olamadı

Gidip gele gele param galmadı
Zalım Hasan Emmim beşyüz lira vermedi
Yiyenim Haydar ben de var diyemedi
Gardaş, bacı, böyük, küçük bağı gopmuşdur arhadaş

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Köylüye Türkü (13)

Amcam didi davarı gatdım
Dört binniriya Tohatlı Ali'yi çoban dutdum
Gece gündüz Kelek beniyinen nizah etdin
Biriniz de benden olun arhadaş

Köprüden alınan avratlar da diken midir gül müdür?
Garip Mevlid'in garısı da şeker midir bal mıdır?
Zubiyanımın Fadime'nin evladı Saniye canlıdır
Bunu da size söylüyom arhadaş

Yağmur yağdı gice köpekler boğuşdu
Etem Emmi'minen de Zarif birbiriyinen tardışdı
Yiyennen dayısının arasını açmah için uğraşdı
Biz bozuşmah ahlımız başımızda arhadaş

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Vahide Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 50
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Başka Köye Verilen Gızın Türküsü (14)***

Yunağa vardım da yunah daşıyım
Göğden uçan gök dumanın eşiyim
Elli gızın yüz gelinin başıyım

Ana beni niye verdin Gurmanca
Köyümüzde vereyidin itlere

Ocağa vurdum da boşdur hereni
Saçımı daradım yohdur direneni
Anandan babandan yoh mu gelenin

Garip anam niye verdin Gurmanca
Köyümüzde veriyidin itlere

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Salih Dişçi
Öğrenim Durumu: Lise mezunu
Yaşı: 1961
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Gurbet Türküsü (15)***

Erzurum dağları da garınan duman
Aldı içerimi derdinen verem
Siz de bulunmaz mı da bir gurşun galem
Yazayım derdimi size gönderem

Erzurum dağları garlı geçilmez
Sovuhdur suları da yudum içilmez
Anadan vazgeçilir yardan geçilmez
Yazayım derdimi size gönderem

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Hüsne Aktaş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 49
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Dul Kadına Söylenen Türkü (16)***

Dul avrat da namus olmaz ar olmaz
Örtüye girince sıhı sarılmaz
İkinci gocaya eyi yâr olmaz
Vasiyetim ossun alman dul avrat

Dul avradın kötüsü de kötüden kötü
Çangalda gohudur üçgünlük eti
Saçından ahıyo başının biti
Vasiyet iderim alman dul avrat

Dul avrat oturmuş inek sağıyo
İnek depik vurmuş bilin ağıyo
Öfkesinden çocuhları dövüyo
Vasiyet iderim alman dul avrat

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Çoban Türküsü (17)

Çobanın gavalı gedikden aşdı
Hay huy demiye de dilim dolaşdı

Varman gızlar varman bitli çobana
Bacağı belinde dolalı dirler

Çobanı pazara varma mı sandın
Aynayı şişeyi alma mı sandın
Çoban da bi gözel sevme mi sandın
Varman gızlar varman bitli çobana

Çobanlar oturmuş garanfil yolar
Gavalın üsdüne garanfil bağlar
Anası virmem dir gızı zar ağlar
Varman gızlar varman bitli çobana

Çobanın yatağı dağlar etağı
Başına birikir iti köpeği
Bacağı belinde bağlı dirler
Varman gızlar varman bitli çobana

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlid Albayrak
Öğrenim Durumu: İlkokul 3'den mezun
Yaşı: 68
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Hacı Baba'ya Türkü (18)***

Ağla Hacı baba galbin hileli
Vekil mi dutdunuz Hacı Bilal'i
Sekiz sene oldu hacdan geleli
Yohladım defderde yoh Hacı Baba

Elinde basdın da tek tek basıyo
Acı poyraz gibi serin esiyo
Yüzüğü tahmadan başlıh kesiyo
Bu bizim kitapda yoh Hacı Baba

Müslümanın şubesidir hela
Gabul olmaz münafığın dilağı
Beşbinden aşşağı virmez Melağı
Borçlara ilave et Hacı Baba

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Kemal Bolbolcu
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Almanya'ya Giden Adamın Türküsü (19)***

Avrupa'ya getdi şu Gasım Külek
Ne bi düzgün galdı ne de bi dölek
Onbirbinniriya mal oldu her dönek
Ona göre davran heç İşçi baba

Ben ne çoh gızıyom Dede Musı'ya
Sahalı ağartmış ahlı gısıya
Küreği almış da çıhmış susiya
Yalınız yatarım efendim deyi

Gasap olur on senedir çalışır
Gine dersi Gurmanç gızına danışır
Ürüyasında cennetinen gonuşur
Sıfıra çal Memmed Dayı sıfıra

Molla Seyit golay yıhar duvarı
Dinler vaizliği oynar humarı
Zebaniler bir gün tahar yuları
Çeker gider sicciğini aşağı

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlit Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu (3'den)
Yaşı: 60
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Halim Ağa Türküsü (20)***

Duydum zenginimiş şu Halim Ağa
Yüz külo geliyo boynunun yağı
Yabani hayvan gibi geziyo dağı
Beş vahidden heç habarı yoh

Evelden ohumuş da şu Memmed dayı
Camiye geliyo bayanı bayı
Hacer anamıza döneller sayı
Acıcıh ahlında dut Memmed Dayı

Farzı eda eder Gudüs'e gider
Gümrük memuruna bir oyun eder
Getirdiği gumaş binbeşyüz eder
Demez ki Hacı Baba hırsızım deyi

Kimi uçağınan havadan uçar
Kimi otobesinen çoh şeher geçer
Cebrail çağırır peygamber seçer
Şeytan da ünledi bil Hacı Dayı

Götür Hacı Dayı kefeni götür
Elet Medine çölüne bir name yatır
Dayıma fahirin işini bitir
Zenginise köpürtsün çayını

Yörün gardaş bir alime varalım
Din babından teker teker soralım
Açın Guran'ı şeriatı bulalım
İçinde var mısın sen Hacı Dayı

Şeriat yoh hacıların üçünde
Rusva oldular gaza içinde
Birleşik Devlet'de Çin'de Maçin'de
Böyle bir mezhepsiz yoh Hacı Dayı

Hacı Dayım ekin eker harısa
Peygamber piri de Hz. Hamza
Irzına müstesna olan domuza
Şeriat ne desin ganun ne desin?

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlit Albayrak
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 68
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Yaş Destanı (21)***

Haggın gandilinde gizli sırıdım
Babamın beline indirdin beni
Ah mürekkep idim gızılgan etdin
Türlü bir renklere gondurdun beni

Anamın gamında dohuz ay galdım
Sahatim dolunca dünyaya geldim
Duzlandım da çaputlara belendim
Türlü bir renklere gondurdun beni

Beş yaşımda ahıl geldi başıma
On yaşımda gider oldum işime

Varıp da değince onbeş yaşıma
Bir guru sevdaya yetirdin beni

Onbeşinden yirmiye yol oldu
Otuzunda çevre yanım göl oldu
Gırh yaşımda hayrım şerrim belloldu
Hayrımı şerrimi bildirdin bana

Ellisinde yaşım yarıyı geçdi
Atmışında yolum yohuşa düşdü
Yetmişinde biraz tebdilim şaşdı
Mertebe mertebe indirdin beni

Sekseninde beratçığım yazıldı
Dohsanında gan damarlar büzüldü
Yüz yaşında gabirciğim gazıldı
Heç de doğmamışa döndürdün beni

Yaş Destanı

Pertev Naili Boratav'ın Mudurnu'nun Abant-Dibi köylerinden derlediği *Yaş Destanı* ile Karakeçili'den derlediğimiz bu türküyle benzerlik göstermektedir. Pertev Naili Boratav'ın derlediği *Yaş Destanı* Çetmili Ali'den derlenmiştir. Çetmi'li Ali de babası Hasbi'den öğrenmiştir.

Yaş Destanı

(.....)

Atamın belinden indiriverdi beni
Ak mürekkep idim kızıl kan oldum
Dürlü irenklere döndürüverdi beni

Anamın rahminde ben neler gördüm
Yedi deryayı geçdim ummana vardım

Başımı galdırdım ayağa durdum
Tepemin üstüne döndürüverdi beni

Anamdan doğdum da dünyaya geldim
Dört yanımı aldılar arada kaldım
Dokuz aylık kolu seferden geldim
Dünya bir han imiş konduruverdi beni

Düşüne, hey deli gönül düşüne
Düş demişler şu çeşmenin yaşına
Ben de girdim onüç ondört yaşıma
Dürlü sevdaları öğrediverdi beni

Onbeşinden yirmiye dek yol oldu
Otuzunda çevre yanım gül oldu
Kırkında da boz bulanık sel oldu
Kırkımdan sonra hayrımı şerrimi bildiriverdi beni

Ellimde ömrümün yarısı geçti
Altmışımda yolum yokuşa düştü
Yetmişimde cümle bildiğim şaştı
Yetmişten sonra ayak ayak indiriverdi beni

Seksenimde beratlarım yazıldı
Doksanımda kemiklerim süzüldü
Yüz yaşımda nakışlarım bozuldu
Yine bir sabi leyleğe döndürüverdi beni

En sonunda şemaları yandırdı
Ecel şerbetini verdi kandırdı
Vade yetti Azrail'i gönderdi
Dünyaya gelmemişe döndürüverdi beni

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Suna Ergin
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 54
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Ninna Türküsü (22)***

Aman aşağıdan geliyo
Beni gördü gülüyo
Elindeki tahtayla
Davara tuz veriyo

Aman ninna ninna
Gülüm ninna ninna
Aç gollarını
Sarılalım ninna

Hiymeli gelin hiymeli
Fisdan giyer düğmeli
Yârim gözel olup da
Dünya malı değmeli

Aman ninna ninna
Gülüm ninna ninna
Aç gollarını
Sarılalım ninna

Garşımda gara kedi
Ağzımda guzu eti
Ben yârimi yitirdim
Ararım gapı gapı

Aman ninna ninna
Gülüm ninna ninna
Aç gollarını
Sarılalım ninna

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Gonyalı Türküsü (23)

Gonyalının iki ağzılı gazması
Isdanbul'dan gelir yarin yazması
Vay vay
Gosdah gelin yörü
Yörü yörü yörü
Yörüdürüm seni
Sağ dizimin üsdünde böyüdürüm seni
Hayni nini nini ni ni ni nin nay nay
Hayni nini ni ni ni ni ninnay nay.

Gonyalı giderse ben de giderim
Gonyalı yoluna bir gan ederim
Vay vay
Gosdah gelin yörü
Yörü yörü yörü
Yörüdürüm seni
Sağ golumun üsdünde böyüdürüm seni
Hayni nini nini ni ni ni nin nay nay
Hayni nini ni ni ni ni ninnay nay.

Gide gide getmez oldu dizlerim
Ağlamahdan görmez oldu gözlerim
Vay vay
Gosdah gelin yörü
Yörü yörü yörü
Yörüdürüm seni

Sağ golumun üsdünde böyüdürüm seni
Hayni nini nini ni ni ni nin nay nay
Hayni nini ni ni ni ni ninnay nay.

Hani benim elli direm hahım
İçerim içerim getmez merahım
Vay vay
Gosdah gelin yörü
Yörü yörü yörü
Yörüdürüm seni
Sağ golumun üsdünde böyüdürüm seni
Hayni nini nini ni ni ni nin nay nay
Hayni nini ni ni ni ni ninnay nay.

.....
Gaderimden Mısdıh'lara düşmüşüm
Vay vay
Gosdah gelin yörü
Yörü yörü yörü
Yörüdürüm seni
Meralarda aslanım böyüdürüm seni
Ale gözlüm gara elden gidiyo.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Gel Gel Türküsü (24)

..... benim
Haydi gözelim haydı
Yuvarlan tomballah
Gel oğlan gel gel
Tek tek basarahdan
Gel yarim gel gel
Lisan gırarahdan

Gözlerinin yeşili
Haydi gözelim haydi
Yuvarlan tomballah
Gel oğlan gel gel
Tek tek basarahdan
Gel yarim gel gel
Lisan gırarahdan

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Süpürgesi Koruktan Türküsü (25)

Süpürgesi goruhdan
Süpürgesi goruhdan
Aşk edişi doruhdan
Aşk edişi doruhdan

Ben seni esirgerim
Ben seni esirgerim
Yerdeki garıncadan
Yerdeki garıncadan
Hayninini nininini topah gız.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Zeynep Pilavcı
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 67
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Köprü Türküsü (26)***

Köprüden geçdi gelin
Köprüden geçdi gelin
Saç bağın düşdü gelin

Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

Eğil bir yol öpeyim
Eğil bir yol öpeyim
Gençliğim geçdi gelin
Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

Köprünün altı diken
Köprünün altı diken
Yahdın beni gül iken
Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

Allah'da seni yahsın
Allah da seni yahsın
Üç günlük gelin iken
Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

Köprüden geçemiyom
Köprüden geçemiyom
Az doldur içemiyom
Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

Sen benden geçdin amma
Sen benden geçdin amma
Ben senden geçemiyom
Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

Köprünün altı yıldız
Köprünün altı yıldız

Nirden geliyon baldız
Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

Sen get de bacın gelsin
Sen get de bacın gelsin
Yatamıyom yalınız
Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

Gavahdaki gargalar
Gavahdaki gargalar
Gavah dalın ırgalar
Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

On beşine değen gız
Onbeşine değen gız
Yanın belin ırgalar
Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

Gavahdan gazel indi
Gavahdan gazel indi
Dibine gözel indi
Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

Bir öpdüm bir ısırdım
Bir öpdüm bir ısırdım
Dişime nazar indi
Diloylom haldan bilmez diloylom
Söz anlamaz ne çare

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Vahide Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 50
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Oy Pambuğum Pambuğum (27)***

Bugün ayın ışığı
Elinde bal kaşığı
Gine nerden geliyon
Mahlenin yahışığı

Oy pambığım pambığım
Edasına yandığım
Seni hasda diyollar
Nasıl oldun sevdiğim

Kerbiç kerbiç üsdüne
Bu kerbicin aslı ne
Gızlar saray yapdırmış
Gül memenin üsdüne

Oy pambığım pambığım
Edasına yandığım
Seni hasda diyollar
Nasıl oldun sevdiğim

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Safiyem Türküsü (28)

Sarı Safiye'm
Sallan Safiye'm

Sana Osman'ımı vereyim
Alın mı alman mı bir söz ver bana
O kötü
O kötü
Ben almam onu

Sarı Safiye'm
Sallan Safiye'm
Sana Erol'u vereyim
Alın mı alman mı bir söz ver bana
Samanlık sarı sarı
Uşakları sürü sürü
Ben almam onu

Sarı Safiye'm
Sallan Safiye'm
Sana ellerimi versem
Bal yedin gine
Çoh yedin gine
Oy eyi o gözel
Alırım onu.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Nilgün Yüksel
Öğrenim Durumu: Lise öğrencisi
Yaşı: 16
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Ankara Türküsü (29)***

Ay doğar Bedir Allah
Bu sevda nedir Allah
Ya yârimden bir haber
Ya bana sabır Allah

Amanın kesdanesine
Gavrulmuş kesdanesine
Vurgunum bir danesine

Ay doğar arasından
Bulutlar arasından
Gız saçın görünüyo
Eşerbin arasından

Amanın kesdanesine
Gavrulmuş kesdanesine
Vurgunum bir danesine

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Zeynep Pilavcı
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 67
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Düğün Türküsü (30)***

Giden ağlar yanan terler
Öpelim diller de
Gelinim sen safa geldin
Sen safa geldin
Gadem getirdin, gadem getirdin gelinim
Gadem gutlu ossun
Sağdıcıyın goyun goyun
Gelin südlü ossun

Giydiğin yişil
Gün ışıl ışıl
Gün ışıl ışıl
Ahlını başına dişir

Sen safa geldin
Sen safa geldin
Gadem getirdin
Gadem getirdin gelinim
Gadem gutlu ossun
Sağdıcıyın goyun goyun
Gelin südlü ossun

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Kına Türküsü (31)

Garılar garar gınasın
Garılar garar gınasın
Yingeler dolar bağlasın
Çağırın gelsin anasın
Gız Eşe'm gınan
Al ossun bal ossun

Hani bu gızın anası
Hani bu gızın anası
Elinde mumlar yanası
Gız Eşe'm gınan
Al ossun bal ossun

Hatladı çıhdı işiği
Hatladı çıhdı işiği
Sufrada galdı gaşığı
Böyük evin yahışığı
Gız Eşe'm gınan
Al ossun bal ossun

Gız baban şehere vardı mı?
Gız baban şehere vardı mı?
Sana mes pabuç aldı mı?

Şu da gızıma didi mi?
Gız Eşe'm gınan
Al ossun bal ossun

Satdılar ocah daşını
Satdılar ocah daşını
Vurdular düğün aşını
Gız Eşe'm gınan
Al ossun bal ossun

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Zeynep Pilavcı
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 67
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Kızılırmak Türküsü (32)***

Dalgıç şu gelini bulalım hele bulalım
Gelinsiz köye de nasıl varalım?
Gelinsiz köye de nasıl varalım?
Niddin Glılızırmah allı gelini?
Gerdanı beş garış anam benli gelini

Goyun gelir yatarahdan
Çamırlara batarahdan
Gelin Ayşa'm sele getmiş
Ilgınların dutarahdan.

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Kaynana Türküsü (33)

.....
Ah lele vah lele
Lele de lee Türk oğlu
Sür goyunun ardını
Nazlı da yâr
Sür goyunun ardını
Nazlı da yâr

Adama da dirler
Şinay nay şinay nay
Öl de gurtul
Gaynana gaynana

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İlyas Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 36
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Sunam Türküsü (34)***

Şafah sökdü yine sular uyanmaz
Hasret çeken gönül derde dayanmaz
Çağırırım Sunam sesim duyulmaz
Uyan sunam uyan derin uyhudan

Çekdiğim gönül elinden
Usandım gurbet elinden
Heç kimse bilmez halimden
Sunam uyan derin uyhudan

Bunca diyâr gezdim gözlerin için
Niye küsdün bana el sözü için
Dilerim Allah'dan sızlasın için
Uyan Suna'm uyan derin uyhudan

Çekdiğim gönül elinden
Usandım gurbet elinden
Heç kimse bilmez halimden
Suna'm uyan derin uyhudan

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Turnalar Türküsü (35)

Turnalar dizi dizi
Aşar dağı denizi
Uçun sılama doğru
Bir hanım bekler bizi

Gel gel beri Dilan'ım
Ben yoluna gurbanım
Seni alır gaçarım
Vermese anan hanım

Ay doğar yücelerden
Gün doğar gecelerden
Böyle giderisek
Halımız nicelerden

Gel gel beri Dilan'ım
Ben yoluna gurbanım
Seni alır gaçarım
Vermese anan hanım

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Merom Türküsü (36)

Ahşam olur depelerin ardından
Bana gelsen ölür müydün acından
Öğüd mü aldın Merom zalım bacından
Demedim mi Merom düşen dillere

Yiğin olur bizim elin ekini
Top top olmuş Mero gızın kakülü
Ben gidersem Merom kimler vekili
Demedim mi Merom düşen dillere

Aşağıdan gelir bir sürü atlı
Atlılar içinde babam gıratlı
Zalım anan seni ellere satdı
Demedim mi Merom giden ellere

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Köroğlu Türküleri (37)***

Benden selam söylen Bolu Bey'ine Bolu Bey'ine
Çıhıp şu doğlara yaslanmalıdır yaslanmalıdır
Oh gıcırtısından galhan sesinden galhan sesinden
Dağlar seda verip seslenmelidir seslenmelidir

Köroğlu düşer mi gine şanından gine şanından
Gırat köpüğünden düşman ganından düşman ganından

Çevrem olup şalvar ıslanmalıdır ıslanmalıdır
Hey hey hey ıslanmalıdır

Düşman geldi tabur tabur dizildi
Hey hey dizildi hey hey dizildi
Annımıza gara yazı yazıldı
Hey hey yazı yazıldı
Tüfek icad oldu hey hey
Mertlik bozuldu, mertlik bozuldu
Eğri gılıç gında paslanmalıdır paslanmalıdır

Gışlanın önünde bir binek daşı bir binek daşı
Getirin gıratı binsin yüzbaşı binsin yüzbaşı
Ordunun önünde çavış onbaşı çavış onbaşı
Çek gırat gidelim düşman üsdüne, düşman üsdüne

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Gürsel Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 34
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Nerdesin Türküsü (38)***

Bugün ayın ışığı
Elinde bal gaşığı
Gene nerden geliyon
Mahlenin yahışığı

Gara gaşına gurban
Çatıh gaşına gurban
Yalnız sana dial (değil)
Arhadaşına gurban

Oy nerdesin nerdesin
Galdır camın perdesin
Diyecağım çoh amma
Pek galabalıh yerdesin

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Lelom Türküsü (39)

Ta güccükden bir aşk düşdü özüme
Ağladı gözlerim güle mi bildim
Felek zehir gatdı datlı aşıma
Uzadıp elimi ala mı bildim

Al lelom lelom lelom
Ben gurbanım sana lelom
Ben hayranım sana lelom

Galdı yüreğimde datlı bir acı
O oldu dünyada derdim ilacı
O değişik hancı ben garib yolcu
Aleni bir yerde gala mı bildim

Al lelom lelom lelom
Ben gurbanım sana lelom
Ben hayranım sana lelom

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Hacı Taşan (40)

Bütün ahbablarım ansıdı mı aman aman
Annıyan alırdı onun dadını
Annıyan alırdı onun dadını
Emmisi dayısı garip gadını aman aman

Açılsın meydanlar Hacı geliyor
Bir garip ölümlü acı geliyor

Var mıdır insandan daha üsdünü
Bir bilirdi düşmanını dosdunu
Ayırmazdı düşmanını dosdunu
Diksinler Kesgin'e onun büsdünü
Açılsın meydanlar Taşan geliyor
İnsan hizmetine goşan geliyor

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İlyas Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 36
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Al YanakTürküsü (41)***

Al yanah allanıyor
Aman al yanah allanıyor
Aman yâr basdı sallanıyor
Aman yâr basdı sallanıyor

O yâr çıhmış garşımda
Aman o yâr çıhmış garşımda
Aman dağ gibi sallanıyor
Aman dağ gibi sallanıyor

Aman etme bana bu nazı
Aman gel bize bazı bazı
Aman gız ben seni alırdım
Aman baban olsaydı razı

Al yanah penbe penbe
Aman al yanah penbe penbe

Aman sevdam uyandı sende
Aman sevdam uyandı sendre

Aman sevda kime yanıyon
Aman sevda kime yanıyon
Aman heç insaf yoh mu sende
Aman heç iman yoh mu sende

Aman itme bana bu nazı
Aman gel bize bazı bazı
Aman gız ben seni alırdım
Aman baban olsaydı razı

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Vahide Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 50
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Yârim Türküsü (43)***

Darmene ben getdim
Gına gibi un etdim
Ağanın sırtı yuyuldu da
Ben gendime yâr yapdım

İsdanbol'da dervişler
Golu gola vermişler
Uzun boylu yârime de
Gısa boylu demişler

Çek dizimden galemi
Yâr başıma geleni
Sen olsan da sevmem mi ben
Ayağıma geleni

Başındahı poşular
Işıl ışıl ışılar
İki gönül bir olmuş da
Boh yemesin gonşular

Getdi yârim gelecek
Yâr habar getirecek
Danışdım gayınıma da
Beni de götürecek

Maden Maden aralıh
Ne darılın analıh
Köyün oğlu heç yohmu da
Dünya bana garanlıh

Maden'e bağcı geldi
Gözel alıcı geldi
Delik de dura dura da
Bize mevtancı geldi

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Telgrafın Telleri (43)

Telgırafın tellerine guşlar mı gonar
Adam sevdiğine yârim böle mi yapar
Çek gözünden galemi
Yaz başıma geleni aman aman
Sen ossan da sevenim
Ayağına gelini aman aman
Telgırafın tellerine guşlar mı gonar
Adam sevdiğine yarim böle mi yapar

Getme yarim bazara
Uğradırlar nazara
Sene nazar edenler
Gendi girsin mezere aman aman
Gendi girsin mezere
Telgrafın tellerine guşlar mı gonar
Adam sevdiğine yarim böle mi yapar

Darmene ben getdim
Gına gibi un etdim aman aman
Gına gibi un etdim
Oğlanın sürtüğünü
Ben gendime yâr yapdım aman aman
Ben gendime yâr yapdım
Telgrafın tillerine guşlar mı gonar
Adam sevdiğine yârim böle mi yapar

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Gürsel Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 34
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Oy Oy (44)***

Gara dağın boz yılanı
Gelir dolanı dolanı
Oy oy oy oy oy oy oy oooy oy

Yüz bin sene mahgum olsam
Bulurum seni vuranı
Oy oy oy oy oy oy oy oooy oy

Öldüm ane yandım ane
Yağlı gurşun yedim ane

Bu dere derin dere
Suları serin dere
Oy oy oy oy oy oy oy oooy oy

Herkes döndü yuvasına
Ben beklerem yârim gele
Oy oy oy oy oy oy oy oooy oy

Öldüm ane yandım ane
Yağlı gurşun yedim ane

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Loy Loy Diloy Loyloy (45)

Çiçekden harman olmaz
Yâr derde derman olmaz
Darılmış güle bülbül
Gelip dalına gonmaz

Loy loy diloy loy loy
Loy loy diloy loy loy

Çekdiğim acı yeter
Ocah da duman tüter
Ellerin derdi varmış
Benimki daha beter

Loy loy diloy loy loy
Loy loy diloy loy loy

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Vahide Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 50
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Ağam Yâr (46)***

Ağam yâr fidanım yâr
Yâr yâr yâr yandım
Gel odama odama
Gel odama odama

Elin oğlu bir yâr gibi
Ağam yâr fidanım yâr
Yâr yâr yâr yandan
Naz idiyon adama
Naz idiyon adama

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Ninna Yâr (47)

Sensin benim ayarım
Ben de sana uyarım
İtdiğin bir selamı da
Can evine goyarım
Ninna yâr
Hop ninnayı ninnayı da
Gel oynayı oynayı ninnayı
Aslan gibi yarim var da
Satın alır dünyayı ninnayı

Penceresi dül perde
Perdenin ucu yerde
Giden gelmez oldu
Yâri gördüğüm yerde
Ninna yâr
Hop ninnayı ninnayı da
Gel oynayı oynayı ninnayı
Aslan gibi yârim var da
Satın alır dünyayı ninnayı

Penceresi cam cama
Selâm söylen amcama
Amcam gızın virmesi de
Turşu gursun fincana
.....
Ninna yâr
Hop ninnayı ninnayı da
Gel oynayı oynayı ninnayı
Aslan gibi yârim var da
Satın alır dünyayı ninnayı

Fıçı fıçı suyunan
Sovan acısıyınan
Küsgündüm barışdım da
Yârin bacısıyınan

Ninna yâr
Hop ninnayı ninnayı da
Gel oynayı oynayı ninnayı
Aslan gibi yârim var da
Satın alır dünyayı ninnayı

Yük altında bulgurum
Oğlan sana vurgunum
Çek elini elimden de

Arpa yoldum yorgunum
Ninna yâr
Hop ninnayı ninnayı da
Gel oynayı oynayı ninnayı
Aslan gibi yârim var da
Satın alır dünyayı ninnayı

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

eveci Türküsü (48)

Deveci sür develeri ingine amman ingine amman
Yâr yâr amman
Ulasın da develeri ulasın
Amman amman develi
Sordum aslın nireli
Çoh sallama göbeği
Düşürürsün bebeği
Bebek değer yaşına
Şapga isder başına
Oğlan gurban ossun
Ağzındahı dişine

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Hidayda (49)

Pancar pezik değil mi?
Ciğer ezik, ciğer ezik değil mi?
Ben sevdim eller aldı
Bana da yazıh bana da yazıh değil mi?

Hidayda da Angaralı hidayda
Başını da yisin başını da yisin
Bu sevda

Gara guşum havada
Yavrıları yavrıları yuvada
Gızlar gayfe gavırır
Cıngırahlı cıngırahlı tavada

Ayrılıh var ölüm var
Ayrılıh var ölüm var
Ne fayda
Başını da yesin
Başını da yesin
Bu sevda

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Yişillim (50)

Yişil yorganım yüzledim
Yişillim yişillim aman aman
Elleri bölükdedir
Efendim alem alem

Ben yârimi bilirim
Yişillim yişillim aman aman
Şu gelen bölükdedir
Efendim alem alem

Hop şirilom şirilom
Asgerdir benim yârim
Hop şirilom şirilom
Ağadır benim yârim

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Songül Doğan
Öğrenim Durumu: Lise mezunu
Yaşı: 20
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Kaynanam (51)***

Gaynanam gara zağar
Oşt disem beni boğar
Boğduğunu aramam
Köyü başıma yığar

Gaynanayı napmalı
Gaynar gazana atmalı
Yandım gelin dedikçe
Altına odun atmalı

Ziytin gara ben gara
Ziytine virmem on para
Gızını da aldıh gidiyoh
Bahışın gara gara

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

Zahide'm Türküsü (52)

Zahide'm sen sallama bişik
Beni genç yaşımda sen etdin aşıh
Gadir Mevlam senden oy bir yâr istersem
Ah buğday benizli zülfi dolaşıh

Zahide'm gurbanım nolacah halim
Gine bir laf duydum gırıldı belim

Gelenden geçenden oy haber sorarım
Zahide'm bu hafda oluyo gelin

Zahide'm de sucuların sucusu
Garşıdan geliyo çifde bacısı
Zahidem de gız olsa da ben de amcası
Zahide'm bu hafda oluyo gelin

Hezeli de deli gönlüm hezeli
Çiçek dağa dökdümola gazeli
Dolaşdım alemi gurbet ezeli
Bulamadım Zahide'mden güzeli

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Kemal Bolbolcu
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Türkü (53)***

Çek deveci devleri engine
Şindi rağbet gözelinen zengine
Kör mü baban vereyidi dengine
Devem yüksek atamadım urganı

Çiçekdağı dillerde var mı sana zararım
Yâr yitirdim uğrun uğrun ararım
Böyle miydi ikimizin gavli gararı
Beşgün oldu yârdan habar gelmedi

c- Maniler

"Maniler ekseriya hareket noktalarını halk adamının günlük hayatından alırlar. Köylü şair kısa bir çizgi halinden yaptığı bir işi, bir hususi vaziyeti hatırlar, sonra hareketlerdeki bazı benzetmelerle arzularını, hayallerini ve hemen daima da aşkını düşünmeye sürüklenir."[137]

Halk, kendi istirahat ederken çalışan başka insanların işlerinden de ilham alır. Kızların çeşemeye gidişi, gözde köy kızlarının dağılışı manilerde sık sık anılmıştır; bunlardan şakalar, biraz mübalağalı komplimanlar, bazen de ince bir fikir doğar.[138]

Pınar başında durdum
Bir çift gövercin vurdum
Nazlı yâri görünce
Yüreğimden vuruldum

Manilerin çıkışına kaynak olan insan hayatının çeşitli hareketlerinden daha çok tabiat güzellikleridir. Manilerde dağlık Anadolu vardır. Bu dağlar kaderin değişmez kanunlarını hatırlatan aşılmaz engellerin sembolü olarak yer almıştır.

Manilerde tabiatın tüm güzelliklerine rastlamamız mümkündür. Güneş, ay, çiçekler, ağaçlar, taşlar, kuşlar vs. hemen her tabiat güzelliği manilerde bulunmaktadır.

Manilerin nadiren çok dörtlüklü türkülere temel teşkil ettiği de görülür.

"Manilerin anonim halk edebiyatında önemli bir yeri vardır. Düğünlerde ve kadın topluluklarında, iş yerlerinde tarlalarda söylenen, halkın malı olan şiirlere mani denilmektedir."[139]

Maniler, her türlü yaşam olaylarını, aşk, gurbet, kıskançlık, hasret, kırgınlık, tabiat, mutluluk gibi konuları işleyen halk edebiyatı nazım türüdür.

Karakeçili'de söylenen manilerde Karakeçili yörüklerinin adet ve ananelerini bulmamız mümkündür. Çünkü derlediğimiz manilere dikkatlice baktığımız zaman bunların içinde halkın hayat hâdiselerini bulmamız mümkündür.

---

137. Edmond Suassoy, ***Türk Halk Edebiyatı,*** Çev. İlhan Boşgöz, Emek Basımevi, Ankara, 1952, s. 11.
138. Edmond Suassoy, ***a.g.e.,*** s. 11.
139. Şükrü Elçin, ***Halk Edebiyatına Giriş,*** s. 281.

Karakeçili'de söylenen maniler düz (tam) mani dediğimiz şekle girmektedir. (aaba) kafiyesinin bu manilerinde kafiye şekli olması halk edebiyatındaki mani hakkındaki yorumlarla uyumluluk göstermektedir.

Yörük manilerinde memleketimizin toprağını, suyunu, havasını, çiçeklerini, güllerini, bülbüllerini, turnalarını, sunalarını, kısacası, cennet kadar güzel vatanımızın güzelliklerini buluruz. Bu konuların yanında yukarda da değindiğimiz gibi beşerî temalarla manileri oluşturmaktadır. Tabii ki bu beşerî temaların başında aşk ve sevgi gelmektedir. Bunda ekonomik sebeplerin tesiri ve baskısı altında kalmış ergenlik çağının arzu ve emelleri de rol oynamaktadır. Bunu şu mani ile açıklamamız mümkündür:

Pattesi haşladım
Soymaya başladım
Garşıdan yar gelirkene
Oynamıya başladım

Bu ve buna benzer bir çok Karakeçili manisinde sevgiliye karşı aşırı bir istek yukarıdaki yorumu doğruladığı kanaatindeyiz.

Bunların dşında özellikle gelin-kaynana çatışmalarında söylenen maniler Karakeçili'de önemli bir yere sahiptir. Bu manilerde aşırı hiciv ve rencide edici sözler bulmamız mümkündür.

Karakeçili'de manilerin asıl kaynakları genç kesimdir desek yerinde olur. Çünkü bizim çalışmamızda asıl kaynaklarımız özellikle manilerde gençlerden oluşmuştur.

Kısacası manilerin kültür hayatımızda önemli yeri vardır. İnsanlar elleriyle iş yaparken dilleriyle de boş durmayıp eğlenmek için maniler üretiyor. Bu da milletimizdeki gönül zenginliğinin işaretidir.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Hüsne Aktaş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 49
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Maniler***

Darmenim dönmüyor
Daşdan bulgur inmiyor
Ne zalım babası var
Sevdiğine vermiyor

Garşı garşı hanımız
Garşıda harmanımız
Sen ordan çıh ben ordan
Çatlasın düşmanımız

Pınar başından bulanır
İner ovayı dolanır
Benim sevdiğim oğlan
Gözel gızlara dolanır

Çeşme başında durdum
Bir çift gövercin vurdum
Nazlı yâri görünce
Yüreğimden vuruldum

Gara tren gaydı daşdan
Sen çıhardın beni başdan
Ben seni sevdim seveli
Gözlerim durmuyo yaşdan

Gara tren gelmezmola
Düdüğünü çalmazmola
Gurbet ele yâr yolladım
Mektubunu salmazmola

Duvara çahdım gazıh
Gaynanam ölmüş yazıh
Öldüğüne acımam
Bir top kefene yazıh

Maniye avaz diller
Gözele bayaz diller
Kime derdimi yansam
Bu derd sana az diller

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Suna Ergin
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 54
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Maniler***

Erik dalı çam dalı
Sür gapıya mandalı
Beni yârdan ayıran
Garagol gumandanı

Bir mendili yidi sene sahladım
Hatıra geldikçe açıp gohladım
Senden başgasına gönül verirsem
Sekiz sene hasdaneden gahmayım

Arhama bahdım da ay aşmış gibi
Vardım odasına yâr yatmış gibi

Nasıl girdin o kötünün goynuna
Tiken arasında gül bitmiş gibi

Dabancayı yağladım
Şol böğrüme bağladım
Gızlar suya giderken
Avrat diye ağladım

Köprü altında durdum
Mani maniyi vurdum
Senin gibi maniyi
Gaz kümesine goydum.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Fatma Akarsu
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 53
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Maniler***

Garşıdan gelen atlı
Altında heybe gatlı
Anam babam sağ olsun
Alayından yâr datlı

Gar yağıyo gapıya
Haydin gidelim çapıya
Aman beşik hazırlıyom
Gamımdaki sıpıya

Patatesi haşladım
Soymaya başladım
Garşıdan yâr gelirkene
Oynamaya başladım

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Gara tavuğun ganadı
Etin bana yaradı
Sevgilimi öperkene
Altun dişim ganadı

Gırat sazlıhdan boşandı
Garşı yamaca döşendi
Gahirlen nazlı yârim
Silahını guşandı

Garşıdan garşıya atılamadım
Gırıldı gantarım dartılamadım
Gahırlı gahırlı söyleme yarim
Babamın elinden gurtulamadım

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Erol Doğan
Öğrenim Durumu: Lise Mezunu
Yaşı: 19
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Maniler***

Gavahdan gazel indi
Dibine gözel indi
Bi ısırdım bi öpdüm
Dişime nazar indi

Başımdaki poşular
Ildır ıldır ışıldar
Sevdiyisem ben sevdim
Size noldu gonşular

Derman öze düşdü
Çifde ben göze düşdü
Ağla sevdiğim oğlan
Ayrılıh bize düşdü

Bön (bugün) sergi serilmez
Seven gözel yorulmaz
Gelenleri beklerim
Gara esbaplı görülmez

Penceresi dül perde
Perdenin ucu yerde
Ergen gızın memesi
Çalhama eder her yerde

Merdiven basah basah
Çıhmam yuharı yasah
Ecevid'den til gelmiş
Şimdiki gızlara goca yasah

Tüpe goydum gavurma
Gaynana garşımda durma
Gözlerin çapağlanmış
Midemi bulandırma

Dut ağacı dut virir
Meyvasını gıt virir
Oğlan ergen gız ergen
Sarıldıhça dat virir

Mendili yudun mu
Yâr gelmiş duydun mu
Yâr üsdüne yâr seveni
Münasip gördün mü

Angara'nın dağları
Sıcah olur bağları
Sabahaca yalvardım
Çıharmıyo şalvarı

Gayaların yılanı
Gel dolanı dolanı
Üş döşşek yir etdi
Yat böleni böleni

Boş ırbıh gümüler mi
Hasdalar iniler mi
Yâri gurbette olan
Ağlamaz da güler mi?

Başımda çarım mı var
İl gibi yârim mi var
Yârim asger oluyor
Gülecek halim mi var

Havlıya gel havlıya
Dermanım yoh vurmıya
Derman buna ne desin
Ayda yılda gelmiye

Hendeği hatladın mı
Çarşafı gatladın mı
Oğlan der ki öpeyim
Gız der ki çatladın mı

Ana ben Gürcü müyüm
Pancarın pürçü müyüm
Ana gurban oluyum
Ben gurbet harcı mıyım?

Gaynanam gabah gibi
Görümcem şebek gibi
Oğlunu da sorarsan
Dondurma bebek gibi

Gaynana olmuyaydın
Oğlan doğurmuyaydın
Geçinmiye göynün yoh
El gızı almıyaydın

Çarşı bağlar bizimdir
Gara salhım üzümdür
Analar gız besliyo
Belki nasip bizimdir

Dam başında su durur
Oğlan mendil yudurur
Oğlan ergen gız ergen
Sarıldıhca gudurur

Dam başında su tası
Çıngırdıyo ortası
Gız galmadı evlendi
Evlensene batası

Çeşmiye tesdi goydum
Damla damla dolacah
Benim sevdiğim oğlan
Başöğretmen olacah

Evleri Fadimeli
Varıp da ne demeli
Fadime şeker olmuş
Alıp alıp yemeli

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Yüzük Oyunu Manileri***

Hin otuzu hin otuzu
Belledin mi goca otuzu
Hizalım nenni nenni de canım
Develim düz develim
Belledin mi goca otuzu

Adana'dan aldım pekmez
Gapdan gaba godum ahmaz
Hizalım nenni nenni de canım
..... gıllı ..... gahmaz

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Fatma Can
Öğrenim Durumu: Ortaokul öğrencisi
Yaşı: 15
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Maniler***

Hacı Bey'in yazıları
Av ediyo tazıları
Görpe gütmekden geliyo
Hacı Bey'in guzuları

Goyun gelir yata yata
Çamırlara bata bata
Gelin Ayşa suya getmiş
Ilgınlardan duta duta

Gabah ekdim uğratdı
Düşman yoluma yatdı
Kör olasıca emmim
Beni düşmana satdı

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Fatma Irmak
Öğrenim Durumu: Ortaokul öğrencisi
Yaşı: 15
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Maniler***

Aşağıda ötüz yapılır
Üsdünde silah atılır
Merahlanman deligannılar
Yarın galeycinin gızı satılır

Irmağın gıyı çağı
Ağeli gavağım ağeli
Boyum gısa yetmiyo
Hatırım için ağeli

Yolda buldum ikilik
İkilik sünük sünük
Haggı'nın Güleser'in
Gözünün içi delik

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Tülin Akarsu
Öğrenim Durumu: Lise öğrencisi
Yaşı: 17
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Maniler***

Imah gıyı mili olur
Zengin gızı dilli olur
Deli olsa ne farh eder
Her bulgur çekmede belli olur

Uzahdır yollarım atılamadım
Gırıldı gantarım dartılamadım
Gahırlı gahırlı söyleme yarim
Babamın elinden gurtulamadım

Aldım galemi elime
Söyle dedim dilime
Dilim söyledi elim yazdı
Galbimdeki sevgilime

Ellere de ellere
Yad ellere ellere
Gurban olam
Ağzındaki dillere

Güvercin uçuverdi
Ganadın açıverdi
Elin oğlu değil mi
Öptü de gaçıverdi

Gurşun gelir süne süne
Merhem vurun yarasına

Benim nazlı yârim ölmüş
Habar edin anasına

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Oğuzhan Aydemir
Öğrenim Durumu: Ortaokul öğrencisi
Yaşı: 15
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Maniler***

Aziziye Aziziye
Duman çökmüş çöl yazıya
Gelin gurbannar olıyım
Arhandaki tek guzuya

Evleri var yol üsdü
Gocah yarim ne süslü
Köye pusula gelmiş
Gızlar gelinner yaslı

Gidiyom gel diyen yoh
Kebap oldum yiyen yoh
Ayrılıh köyneğini
Benden başga giyen yoh

Cam cama eklenir mi?
Cami dibi beklenir mi?
Gurban oluyum yârim
Üç sene beklenir mi?

Aşşadan geliyor
Beni gördü gülüyor
Omuzunda habesi
Davara duz veriyor

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Songül Doğan
Öğrenim Durumu: Lise mezunu
Yaşı: 20
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Maniler***

Ne gündüz ne geceyim
Sadece bir heceyim
Vaad etdim ben gençlere
Her galbe gireceğim

Garşıdan doğan nedir
Sarımsah sovan nedir
Canlıdan cansız doğar
Cansızdan doğan nedir

Armudu taşlıyalım
Dibinde gışlıyalım
Kâğıt galem al yarim
Maniye başlıyalım

Ey dağlar ulu dağlar
Çeşmeli sulu dağlır
Burada bir yiğit ölmüş
Gök gürler bulut ağlar

Ben seni bekmez sandım
Yüreğim yahmaz sandım
Yediğim duz ekmağı
Başıma gahmaz sandım

Çalar sular yarsana
Gam çekme deli gönül
Bulunmaz mı yâr sana
Çünkü Ferhad'ım dersin
Şu dağları yarsana[140]

Bugün ayın onudur
Yüküm buğday unudur
Meyil verme evliye
Eve gider unudur

Suya giderim suya
Almayı soya soya
Galdır başını yârim
Bahıyım doya doya

Guşburnu pürlenir mi
Dibi gübürlenir mi
Bu köyden gız sevenin
Köyneği kirlenir mi?

Darmenim dönmüyo
Daşdan bulgur inmiyo
Ne zalım babası var
Sevdiğine vermiyo.

Entarini ben biçdim
Gurbet ellere düşdüm
Ne talihsiz başın var
Asger oğlana düşdüm

140. Bu mani, düz mani değildir.

Delikden bahan oğlan
Cümbülü sarhan oğlan
Gel içeri içeri
Horozdan gorhan oğlan

Masa üsdünde hıyar
Boyun boyuma uyar
İkimiz de bir boyda
Ayırmaya kim gıyar

İleğende döndürme
Benim yarim cenderme
Çavış gurban oluyum
Uzah yola gönderme

Saçım uzun örmezler
Beni sana virmezler
Gel beraber gaçalım
Ay garanlıh görmezler

Entaresi mor meni
Verem itdin sen beni
Nasıl verem olmayım
Eller saracah seni.

Garşıdan gelen atlı
Altında kilim gatlı
Anam baban sağ olsun
Hepisinden yâr datlı

Hey su yolu su yolu
Boş gider gelin dolu
Helke gulpun gırılsın
Ağrıdı yârın golu

Saçın uzun öreyim
Geç garşıma göreyim
Senin gibi cahile
Nasıl meyil vereyim

Ben bir dolma biberim
Yuvarlanır giderim
Çoh nazlanma gaynana
Gızını alır giderim

Yumurtanın bayazı
Kim getirdi bu yazı
Bugün evde yârim yoh
Kime edecam nazı

Uzun uzun gamışlar
Ucunu boyamışlar
Benim sevdiğim yâri
Asgere yollamışlar

Çeşme başı beklerim
Vay benim emeklerim
Eller yârım dedikçe
Sızılar yüreklerim

Sepet sepet yumurta
Sahın beni unutma
Unudursan küserim
Mekdubumu keserim

Get erik alma iline
Bah erik pesdiline
Bülbül gözel şahırsın
Maşallah datlı diline

Galbimdeki böyük sevgi
Pek bulunmaz bunun dengi
Ahrebi tanıyacahsın
Eladır gözünün rengi

Bahçelerde öter bülbül
Gelin duvahları sünbül
Mahsun olma ey gözelim
Yârim döner açar bir gül

Yapma böyle gam tasa
Goy tatlı şerbeti tasa
Gelecağın çoh parlah
Gidecahsın Milas'a

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Sultan Karataş
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 22
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Maniler***

Seviyorum ama kimi
En fazla birini
Nasıl anlatsam bilmem ki
İlk harflerimdeki gibi

Hatıra hatıra dedin
Başımın etini yedin
Al sana hatıra
Sen beni hatırla dedin

Bingöl'de ne yerler
İkimize deli derler
Ne derlerse desinler
Beni senden ayırmasınlar

İki atmış yüzyirmi
Bana dirler İzmir'li
Polisi atlatdım
Yarimi galbinden patlatdım

d-Ninniler

Anonim halk edebiyatı mahsüllerinden olan ninniler bizim milletimizin kıymetli kültür hazineleridir. Özellikle annelerin çocukları sakinleştirmek ve uyutmak için ninniler söylediği ve böylece millî kültürümüze katkıda bulunduklarını belirtmemiz yanlış olmaz.

Şükrü Elçin'in tanımına gire; "ninniler annelerin süt emen çocuklarını uyutmak için ezgi ile söyledikleri manzum veya mensur sözlerdir."[141]

İlk söyleyicileri belli olmadığı için anonimdirler. Ninnileri anneden başka, ebeler (nineler), halalar, teyzeler ve ablalar söylerler.

Karakeçili'deki ninniler gerçekten derin anlamlar ifade etmektedir. Asker millet olan Türk milletinin anaları çocuğunu daha beşikteyken vatanına asker olacağını söylüyor. Çocuğun büyüyünce vatanını milletini sevmesi için vatanına askerlik yapması için ninniler söylemektedirler.

Çocukların güzel olması, güzel ahlaklı olması gurbette olan babanın durumunun dile getirilmesi Karakeçili yörüklerinin ninnilerine konu olmaktadır. Yetişen çocuğun hayatta başarılı olması, faydalı insan olması için de bir nevi temenni ve dua niteliği gösteren ninniler de ortaya koymaktadırlar.

141. Şükrü Elçin, ***Halk Edebiyatına Giriş,*** Akçağ Yayınları, Ankara, 1993, s. 217.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Hüsne Aktaş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 49
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Ninni (1)***

Nen çalıyım uyuduyum
Ben guzumu böyüdüyüm
Nenni guzum nenni
Uyusun da büyüsün

Asger olsun getsin
Vatanına hizmet etsin
Nenni guzum uyusun
Uyusun da böyüsün

Nenni guzum nenni
Çalayım sana nenni
Nen diyim uyuduyum
Ben guzumu böyüdüyüm

Haynini has guzum
Tahdalara bas guzum
Tahda çürük mıh dutmaz
Hasret güccük söz dutmaz

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Dede Aydemir
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Ninni (2)***

Gemilerde olur yelken
Yola çıhdıh zabah erken
İsdanbul'da Eyüb Sultan
Nenni daş bebeğim nenni

Yayıhlardan ahar ayran
Alem bize eder seyran
Angara'da Hacı Bayram
Nenni daş bebeğim nenni

Neyleyim yalan dünyayı
Dalından gopmuş meyvayı
Gonya'daki Mevlana'yı
Nenni daş bebeğim nenni

Yolda giden yolcu baba
Sırtındahı yeşil aba
Ahsaray'da ağlar baba
Nenni daş bebeğim nenni

Yolda giden yolcu gardaş
Ben kimseye olmam sırdaş
Gırşehir'de Hacı Bekdaş
Nenni daş bebeğim nenni

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Zeynep Güneş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 61
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Ninni (3)***

.....
.....
Bebeğin olduğu gice
Nenni bebek aman bebek
Nenni de bebek vay

Bebek beni sinirletdi
Bebek oy oy da oy
Yahdı yahdı kül eyledi
Nenni de bebek aman bebek
Gül bebeğim vay

Bebeğin beşiği camdan
Bebek oy oy da oy
Irgaladım düşdü camdan
Nenni bebek aman bebek
Nenni de bebek vay

Nen nen bebem nen
Nen yiğidim nen
Uyusun da böyüsün nen
Böyüsün de yörüsün nen

Nen guzum nen
Guzumun guzusu nen

Uyudurum uyudurum
Guzumu da böyüdürüm

Ben sallayım uyusun nenni
Uyusun da böyüsün nenni
Tıpış tıpış yörüsün nenni
Uyusun da böyüsün nenni
Böyüsün de yörüsün nenni

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Suna Ergin
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 54
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Ninni (4)***

Neen neeen neeeen bebek
Uyusun da böyüsün
Uyusun da yörüsün
Nenni güccük bebeğim

Nen ideyim seni
Böyüdeyim seni
Baban eve gelirken
Eleteyim seni
Nenni güccük bebeğim

Haynini haynini hasdına
Danalar girmiş bosdana
Ey bostancı dayı
Yimesinner lahanayı
Nenni güccük bebeğim

Lölölö
Nenni nenni
Uyusun da gücük guzum uyusun
Irgalarım ırgalarım böyüsün
Uyu uyu uyu
Guzum böyü böyü
Nenni guzum
Uyu guzum böyü guzum

Ağlama guzum
Guzumun guzusu uyu
Anlımın yazısı uyu
Nenni yavrım nenni
Nenni yavrım nenni

Nen çalarım üreleni üreleni
Bişiğine nen çalarım
Guzum uyu guzum uyu
Nenni yavrım nenni

Üreleni üreleni
Bişiğine yatırırım
Guzum seni de
Uyusun da böyüsün deyi

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Evrim Karabağlı
Öğrenim Durumu: Lise öğrencisi
Yaşı: 17
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Ninni (5)***

Eve getsem ev garanlıh
Dışa getsem bağrım yanıh
Herkes uyur sen uyanıh
Uyusana yavrım nenni

Yanağı misget alması
Çenesi bülbül yuvası
Ağzı şeker hoggası
Burnu Kâbe hurması

Gurban olan ezanda
Hediği gaynat gazanda
Gurban olam o günde
Tıpış tıpış gezende
Nenni yavrım nenni

Allah'ın bir melağı
Uyu ey göz bebağı
Bütün ömrümün çiçağı
Uyu yavrım ninni

Uyusun da böyüsün nenni
Tıpış tıpış yörüsün nenni
Ohula da getsin nenni
Böyük adam ossun nenni
Nenni yavrım nenni

Uyu bebeğim nenni

Yum gözlerini nenni
Gur düşlerini nenni
Sev sevenlerini nenni
Nenni gözel yavrım nenni

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Vahide Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 54
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Ninni (6)***

Neen neen neen
Neen guzum neen
Nen babam neen
Gurban oluyum Allah'ına

Guzum nen
Viren Allah'a gurban oluyum
Neen

Ağlama guzum gurban olurum
Nen çalıyım gurban oluyum
Nen ediyim uyuduyum
Bebem ben seni neen

Nen çalayım uyuduyum
Böyüdüyüm nen
Nen ediyim ben seni
Gücük bebem neen
Böyüdüyüm güccük bebem
Ben seni

e- İlâhîler

Tekke şiirleri bütün bir milletin gönül pınarından akan cevherlerdir. Tekke şiiri millî dili ve zevki kuvvetle yaşatan bir nazım şeklidir. Âdeta halkın dinî ruhunu terennüm etmekle onun bu vecidini tanzim ve idâre etme rolünü de üzerine almıştır. Bu bakımdan Tekke edebiyatı mamüllerinde bir yandan Divan edebiyatının, diğer yandan âşık edebiyatının özellikleri görülür.[142]

Tasavvuf ve tekke edebiyatının yaygın nazım şekli ilâhîdir.

Mutasavvıf şairler tarafından söylenen dinî ve ilâhî manzumelerdir. Daha çok Allah'ın birliğini, azamet ve kudretini anlatan ve halka telkin eden eserlerdir. Bunlar aruzla da heceyle de yazıldığı görülebilir.

İlâhîler, genellikle Allah sevgisi ve birliği temeli üzerine kurulmuştur. Değişik tekke ve tarikatlarda ilâhîlere şu isimler verilmektedir:

"Ayin: Mevlevi tekkelerine mahsustur.

Tapuğ: Gülşeni tarikatı ürünüdür.

Nefes: Bektaşi-Alevi şairler tarafından söylenir.

Durak: Halveti tarikatında ve genellikle iki zikir arasında okunur.

Cumhurlar: Mevlevi ve Bektaşi tekkeleri ile diğer tekkelerde okunmaktadır."[143]

Bu isimlerin hepsine birden tekke edebiyatında ilâhî denilmektedir. Bu ilâhîlerde Allah sevgisi ve tarikat uygulamalarının anlatıldığını söyleyebiliriz.

Halkımızın gönlündeki güzellikler, son derece haz vericidir. Bu hazzın ortaya çıkmasında, etken olan tekke edebiyatı nazım şekli "ilâhî"nin Türk milletinin dilinde önemli bir yere sahip olduğunu söylememiz mümkündür.

İlâhînin, tekke edebiyatı ürünü olduğunu söylediğimize göre, dini yönü olan bir nazım şekli olduğunu da anlatmış oluyoruz düşüncesindeyiz. Kültürel varlığımız açısından ilâhîlerin önemi büyüktür. Halkımızın gönül pınarından süzülerek gelen bu duyglular tekke şairleri tarafından dile getirilmektedir.

Anadolu'da bilhassa köy ve kasabalarda ilâhînin bir kutsallığı vardır. İlâhî okunurken kimse konuşmaz ve insanlar derin bir tefekkür içine dalar. Bu tefekkür içinde mest olurlar.

---

142. Abdurrahman Güzel, ***"Dini ve Tasavvufi Türk Edebiyatı"***, Türk Dünyası El Kitabı.

143. Metin Karadağ, ***Türk Halk Şiiri,*** NEF Yayınları, Balıkesir, 1991, s. 92.

Karakeçili'de de bunu görmemiz mümkündür. Bu şirin ilçemizde "ilâhî" dediğimiz zaman, halkın hemen hepsi bir şeyler bildiklerini anlatmaya çalışmışlardı. Biz bunların içinde orjinal olanları seçmeye çalıştık. Karakeçili halkının büyük kısmı Yunus Emre'den, Seyrani'den, Hasan Dede'den en az bir iki ilâhî bildiklerini belirtmişlerdir.

Karakeçili'de yaygın olarak söylenen ilâhîleri ve Karakeçili insanlarının ortaya koymuş oldukları kendi ilâhîleri tezimize almakla halk edebiyatının bir kolu olan tekke edebiyatının da Karakeçili'de var olduğunu göstermeye çalıştık.

Karakeçili'de ilâhîlere; gazel, kaside demeleri ilgi çekicidir. Tabii bunu söylerken divan edebiyatı nazım şekli gazel ve kasideden bahsetmemektedirler. Tekke nazım şekli olan ilâhîden bahsedilmektedir.

Kaynak kişilerimizden olan Selahaddin Albayrak'ın ilâhîleri Karakeçili'de sevilerek okunup dinlenilmektedir. Bu kişinin uzun bir dönem hasta olması, daha sonra bu hastalıktan kurtulması, ona ilâhî bir yardımın ulaşması, onu Allah aşığı yapmıştır. Söylediği ilâhîlerde Allah'a olan şükrünü ifade etmektedir.

Millî ve manevî değerlerine bağlı olan Karakeçililer Allah'a bağlılıklarını ilâhîleriyle, ibadetleriyle, yaşantılarıyla göstermeye çalışmaktadırlar.

Nasıl ki Anadolu'nun Türkleşmesinde ve islâmlaşmasında tasavvufun tekkelerin etkisi olduysa, Karakeçili'de de bu etki küçümsenmeyecek ölçüde olmuştur diyebiliriz.

Tasavvuf sayesinde Kemal Bolbolcu adlı kaynak kişimiz ilkönce hiçbir şiir söyleyemezken daha sonra irticalen ilâhîler okumaya başladığını bize bildirmiştir. Örnek metinlerde buna rastlanacaktır.

Bu durum gösteriyor ki Karakeçili halkı samimi ve gönül ehli insanlardır. Millî ve manevî değerlerini koruyan, milletini seven, dinine saygı duyan bunu da şiirlerinde, türkülerinde, ilâhîlerinde ortaya koyan bir aşirettir.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Fatma Akarsu
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 53
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***İlâhî (1)***

Benim adım dertli dolap
Suyum ahar yalap yalap
Böyle emreylemiş Çalap
La ilahe illallah, La ilahe illallah

Beni bir dağda buldular
Golum ganadım gırdılar
Ona mı layıh gördüler
La ilahe illallah, La ilahe illallah

Suyum alçahdan çekersin
Çeker yüksekden içersin
Sen Mevla'nı zikredersin
La ilahe illallah, La ilahe illallah

Benim adım cevr-i cefa
Umma bu dünyadan vefa
Hani Muhammed Mustafa
La ilahe illallah, La ilahe illallah

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

İlâhî (2)

Gıl namazı geri goma
Sahın ol haramı yime
Dünya böle galır dime
Bir gün turab olacahdır

Yatsıyı gılar yatarsın
Boyunca nura batarsın
Varır cennete yetersin
Yetem Allah deyu deyu

Bindiriller cansız ata
Çıharıllar köyden öte
Hasiretlik gıyamete
Bir gün olup gideceksin

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Osman Yenice
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 30
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***İlâhî (3)***

Cuma günü evde durma
Dünyanın işine dalma
Sevabı çoh mahrum olma
Ol mübarek Cuma günü

Cuma günü Cuma günü
Müminlerin bayramıdır
Ol mübarek Cuma günü

Perşembe'den işin bitir
Tesbihe tevhide otur
Durmadan selavat getir
Ol mübarek Cuma günü

Cuma günü Cuma günü
Müminlerin bayramıdır

Ol mübarek Cuma günü

Cuma günü hasda yohla
Etdiğini başa gahma
Düşmanına bile küsme
Ol mübarek Cuma günü

Cuma günü Cuma günü
Müminlerin bayramıdır
Ol mübarek Cuma günü

Gökden melekler saçılır
Nurdan direkler dikilir
Şeytanın beli bükülür
Ol mübarek Cuma günü

Cuma günü Cuma günü
Müminlerin bayramıdır
Ol mübarek Cuma günü

Denizler daşar köpürür
Köpüğü suya süpürür
İsrafil sura üfürür
Ol mübarek Cuma günü

Cuma günü Cuma günü
Müminlerin bayramıdır
Ol mübarek Cuma günü

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Selahaddin Albayrak
Öğrenim Durumu: Okuma yazma biliyor
Yaşı: 71
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***İlâhî (4)***

Sağımızı solumuzu yudurun
Yahasız kefene bizi godurun
Musallada gonşu haggı sordurun
Sığınırım Yaredenim ben sana

İlk günahlar musallada sorulur
Son gararlar gabristanda verilir
Binbir ayah bir araya derilir
Sığınırım Yaredenim ben sana

Gadir Mevla'm muradıma erdirin
Ölmeden de mahamımı gördürün
Sevap defdirimi sağdan verdirin
Sığınıyom Yareden'im ben sana

Gadir Mevla'm sana da ben oldum âşıh
Cennet tahamına da olur mu gaşıh
İnşallah gabirde verirsin ışıh
Sığınıyom Yareden'im ben sana

Aylardan beri de belim bükdürdün
İnşallah da günahım dökdürdün
Ağzımdaki dişlerimi çekdirdin
Sığınıyom Yareden'im ben sana

Gadir Mevlam gendi de olmalı dohdur
Biliyon yareden de günahım çohdur

Senden başça da gurtaran yohdur
Sığınıyom Yareden'im ben sana

Gadir Mevlam da hasdalıh verdin
Eşimi dosdumu da başıma derdin
Giceli gündüzlü de halimi gördün
Unutmuyom Yareden'im ben seni

Abdesi namazı da alma elimden
Kesme ibadeti Mevla'm dilimden
Cennet bahçesinde gonca gülünden
Mahrum etme Yareden'im sen beni

Hemşireler innemizi vuruyo
Günay Bey üsdümüzde duruyo
İyiliği Gadir Mevla'm veriyo
Sığınıyom Yareden'im ben sana

Hasdahananın gapıları açılır
Burda ölenlere kefen biçilir
Acel şerbetimiz bir gün içilir
Sığınıyom Yareden'im ben sana

Sırıya sünnete de Mevla'm gatdırdın
Bir yol verdindin de gavağımı satdırdın
Beytullah'ın arhasından dutdurdun
Sığınıyom Yareden'im ben sana

Aylardan beri de beni yatırdın
Götürdün de elimi zemzeme batırdın
Beytullah'ın arhasından dutdurdun
Sığınıyom Yaredenim ben sana

Çıhartdın da Arafat'ın başına
Gurban olam torpağına daşına

İnşallah emanımız getmez boşuna
Sığınıyom Yaredenim ben sana

Zemzem ile abdesimi aldırdın
Beytullah'da gazaları gıldırdın
Yaredenim yüzümüzü güldürdün
Sığınıyom Yaredenim ben sana

Elimi vurmadım da gurban ganına
Arhadaşlar tez yetişdi yanıma
Hacı Memmed çabuh geldi yanıma
Tünelin içinde de yoruldum galdım

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Zeynep Güneş
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 61
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***İlâhî (4)***

Şol cennetin ırmahları
Ahar Allah deyo deyo
Çıhmış islâm bülbülleri
Öter Allah deyo deyo

Ârifsen âr eyleme
Zikri inkâr eyleme
Yirini nâr eyleme
La ilahe illallah, La ilahe illallah

Türbesinin önü susa
Su bulsah galbimi yusah
Arayıp Mevla'yı bulsah
La ilahe illallah, La ilahe illallah

Biyaz benler düşmüş gara saçına
Niçin ağlamazsın gendi suçuna
Yarin yatan da gabirin içine
Yanacağın heç ahlına düşmez mi

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlid Türkdoğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 58
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***İlâhî (6)***

Ezrail geldi çökdü yanıma
Ensesini atdı benim canıma
Dönemedim de dostlar onun yanına
Gel guralım deyi yanıma

Suyunu goyallar gazan dolunca
Kefenin biçeller boylu boyunca
Dağılılar seni gabre goyunca
Sorgu suval başlar gardaş o zaman

Arayı arayı bulsam izini
İzinin tozuna sürsem yüzümü
Hah nasib itse de görsem yüzünü
Ya Muhammed canım arzular seni

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Vahide Doğan
Öğrenim Durumu: Okuma yazma bilmiyor
Yaşı: 50
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***İlâhî (6)***

Zabahınan gahma mısın?
Tan yüzüne bahma mısın?
Sen Allah'dan gorhma mısın?
Gafil olma gıl namazı

Zabahınan irken uyan
Galh goca gapıya dayan
Cennetinde mekân dutan
Gafil olma gıl namazı

Cennetde türbe dalı
İçinde yeşil halı
Ya Muhammed Ya Ali
Sun bize doğru yolu

Cennetiyin daşları
Ötüşüyor guşları
Hep şıhların başları
Abdulgadir Geylani
Hu Allah'ım illa hu
İsmi gözel Mevla'm hu

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Kemal Bolbolcu
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***İlâhî (7)***

Barabar yazılmış Allah adıyla
Allahümme salli âlâ Muhammed
Nurunu yaratmış gendi nurundan
Allahümme salli âlâ Muhammed

Peygambersin on sekiz bin alemin
İnsi cinni bütün levh-i galemin
Kafir bile dedi Muhammed Emin
Allahümme salli âlâ Muhammed

Dertliye devasın hasdaya şifa
Ancah senden olur ümmete vefa
Mahşer günü bize çekdirme cefa
Allahümme salli âlâ Muhammed

Gel gardaş girelim birez zahmete
Ermek isdiyosan deyim rahmete
Çoh selâvat vererah Habib Ahmed'e
Allahümme salli âlâ Muhammed

(Aynı Kaynak Kişiden Derleme)

İlâhî (9)

Ümmet için çekerdi zahmet
Bizim için hahdan dile marifet
Ümmetliğe gabul eyle Muhammed
Muhammed'e gurban olsan ne olur?

Bütün varlığını harcadı Hz. Bekir
Ömer heç durmadan ederdi zikir
Hafız Osman oturmuş Guran ohur
Çariyar'a gurban olsah ne olur?

Ali'yi mahşerde eyledi saha
Kevserin başında yalvarır hagga
Ehl-i Beyt'in yeri Cennetü'l-Bega
Ehl-i Beyt'e gurban olsam ne olur?

Emir ile pusulara yatdılar
Pusuyu bırahıp da niçin gitdiler
Muhammed'in dişin şehid etdiler
Dişlerine gurban olsam ne olur?

Uhud dağına orduları gurdular
Saf saf olup garşı garşı durdular
Hamza'yı arhasından vurdular
Hamza'ya gurban olsam ne olur?

Mansur hah yoluna goydu başını
Ahıddı gözünden ganlı yaşını
Veyis çekdi otuz iki dişini
Dost Veyis'e gurban olsam ne olur?

Adil Muhammed'im galdım avare
Çekiyom hasretlikde yüreğim yâre
Sen olursun Muhammed'im derdime çare
Muhammed'e gurban olsam ne olur?

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Mevlit Albayrak
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 68
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***İlâhî (10)***

Zabaınan galh namaza yörü
Annını secdeye sürü
Garşı gelir beşbin huri
Gafil olma gıl namazı

Öğlen namazı uludur
Seni cennete yörüdür
Türlü günahlar eridir
Gafil olma gıl namazı

İkindi namazı hahdır
Gılanların yüzü ahdır
Gılmayana cennet yohdur
Gafil olma gıl namazı

Ahşam namazı tez geçer
Kilitli gapılar açar
Huri gızları hulle biçer
Gafil olma gıl namazı

Yatsıyı gıla yatasın
Boyunca nura batasın
Cennetde mekan dutasın
Gafil olma gıl namazı

Gıl namazı ol çağında

Gezersin cennet bağında
Yarın haggın divanında
Ayah üsdü duracahsın

D - Halk Edebiyatı Müstakil Türleri

Halk edebiyatı bölümünde inceleyeceğimiz bu türler nazım-nesir karışımı bir yapı sergilemektedirler. Bu sebepten bu bölümde inceliyeceğimiz türleri müstakil türler olarak değerlendirdik.

Bilmeceler, atasözleri, deyimler, selamlaşmalar, dualar, okşamalar ve argo kendileri içinde bir müstakillik göstermektedir. Bu müstakil türlerde diğer halk edebiyatı -nazım, nesir- türleri gibi dile dayanmaktadır. Dilin değişik şekillerde kullanılmasıyla bu türler ortaya çıkmaktadır.

Muhteva olarak birbirlerinden farklı olan bu türler şekil olarak da farklılıklar göstermektedir. Bu türler halkın hayatında kullandıkları dil ürünüdür, bunlar hayatın bir parçasıdır. Bir olay anlatılırken bir atasözünün örnek verilmesi, mecazlı bir anlatım kullanılmak istenirken deyimlerin işe yaraması, insanların birbirleriyle karşılaşmasında selamlaşmaları, çocukları severken söylenen okşayıcı sözler ve bazen söylemek zorunda kalınan argolar, küfürler, halkın her zaman dil ürünleriyle iç içe olduğunu göstermektedir.

Şimdi sırasıyla bu türler hakkında Karakeçili'den derlediğimiz örnekleri vermeye çalışalım.

a- Bilmeceler

Ortaya çıkışlarında "anonimlik" gösterirler. Gerek dili ve gerekse halk kültürüne ait çeşitli malzemeleri bünyelerinde bulundurmaları ve söylenişlerindeki çeşitli toplumsal töre, tören ve uygulamaları, bilmeceleri, halkbilimi ve halk edebiyatının inceleme alanına sokmaktadır.

Öte yandan "eğlence" ve "zeka unsuru" olarak ele alındıklarında birey ve toplum eğitiminde de bilmecelerin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu evrensel yönleriyle bilmecelere tüm dünya halk kültüründe ve dinî kaynaklarda rastlanılmaktadır. Türk kültüründe en eski bilmece kaynakları olarak *Dîvânu Lugati't-Türk* ve *Code Cumanicus* adlı eserleri görmekteyiz. Dede Korkut hikâyelerinde de bilmecelere rastlamamız mümkündür.

Filozof olan Aristo "İyi bilmeceler, bize doğal olarak doğru mecazlar sağlarlar, iyi bir bilmece güzel bir mecazın oluşumuna yol açabilir" demektedir. Bu görüşten yola çıkan halkbilimci Gaston Pois, bilmeceyi şöyle tanımlar: "Anlamı açık olmayan ve günlük kullanıma geçmemiş bulunan mecaz ya da mecazlar topluluğudur."

Bu tanımdan başka şöyle bir tanım bir Türk bilim adamı tarafından yapılmaktadır:

"Doğa unsurlarıyla bu unsurlara bağlı olayları, insan, hayvan ve bitki gibi canlıları, eşyayı, akıl ve zeka ve güzellik türünden soyut kavramlarla, dini konu ve motifleri kapalı bir şekilde yakın uzak ilişkiler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir."

Bilmeceler üzerine İ. Kınoş, T. Kowalsky gibi Batılı Türkologlar tarafından çalışmalar görülebilmektedir. Azerbaycan'da Giray Aslanov ve N. Geldief'in de Bakü'de çeşitli araştırmaları görülmektedir.

Cumhuriyet döneminde Hammamizade İhsan, Anadolu bilmecelerini "Bilmeceler" adıyla yayınlar. Türk bilmeceleri konusunda en kapsamlı eser Andres Tietze ile İlhan Başgöz'ün hazırlamış olduğu *"A Corpos Of Turkish Riddles"* adlı eserdir. Bu çalışma 1974 yılında A.B.D.'de yapılmıştır.

Bilmecelerin kaynağı da Orta Asya kültürüne dayanmaktadır. Bilhassa "şaman" kültürün etkisi görülmektedir.

Tietze, bilmeceler üzerinde şöyle bir tasnif yapmıştır:

1) Bir kavramı bilinmeyecek şekilde tasvir eden ve kesin cevabı olan bilmeceler.

2) Bir hukuk, aritmetik gibi problemi ortaya koyarak ve doğru cevabı vererek bilgi ve ustalığı sınayan bilmeceler.

3) Belirli bir nesnenin kendisini değil, adını hece harflerinden kurulu bir kelimeyi tasvir eden bilmeceler.

4) Bilmecenin kendisiyle alay eden ve gerçek cevabı olmayan bilmeceler.[144]

Bilmeceler tam anlamıyla nazım değil, ama nazıma kaymaktadır. İkili ve dörtlü bilmeceler vardır. Kısa, özlü sözlerdir. Gereksiz yapılar atılmıştır. Kalıplaşmış ifadeler vardır; bunun yanında yerel değişiklikler görmemiz mümkündür. Halk dilinde çokça görülen seci ve aliterasyon gibi söz sanatları bilmecelerde de bulunmaktadır.

Türk bilmecelerinin mantıksal bir yönü vardır. Fakat bu mantıksal yapının tam anlamıyla bilimsel bir dizgisi yoktur. Bunu söylerken bilmecelerin saçma sapan sözler olmadığını vurgulamamız yerinde olur.

Bilmece ile toplum arasında bir ilişki görülmektedir. Gündelik hayata etki eden konular, bilmeceye konu olmaktadır. Bilmecelerin oluşumu, toplumsal bir maksada dayanmaktadır. Bilmecenin kaynağının inançlara dayandığını görürüz. Aynı zamanda bilmeceler bir eğitim aracıdır.

Çalışma sahamız olan Karakeçili yörüklerinin bilmecelerine baktığımız zaman, bu insanların gelenek, görenekleri, yaşama şekilleri, giyim kuşamları, yiyecekleri bilmecelere konu olmuştur.

Karakeçili'de bilmeceler hem zihni çalıştırmak için, hem de eğlenmek için sorulmaktadır. Bilhassa kış mevsiminin uzun gecelerinde "bilmece sorma oyunu" diye bir bilmece furyasının koptuğunu görmememiz mümkün değildir.

Yaşlıların "haydin şu bilmeceyi bilin" diyerek başlayıp; çeşitli bilmeceler sormalarının amacı, çocukların zihni gelişimini ölçmek ve onları eğlendirmektir.

Diğer halk edebiyatı ürünleri ne derece önemliyse aynı şekilde bilmecelerin de bir değerinin olduğu unutulmamalıdır.

---

144. Şükrü Elçin, ***Halk Edebiyatına Giriş,*** Ankara, 1993, s. 607.

Bilmeceler

Kaynak kişilerimiz olan Osman Yenice, Mehmet Aydemir ve Erol Doğan'dan derlenmiştir.

Suda gördüm gül cemalin
Meğer gendi havada
Gölgesiydi ama yaymış
Sırma saç'ın garada
(AY)

Üçyüzaltmış beş leylek - (GÜN)
Elli iki yuvası - (HAFTA)
On iki yumurtası - (AY)
İki çıkar yavrusu - (SENE)

Ben giderim o gider
Arhamdan tin tin eder
(GÖLGE)

Gendi daş önü daş
Anayın önüne varır gelir
(TURHUN)

Gıllı ağzını açdı
Çıplah içine gaçdı
(AYAK-ÇORAP)

Anayın küsgüsü
Babayın esgisi
Yaş girer guru çıhar
(EKMEK FIRININI TEMİZLEYEN PASPAS)

Ahşam olunca uzanam ardına

(KAPI SÜRGÜSÜ)

Ağız aşşağı mor daşşağı
Bunu bilmeyen gavur eşşağı
(PATLICAN)

Avludan hatladım
Gırh yumurta yımırtladım
(HAMUR BEZESİ)

Yol üsdüne yağlı gayış
(YILAN)

Bahla anığı, dolaba sahla
(FASÜLYE)

Çarşıdan aldım bi dene eve vardım bin dene
(NAR)

Çarığı çatdım peceden atdım
(TERAZİ)

Het dedim hüt dedim
Get şuraya yat dedim
(SÜPÜRGE)

Helemez, hülemez
Ocah başına gelemez
(YAĞ ÇANAĞI)

Suda şipiler - (TABAKA)
Gavahda gagalar - (KARGA)
Söğütte öter - (SERÇE)

Dam üsdünde dana dingilder

(DOLU)

Dikili kütük müsün
İmanı yatıh mısın
(KÂFİR)

Gelir leyli
Gider leyli
Ayah üsdü
Durur leyli
(PENCERE)

Dağdan gelir darıyınan
Gısdırina gırinan
(BİT)

Ben giderim o gider
Yanımda tin tin eder
(ASA - GÖLGE)

Dağdan gelir dah gibi
Golları var budah gibi
Eğilir bi su içer
Bağrırır oğlah gibi
(KAĞNI)

Yol üsdünde kitli sandıh
(MEZAR)

Galeye galbur asdım
(KULAK)

Yol üsdüne saç godum
Geleni gideni aç godum
(ORUÇ)

Yük üsdünde yarım kömbe
(AY)

Helemez hülemez
Ocah başına gelemez
(SÜPÜRGE)

Bir gelinim var
Gelinin elini öper, gidenin elini öper
(KAPI)

Hanım uyandı
Cama dayandı
Cam gırıldı
Gana boyandı
(KARPUZ)

İçi deri gibi
Dışı darı gibi
(İNCİR)

Çarşıda satılmaz
Mendile gonulmaz
Ondan datlı
Heç bi şey olmaz
(UYKU)

Azzığıma gatıh
Eşşeğime yem
(KARPUZ)

Dağdan gelir
Daşdan gelir
Bir kükremiş

Aslan gelir
(SEL)

Dağda tahılar - (BALTA)
Söğüdde söyler - (KUŞ)
Gavahda gavlar - (YILAN)
İdede iniler - (ARI)
Suda şipiler - (TOKOÇ)

Yer altında sahallı dede
(SOĞAN)

Dağdan gelir tahır tahır
Ayahları gümüş bahır
(KAĞNI)

Elde durmaz, ağaçda durur.
(KUŞ)

Adı var tadı yoh
Gökde uçar ganadı yoh
(KAR)

Dağdan gelir oh gibi
Boynuzu var gıdah gibi
Eğilir su içmiye
Bağırır oğlah gibi
(GEYİK)

Dağdan gelir hızıyınan
İkibin yıldızıyınan
Azının otuyunan
Arabın atıyınan
(SEL)

Otuz herikli, yüz delikli
(BULGUR PİLAVI)

Ağzı var horpi
Deliği var çorpi
İki de gulpi
Anayın önüne gelir gelir gider
(TURHUN)

Yer altında minare
(HAVUÇ)

Sarı gız sorhan
Düşerim diye gorhan
(AYVA)

Deliye vurdum zinciri
Kim yiyecek inciri
Senin adın Neriman
Gadın değil anam
(APARTMAN)

Damda yatar yorgan depikler
Aşşağı iner adam depikler
(YOBAZ)

Yasdı yatar - (TAHTA SOFRA)
Uzun sürter - (OKLAVA)
Arasında bir iş biter - (EKMEK)
Ebemin altın tası - (KOVA)
Dedemin sarhıtması - (URGAN [İP])
Guru girer - (SU GUYUSU)
Yaş çıhar - (SU)

Adam sandıh eşşağı
Annımıza deydi daşşağı
(EŞEK)

Yola yoğurt döken
(KAPLUMBAĞA)

Göğde bi ay doğmuş
Ayı görenler olmuş
Anası gundahdayıken
Gızının gızı olmuş
(GÖL)

Dışı daş içi daş
Ha dolaş ha dolaş
(MİNARE)

İki dereden sel gelir
Beş gardaş garşı gelir
(EL-BURUN)

Bir evde üç gişi iki dişi
(KADİR'İN EVİ)

Bir evde bi mari bi kürü
(ÇERKEZ ZAHİDE - VELİ DAYI)

Bir evde tek dişi
(GAMBURLARIN CÜCE DURSUN'UN KEDİSİ)

Mezerim ilkönce Söğüt'de idi, Bursaya taşıdılar mezarımı
Bilin bakalım ben kimim?
(GÂZİ OSMAN BEY)

b - Atasözleri

Atasözleri hayat görüşü olacak deney ve düşünceleri din, ahlâk, hukuk, ekonomi, terbiye, gelenek - görenek, tabiat olayları ve teknikten çıkacak kuralları somuttan soyuta doğru bir yolla bazen bir fıkra biçiminde, bazen şiirsel bir dille ya da sade bir anlatımla nesillerden nesillere anlatan hikmetli ve erdemli sözlere atasözü dememiz mümkündür.

Türk milletinin hayatında dinî hükümler ve hukuki prensipler yanında, saygı gören atalar sözü, millî, ırkî ve insanî vasıfları ile her türlü konuyu ele alan eserlerdir.[145]

Atasözleri sade, süzme sözlerdir. Bu sadelikle beraber edebi sanatların olması gerçekten atasözlerinin anlam kaliteliliği yanında şekil güzelliğini de ortaya koymaktadır.

Atasözlerinde insanları yücelten değerleri, hicveden değerleri, insanların cemiyet hayatını bilgi ve hakikati ve dünya görüşünü konu olarak alan ve bu konularda okuyanlara yeni dersler veren bilgileri bulmamız mümkündür.

Atasözlerinin en önemli özellikleri anonim olmalarıdır. Kısa özlü sade sözlerdir. Belli bir dil olgunluğu, kültür, mantık deneyi, zevk ve muhakeme düzeyinde olgunlaşmış ifadelerdir. İlk biçimiyle manzum olduklarını anlıyabiliriz. Halk düşüncesini, felsefesini aksettiren bu sözler tezat, tecnis ve çeşitli ses olaylarını taşımakla birlikte günümüze geldikçe manzum özelliklerini yitirmişlerdir.

Ömer Asım Aksoy'un ortaya koyduğu atasözü tanımına gire; "Atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını, genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak kurallaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özlü sözlere atasözü denir."

Atasözleri şekil ve muhteva yönünden bir takım özellikler göstermektedir. Şekil yönünden atasözlerinin özellikleri:

Atasözlerinde süslü anlatımlar görülür. Bu anlatımlar ikinci şahıs emir kipiyle göze çarpar. Atasözlerinin çoğunda geniş zaman vardır. Kalıplaşmış ifadeler vardır. Atasözleri genellikle bir cümledir. Atasözlerinde eski kelimeleri de bulmamız mümkündür. Aynı zamanda atasözlerinde mahalli söyleniş özelliklerine de rastlamaktayız.

---

145. Şükrü Elçin, ***Halk Edebiyatına Giriş,*** Ankara, 1993, s. 623.

Muhteva yönüyle incelediğimiz zaman şöyle bir sonuca varmamız mümkündür:

İnsan topluluklarının geçmiş yıllara ait uzun yıllar sürmüş deneyimlerini atasözlerinde bulmak mümkündür.

Toplumsal ilişkiler sergilemesi açısından yol gösterici olanlar vardır.

Atasözleri taşıdıkları anlamı vurgulamaları için çeşitli söz sanatlarıyla kavramların vurgulandığı görülmektedir.

Atasözleri ister muhteva yönünden olsun, ister şekil yönünden olsun bilimsel açıdan dört grupta incelenir.

- Filoloji
- Tarih
- Sosyoloji
- Psikoloji

Bu bilim dallarıyla yapılacak olan araştırmalarla Türk atasözlerinin kökenleri konusunda geniş bilgiler verilebilir. Kaynaklarda onbinden fazla görülen atasözlerine eski komşularımızın etkisinin olduğu da unutulmamalıdır.

Karakeçili atasözlerinde de yukarıda belirlenen şekil ve muhteva özelliklerini bulmamız mümkündür. Karakeçililer'in sosyal değerleri ve dünya görüşleri atasözlerinin temelini oluşturmaktadır. Mesela atalarımıza ait değerlerin önemini vurgulamak için Karakeçili'de söylenen şu atasözü gerçekten önemli bir değer ölçüsüdür: "Ulu sözü dutmıyan uluya uluya yolda galır."

Bu yargı gösteriyor ki, Karakeçililer atasözlerini, ulu saydıkları kişilerin sözlerini benimsiyorlar.

Karakeçili'de Söylenen Atasözleri

- Anan gibi belik gövürme baban gibi bıyıh gövür.
- Tuvalete daş atma ya eline sıçrar ya yüzüne.
- İte bulaşmahdansa çalıya dolaş daha ey.
- Sen dosdu gazan analar düşmannar doğurur.
- Gahma il gapısı el ucuyunan, gahallar gapını ayah gücüyünen.
- Açma sırrını dosduna, dosduyun dosdu vardır, o da söyler dosduna.
- Danışan dağları aşar, danışmıyan düz yolda şaşar.
- Ulu sözü dutmıyan uluya uluya yolda galır.
- Bi musubet bin nasihatden efdaldır.
- Azan belasını, arıyan Mevlasını bulur.
- Dayıdan olur yiyen, ısgadan olur sovan.
- El elin eşşağını türkü çağırarah arar.
- Kürt ne bilir bayramı lah lah içer ayranı.
- Kürtten evliya, goma havluya, o da bi yalan söylemiş ulu Mevlaya.
- Yahana bit, gapına it dadandırma.
- Ayran bulamaz içmiye, kürkünen gider sıçmıya.
- Köpeksiz köye raslayan eli değneksiz gezer.
- Zengin parasıyınan, fahir garısıyanın oynar.
- Fahirlik ateşden gömlekdir
- Delisi olan hergün ölüsü olan bir gün ağlar.
- Eşşek hoşafdan ne annar, suyunu içer deni galır.
- Isıracah it dişini göstermez.
- Yuvayı dişi guş yapar.
- Avrat gocasını hem rezil hem vezir eder.
- Ağzının dadını bilen sabahınan aç garnına keş yer.
- Gız halasına oğlan dayısına benzer.
- Borç yiğidin gamçısıdır.
- Gatranı gaynatırsın olur mu şeker cinsine tükürüyüm cinsine çeker.
- Paran var mı hersek gulun, para yoh mu tımarhane yolun.
- Girhından sona azana çare bulunmaz.
- Yaşı yetmiş yolu bitmiş.
- İki gişi gonuşurken üçüncüye boh yemek düşer.
- Asıl azmaz bal gohmaz goharsa da yağ govar, onun aslı ayrandır.

- Eceli gelen it cami duvarına siyer.
- Fuharanın düşgünü, beyaz giyer gış günü.
- Yılanın sevmediği ot deliğinin ağzında biter.
- Avrat duz der, götün cız der.
- Canı yanan eşşek, atı geçer.
- Eşşeğe bi gerdan gıvır demişler, zortada ossurmuş.
- Adam olacah çocuh ohundan da bohundan da belli olur.
- Isıcağınan zenginnikden zarar gelmez.
- At da garın yiğit de burun olur.
- Adam olanın garnı değil, gözü toh olur.
- Duvarı nem, insanı gam yıhar.
- İğneyi gendine çuvaldızı başgasına batır.
- Çıhacah gan damarda durmaz.
- Gaz gelecah yerden tavuh esirgenmez.
- Ossurmasan gohmaz.
- İl ilinen gider nesine kirmeninen gider yasına.
- Ahıllı olup dünyanın gahrını çekene gadar, deli ol dünya senin gahrını çeksin.
- Allah seni hayvan olarah yatacahmış amma samanınan kepağa çoh yir diye yaratmamış.
- Boynuz gulağı geçer.
- Dinsizin haggından imansız gelir.
- Alimoğlu zalim olsa gabahatdir, zalim oğlu alim olsa tabaatdır.
- Çobanın göynü olsa, tekeden köremez yapar.
- Ahıl olmaz deliyinen salahda, meyva olmaz söğüdünen gavahda.
- Geçmişin mezeriyinen öğünülmez.
- Etin çiği et getirir, ekmeğin çipi dert getirir.
- Küsenin haggını yiller, uyuyanın haggını alıgollar.
- Eğer nasipde varısa gelir Hind'den, Yemen'den, eğer nasip de değilse ne gelir elden.
- Tilkinin uğrayacağı yer kürkçü dükganıdır.
- Garamanın goyunu, sona çıhar oyunu.

c- Deyimler

"Asıl anlamlarından uzaklaşarak yeni anlamlar meyadana getiren kalıplaşmış sözlerdir. İki veya daha çok kelimeden kurulu bir çeşit dil ifadesi olan bu sözler, duygu ve düşüncelerimizi, dikkat çekecek biçimde anlatan, isim, sıfat, zarf, basit ve birleşik görünüşlü gramer unsurlarıdır."[146]

Deyimler, en az iki kelimeden oluşan ve kelimelerin kendi anlamları dışında yeni bir anlamla ortaya çıkan kelime gurubudur. Deyimler kalıplaşmış sözlerdir.

Deyimlerin atasözlerinden ayrıldığı temel nokta, atasözlerinde bir emir, birinilerini yönlendirme ve öğüt sözkünusudur. Deyimler ise kendine has anlatım özellikleriyle yeni ifade imkanları meydana getiren mecazi ağırlıklı kelime guruplarıdır.

Deyimler kalıplaşmış yapılardır, kelime dizisini değiştirmek anlamı bozar. Anlatım duru ve özlüdür, kısalık ön plandadır. Kuruluş bakımından iki temel gruba ayrılır.[147]

1) Sözcük öbeği olanlar (eli maşalı, ağırbaşlı)

2) Cümle halinde olanlar (Halep ordaysa, arşım burda).

Mastarla biten deyimlerde bu grupta alınabilir (Göz yummak, ödü sıttırmak, baltayı taşa vurmak).

Deyimlerin niteliğinde yasa niteliği yoktur. Deyimlerin kullanımındaki ana amaç, anlatıma güç vermek, örneklemek ve anlatıma renk katmaktır.

Deyimlerdeki kelimeler yöresel olarak çekim kipi ve kişi zamirleri yönünden değişikliğe uğrayabilir. Bölgesel değişiklikler görülür.

Kısalığın yanısıra kelimelerin tekrarına dayanmaktadır.

Deyimler milli kültür damgasını taşır. Ancak evrensel anlamı taşıyan da çoktur.

"Deyim, çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış kelime topluluklarına denir."[148]

Karakeçili'de söylenen deyimlerde bir millîlik görülür. Bunun yanında mahallî olanlarda gözardı edilemez. Karakeçili yörüklerinin günlük hayatta kullandığı deyimler, onların fikirlerinin, dünya görüşlerinin kısacası yörüklerin

146. Şükrü Elçin, ***"Deyim"***, Türk Dünyası el Kitabı, C. III., TKAE Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1992, s. 354.

147. Vecihe Hatipoğlu, ***Atasözleri ve Deyimler,*** Türk Dili Dergisi, Sayı: 152, 1964.

148. Ömer Asım Aksoy, ***Atasözleri ve Deyimler,*** Ders Notları.

kendilerinin deyimleridir. Bunun yanında diğer Türk deyimlerinin kullanımı da görülmektedir.

Karakeçili'de Söylenen Deyimler

Mevlid Albayrak ve İsmail Doğan'dan derlenmiştir.

- Aslın bindirdi emdiğin süd indirdi.
- Irzı yağma olmak.
- Ağlayım da gözümden mi oluyum?
- İçim bulgur gazanı gibi gaynıyor.
- Dipsiz külek boş ambar doldur doldur dök.
- Şaşgın ördek gibi götün götün yürümek.
- Mayası belli olmak.
- Kırdığı yumurta kırkı geçdi.
- Sülalesi belli olmak.
- Dünyanın gaç bucah olduğunu göstermek.
- Gırhından sona azmah
- İşi bitmek
- İtin ayağını daşdan esirgemek
- Başımıza daşlar yağacah
- Şeytanın gulağına gurşun
- Ödü sıttırmah
- Yürağı ağzına gelmek
- Galburunan su çekmek
- Ayırtla mercimaın daşını
- Saman altından su yörütmek
- İşşek sudan gelene gadar dövmek.
- Gancıh olmah
- Kilinen duzu çevirmek
- Şaşgın ördek gibi götün götün yörümek
- Bir çuval inciri boh etmah
- Gonuşduğun laf fındıh gabığını doldurmaz
- Pancar gibi gızartmah
- İtin ayağını daşdan mı esirgiyon.

- Eceli gelmek
- Elinden gelse bi gaşıh suda boğacan
- Gözün doysun
- Özürü babana dile.
- Dağdan gelip bağdakini govma
- Tek senin eşşağın erkek ossun
- Bi osuruhluh yımırtaya insanı değişmek
- Boh bulaşığı olmah
- Ağzımınan bi boh yedim de Gızılırmah'a yıhamıya getdim
- Dost gibi gazanmah
- Düşman gibi harcamah
- Duzlayım da gohma
- Her deliğe elini sohma
- Yamırdan gaçıp doluya dutulmah
- Uyhulu uyhulu yolda galmah

d - Dualar ve Beddualar

Fonksiyon olarak konuşmayı renklendirmek ve anlamı güçlendirmek için söylenen kelimelerdir. Dede Korkut hikâyelerinde bolca görülür.

Bunları tamamen halk edebiyatı ürünü dolarak göremeyiz. Dil malzemesi olarak da görebiliriz.

Diğer halk edebiyatı ürünleri gibi belli bir kategoriye koymak biraz zor olabilir. Dualarda dinî etki fazladır. Beddualarda dinî etki yok denilebilir.

Masallar dua ve beddualaların taşıyıcılarıdır. Bunlar kısa ve yoğun anlatımlardır.

Genellikle nesir biçiminde olmalarına rağmen, ahengi yakalamıya çalışıldığı görülür.

"İptidaî cemiyetlerde inanç, sihir, büyü ve fallardan unsurlar olarak beslenen dualar sağlık ve hastalık hallerinde mahsülün bereketli olmasında, yağmurun yağmasında, tehlike ve falaketin mal ve mülke gelmemesinde, doğumdan ölüme kadarki bazı merasimlerde iyi ve doğru olduğuna inanılan müsbet dileklerin ruhî ve fikrî ifadesini dilde kazanmaktadır."[149]

Dua, insanın kendisi ile yaşadığı cemiyetin maddî huzur ve manevî saadetinde yardım ve merhametini istemek üzere Allah'a sığınarak yaptığı bir hitap ve sesleniştir. Müslüman Türk milleti imanının zenginliği ile yaptığı dualarda Allah'a sonsuz güveni göstermektedir ve öz diliyle yaratıcıya güvenererek dua eden Türk milleti istediği isteklere kavuştuğuna şahit olmaktayız.

Tabii bunun yanında beddualarda gözardı edilemez. Duaların zıddı olan beddualarda lanet, inkisar, bela, gazap ifade eden menfî sözlerden oluşmaktadır.

Dualar, hayırlı işlerin olmasını istemek, beddualarda istenmeyen bir kişiyi cezalandırmak amacıyla yani onların kötülüğünü istemek amacıyla yapılır.

Duaların ve bedduaların kullanım yerleri ve kullanan halk tarafından kültürel bir değere sahiptir. Bazen ölçülü ahenkli dualar ve beddualar yapılmaktadır. Bunlar bir halk edebiyatı ürünü olarak değer kazanmaktadır.

Karakeçili'de dualarda ve beddualarda görülen en önemli unsur "Allah" kelimesinin çok kullanılmasıdır.

---

149. Şükrü Elçin, ***"Dua-Beddua"***, Türk Dünyası El Kitabı, TKAE Yayınları, C. III, Ankara, 1992, s. 369.

Duaları ve bedduaları daha çok anne ve babalar çocuklarına yaparlar. Çocuğundan memnun olan anne-baba çocuklarına dua ederken, çocuğundan memnun olmayan ona beddualar etmektedir.

Bir de millete, memlekete faydalı olan insanlara dualar, zararlı olanlara da bedduaların yapıldığı görülmektedir.

Demek ki insanlar fayda gördüğü, hayırlı insanlara dua ediyor ve duanın bir memnuniyet ifade ettiğini gösteriyor. İnsan menmnun olduğu insanların mutlu olması için dualar ederken; rahatsız olduğu, zarar gördüğü insanlara da beddualar yapmaktadır. Böylece onları cezelandırmak istemektedir.

Bu durumu Karakeçili yörüklerinde bulmamız gözlemlerimiz sonucu mümkün olmuştur. Bu duaların herhangi bir kitaptan okunduğunu ve öğrenildiğini söylemek yanlış olur. Yalnız bazı dinî kitaplar unutulmamalıdır. Çünkü bunlar söze dayanan halk arasında söylenerek günümüze gelen sözlü ürünlerdir. Dualarda dinin önemini vurgulamamak yanlış olur.

Dualar

Osman Yenice ve İbrahim Yazıcı'dan derlenmiştir.

- Allah ne muradın varısa versin
- Gum diye avuçladığın altın ossun
- Allah, bunu düşmanıma göstermesin
- Allah ömürler versin
- Kötü gün görmeyisen
- Allah öte dünyanı mamur etsin
- Allah gözünden acı yaş çıhartmasın
- Anan baban nur içinde yatsın
- Allah muhannet ekmağı yedirmesin
- Allah galbine göre virsin
- Allah gara gaşlı gara gözlü bi gız virsin
- Allah hayırlı gapılar virsin
- Ellere yerindirme, ellere gülünç etme
- Allah işini gücünü ras getirsin
- Dutduğun altın ossun, yidiğin bal ossun

- Allah senin gibi gözel, senin gibi terbiyeli, senin gibi haysiyetli, senin gibi şerefli, senin gibi itaatli, senin gibi saygılı bi gız nasip etsin.
- Allah'ım nasibimi sen vir, dosda düşmana muhdaç itme.
- Allah gurban oluyum cümlenin uşağıyınan böyütsün cümlenin içine gatsın.
- Allah gazadan beladan esirgesin.
- Allah'ım yavrılarımı gazalardan sahla.
- Allah düşman başına vermesin.

Yatak Duası

Yatdım Allah gaham inşallah
Gahamazsam galdır beni
Cennet deryasına daldır beni
Can gafesden uçarkene
İmanınan Gur'an'ınan gönder beni

Yatdım sağıma
Sığındım sultanıma
Ölüm gafesde giderken
Şahid ossun melekler
Dinime imanıma

Südüm südüm süvemedim
Perelerin hocası
Boun (bugün) Cuma gecesi
Iğdırdılar deveyi
Bindirdiler Ali'yi
Ali kitap götürür
Bin selâvat getirir
Beni gorhusuz yatırır.

Beddualar

- Şu ahşamlar yüzüsuyu hürmetine acın yat gücün galh.
- Yidiğin ekmekler gözünnen dizine dursun.
- Allah, gidişin ola da gelişin olmıya.
- Allah senin ganların altına ahsın.
- Ocağın yansın, ocağın sönsün.
- Allah, ayağın altından versin.
- Yatdığın yer yun darağı ossun.
- Kârıyın kismiyin bereketini bulma
- Kelamıgadim (Kur'an-ı Kerim) çarpsın.
- Allah ayağın dururken başına baş düşsün.
- Allah gurban olduğum Rabbim iki yahan bi araya gelmesin.
- Allah belanı versin.
- Allah belanı galdırsın.
- Allah nohsan canını alsın
- Marefetin babayın evinde galsın.
- Kor gurşunlardan get (Kurşun kazasına gelesin).
- Senin evladın da sana etsin.
- Seni kötü günnere galasın.
- Benden kötü ol
- Perişan ol
- Ekmek bulamıyasın
- Ganın altına ahsın.
- Allah senin belanı ayağının altından virsin, dumanın tependen çıhsın.
- Divana yüzün gara varasın.
- Götün götün siccin guyusuna düş.
- Ekmek atlı sen yayan ol.
- Yuvana bayguşlar gonsun.
- İnşa-allah boyun devrilir de boynun altında galır.
- Sen benim içimi yahıyon, Allah da senin içini yahsın.
- Allah, sana oğlan bileği dutdurmasın.
- Ekmek atlı, sen yaya gidesin.
- Yağlı gurşunlardan gidesin
- Gözün kor ossun

- Dutduğun iş ras gelmesin.
- Allah işini golay getirmessin
- Allah sana oğlan çocuğu vermesin
- Allah seni gahretsin.

e-Tekerlemeler

Tekerlemenin, türkü ile, âşık şiiriyle, masalla, çocuk oyunlarıyla, hikayelerle, Karagöz ve Orta oyunu ile ilişkisi vardır.[150] Yani tekerlemenin halk edebiyatına tüm türleri ile ilişkisi vardır. Yalnız tekerleme, hangi türden halk edebiyatı ürününe bağlı olursa olsun., bir takım şekil, anlatım ve muhteva yönünden müstakillik ortaya koymaktadır.

Karakeçili'de tekerlemeler çocuk oyunlarında daha çok etkisini göstermektedir. Özellikle çocuk oyunlarında gurupların belirlenmesinde ve oyuna hangi gurubun başlayacağının belli edilmesinde tekerlemelerin büyük rol oynadığı bir gerçektir.

Çalışma sahamızda, derlediğimiz tekerlemelerin büyük çoğunluğunu çocuk oyunlarının sırasında söylendiğine şahit olduk. Bunun yanında bazı tabiat hâdiselerinde de tekerlemelerin söylendiğine şahid olmaktayız. Bununla beraber derlediğimiz masallarda da tekerlemelere rastladığımız gibi Karagöz oyununda da rastlıyoruz. Bu da yukardaki tekerleme hakkındaki düşüncemizi doğrulamaktadır.

Çocuklar, çocuk oyunlarının saymalarını tekerlemelerle yaptığı gibi bazı törenlerde de tekerlemeleri kullanmaktadırlar. Yağmur yağmadığı zaman çocukların evleri gezerek tekerlemeler söyleyip yağmur yağmasını istemeleri bunu tekerlemelerle yapmaya çalışmaları; edebiyatın halkla, halkın önemli bir çoğunluğunu oluşturan çocuklarla yaşadığını göstermektedir.

Tekerlemeler anonim halk edebiyatı ürünüdür. Bu anonim ürünler hem söyleyiciye hem de dinleyiciye zevk veren bir edebiyat türüdür.[151]

Tekerleme yaşanan hayatla ilgilidir. Hayatın çeşitli safhalarında değişik tekerlemeler söylenir. Çocuk oyunlarında değişik tekerleme söylenirken, masallar daki tekerlemeler daha farklıdır.

Bunu derlediğimiz tekerlemelerde bulmamız mümkündür.

---

150. Pertev Naili Boratav: ***100 Soruda Türk Halk Edebiyatı,*** İstanbul, 1992, s. 134.

151. Şükrü Elçin, ***Halk Edebiyatına Giriş,*** Ankara, 1993.

Dilin düzeltilmesi için söylenen tekerlemeler

1- Eller dana almış danalaşmış da
Biz dana alıp da dalaşamadıh.

2- Emiş ile Memiş mahgemeye getmişler, mahgemede mahgemeleşmişler mi mahgemeleşmemişler mi?

3- Dığdığının dığdığı
Tohmağımın düdüğü

4- Al Allah delini
Zabt eyle gulunu

Yalancılıkla ilgili tekerleme

5- O yalan bu yalan
Garıncının üsdüne binip de
Deveyi gucağına alan damı yalan
O yalan bu yalan
Fili yutan bir yılan
Bu da mı yalan

Oyuncu seçmek için söylenen tekerlemeler

6- Ö ö ö
Kim osurdu
Kim osurdu
Yorgan aldım
Yola düşdüm
Tas tıs
Gara delik
- Böyük gız

7- Min min
Dodi din
Garalar gaçlar
Tel tif, telefon tif

Bitli gafa
Goydum rafa
Kim ıslatdı
- Maymun suratlı

8- Aldım
Basdım
Ben seni
- Kesdim

9- Yağ yağ
Yamır
Teknede
Hamır
Viren Allah'mdır
- Sulu sulu yamır.

10- Sayı sayı gezerim
İncili boncuh düzerim
Virirseniz alırım
- Virmezseniz küserim

11- Nirden geliyon?
Ahbaba galesinden.
Ne sallanıyon?
Açlıh belasından.
Ayahların niye çemreli?
Deryadan geçdim.
Derin miydi?
Köprüyü dolandım.
Niriye gidiyon?
Düğüne.
Altına ne serdiler?
Perde.
Nirde oturdun?

- Guru yirde.

Lades Tekerlemesi

12- Öcüm öcüm ossun mu?
Ossun.
Ahretde borcun ossun mu?
Ossun.
Vermiyan itden alçah ossun mu?
Ossun.
Sen bana ne vaadde bulunuyon?
Sana yundan zencirli çorap vaad ediyom.
Sen ne vaad ediyon?
Ben sana Zeytinli Poşu vaad ediyom.
Oldu mu?
Oldu.
Havada bulut, sen bunu unut.

13- Emrullah
Dam başından get öte
Düşen de gafan yarılır
Akif baban darılır
Aşam olur sarılır
Zabah olur darılır.

Aç kalan çocuklara anaların söylediği tekerleme

14- Acıh acıh acıh ye
Derler de böcük ye
Gara eşşeğin götünü ye
Gaynanayın etini ye

Oyun oynarken arkadaşları haberdar etme tekerlemesi

15- Mehmed gelmedi
Anası babası salmadı
Yağlı çörek goynunda
İt dirseği boynunda
Yağlı çörek goynunda
İt dirseği boynunda

Çocuklar akşam olunca şu tekerlemelerle ayrılırlar

16- Ayağımın altındaki ney?
Davul.
Evine girmeyen gavur?
Oyun oldu ot bitdi
Kötü tohlu yayılmıya getdi.

Güneş bulutun altına girdiğinde söylenen tekerleme

17- Gün gel
Gır atıma bin gel
Bi gaşıh yağım var
Atıyın götüne çala çala gel
- Atıyın götüne çala çala get.

Çelik oynanırken söylenen tekerlemeler

18- Emmim dalı hos
Emmim dalı hos 1. grup

Yil yile garşı
Yidiğim bulgur aşı
Yilsene
Düdüğümün başı 2. grup

Oyunda oyuncu seçerken söylenen tekerleme

19- O mo
Gara do
Zimba zımba bo
Pervin o
Şaha maha
Pervino

Oyuncu seçerken çocukların söylediği tekerleme

20- O o o
Tophaneden top atıldı vardım bahdım kim vuruldu
Sırma saçlı gız vuruldu
Sırma saçı öreyim
Ali Bey'e vereyim
Ali Bey'im hasda
Çorbası tasda

f-Yeminler, Okşamalar, Selamlaşmalar

Halk edebiyatında müstakil türler içine aldığımız yeminler, okşamalar, selamlaşmalar halkın sosyal yönünü ortaya koymaktadır.

Yeminler genellikle kutsal sayılan varlıklar üzerine yapılır. Bu da gösteriyor ki, inanç unsuru yeminler de önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu inanç unsurları değerlidir. İnsanlar karşısındakilere söylediklerini inandırmak için bu değerler üzere yemin ve böylece bu sözü yerine getireceklerini isbat etmeye çalışırlar.

Okşamalar da Karakeçili'nin kültürünü yansıtmaktadır. Bilhassa annenin, babanın, ninenin, halanın çocuklarını severken söyledikleri sözler, onların sevgi ifadeleridir. Bunlar da Karakeçililer'in sevgi, muhabbet ifadeleridir.

Selamlaşma da Karakeçili'de yaygınlık gösterir. Birbirine selam vermeyen insanların küs olduğu kabul edilir. Sabaha, akşama ve yapılan işe göre selamlar oluşmaktadır.

Selamların daha çok erkekler arasında yaygınlık göstermesi bir gerçektir. Bunun yanında kadınlar arasında da selamlaşmalar farklılık göstermektedir.

Yeminler, okşamalar ve selamlaşmalar da diğer dil ürünleri gibi kültürümüzün zenginliğini ortaya koymaktadır.

Yeminler

- Kanaat ossun şu işi böle yapdım
- Şart olsun
- Vallahi, billahi, tallahi
- Avrat benden boş ossun
- Guran beni çarpsın
- Allah çarpsın
- Yeminim yemin ossun
- Ekmek çarpsın
- Allah seni inandırsın
- Yemin ederim ki

Okşamalar

- Anan gurban ossun guzum
- Görpe yavrım
- Nur topu
- Halası götünün palası
- Emmesi daşşağını yesin
- Baban Allah'ına gurban ossun
- Yavrım, ciğerim, bi denem
- Paşam, tosunum, emmin gözün yesin
- Gurban ossun anası
- Halaları gurban ossun
- Gurban ossun ebeleri
- Allah'ına gurban oluyum
- Seni virene gurban oluyum

Selamlaşmalar

- Selamünaleyküm
- Aleykümselam

Golay gessin
- Sağ olasın

İşin rastgele
- Sağ ol
Uğurlar ola
- Yolun açıh ossun
Hayırlı sabahlar
- Sana da
Hayırlı ahşamlar
- Sana da
Ahşamın hayrola
- Senin de

g-Argolar

Argolar Türkçede ele alınmamış konulardan biridir. Ne küfür, ne de deyimdir. İkisi arasında bir mecazi anlatım ifade etmektedir. Toplumun ahlakı ile çatışan kelimelerdir.

Ömer Asım Aksoy, argolar için (argo deyim) sözünü kullanmıştır. Günümüze kadar argolar ve küfürler üzerinde yeterli çalışma yapılmamıştır.

Dilin tarihi gelişimi içinde gelişimini ortaya koyması açısından önemlidir. Özellikle kapalı muhitlerde dil ürünlerinin tesbiti ve incelenmesi bakımından önemlidir. Küfürün pek çok çeşidi vardır. Eski istanbul Külhanbeyi konuşmaları bunlara örnektir.

Karakeçili'de argo ve küfür edebiyatı onların kültürünün ve dilinin yaşamasını sağlayan kültür ürünleririndendir. Bu yüzden bu konuların da işlenmesi gerektiğini düşündük

Argolar

- Hele şu gılığına; Hacı Mahmıd'ın kör camız gibi
- Ne yeyip duruyon Abo'nun gazı gibi
- Ne dikiliyon Gazi'nin halat gibi
- İnsan değil, hayvan olsaydın gusuruna bahmazdım
- Gonuşma lan
- Hey yavrım hey
- Oyarım bah
- Dönme oğlum
- Mar tohumu, mar dölü
- Götü bohlu
- Doğuran ana utansın
- Goyunca otutdururum.
- Icıh aşşadan at da tavıhlar da yesin.
- Gancıh
- Malı götürmek.

IV - ETNOGRAFYA

IV - ETNOGRAFYA

"Yunanca "Etnos" ile "Grafo" kelimelerinden yapılmış bileşik bir isimdir. Batılı bilginler bunu Yunanca aslına uyarak "Etnografi-Etnographie" şeklinde kullanmaktadır. Bizde ise önceleri Kavmiyyat, Akvamiyyat, İlm-i Akvam, Tasvir-i Akvam şeklinde kullanmıştır."[152] Son zamanlarda Türk Dil Kurumu'nun yaptığı terimlerde Etnografya'ya karşılık olarak "Budunbilimi" kelimesi konulmuştur. Buna rağmen bu kelimeyi de folklor gibi Batı bilim dünyasına uyarak, daha çok Etnografya olarak kullanmaktayız. Etnografya da gerçek değer ve önemini folklor gibi Cumhuriyet devrinde bulmuştur.

Etnografya, 19. yüzyılda çıktığı zaman diller bilgisi yerine kullanılırdı. Daha sonraları kavimlerin maddî kültürünün bütün sahasını içine aldı.

Etnografya "ana sınıfı" yani asıl halkı inceleyen bir bilgidir. Genellikle aba, kepenek, sako, ağbani, havuziçi gibi giyim; keçe, kilim, cecim, başlık, tepelik gibi süs eşyası; avcılık hayatı ve ev âletleri; çobanlık hayatı, ev eşyası, yapı maddeleri yaba, düven, kağnı gibi tarım âletleri; halk sanatları (zanaatları) ve onun meydana getirdiği çeşitli eşyalar; yapılışları bakımından halk sazları hep etnografyanın konusu içindedir.

Gerçi bu bilim dalı, alanı ve halk hayatını halka ait şeyleri araştırma bakımından birbirinin içindeymiş gibi görünür. Oysa yaba, düven, bir tarım; tef, tarak, dolap... gibi dokumacılık âletlerini; örme, çorap, kolçak, bindallı, üçetek, tepelik, kemer... gibi giyim ve süs eşyaları konu olarak ele alan bir araştırmayı folklorun konusu içine sokamayız.

Bize, bir yayık, bir kaval ya da bir beşiğin nasıl, neden ve ne biçimde yapıldığını değil, hangi gün yayık dövülürse o gün alınan mahsülün kokup bozulacağını, kavalın Hz. Ali'nin kendi sesi olduğunu, beşiğe ilk yatırılan çocuk için yapılan töreni, beşik kertme âdetini anlatan bir yazı bir araştırma tamamen folklorun konusu ve kadrosu içindedir.

İşte bundan anlaşılan şu ki, etnografya ve folklor konu ve alanları bakımından farklıdır.

Memleketimizde özellikle H. Zübeyr Koşay ile A. Rıza Yalgın'ın Türk etnografyasına ait yaptıkları araştırma ve yayınlar gerçek birer değerdir. Şu

---

152. M. Şakir Ülkütaşır, ***Cumhuriyetle Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları,*** Ankara, 1973, s. 2.

kadar var ki, folklor alanında bugün etnografyaya nazaran yapılan çalışma ve yayımlar daha çok hacimlidir. Bu alanda çalışan folklorcularımızın sayısı, her geçen gün artmaktadır. Fakat bütün bunlara rağmen bilgili ve sistemli folklorculara ve etnografyacılara ihtiyacımızın olduğu bir gerçektir.

Konuları itibariyle halkı maddî ve manevî yönleriyle bilme, tanıma demek olan folklor ve etnografyadan şu konularda inceleme yaptığını anlarız.

Folklor; oyun ve temaşa mahsüllerini bütün gelenek ve inançları, etnografya da maddî kültür ile tabiatın sevkine tabi olup az uyanmış ya da her türlü eğitimden yoksun kalmış halk tabakasını inceler. Etnografya gerek kavmî, gerek muhitî her türlü gelenek ve inançların maddî ürünlerini titizlikle korumaya çalışır.

Bugün toplamak, büyük bir zevkle el atmak istediğimiz gerek folklorik gerek etnografik maddeler, bu sınıf halk arasında dahi yarı canlı bir halde yaşamaktadır.

Bugün köye dahi radyo, telefon, otomobil, traktör, biçer döğer makinesi vs. bir çok medeniyet, yani çağdaş hayat unsurları girmektedir. Hele yeni fikrî değişimler, sosyal davranışlar, eski millî gelenekleri, düşünceleri gevşetmekte, hatta bütün bütün unutturmaktadır.

Bu sebepten bu konularda geniş bir şekilde ve acele olarak toplama, derleme işine girişmemiz gerektiğini düşünerek Karakeçili ilçesinde böyle bir çalışmayı yaptık. Batı ülkelerine baktığımızda onların hummalı bir çalışma ile bu işleri bizden çok önce bitirmiş olduklarını görürüz.

A - Karakeçililer'de Maddî Kültür

Etnografya, maddî kültür ile tabiatın yönlendirmesine uymuş ve eğitim yönünden zayıf kalmış halk tabakasını inceler demiştik. Yani maddî kültürünü kaybetmemiş halkın maddî kültürünü inceler. Bundan dolayı etnografya çalışmalarının kapalı toplumlarda yapılması daha yararlı olacaktır. Eski âletlerin yapımı ve kullanımı, giyim, kuşam, süslenme malzemeleri, etnografyanın zenginliğini ortaya koyar.

Çalışma sahamız olan Karakeçili ilçesinde, maddî kültürü zayıflamış bir şekilde bulmaktayız. Bilhassa giyim-kuşamda halkta büyük bir değişim yaşanmıştır. Eski giyim kuşam örneklerini bulmak hayli zordur. Bu da

gösteriyor ki, eğer bu sahada çalışanlar ellerini çabuk tutmazlarsa folklor ve etnografya malzemeleri yok olup unutulacaktır.

Etnografya sahasında yapmış olduğumuz çalışma sonunda, bir çok maddî varlığımızın yok olmasına engel olmanın mutluluğu ve zevki bize yetmektedir.

Karakeçili'de, yünden yapılan dokuma ürünleri, yörüklerin bu geleneğe ne derece önem verdiklerini göstermektedir. Bilhassa yünlü dokuma yapılacak hale getirene kadar geçtiği işlemler ve bu işlemlerin yapıldığı âletler kayda değer etnografik ürünlerdir.

Yün tarağı, kirmen, tevşi gibi etnografik malzemeler yünü dokumaya hazırlamak için kullanılmaktadır. Bundan sonra "ısdar" kurularak kilimler, cecimler, heybeler, cıbalar, şallar dokunmaktadır. Bir kısmı da çorap, kazak olarak dokunur. Bu dokuma ürünlerine konulan motifler, nakışlar Karakeçililer'in yaşamlarıyla ilgilidir. Bunlar da birer etnografik değer taşırlar.

Bunun dışında mahalli yemeklerin Karakeçili'de hâlâ yaşadığını görmekteyiz. Bu yemekler yapılırken kullanılan kaplar da etnografya açısından önem arzetmektedir.

Hayvanlardaki enler, mezarlardaki şekiller ve anlatılan buğday anbarlarındaki ve kapılardaki damgalar, Karakeçililer'in etnografik zenginliğini ortaya koymaktadır.

Karakeçililer yerleşik hayata geçmeden önce çadırlarda oturmaktadırlar. Buna (Kon-reş)[153] denilmektedir. Reş (kara), Kon (çadır)'ın birleşmesiyle Konreş ismi ortaya çıkmaktadır. Bunun için Karakeçililer'in oturduğu çadıra "kara çadır" denilmektedir.

Karakeçili beylerinin oturduğu çadır kırkbeş direklidir.

Bazı yörük oymaklarında, obalarında, kolan ve çadır dokumak için kullanılan basit tezgahlara "Kon tezgahı" denilmektedir. Acaba buradaki "Kon" konmaktan mı geliyor? Gurmançların çadır yerine kullandıkları "Kon" da oradan mı doğmuştur? Bu hususta kat'i bir şey söylenemez. Fakat bir yakınlık göze çarpmaktadır.

Karakeçili yörükleri çadırı önce, haremlik-selâmlık "Berdî"den[154] yapılmış "çit" ile ikiye bölünür. Harem kısmı da, "Argon" denen mutfak ve ocak ve "Köz"

153. Mehmet Eröz, ***Doğu Anadolu Üzerine Sosyo-Kültürel Bir Araştırma,*** s. 29.

154. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 29.

adı verilen odacıklara ayrılır. Kamışı yanyana bağlarlar, üzerine renkli iplik sararlar ve halı-kilim gibi nakışlar meydana getirirler.

Siverek'teki Karakeçililer hem mutfağa, hem de ocağa "Argon" demektedirler.

Dokuma tezgâhında kullandıkları demir tarağa "Kerkit" adını vermektedirler. Karakeçililer değişik yerleşim yerlerinde bu âlete "Kirkit" demektedirler.

Yağ çıkarmak için tuluğu astıkları çapraz üç ağaca "çatma" denilmektedir.

Karakeçililer devenin üzerine konan semerimsi şeye, diğer yörükler gibi "Havut" demektedirler. Havut üzerindeki bir çift ağaca "Katap" denilmektedir. Siverek Karakeçililer'i Deve'ye Devey demektedirler. Dişi deveye "maya" adı verilmektedir. Karakeçili yörükleri, güzel kadına "Maya" kelimesini kullanmaktadırlar.

Karakeçililer, tefekküre dalmış gibi oturup geviş getiren bir deveyi "Lök" kelimesi ile anmaktadırlar. Ağırbaşlı, az konuşan insana "Lök gibi oturuyor maşallah" denmesi bundan ötürüdür ve eski Türk göçebe kültürünün halen yaşamakta olduğuna delildir.

Karakeçili aşiret reisinin karısı için deve havudu üzerine yapılan, çıtadan, kenarları Berdi'den ve üstü örtülü yere "Hanayi" adı verilmektedir. Diğer kadınların deve üstünde yapılan mahfillerine "Tağda" veya "Toda" denilmektedir.

Kadınlar bellerine gümüşten, çok süslü, işlemeli, kıymetli "Kamber" denen kemerler bağlamaktadır. Aynı kemerleri, az farklı olarak ve gene gümüşten yapılmış şekilde, Bilecik, Adapazarı, Eskişehir Karakeçili yörük kadınları da kullanmaktadır. Bu giyim tarzı çok eski bir Türk geleneğidir. Hemen hemen bütün Orta Asya'da ele geçen heykellerin birer kemeri ve bu kemerin yanlarından sarkan birer süs ucu olduğu bilinmektedir.

Karakeçili yörükleri özellikle Urfa Karakeçili kadınları, eski Türkler'deki kemer kültürünü yaşatmaktadırlar. Yalnız bu kemerleri eskiden erkeklerde taktığı halde günümüzde kadınlar takmaktadır. Özellikle gümüşlü kemerler kadınlar tarafından takılmaktadır. Erkekler ise deriden yapılan "kav" çakmak konulan kemerler kullanmaktadırlar.

Rasanyi'nin kaydettiğine göre Romalılar Hun kemerlerini en değerli ganimet sayıyorlardı.

Bu Hun kemerleri, yukarıdan beri anlatmaya ve bugünkü Türkiye'de yaşadığımız, kullanıldığını izaha çalıştığımız kemerlerden başka bir şey değildir.[155]

Bu deliller Karakeçililer'in özbeöz Türk olduklarına delildir.

Bilecik Karakeçili yörükleri kendilerinin Karakeçili değil, Karakeçeli olduklarını, bir padişahın hışmından korkarak atalarının, aşiret isimlerini değiştirdiğini iddia ederler. Aynı rivayetin Urfa Karakeçilileri'nde de söylendiğinden bahsedilmektedir.[156]

Yukarıda bahsedilen Karakeçi ile isim olarak bahsedilen Karakeçe arasında bir bağ kurulabilir düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

B - Dokuma Âletleri

Karakeçili yörüklerinin giyecekleri, hayvanlardan elde ettikleri yünleri; gözlerinin nurlarıyla, ellerinin maharetleriyle işleyerek ortaya çıkarmalarıyla oluşmuştur. Maharetli yörük kadınları, estetik zevklerini el sanatlarına yansıtarak Türk milletinin millî zevkine uygun giyecekler meydana getirmişlerdir. Yalnız son zamanlarda kıyafetlerde bir değişim olmuş, eski el emeği-göz nuru o güzelim giyecekler unutulmaya yüz tutmuştur.

Bundan yirmi yıl öncesine kadar dokumacılık Karakeçili yörükleri için önemli bir yere sahip olduğunu ilçe sakinlerinden öğrenmiş bulunuyoruz. Geçim kaynağı hayvancılıktan nakliyeciliğe geçince bu dokuma türü giyecekler yerini hazır giyeceklere bırakmıştır.

Dokuma malzemeleri etnografya açısından önemli bir değere sahiptir. Giyeceklerin ve diğer dokumaların yapılmasında kullanılan etnografik malzemeler sırasıyla şunlardır:

Yün Tarağı

Belirli mevsimlerde koyun, keçi gibi hayvanların yün ve kılları kırkılır. Kırkım işi bitince bu yünlerin bir kısmı dokuma işlerine ayrılır. Bu dokuma işlerine ayrılan yün yapağıları önce yün tarağı ile güzelce taranır, yün böylece temizlenmiş olur. Yün tarağında taranmış ve temizlenmiş olan yünler yuvarlak

155. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 33.
156. Mehmet Eröz, ***a.g.e.,*** s. 33.

şekiller verilerek torbalara konur. Bu âlet, bir tahta parçasının üzerine özellikle uç tarafına tarak gibi demir tellerin çakılmasıyla yapılır. Yünler bu demir teller ile taranmaktadır.

Kirmen

Bu etnografik malzeme çınar ağacından yapılır. Çınar ağacından bir mile geçirilmiş dört kanattan meydana gelir. Tarakta taranmış olan yünler, kirmen ile eğrilerek ip haline getirilir. Bu işleme yün eğirme ismi verilir. Bu işleri Karakeçili'de kadınlar yapmaktadır.

Teşi

Urfa'da yaşayan Karakeçililer bunun adına "tevşi" demektedirler. Bu âlet de yünleri ip haline getirmede kullanılır. İplerin daha fazla inceltilmesi istenirse teşi kullanılır.

Çulha

Bundan kısa bir zaman öncesine kadar en modern dokuma âleti olarak görülmektedir. Bu tezgahda iç çamaşırları ve kibar, dışı saltasız, iliksiz kolları bolca bir çeşit kısa ceket, don gibi kumaşlar dokunur. En düzgün kumaşlar bu âletle elde edildiği için artık çulhaya "görenek tezgahı" denilmektedir.[157]

Bütün etnografya müzelerinde baş dokuma tezgahı olarak görülen bu âlet hakkında çok incelemeler yapılmış ve çalışma tarzları anlatılmıştır. Çulha tezgahını oluşturan kısımları şöyle sıralayabiliriz:

Selmin: Bu âlet dokunan kumaşı üstüne sarmak için geriye doğru döndürme yapan kısımdır.

Selmin Ağacı: Dört tarafı delikli olan Selmin'in her deliğine rahatça girebilecek ve her an Selmin'i çevirebilecek şekilde hazırlanmıştır.

Kızak ve Oyna: Çulhayı yere bağlayan bölümdür. Kızak yalnız çulhanın kuvvetidir.

---

157. Ali Rıza Yalgın, ***Cenup'ta Türkmen Oymakları,*** C. II., Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1993, s. 495.

Tepe: Bunun görevi dişli tarağı yukarıdan kapamak ve arasına aldığı tarağı altlı üstlü ve düzgün olarak dokunan kumaşa vurarak ısdardaki kirkit işini görmektedir. Bu bölümde "tefe kolu" ve "tefe askısı" gibi iki kısım vardır.

Çulha Direği veya Çatal: Tefeyi askıya alan direktir.

Vici vici veya Çırmağan: İpliklerin dokuma sırasında değişimini sağlayan bir makaradır.

Keşkene ve Terevce: Ayakları değiştiren bir iptir.

Gücü veya Keşgen: Bu âlet ipin alt ve üst dengesini sağlayan, ipten yapılmış bir tarağın ismidir.

Tarak: Tefeler arasına sıkışmış ağaçtan yapılmış dişli âletin ismidir. Bu tarak dokunan kumaşı döverek sıkıştırmaya yarar.

Pabuç ve Taban Tahtası: İplikleri işleten ve örgüyü değiştiren ağaç kasnaklara verilen isimdir.

Cummar: Dokunan bezi geren demir veya tahta ölçüdür. Bu ölçünün ucu kumaşa batması için kertikli ve dişli yapılır.

Bel Ağacı: İpliklerin düzenlenmesini sağlayan gergi ağacının ismidir.

Yastık ve Baş Kazığı: Bel ağacının yatağına verilen isimdir.

Yay veya Çile Başı: İpliklerin dengesini sağlayan birbirine geçmiş iki çubuğa verilen isimdir.

Mamer: Atkı ipliklerini geren, bağlayan son dayanağın ismidir.

İşte bu etnografik malzemelerle yapılan giyim eşyaları maddî kültürümüz açısından önemlidir. Yalnız Karakeçili'de bu etnografik ürünlerin yok olmaya mahkûm olduğu bir gerçektir.

Giyim - Kuşam[158]

Karakeçili'de kadınların, erkeklerin ve çocukların kıyafetleri zamana göre bir değişim göstermektedir. Normal günlük yaşantıda giyilen giyeceklerle düğünlerde, bayramlarda ve misafirliklerde giyilen giyecekler farklılık göstermektedir. Bunun yanısıra iklim özelliklerinin de geleneksel kıyafetin biçimlenmesinde önemli bir faktör olduğu bilinmektedir. Örneğin Karakeçililer'in kırsal dağlık bölgesinde yaşayanları yani Kırıkkale Karakeçilileri ile Urfa Karakeçilileri kalın kumaşlardan yapılan giyecekler giymektedirler.

158. Selçuk Üniversitesi Öğretim Görevlisi Baybars Gülensoy'un ***"Giyim Kuşam"*** adlı çalışmasından faydalanılmıştır.

Söğüt'te yaşayan Karakeçililer iklimin sıcak olmasından dolayı ince kumaştan yapılan giysiler giymektedirler.

Karakeçili kadınları kocalarına karşı çekici görünmek için giysilerinin üzerlerini çeşitli kıymetli mücevherlerle süslerler. Erkekler de heybetli görünmek için giyecekleri ona göre genişçe yaptırırlar.

Dinî törenlerin giyim-kuşama büyük katkısı olmuştur. Doğum, düğün ve ölüm gibi günlerde de giyim kuşamdadeğişim gözlemlerimiz sonucunda anlaşılmıştır. Özellikle dinî bayramlarda Karakeçili yörüklerinin kıyafetlerinde çeşitlilik görülür.

Karakeçili'de insanların giyiminden dolayı bir takım isimler aldığını görmekteyiz:

- Şehirli kadın giysileri
- Şehirlilerin özel günlerde giydiği giysiler
- İlçede giyilen günlük giysiler
- İlçede giyilen bayram ve düğün giysileri.

Karakeçililer'in geleneksel giysilerini oluşturan özellikleri gözden geçirecek olarsak şöyle bir sınıflandırma yapabiliriz:

- Üste giyilenler
- İçe giyilenler
- Başa giyilenler
- Ayağa giyilenler

Geleneksel çizgileriyle oldukça detaylı olan Karakeçili kadın-erkek giysileri çeşitli kültürlerin etkisi ile günümüze kadar tam anlamıyla kavuşamamıştır. Bunun için giyim-kuşam hakkında bilgiler toplarken bir çok sıkıntılarla karşılaştık.

Şimdi elde etmiş olduğumuz bilgileri aktaralım:

Karakeçili aşiretinin kadın ve erkeği kendi dokudukları bezlerden yaptıkları giyecekleri giyerlerdi. Bunlar yukarıda da belirttiğimiz gibi yün eğirmesini ve bez dokumasını bildikleri için Osmanlılar zamanında askere gerekli olan abaları imal ederlerdi.

Eski kıyafetleri kaymakamlıktan aldığımız şekliyle şöyle belirtebiliriz:

"Kadınlar başa "terlik" geyir ve telli al bağlarlar. "Telli al" kırmızı üstüne tel kırmayla kazayağı süsler işlenip kare biçimli bir örtüdür. Kenarlarında beş santimetre genişlikte yeşil renkte bir örtüdür. "Vala sancağı" denilen bu kumaşın çevresi boncuk ya da pulla süslenmiştir. "Telli al"ı gelin olacacak kız

işler, düğününden sonra damada sunulan yemiş tepsisi üstüne konur. Çocuk doğduğunda da telli aldan yorganı dikilir. Ayrıca başa oyalı bir tülbent ya da "krep çatkı" biçiminde bağlanır. Burada tek tek düzeltilen oyalalarla çevresinde bir çember oluşur. Üstüne gümüş ya da mapon (gümüşe benzeyen bir metal) takılır. Yörük kadınlarının bir özelliği de başlarına çiçek takmalarıdır.

Pamuklu dokumadan yapılan göyneklerin etek önü işlemelidir. Uzunlukları ayak bileğine ulaşır. Üst kısımda biri pamuklu dokumadan, diğeri Antep dokumasından iki üç etek giyilir. Bel'e kırmızı yünden uçlarına kaz ayağı işlenmiş ince uzun bir kuşak uçları yukarıya gelecek bir şekilde bağlanır. El dokuması lacivert yünlü önlüklerin etek uçlarına (S) biçiminde süsler işlenmiştir. Göğsüne bir mendil bağlanarak göyneğin açık bıraktığı bölüm örtülmüş olur. Bu mendile "destemal" ismi verilir. Kırmızıdan yapılan destemalın üstü ak noktalı, kenarları da açık çizgilidir. Çevresine pullu oya geçirilmiştir. Bu mendile bazı yerlerde "bağbalası", "bağırlık" da denilmektedir.

Ayaklarda ise tek mille örülen lacivert, ak ve sarı renklerden üçgen süslü çoraplar ve kısa konçlu yörük çizmeleri vardır."[159]

1 - Kadınların Baş Kıyafetleri

Çarpa

Dokumadır. Kare şeklindedir. Genel olarak koyu renkler tercih edilir. Bu tercihin yapılma sebebi tarlada çalışan kadınların olmasından ileri geliyor.

Yemeni

Beyaz olur. Sıcak günlerde başa giyilir. Yaşlı kadınlar giyerler.

Çar (Atkı)

Çarpadan biraz daha kaba, kalındır. Yünden yapılır. Bu elde dokuma ile yapılmaz. Makina dokumasıdır. Çar'ın üzerine çatma yapılır. Özel bir çatma rengi yoktur.

159. Karakeçili İlçe Kaymakamlık Dökümanları.

Fes (Kofi)

Çarın altına giyilir. Beyaz bezden yapılır. Bu feslere göre kadınlara lakaplar verilmektedir.

2 - Kadınların Vücut Kıyafetleri

Şal

Yünden yapılmaktadır. Sırta atılır. Kenarları ponçaklı (süslü) olan bir giyim eşyasıdır.

Üç etek (Kaftan)

Siyah, kırmızı, yeşil renkler tercih edilir. Yünden dokunmaktadır. Bir parçasına ön örtek bir parçasına da arka örtek denilmektedir. Yan tarafları açık olan bir giyecektir. Karakeçili'de örneği kalmamıştır.

Kazak

Üç eteğin üzerine giyilmektedir. Yünden yapılmaktadır. Elde dokunmaktadır. Önü açık ve düğme dikilidir. Şekil olarak "gofret şekli", "belik örgüsü", "boklu kurdu" gibi motiflerden müteşekkildir.

Şalvar

Yünden yapılır. Çiçek motifleri vardır. Altı üstü geniş olmaktadır. Parça kısımları lastikle büzülmektedir.

Entari

Kumaştan yapılır. Bel kısmı darca olur. O kısım memelere kadar açık olur. Ayak topuklarına inmektedir.

Tuman

Çok geniş olmaktadır. İş yaparken giyilmektedir. Hemen her renkte ve motifte olmaktadır.

Öncek (Önlük)

Belden iple bağlanıp; ön kısma salınır. İş yaparken kullanılır.

Köynek

Şu andaki atlet yerine geçmektedir. Kabut bezinden yapılır. Ön kısım memelere kadar açık olmaktadır. Kadın kendi elinde dikmektedir. İç çamaşırlarının büyük kısmı evlerde yapılmaktadır. Bunun sebebi ise iç çamaşırlara yabancı erkek elinin değemisinin istememesinden dolayıdır.

3 - Erkeklerin Baş Kıyafetleri

Fes

Osmanlılar döneminde başa giyilen bir giyecektir. Karakeçili'de son zamanlarda da giyildiği görülmektedir. Feslerin üzerine elde yapılan püsküllerin bulunmasının önemi büyüktür. Bu püsküller, feslerin de el emeğinin bir ürünü olduğunu ortaya koymaktadır.

Kasket (Şapga)

Bunların yapım maddesi kumaştır. Yazın açık renkliler, özellikle beyaz, kışın da siyah renkler tercih edilir. Güneşin göze düşmemesi için gölgelik maksadıyla giyilmektedir.

Kalpak (Papak)

Yünden yapılmaktadır. Elde örülmektedir. Karakeçili'de keçi kılından yapılmaktadır. Çehreye gelecek kısım açık ve boyun kısmını kapatan maskemsi bir görünümü var. Genellikle kışın soğuk günlerde giyilmektedir.

Takke (Tagga)

Orlondan yapılmaktadır. Genellikle Hac dönüşünde hediye olarak getirilenler değerli görülmektedir. Yalnız Karakeçili'nin güzel yörük kızları ellerinin emekleriyle, gözlerinin nuruyla güzel motifli takkeler örmektedirler. "Kilim motifleri", "kuş şekilleri", bu takkelerin üzerinde görülmektedir. Kulakları örtecek kadar uzun yapılır.

4 - Erkeklerin Vücut Kıyafetleri

Köynek

Beyaz kaput bezden yapılmaktadır. Göbek kısmına kadar ön taraf açıktır. Kalçalara kadar uzun ve kollu bir iç giyecektir. Eskiden atlet olarak giyilmekte olan bir giyecektir.

Don

Köyneğin rengindedir, belden dizkapağı altına kadar iner. Lastikle bağlanır. Lastiğe uçkur da denilmektedir. (Don köynek gatı) deyimi bu giyeceklerin beraber giyilmesinin sonunda ortaya çıkmıştır. Yatak kıyafeti olan giyeceklerdir. Hem pijama hem atlet-külot olarak giyilen giyeceklerdir.

İşlik

Ketenden yapılmaktadır. Çizgili ketenler tercih edilir. Beyaz zemin üzerine siyah çizgili olan ketenler tercih edilir. Yakalıdır.

Cepken

İşliğin üzerine giyilen kolsuz, cepleri olan bir giyecektir. Yelek te denmektedir. Arka kısmı kuşaklı, ön kısmı düğmelidir.

Ceket

Cepkenin üzerine giyilir. Bu ceketler diğer giyecekler gibi elde yapılmaz. Satın alınır.

Sako

Satın alınan pardüsönün adına Karakeçili'de sako denilmektedir. Koyu renkli olur.

Aba

Isdarda dokunmaktadır. Yünden yapılır, kilim motiflidir. Gece dışarda yatan çobanlar ve çiftçiler giyerler.

Şalvar

Alt kısmı düğmelidir. Düğmeler yan taraflardadır. Bu düğmeler, şalvarı ayak bileklerinden sıkar, kemer yerine "uçkur" takılır. Uçkurun beyaz ipten olması tercih edilmektedir, bu beyaz ip şalvarın ön tarafından imlek olarak bağlanır.

5 - Kadın ve Erkeklerin Ayak Giyecekleri

Çorap

Örmedir. Tozluk ismi verilen işlemeler vardır çorapların üzerinde. Bu işlemelerin üzerindeki benekler dikkat çekicidir. Genellikle renkli iplerden yapılmaktadır. Halılarda, kilimlerde kullanılan motifler dokuma çoraplarda görülmektedir.

Çarık

Uç kısmı sivri olur. Üst taraf deriyle bağlamalıdır. Öküz veya at derisinden yapılmaktadır.

Tulum

Ayakkabı olarak giyilir. Lastikten yapılmaktadır.

Yazlık

Hammaddesi naylondandır. Deliklidir, fazla kalın değildir. altından sivri taşların ve dikenlerin battığı söylenmektedir. Genellikle kadınlar yaz mevsiminde giymektedirler. Yaz mevsiminde giyilmesinden dolayı "yazlık" denilmektedir.

Laz Lastiği

Ökçe kısmı fazlaca belli olmayan, alt kısmı düz olan bir ayakkabı türüdür.

Mes

Laz lastiğinin mesleri vardır. Önce mesler giyilir daha sonra laz lastiği giyilir. Genellikle namaz kılanların kışın soğuktan korunmak için mes giydikleri görülmektedir.

Karakeçili'de çoraplarda kullanılan motifleri şu şekilde sıralamamız mümkündür. Filcanlı, koç boynuzu, topbıçgı, beşerleme, sıçan dişi, kıvrım ve yaprak motifleri.

f- Çocuk Kıyafetleri

Karakeçili'de çocuklar beş yaşına kadar "fistan" denilen omuzlardan ayak topuklarına kadar uzunluğu olan bir giyecek giymektedir. Kız erkek ayrımı yapılmadan bu giyecekler giyilir. Beş yaşından sonra erkek çocuklar erkek kıyafetini, kız çocuklar da kız kıyafetini giymektedir.

g - Takılar

Genellikle gümüşten yapılan takılar kullandıldığı görülmektedir. Gümüş bilezikler, küpeler, gerdanlıklar, en revaçta takılardır. Yalnız son zamanlarda altın takıların ilgi gördüğü gözlemlerimiz sonucunda ortaya konulmuştur. Kemerlerin kullanımı görülmektedir. Bel kemeri ve kuşak takıları görülür. Kadınlar poşularının çevresini çeşitli boncuklarla süslerler.

Saçların örgü yapılarak bu örgüler arasına boncuk takımı ve çeşitli kurdeleler görülmektedir.

C - Karakeçili Evleri

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Kemal Bolbolcu
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Karakeçili Ev Şekilleri***

Bizim burda ev tipleri esgiden "üç göz" diller bi ev yapılırdı. En çoh kerpiçden yapılırdı. Şindi yini yini moderin evler çıhdı. Onnar da tuğladan "betonarme" yapılıyor. Esgi "üç göz" denilen evlerin sıvası çamırdan olur ve bu sıvanın üzerine kirecinen badana yapılırdı.

Ev yapan usdalar bi usdanın elinde yetişmemişdir. Gendileri ordan burdan gendi gendilerine öğrenmişlerdir. Babasından dedesinden ne almışsa onuyunan usda olmuş. Bu yapılan evlerin belli bi pilanı yoh. Her usda gendine göre bi plan yapıp ona göre ev yapıyo.

Ev yapımında şu âletler gullanılmahdadır: Çekiç, mala, külük, bıçgı, keser, kürek, gazma, mıh, şaval (şakül). Malzeme olarah esgiden kerpiçinen daşıdı. Şindi tuğla gullanılmahdadır, beton gullanılmahdadır.

Ev yapılırken goyun kesilir. Bu goyunun etiyinen ziyafet verilir. Bölece ev yapma işini hayırlı olacağı düşünülür. Evin temeli atılıp birinci gat yapıldıhdan sona bu hayvan kesimi yapılır. Evleri ya herkeş gendi tarlasına yapar ya da belediyeden arsa alarah yapar.

Bizim evlerin gapısı gıbleye gelecah şekilde olur. Evin duvarı bitdıhdan sona çatı yapılıyo. Çatının üsdüne bayrah dikilir. Böle yapan usdaya bahşış verilir; bu bahşış da bi örülmüş corap ya bi gazah olur.

Eve yerleşenden sona ev sahabı evine yeni eşyalar özellikle kilim ve halı alır. Eğer elde dohunan ve acer olarah duran halı kilim varısa onnar gullanılır.

Evini yeni yapan bi adam evinin gapısına "iğde çekirdeği dahar". Bunun sebebi ise nazardan gurtulmah içindir.

Evlerimiz bi "yüklüh", bi "mabeyn" diyoh o var. Bi de "oturma evi" olmah üzere üç bölüm var. Mutfah yüklük odasında olur. Tuvâletler genel olarah dışarıda olur. Banyo da, oturma odasının en alt köşesine bi abdeslıh yapılır, burası olur.

Biz yaylıya çıhdığımız zaman, oradaki evleri herkes gendi yapar. Bu evleri yaparken şu işler yapılır. İlk evel yer gazılır, derinleşdirilir, daha sona üzeri gapadılır. Bi de gıbleye gelecah şekilde gapı goruh bu şekilde yapmış oluruh.

Bazılarımız da gara çadırlar gurarıh, onun içinde otururuh. Davarlarımız için yaylada ayrı bi yer yapmazıh. Davarlarımız geçilerimiz isdediği yerde yayılır, isdedığı yerde yatar.

Bizim gelenek usule göre, esgiden yapılan evlerin daban gatı ahır ve samannıh olurdu. Üsdü de ev olurdu. Benim evim de esgi. Şindi bu oturduğumuz odanın altı samannıh.

Bizim esgi evlerimiz toprahdan olduğu için sıcah oluyo, üşütmüyo. Betondan yapılan evler sağlıh için ey değil.

D - El Sanatları

Ondokuzuncu yüzyıldan başlayarak Avrupa'nın hızla sanayileşerek, ileri bir tekniğe kavuşması, toplumun düzeninde büyük değişiklikler getirdi. Bir tarih boyu geleneksel kültürlerini meydana getiren bu toplumlar, bugün modern yaşam içerisinde zaman zaman gelenek ve göreneklerini, sanatlarını, hünerlerini terketmeye başladılar, köyler, kasabalar, büyük şehirlerin cazibesine kapılarak hızla değişmeye başladılar. Bu değişimi durdurmanın mümkün olmadığı aşikârdır. Bunun için elde bulunan bir kaç örneği yaşatmak, dış dünyanın hizmetine sunmak, sergilemek doğru bir hareket olacaktır.

Bilindiği gibi "Türk el sanatlarının" üretildiği yerler, genellikle kırsal alanlar olmaktadır. Bir ülkenin geleneksel sanatına yönelik hazırlanmış bir sergi, o ülkenin sanatı hakkında kolayca bir fikir verebilir.

Şu ana kadar Karakeçili aşireti üzerinde köklü bir çalışma görülmemektedir. Bu sebepten dolayı böyle bir sergi sözkonusu değildir. Ev ev dolaşarak Karakeçililer'in maddî kültürünü görüp, onları fotoğraflarla gün ışığına çıkarmaya çalıştık.

Karakeçili'de kadınlar kısa bir zaman öncesine kadar "kilim, çırpı, don çulu, haral, çuval" gibi bir çok el emeği-göz nuru sanat eserlerini ortaya çıkarmışlardır. Bu evlerde kullanılan malzemelere "nakışlar" yapmışlardır. Bunların yanısıra orjinal desenli çorapların var olması, Karakeçili yörük kadınlarının estetik ve sanat zevkini ortaya koymaktadır.

El sanatlarının yapımında usta-çırak ilişkisi görülmez. Evin büyükleri, küçükler tarafından örnek alınarak öğrenilir. Bu ürünlerin hammaddesi "yün"dür. Dokumacılıkda yün önemli bir yere sahiptir. Bu yünler kök boya denilen ağaç kökünden yapılan boyalarla boyanır. Son zamanlarda yünün yerini orlon almıştır.

"Kilim, don çulu, çırpı, haral, çuval, heybe" gibi sanat eserleri "ısdar" denilen tezgahlarda dokunmaktadır. Bu ısdarı oluşduran âletler "kirkit", "tarak", "ip (eliş) ve "gerdirme"dir.

Kazak ve çorap dokuması "cağ (mil)"la yapılır.

Yünler dokumaya hazırlanmak için bir takım işlemlerden geçirilir. Yün tarağı, çıkrık, kirmen, tevşi gibi âletlerle yün dokunmak için hazırlanır. Kök boya ile boyanır. Daha sonra dokumada kullanılır.

Bu dokumalarda kullanılan nakışlar özellikle çorap, kilim, heybe ve çırpılarla kullanılan nakışlar bir hayvandan, bitkiden esinlenerek ortaya

çıkmıştır. Sinekli, bokluk kurdu, fıstıklı, güllü tokmaklı gibi nakışlar eskiden beri yapılan nakışlardır.

Eski yörük motifleri bugün Karakeçili'de yaşamaktadır.

Don çulu; sadece at arabaları için yapılmış çullardır. Bunların belli nakışları yoktur. Kilim dokumalarında, arta kalan iplerden don çulu yapmak için yararlanılır. Don çulu basit nakışlıdır.

Çuval ve haralllarda kabartma şekiller kullanılır.

El sanatları ticari amaçla yapılmamaktadır, sadece ihtiyaçlara cevap vermesi için yapılmaktadır.

Halı, Kilim, Cecim, Heybe Motifleri

Süsleme sanatımızın temel yapısı, gelenek ve göreneklerine bağlı aşiret ve obalarda uygulanmaktadır. Yalnız Anadolu toplumu bu aşiret ve obaların dokumalarına gereken anlamda önem vermemektedir. Hakettiği değerler verilmemektedir. Köy yaşamında giyim için dokunanlarla beraber, yayla ve köy yaşamında kullanılan dokumaların temel yapısı, o aşiretin yaşantısındaki inceliklerden oluşmaktadır.

Karakeçili aşiretinin kilim, halı, cecim, heybe motiflerinden yola çıkarak Karakeçililer'in maddî kültürünü oluşturan temel yapıyı tesbit etmeye çalışacağız.

Aşiret ve obalardaki dokumalarda kullanılan malzeme, dokuma tekniği, şema düzenlemesi, motif düzeni ve dokuyan elin üstün bir inancının varlığı gözlenir. Gelenek ve göreneklerinin paralelinde oluşan dokumalarda süsleme ağır basar. Türk toplumunun tarihsel geçmişi, sosyal yaşamda ahiret inancı ve aile özelliğine göre farklılıklar belirgindir. Doğayı, gözleme alışkanlığı dışında kültüre sahip olmayan toplumda sanata bakış önemli bir yer tutar. Yer gök olaylarında ve Şamanizm inancı doğrultusunda sanatlarını değerlendirmişlerdir.

Karakeçililer'in yerleşme yerlerine ve tabiat güzelliklerine göre dokuma ürünlerine motifler oluşur. Bir de iskân konusu da motiflerin oluşmasında etkin olmuştur.

Özellikle kilim sanatında geçmişe bağlı zengin bir motif kaynağı ve değerlendirilmesi, kompozisyonlarda anlatım ve düzenleme, renklendirme,

geometrik motiflerin trajik anlatım değerleri ki bu konu seyirlik oyunlar kökenine bağlı olarak değerlendirilmesi gerekir.[160]

Niğde, Kırıkkale, Eskişehir, Balıkesir, Şarköy yörükleri (Çirpan) Çiprova (Karakeçili) Karakoçan yörüklerinde izleyeceğimiz kilim motifleri gelenek ve göreneklere bağlı kalmış bir belgesellik sergiler.

Nasıl kadınlar dokuma sanatıyla uğraşıp estetik zevklerini gösteriyorlarsa, erkekler de değişik yönlerde kendilerini göstermektedir.

Erkekler el zanaatlarıyla uğraşmaktadır, en çok marangozluk görülmektedir. Bu zanaat işlerinde usda-çırak ilişkisi göze çarpmaktadır. Çırak ve kalfalar ustalarına son derece saygı ve itaat göstermek zorundadır. Karakeçili'de bir çırak ustasına karşı saygılı ve itaatli olursa buna (sebaatli çırak) denilmektedir. Eğer saygılı ve itaatli olmazsa buna da hor gözle bakılır.

Karakeçililer'in eski "kağnı tekerlerinde" bir takım motiflere rastlanmaktadır. Marangozlukta "pencere pervazlarına da" "kaşlı", "üçgen", "kabartma" gibi motifler görülür. Evlerdeki balkon korkuluklarında da Karakeçili'ye has şekiller görülmektedir.

El zaanaatlarında her usdanın kendi özelliğini yansıtan motifleri görmemiz mümkündür. El zanaatlerındaki motiflerden eserlerin hangi ustaya ait olduğu anlaşılır.

160. Yusuf Durul, ***"Anadolu ve Balkanlarda Yörük Kilim Motifleri"***, III. Milletlerarası Folklor Kongresi Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1987, s. 105.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: Kemal Bolbolcu
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***El Sanatları***

Gadınnarın uğraşdığı el sanatları; oya, işleme herhangi bi şeyi işleller. Gazah örülür, çorap örülür. Çoraplara; beyaz çorap renkli develi, tohmahlı diye böle isimler verilir. Onnarı da renkli öreller. Patik öreller, sim dikeller. Bu önceleri elle yapılırdı, şindi makina ile yapılmahdadır. Pantol, gömlek, entare bunnarı dikeller.

Şindi esgisi gibi kilim halı yoh. Esgiden kilim, seccade yapılırdı. "Öney kilimi" diye kilim dohullardı. Aba dohullarıdı. Abayı erkekler tarlalarda, dağda yatacağı zaman giyellerdi. Yundan dohunurdu. Bunnarı gadınnar yapallardı. bunnarın özel dezgahları varıdı. Şindi bunnar galmadı. Şindi Garageçili'de en çoh gazah yapılmahdadır.

Gelin olan gız giderken; gaynına, gayınbabasına, gaynanasına, damada, şona buna gazah örer. Bu gazahların bazıları düpdüzdür, ilme atar, zincir atar. Bu şekilde gazah süsü yapılır.

Erkekler, marangozluh yapallar. Bunnar gapı pencere yapallar. Bunun dışında el sanatları olarah bağınan bahcayınan tarlayınan tapanınan uğraşıllar.

E - Yemekler

İnsanların yaşayabilmeleri için yemek yemeleri zarurettir. Ancak bir insanın ne yediği coğrafî koşullara bağlı olmakla birlikte, onun kültürüne de bağlıdır. Yani beslenme, biyolojik bir gereksinim olmasının yanısıra aynı zamanda da kültürel bir olgudur. Köklü bir tarihe sahip olan ve çok geniş bir coğrafî alanda üstün uygarlıklar kurmuş olan Türk milletinin beslenme kültüründe Türk mutfağının önemli yeri vardır. Türk mutfağında yemek çeşidi oldukça önemlidir. Yiyecek ve içeceklerin sınıflandırılması yapıldığında çeşitli türde ve zenginlikte tatlılar, et yemekleri, pilav çeşitleri, hamur yemekleri, çorbalar, turşular vs. varlığını gösterir.

Karakeçililer'in yaşadığı coğrafî yapı ve ekonomik durumları, onların mutfaklarını da bize tanıtmaktadır. Tarım ve hayvancılıkla meşgul olan Karakeçili yörüklerinin yemeklerinin asıl maddelerini un, bulgur, et ve tatlı mamüllerinden oluşturmuştur. Karakeçili'de hamurdan yapılan yiyecekler önemli bir yere sahiptir. Börekler, çörekler, ekmek çeşitleri ve tatlılarda kullanılan un bize gösteriyor ki Türk mutfağında özellikle Karakeçili mutfağında unun yeri önemlidir. Bunun dışında çorbalar, pilavlar, tatlılar Karakeçili mutfağının temelini oluşturmaktadır.

Karakeçili'nin yöresel yemeklerini şöyle sınıflandırmamız mümkündür:

- Hamur ve ekmekten yapılan yemekler
- Çorba türleri
- Pilav türleri
- Tatlı türleri

Et çorbalarda, pilavlarda kullanıldığı gibi, sebzeli yemeklerde de kullanılmaktadır. Çorba türü olarak daha çok mercimek, bulgur, yayla çorbası ve lahana çorbaları yaygındır.

Süt ve süt mamüllerinden yapılan yemeklerde çeşit olarak fazla değildir. Daha çok süt ve süt mamülleri, yoğurt, tereyağı ve peynir olarak tüketilmektedir.

Tatlı olarak da şeker, pekmez gibi tatlılardan yapılan helvalar kayda değer tatlılardır. Bilhassa düğünlerde yapılan sütlaç ve baklava türleri Karakeçili'de meşhurdur. Tarım ve insan gücüne dayalı bir ekonominin gerekli kıldığı enerjiyi Türk tatlılarının yapısında görmemiz mümkündür.[161] Tatlı olarak bilhassa pekmezle yapılan helvalar Karakeçili mutfağının vazgeçilmez nimetidir.

---

161. ***Türk Halk Kültürü Araştırmaları,*** Dane Yayınları, Ankara, 1992.

1 - Hamur ve Ekmeklerle Yapılan Yemek Türleri

Sini Böreği

Bu yemeğin *malzemeleri;* ceviz, yumurta, karbonat, tuz, un, yağ, kıvam.
Kullanılan kaplar; sini, hançer, fırın.
Yapılışı: İlkönce hamur yoğrulur. Daha sonra daire şeklinde açılan hamurlar üst üste tepsiye (siniye) döşenir. Bu döşeme sırasında hamurların arasına ceviz koyulur. Hamuru döşeme işi bitince kesilir. Daha sonra üzerine yağ dökülür, fırına sürülür. Pişince üzerine kıvam dökülür. Servise hazır olmuş olur.

Höşmerim

Malzemeleri: Yufka, su, tuz, şeker ve bir paket yağ.
Kullanılan Kaplar: Tas, tava, badıya, sahan.
Yapılışı: Yufkayı ıslattıktan sonra yağın üzerine konur ve karıştırılır. Daha sonra üzerine şeker dökülüp servis yapılır.

Omaç

Malzemeleri: Margarin, yumurta, tuz ve yufka ekmek.
Kullanılan Kaplar: Sini, tas, tava.
Yapılışı: Yağı eritir, yumurtayı yağın üzerine kırılır ve biraz pişirilir. Ekmek ufalanıp pişmiş olan yumurtanın üzerine dökülür, karıştırılır. Servise hazır edilir.

Kaygana

Malzemeleri: Yağ, yumurta, yufka ekmek.
Kullanılan Kaplar: Tava, tepsi gibi kaplar kullanılır.
Yapılışı: Yağ eritilir, yufka ekmeği açılır, üzerine yumurta kırılır. Yufka katlanır, erimiş olan yağın üsdüne koyulup kızartılır.

Ekmek Aşı

Malzemesi: Yağ, tuz, biber, yufka ekmek, su, salça.

Kullanılan Kaplar: Tava, bakır hereni, sahan, tepsi.

Yapılışı: Yağ eritilir. İçine ölçüsüne göre salça atılır. Sonra ekmek doğranarak yağın ve suyun karışımından meydana gelmiş karışımın içine atılır. Üzerine biraz tuz ve biber atılarak hazırlanmış olur.

Hasıta

Malzemeleri: Un, yağ, pekmez.

Kullanılan Kaplar: Bakır hereni.

Yapılışı: Unla pekmezi karıştırıp yağın içine atılır. Kızarınca hasıta yemeği hazırlanmış olur.

Pilite

Malzemeleri: Un, yağ, pekmez, su.

Kullanılan Kaplar: Hereni, sahan, sini, tava.

Yapılışı: İlkönce yağ tavada kızartılır, sonra un yağ ile kavrulur. Ölçülü bir şekilde pekmez katılır. Yemek hazırlanmış olur.

İçli Çörek

Malzemeleri: Un, patates, kıyma, salça, kırmızı biber, karabiber, nane, tuz, su.

Kullanılan Kaplar: Sini, sahan, su bardağı, rende, fırın.

Yapılışı: Haslanmış patatesler rendelenir. Kıyma, salça, kırmızı biber, karabiber, nane, tuz, biraz da su ilave edilerek karıştırılır. Daha sonra hamur yoğrulur, yufka bükülür açılır. Hazırlanan iç hamura konur ve hamur katlanır. Kenarları kesilir. Tüplü saçda veya fırında pişirilir. Ayran veya diğer içeceklere servis yapılır.

Çiğ Börek

Malzemeleri: Un, patates, kıyma, salça, kırmızı biber, kara biber, nane, tuz, su.

Kullanılan Kaplar: Hereni, üşevin, sahan, sini, tepsi.

Yapılışı: Hamur normal yumuşaklıkta yoğrulur. Ceviz büyüklüğünde beziler açılır. Bunların üstüne iç koyulur. Kenarı mantı kesilen bıçakla veya bakır bir kapla kesilir, kızartılıp, ayranla ikram edilir.

Katmer

Malzemeleri: Un, yağ, su, tuz.

Kullanılan Kaplar: Hamur leğeni, badıya, yufka yapma sofrası, oklava, fırın.

Yapılışı: : İlkönce un, su ve tuzla hamur yoğrulur. Daha sonra küçük şekillerde yufka yapılır. Hamurlara yağ sürülüp katlanır ve fırına sürülüp pişirilir. Servise hazırlanmış olur.

Gözleme

Malzemeleri: Un, yağ, su, tuz.

Kullanılan Kaplar: Hamur leğeni, badıya, yufka yapma sofrası, oklava, saç, sini.

Yapılışı: İlkönce hamur yoğrulur. Daha sonra hamur küçük yufkalar halinde açılır. Üzerine yağ sürülüp sacın üzerine atılır. Pişince üstüste konulur. Kurumasın diye bu gözlemeler yenilmeye hazırdır.

Soğanlı Kete

Malzemeleri: Soğan, un, kıyma, su, tuz, baharat.

Kullanılan Kaplar: Hamur leğeni, badıya, yufka yapma sofrası, oklava, hançer, sahan, sini, fırın.

Yapılışı: İlkönce hamur yoğrulur. Soğan doğranıp içine kıyması ve baharatı katılır, iyice yoğrulur. Daha sonra hamur küçük yufka şeklinde açılır. Hazırlanan iç hamurun içine konulur. Hamur ikiye katlanır, fırına yerleştirilir. Pişince servise hazırdır.

2 - Çorbalar

Altılar Aşı

Malzemeleri: Pancar, bulgur, yağ, tuz, su.

Kullanılan Kaplar: Hançer, hereni, tava, sini, tas, sahan.

Yapılışı: İlkönce pancar soyulur, doğranır. Biraz bulgur ilave edilir, biraz daha kavrulur. Bulgurla kavrulmuş pancarın üzerine su ilave edilir. Biraz da tuz eklenir. Böylece pişirilir ve servise sunulur.

Bulama Çorbası

Malzemeleri: Yarma, yoğurt, yumurta, su.

Kullanılan Kaplar: Hereni, badıya, sahan.

Yapılışı: Yarma suya konur, kaynatılır. İyice pişince, yoğurt ayran haline getirilir. Ayranın içine bir yumurta kırılır, iyice karıştırılır. Pişen yarmaya katılır. böylece servise hazırlanmış olur.

Hanım Aşı Çorbası

Malzemeleri: Yarma, mercimek, nohut, soğan, yağ, su.

Kullanılan Kaplar: Hereni.

Yapılışı: İlkönce soğan yağ ile kavrulur. Daha sonra yarma, mercimek ve nohut eklenir. Yağda iyice kavrulur. İçine yeteri kadar su konur kaynatılır. Böylece çorba hazırlanmış olur.

Sebze Çorbası

Malzemeleri: Fasülye, turp, patates, havuç, kabak, domates, su, yağ, un, tuz.

Kullanılan Kaplar: Hereni, sahan, rende, hançer, sini.

Yapılışı : İlkönce taze fasülyeyi yağda kızartılır. Patatesi, havucu, turpu, kabağı karıştırıp üzerine rendelenmiş domates ilave edilir. Sonra biraz kaynamış su katılıp kaynatılır. Ayrı bir tencerede erimiş yağa biraz un ilave

edilerek kavrulur. Soğuk su ile terbiye edilir. Terbiyeli malzemeyi sebzelerin içine döküp maydanoz ilave ederek çorbayı tamamlamış oluruz.

Bulgur Çorbası

Malzemeleri: Bulgur, su, tuz, patates, mercimek, soğan, baharat, yağ.
Kullanılan Kaplar: Hereni, tava, hançer, sahan, tepsi, sini.
Yapılışı: İlkönce su kaynatılır. Daha sonra biraz mercimek kaynayan suyun içine konulur. Mercimek iyice pişince, bunun içine biraz bulgur ilave edilir. Daha sonra bir tane patates doğranıp karıştırılır. Pişince indirilir. Bir tavada yağ eritilir, içine soğan doğranır, soğanlar biraz kızarınca, baharat ve salça ilave edilir. Pişmiş olan çorbanın üzerine dökülür, böylece servise hazırlanmış olur.

Un Çorbası

Malzemeleri: Yarma, un, yağ, kıyma, salça, biber, nane, tuz.
Kullanılan Kaplar: Hereni, tava, sahan, sini.
Yapılışı: İlkönce yarma haşlanır. Daha sonra yoğurt ve yumurta birbirine iyice karıştırılır. Haşlanmış yarmanın içine konulur. Yağlı baharat üzerine eklenerek servis yapılır.

Arap Aşı Çorbası

Malzemeleri: Tavuk, un, salça, kırmızı biber, acı biber, tuz, limon, su.
Kullanılan Kaplar: Hereni, büyük tepsi, sini, badıya.
Yapılışı: Su herenide iyice kaynatılır. Sonra temizlenmiş tavuk suya atılıp kaynatılır. Sonra su etten ayrılır. Su başka hereniye konur, etler tekrar kaynatılır. Bir sahanın içinde salçalı su hazırlanır ve bu çorbaya ilave edilir. Biber, tuz, limon eklenerek bir defa kaynatılır. Sonra servise sunulur.

3 - Pilavlar

Domatesli Pilav

Malzemeleri: Pirinç, domates, et suyu, yağ, tuz.

Kullanılan Kaplar: Hereni, tepsi, sahan, sini.

Yapılışı: Bir hereniye yağ koyulup eritilir. Küçük kücük doğranan domatesler ilave edilir. Pilavın suyu kaynatılır. Ayıklanmış pirinç koyulur. Bir iki taşım kaynatılıp ocak kısılır. Pirinç suyunu çekince ocak kapatılır ve pilav dinlenir. Daha sonra servise sunulur.

Etli Bulgur Pilavı

Malzemeleri: Margarin, bulgur, salça, tuz, su, et.

Kullanılan Kaplar: Hereni, tava, sahan, sini.

Yapılışı: Bir hereniye margarin konulur kızartılır, salça eklenir. Bolca et katılır üzerine bulgur eklenir. Daha sonra su ve tuz ilave edilir. İyice pişirilir. Bulgurun açılması için ağzı kapatılır.

Pirinç Pilavı

Malzemeleri: Et, arpa şehriye, pirinç, yağ, tuz.

Kullanılan Kaplar: Tava, sahan, sini.

Yapılışı: Önce yağ tavanın içine konur. Daha sonra şehriye atılır, iyice kızartılır. Pirinç, su ilave edilir. Biraz piştikten sonra, diğer tavada hazırlanan et, pilavın içine konur. Biraz daha pişirilir. Dinlendikten sonra servis yapılır.

d- Tatlılar

Sini Tatlısı

Malzemeleri: Un, yumurta, yoğurt, yağ, şeker, su.

Kullanılan Kaplar: Leğen, badıya, sini.

Yapılışı: Önce bir leğene un konur. Sonra yumurta, yoğurt, yağ ile bu un hamur haline getirilir. Bu arada bir badıyanın içinde şekerli su hazırlanır. Hamur ince ince yufka yapılır. Daha sonra kıvrılarak siniye dizilir. Fırında pişince hazırlanan şekerli su dökülür.

Pekmez Helvası (Öküz Helvası)

Malzemeleri: Un, pekmez, yağ.

Kullanılan Kaplar: Hereni, sahan, badıya.

Yapılışı: Ölkönce un kavrulur, tabi yağ ile kavrulur. Daha sonra üzerine pekmez dökülüp servis yapılır.

Un Helvası

Malzemeleri: Şeker, tereyağı, un, su.

Kullanılan Kaplar: Hereni, badıya, tepsi.

Yapılışı: İlkönce tereyağı eritilir. sonra üzerine un eklenir, un iyice kavrulur. Daha sonra şekerle suyun karışımından meydana gelen tatlı kavrulmuş unun üzerine dökülür. Ateş üzerinde iyice karıştırılır. Daha sonra bir kenarda soğuyarak sertleşmesi beklenir. Yemeye hazır olmuş olur. Servis yapılır.

F - Karakeçili'de Şahıs ve Yer İsimleri

Karakeçili'de ismin önemi büyüktür. Bu yüzden dünyaya yeni doğan çocuk için isim verilmesi gerekliliğini hissettikleri için fazla uzun bir zaman geçmeden çocuğa isim verilmektedir.

Verilen isimler genelde Türk-İslâm kültürüne ters olmayan isimlerdir. Özellikle islâmî yönden güçlü oldukları için sahabe isimleri ve islâmın yanında müslüman Türk fatihlerinin isimleri tercih edilmektedir.

Görülen bir diğer isim tercihi de genellikle dede ve nine isimleri olmaktadır. Bunun sebebi de çocukların geçmişi hatırlatması içindir. Dede ve ninenin isimlerini çcocuklarla yaşatmak düşüncesi vardır.

Eski Türk geleneğinde görülen isim koyma âdetleri ve dualar görülür. İsim koyma töreninden sonra baba gelenlere ziyafet verir. Bu da gösteriyor ki, her törenden sonra bir ziyafet beklenmektedir. Bu ikramdan sonra toplanan insanlar çocuk nasipsiz olmasın diye parayı kundağın içine koyarlar.

Soyismi verilmeden önce lakaplar veya babanın, dedinîn ismiyle tanıtılırdı. Soyisimleri de genel olarak lakaplara göre alınmaktadır.

Şimdi Karakeçililer'de bunu görelim.

Karakeçili'de yer isimleri genel olarak insanlardan esinlenerek verilmiştir. bunu kaynak kişimizin anlatımından anlamak mümkündür.

İnsanların renkleri, fizikî yapıları vs. yerlere isim olduğu gibi kutsal sayılan varlıkların isimleri de yer ismi olarak kullanılmaktadır. Örneğin Karakeçililer'de "Söğüt" kelimesinin kayda değer bir yeri vardır. Bunlar nereye göç etmişlerse, mevki olarak bir yere "Söğüt" ismini vermişlerdir.

Bunun dışında coğrafî yapı da yer isimlerinin verilmesinde önemli bir etkendir. Örneğin Karakeçili'ye 5 km. uzaklıkta bulunan Köprüköy adını Çeşnigir köprüsünden almaktadır.

İnsanların ekonomik kaynakları da yer isimlerinin veriliş sebebi olmaktadır.

Bunların dışında, toplumda saygıdeğer insanların isimleri de yer ismi olarak kullanılmaktadır.

Bunu kaynak kişimizin anlatımından verirsek o zaman Karakeçili'deki yer isimlerinin veriliş sebebini de anlatmış olur düşüncesindeyiz.

1 - Şahıs İsimleri

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İbrahim Yazıcı
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 60
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Şahıs İsimleri***

Biz yeni doğan bebeklere daha çoh Türk-İslâm ortah kültürünün gullandığı isimleri verirıh. bu isimler şunnardır: "Ahmed, İrecep, Mikayıl, Cebrayıl, Hasan, Musdafa, Hüseyin, Ali, Alper, Tülay, Tülin, Ersin, Fadime" gibi isimlerdir.

Daha çoh çocuhlara dede ve nine isimleri verilmahdadır. Bunun sebebini Garageçililer şöle annatır:

"Bizim geçmişimizi yeni gelen nesil unutmasın. En azından isim olarah yaşatsın."

Bizim bu düşüncemiz gösderiyor ki, Garageçili Türkleri geçmişini seven bi oymahdır.

Çocuhlar yeni dünyaya geldiği vahıt, sağ gulağına ezan-ı Muhammedîye ohunur. Sol gulağına gamet getirilir. İsim goyan gişi, çocuğun nasibi bol ossun diye çocuğa hedaye verir. Bu âdet Garageçili oymağı arasında çoh yaygındır.

Çocuğa isim verildıhdan sona Allah ömrünü uzun eylesin, Allah analı babalı böyütsün, Allah bu çocuğun milletimize hayırlı olmasını nasip etsin diye duva yapılır. Bunun gibi duvaları Gorhut atamızın hikâyelerinde de görmahdayız. Gorhut atamız da Türk çocuhlarına isim verirken duvalar yapıyo. "Adını ben verdim, yaşını Allah versin" şeklinde duva edermiş. Bu bizim esgi atalarımızın törelerini yaşattığımızı gösteriyo.

Çocuğun ana babası çocuğa isim verilirken yemekler hazırlar ve gelen misafirlere ziyafet çekeller. Yalınız çeşitli sebeplerden dolayı artıh ziyafet çekme âdeti gahmah üzeredir.

2 - Lakaplar[162]

162. Karakeçili Kaymakamlığı, İlçe Nüfus Müdürlüğü Kütük Defterleri.

Şehirlioğlu, Baloğlu, Taciroğlu, Delihüseyinoğlu, Ayvazoğlu, Kalenderoğlu, Avcıoğlu, Akçaoğlu, Mulla Bekiroğlu, Veziroğlu, Kalemoğlu, Abdulgazioğlu, Çakmaklıoğlu, Ganioğlu, Zaimoğlu, Eşkaloğlu, Hocaoğlu, Keçelioğlu, Şeyh Alioğlu, Kocaoğlu, Eyyüboğlu, Fortıloğlu, Bayatoğlu, İsmailoğlu, Danabaşoğlu, Abbasoğlu, Bozbaloğlu, Çotoğlu, Nasuhoğlu, Kalaycıoğlu, Hamzaoğlu, Fakıoğlu, Babaoğlu, Şehriyaroğlu, Molla Velioğlu, Altıoğlu, Sünnetoğlu, Deli Musdafaoğlu, Musa Kethüdaoğlu, Köylüoğlu, Deli Haliloğlu, Velibeyoğlu, Karaberkoğlu, Çatoğlu, Sürmelioğlu, Himmetoğlu.

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İsmail Doğan
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 55
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale ili Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Garageçili'nin Lahapları***

- Hisabına gelirse hemen her işi yapar *İcolar Uşağı.*
- Arpalıydı darılıydı, sıhıca belimde sarılıydı, kirtana yitirdim, bulan varmola *Nasıflar Uşağı.*
- Boğazı böyük sarı öküz gibi yir *Ehdiyar Uşağı.*
- Gendilerine bi şiy dimeden huysuzluk yapan *Deli Hüseyin Uşağı.*
- Usdalıhda birinciye gelir *Şeherli Uşağı.* Eşşek bohundan şaval dutar *Şeherli Uşağı.*
- Sarı öküz gibi çalışır garnını doyuramaz *Aslan Uşağı.*
- Biri uzun biri gısa *Altıev Uşağı.*
- Böğrü bohlu *Bozbal Uşağı.*
- Ahılları götünün üsdüne oturur *Apıh Uşağı.*

3 - Yer İsimleri

Kaynak Kişinin:

Adı Soyadı: İbrahim Yazıcı
Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu
Yaşı: 60
Derleme Yapılan Yer: Kırıkkale ili Karakeçili İlçesi
Derleme Konusu: ***Yer İsimleri***

Bizim Garageçili'deki yer isimleri insannarınan aynılaşmışdır. Yani insan isimleri, insannarın renkleri, fizikî yapıları yerlere isim olmuşdur. Dağlara, depelere isim olmuşdur.

Sarının Depe:

Adamın biri birez sarıyımış ve bu depeye gelirmiş. Ordan çevreyi seyir edermiş. Daha sona oruya yerleşmiş. Bundan ötürü esgiler buruya "Sarının Depe" demişler. Burada ölecene galmış.

Vezir Ali'nin Depe:

Veziroğlu'nun Ali varımış. Bu depenin üzerine yerleşmişler. Veziroğlu da ta padişahlardan galma Vezir Ali buruya yerleşmiş. Bundan dolayı "Vezir Ali'nin Depe" denilmişdir.

Bayram Galesi:

Bu depe, Garageçlili'ye en yahın depedir. Garageçili'nin batı tarafına düşüyo. Yamır yağmadığı zaman bu depeye çıhılır, yamır duvası yapılır. Daha sona ziyafetler çekilir, yimekler yenir. Bi bu sebepden dolayı Bayram Galesi denir. Bi de dinî ve millî bayramlarımızda Garageçili gençleri ikiye ayrılır. Bu gruplar galeye çıhmah için birbirleriyle mücadele edeller. Hangi grup çıharsa o yıl orada o grubun gençleri oynar. Bayram Galesi onnarın olur. İşde bunnan ötürü Garageçili'nin garp tarafındaki depeye "Bayram Galesi" denmişdir. Biz Garageçili oymağı olarah buruya Bayram Galesi diyoh.

Aliş'in Öz:

Aliş isminde bi adamın oturduğu, yerleşdiği yere bu isim verilmahdadır. Oturan adamın adından gaynahlanmahdadır.

Tüllüce Depesi:

Bu depe esgiden yimyişil olduğu için, her tarafı ağaçlarla dolu olduğu için "Tüllüce" denilmahdadır. Bu yişillikden ötürü bu depenin toprağı bile görünmezdi. İşde her tarafı yişilliklerle gaplı, tül gibi olduğundan ötürü "Tüllüce" deriz.

Galan Gadı:

Bu yir esgiden beri çoh çamırlı olduğu için bu isim virilmişdir. Çoh çamır olduğu için insannar burdan zor geçerlermiş, hatda bazıları bu çamırın içine saplanır galırmış. Bundan ötürü Garageçililer yani biz buruya Galan Gadı ismini veriyoh. Aslı Galan Galdı'dır.

Gumluca:

Gumun fazla olmasından ötürü biz buruya "Gumluca" derıh.

Köy Galesi:

Garageçili'nin guzeyine ve gündoğusu bölümüne düşer. Yüsgek gale gibi bi depe olduğundan dolayı "Köy Galesi" denilmahdadır.

Söğüt:

Bu ismin bizim buruya göç etdığımız yerin ismi olduğu için verildığı söylenmahdadır.

Biz Garageçililer Orta Asya'dan Söğüt Domaniç'e gelmişiz. Oradan da Anadolu'nun dört bi yanına dağılmışız. Geldıhdan sona oranın ismini yaşatmah için bu mevkiye Söğüt demahdayız. Garageçili'nin yörükleri göç ettıhları yerde

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

de esgi yer isimlerini yaşatmahdadır. Garageçili'nin güneyine düşen mevkiye Söğüt denilmahdadır.

Barek (Böyrek) Dağı:

Böyrek hasdalıhlarına şifa viren otların bu dağın depesinde yitişmesinden ötürü Barek dağı denilmişdir.

Bi de esgi Gorhut Ata'nın mesellerinden birisinin bu dağda geçdiği söylenmahdadır. Siz Gorhut Ata'nın mesellerini daha ey bilirsiniz.

Dede Korkut hikâyelerinden olan Bey Böyrek hikâyesi ile bu dağ arasındaki ilişkiyi, Pertev Naili Boratav'ın şu görüşünden hareket ederek söylememiz mümkündür:

"Halbuki bu kitaptaki (Dede Korkut Hikâyeleri) hikâyelerden bir tanesi Bey Böyrek hikâyesi bütün varyantlarıyla bir halk edebiyatı mahsülü vasıflarını taşıyarak ve muhtelif zaman ve mahallerde, yeni yeni kisvelere bürünerek yaşıyor."[163]

G - Damgalar ve Enler

163. Pertev Naili Boratav, ***Folklor ve Edebiyat,*** C. I., İstanbul, 1982, s. 65.

"Türkiye Türkçesi'nde "1. Bir şeyin üzerine bir nişan, bir im basmıya yarayan araç. 2. Bu araçla basılan nişan, im." Anlamlarında kullanılan Damga" adı, en eski Türkçe kelimelerden birisi olup, eski Türk yazıtlarından Açura Yazıtı'nın sol tarafındaki metinde şu şekilde geçmektedir.

"Yerdeki tamkalıg yılkı bansız erti"

Türkiye Türkçesinde "Yerdeki damgalı yılkı, sayısız idi" damga kelimesine rastlamaktayız. Bu metindeki "tamkalıga yılkı" sözünden Türklerin atlarına "nişan, işaret, im" vurdukları[164] ve bunun adına da "damga" dedikleri açıkça anlaşılmaktadır.

"Eski Türkçe'de "tamka", Kutadgu Bilig ve Orta Türkçe ve Çağatayca'da "tamga", kumuk Türkçesi'nde "tonma", Oyrat ve Soyan Türkçelerinde "tonma", Kazan Türkçesi'nde "tamga" olarak kullanıldığını öğrendiğimiz gibi, kelimenin Çeremişçe ve Rusça'ya geçtiğini görüyoruz."[165]

Herhangi bir nesne üzerine vurulan "işaret, alâmet, marka" manalarına gelmektedir.[166]

Türk damgaları eski Türk millî yazısı olan Orhun Yenisey harflerinden çok daha eskilere dayanmaktadır. Fakat elimizde bulunan Orhun harfleri ile yazılı belgeleri en eski Türk vesikaları saydığımız için bu konuda fazla yorumda bulunamamaktayız.

Damgalar hususunda bizleri en fazla düşündürecek husus, şekillerin çok çeşitli olmasıdır. Orhun harflerinde artık kesin bir kalıba girmiş şekillerin varlığı görülmektedir. Göktürk imparatorluğunu meydana getiren Türk toplumu yalnız bir Türk boyu değildir. Boyları meydana getiren soylar, oymaklar, cemaatler, aileler bu değişik damgaları kullanmış olabilirler.

Orhun'dan Anadolu'ya kadar uzanmış olan Türk damgaları[167] Orhun ve Yenisey yazıtlarındaki benzerlik ya çok az farklı veya tamamen farklı şekilleriyle Anadolu'daki çeşitli boy, soy, oymak, oba, aşiret ve cemaatler ile aileler arasında kullanılmakta ve hala yaşatılmaktadır. Bu damgalardan bazılarının (yiğitlik, mertlik, cesaret, güç, kuvvet, bereket, bolluk)[168] manalarına

---

164. Tuncer Gülensoy, "**Ahlat'ta Türk Damgaları**", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. II., Sayı: I, Elazığ, 1988, s. 93.
165. Tuncer Gülensoy, ***a.g.m.,*** s. 94.
166. Tuncer Gülensoy, ***a.g.m.***, s. 94.
167. Tuncer Gülensoy, ***a.g.m.,*** s. 97.
168. Daha geniş bilgi için bkz. Tuncer Gülensoy, ***Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları*** (1989).

geldikleri, damgayı uyguyalanlar tarafından bilinmekteyse de, bazılarının ne manaya geldikleri hakkında kesin bilgiler yoktur.

Sebebi ne olursa olsun, manası bilinsin veya bilinmesin Türk damgaları, imleri, enleri Anadolu'da şuralarda bulunmaktadır:

"1 - At ve sığırlarda,
2 - Koç ve koyunun kulak veya burnunun üstünde,
3 - Koç veya koyunun sırtında, kuyruğunda veya başında (aşı boyası ile),
4 - Arı kovanlarında, buğday veya un anbarlarında,
5 - Mezar taşlarında,
6 - Hece tahtası adı verilen tahtadan yapılmış mezar işaretlerinde,
7 - Kilim ve halılarda,
8 - Keçelerde, kepeneklerde,
9 - Heybe, torba ve un çuvallarında,
10 - Nakış ve (yanışlarda, im),
11 - Ziynet eşyalarında,
12 - Nazarlıklarda,
13 - Kapı ve duvarlarda,
14 - Kap kacakta,
15 - El, yüz, alın, pazu ve göğüse yapılan döğmelerde,
16 - At koşum takımlarında."[169]

Türk damgalarının bu kadar çeşitli yerlerde kullanılması, Türk toplumunun folklor ve etnolojik malzemelerinin zenginleşmesinde başlıca unsur olmuştur. Bu zenginlikten dolayı Türk kültüründe, halı, kilim, cecim, heybe yer almıştır. Dünya milletleri arasında da önemli yeri vardır.

Türk damgalarında en çok kullanılan şekiller (boğa, geyik, dağ keçisi, at, kurt, çeşitli kuşlar, koç-koyun, yılan gibi) kutsal bilinen hayvanlardır. Bunların dışında kılıç, ay-güneş ve yıldızlar ile hayat ağacı motifleri de birer damga olarak karşımıza çıkmaktadır. Orta Asya'daki göçebe Türk boylarının kullandıkları bu damgaların Anadolu'da da sitilize edilmiş şekilleriyle kullanılagelmekte olması, tarihî, etnolojik ve folklor açısından büyük önem taşımaktadır.

Motif, nakış, desen ve renk aşirete, boy'a ve bunlar içinde de aileye, obaya göre mana, şekil ve düzen değişikliğine uğramaktadır. Bu renk ve

169. Tuncer Gülensoy, ***a.g.m.***, s. 98.

kompozisyon farklılığını aşiretler kendilerine (im) olarak kullanmışlardır.[170] İm bir kötü nazara ve kem göze karşı tılsım olarak değişik uygulamalar görülmektedir.

Damga, yalnız Oğuz boylarının kullandıkları işaret değildir. Oğuz boylarının dışındaki Türk boylarında damgayı (tamga / damga) ismi ile kullanmışlar, hayvanlarda, eşya üzerinde ve bayraklarında uygulamışlardır.

Niğde, Eskişehir, Balıkesir Şarköy yörükleri Ciprova (Çirpan) Karakoçan (Karakeçili) yörüklerinde de yukardaki diğer Türk boylarında görülen damga enlerin varlığı gibi motifler vardır. Gelenek ve göreneklerine bağlı kilim sanatında motifler formlarını korumuş ve anlatımda, mesaj vermede belgesellik göstermiş olduğunun farkına varmış oluruz.

Çalışma sahamız olan Kırıkkale Karakeçililer'inde de damgaların, özellikle de enlerin varlığı görülmektedir. Kayı boyuna mensup olduğu bilinen Karakeçili aşireti kendine göre bir damga kullanmıştır. Karakeçili aşiretinin damgası "X" işaretidir. Yıllar önce göçebelelik yaparken, ovada bir kuyu görünce, kuyunun taşı üzerine "X" işaretini kazımakla damgalarını vururlardı. Bu iş, o kuyunun artık Karakeçililer'e ait olduğunun göstergesi olmaktaydı.[171]

Bu damganın dışında kilimlerde, çoraplarda, heybelerde kullanılan motifler de Karakeçili damgalarıdır. Bunları şekillerle ilerki sayfalarda göstermiş olacağız.

Damgalardan daha çok rastladığımız ve Karakeçili aşiretini tanımamıza yardımcı olan "Enler"in de önemi kayda değer ölçüdedir.

Özellikle yerleşik hayata geçmeden önce hayvancılık yapan Karakeçililer'de "en" çok önem verilen bir işarettir. "Enler"le hayvanların kime ait olduğu anlaşılır ve kaybolması önlenmiş olur diye biliyoruz. Yerleşik hayatta da hayvancılığı bırakmayan Karakeçililer, enleri günümüze kadar kullanmaktadırlar.

Karakeçili, aşiretine mensup olan aileler, kendilerine göre bir "en" seçip, bu "en"i hayvanların kulağına vurmaktadırlar.

Kulaklara vurulan enlerin yanında, özellikle koyunların kuyrukları "kök boya" ile çeşitli şekillerde boyanır. Bu şekiller o ailenin damgası olarak kabul edilir.

---

170. Yusuf Durul, ***"Anadolu Kilimlerinin Teşhisi ve İmler"***, I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Ankara, 1974, s. 278.

171. Mehmet Eröz, ***Doğu Anadolu Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Araştırma***, s. 23.

Mezar taşlarında görülen şekillerde, özellikle bağımsızlığımızın simgesi olan (ay-yıldız) görülmektedir. Bunun yanında Arap ve Latin harfleriyle çeşitli yazılar yazılarak mezarların kaybolmaması sağlanmış olmaktadır.

Bunların dışında buğday ambarlarına ve un çuvallarına bereketi simgeleyen damgaların vurulduğunu dinlediğimiz halde, bunları bulamadık. Etnografik değeri yüksek olan bu eserlerdeki damgalar ya silinmiş veya yakılmış olduğunu öğrendik.

EKLER

1- İlçedeki Evlerin ve Kapı-Pencerelerin Üzerindeki Şekiller ve Odaların İç Görünümü

a- Üstü Toprakla Örtülü Eski Bir Karakeçili Evi

b- Karakeçili Evlerinde Pencere Çerçevelerinden Bir Görünüm

c- Eski Bir Zahire Anbarı

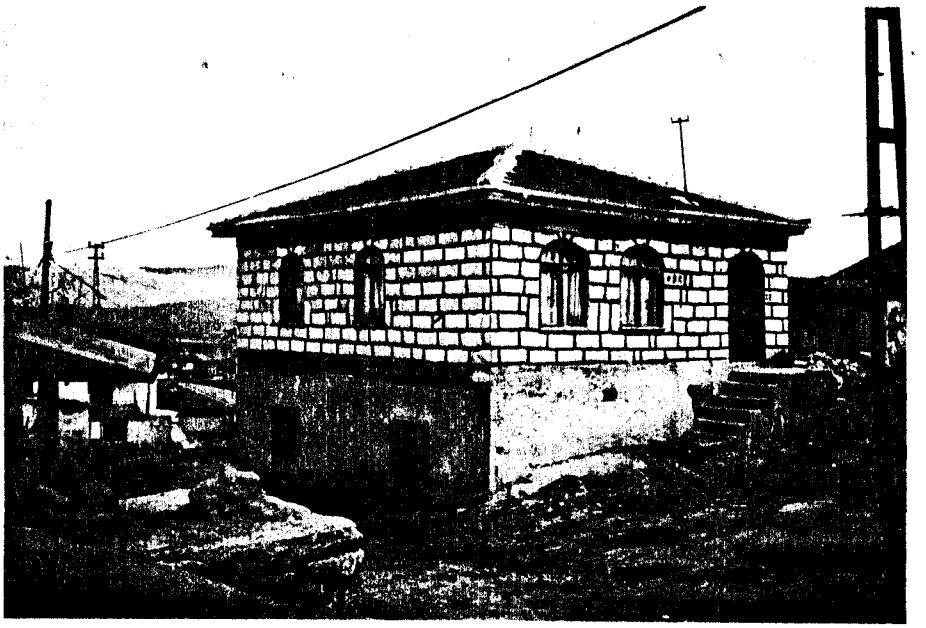
d- Kerpiçten yapılmış iki katlı Karakeçili evi; üst kat ev, alt kat ahır

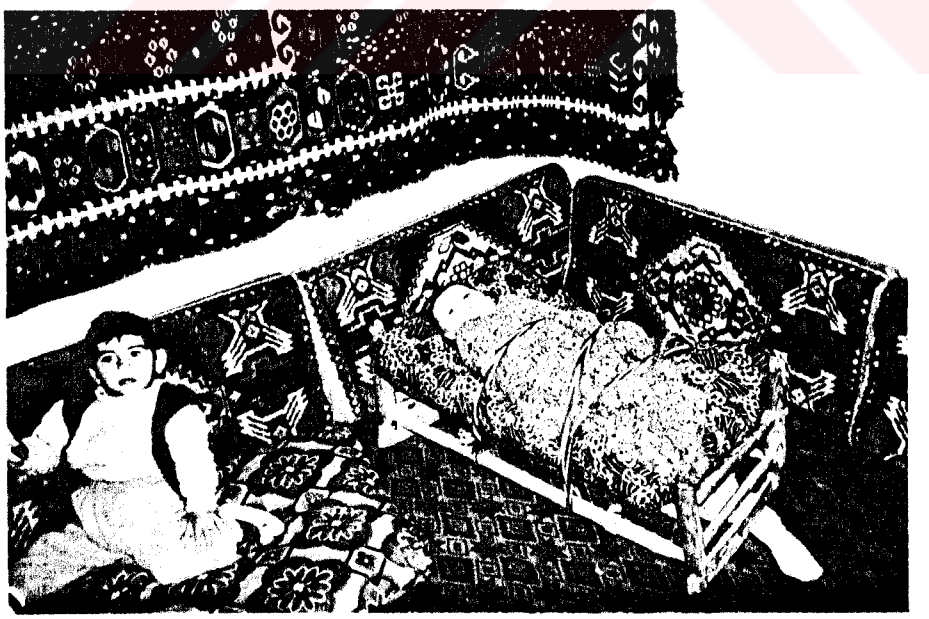
e- Ahşap bir binada bulunan kapı ve pencere üstlerindeki şekiller ve çardak (balkon)

f- Holta Kapısı (Misafirlere hizmet eden kadınların kullandığı kapı)

g- Karakeçili'de Köy Odası

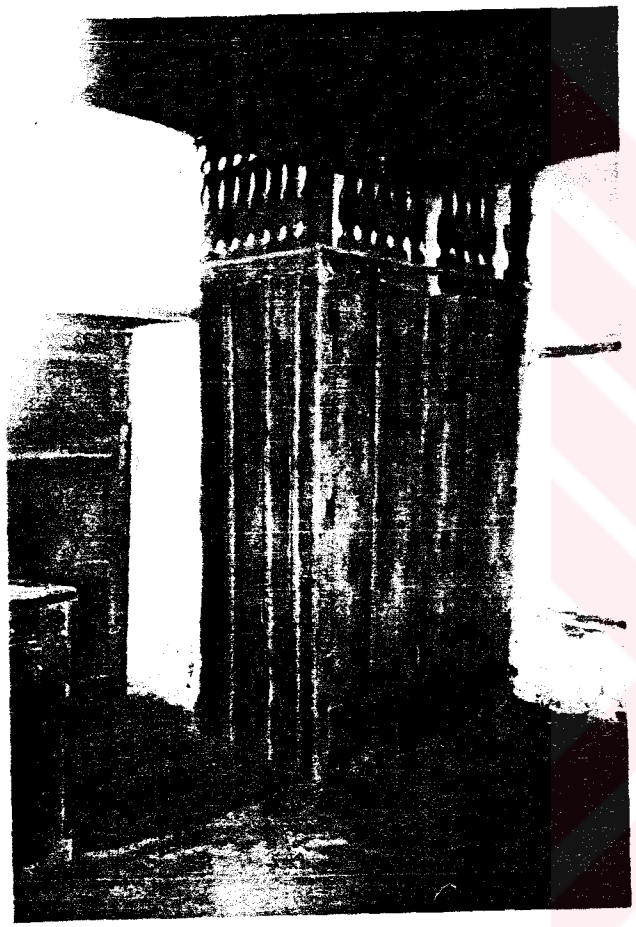
ğ- Karakeçili Oturma Odası'nda beşiğe yatırılmış çocuk.

h- Karakeçili evlerinde bulunan duvar içi dolabı

ı- Karakeçililer'in misafir odasında başköşe

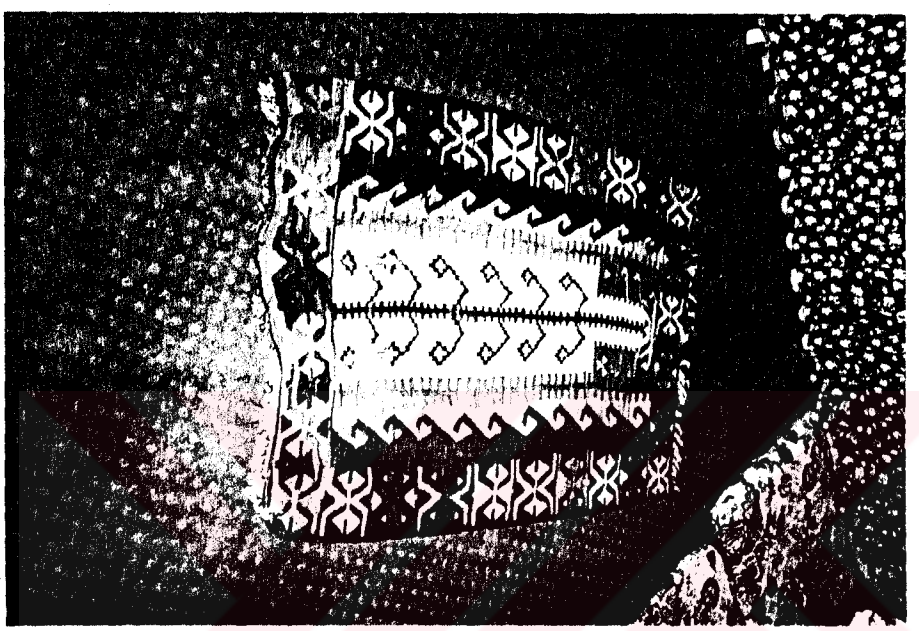

i- Misafir odasında yüklük

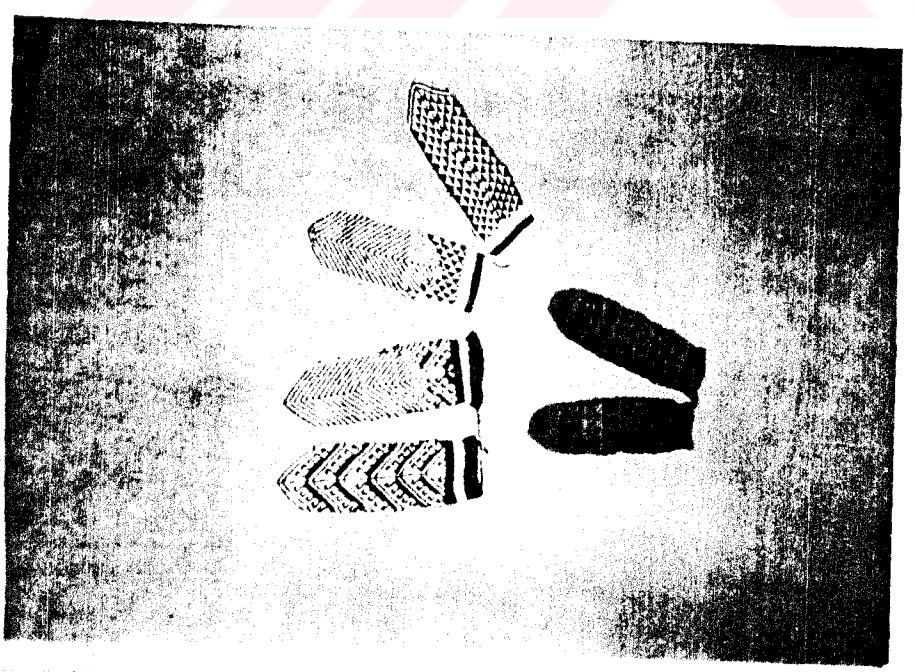

j- Misafir odasında banyo ve odunluk

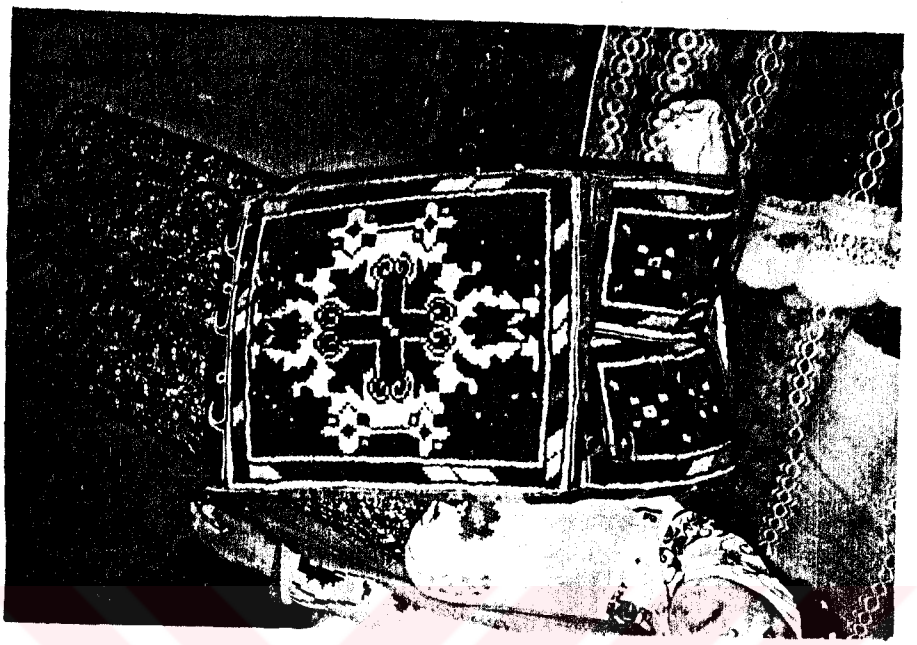
2- Dokumalar (Halı, Kilim, Seccade, Çorap)

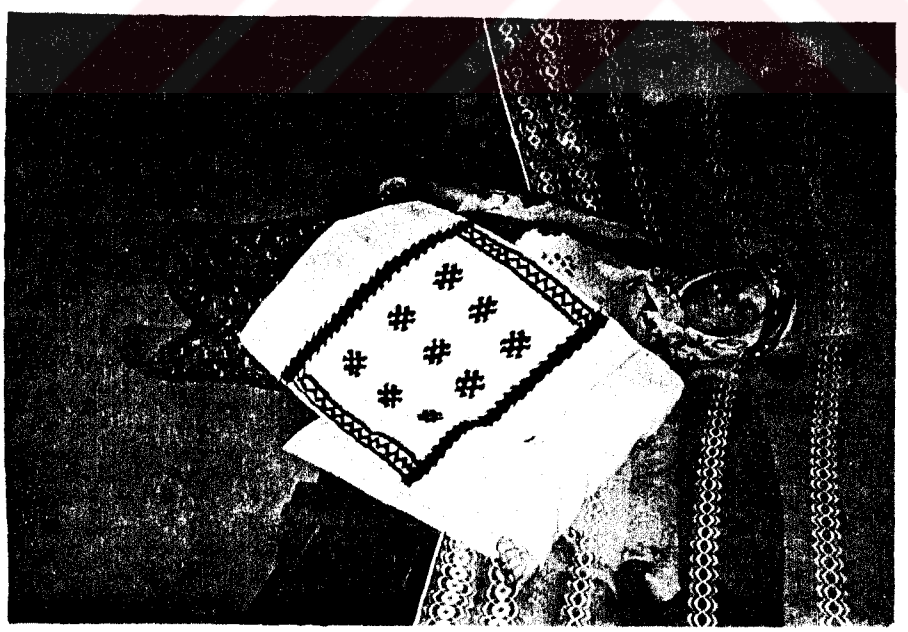

a- Gıvrımlı seccade

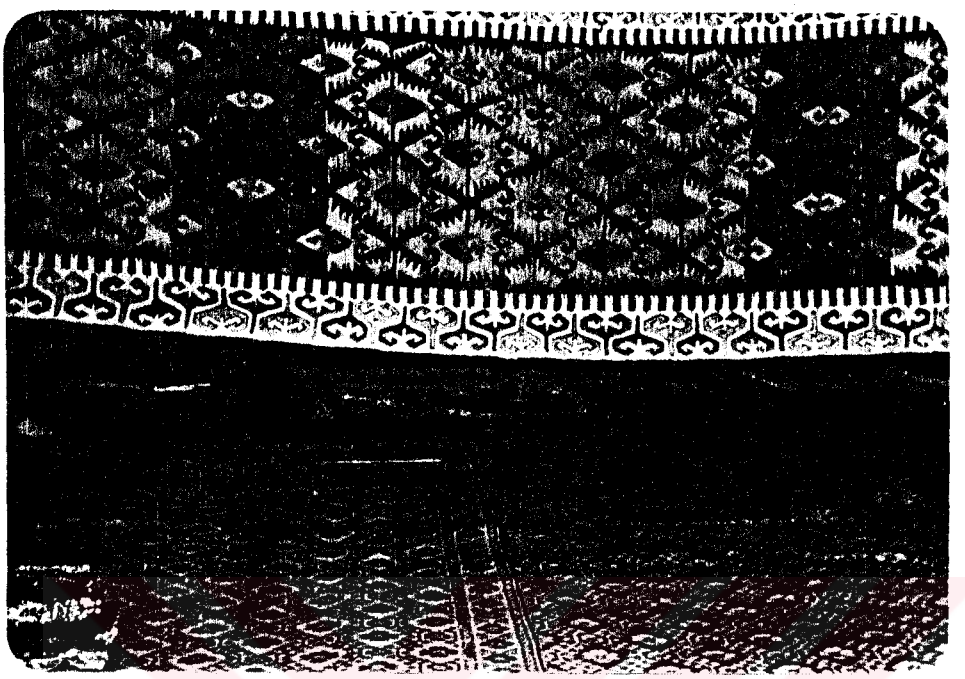

b- Solak, kıvrım, tokmaklı, bıçgır motifli çoraplar

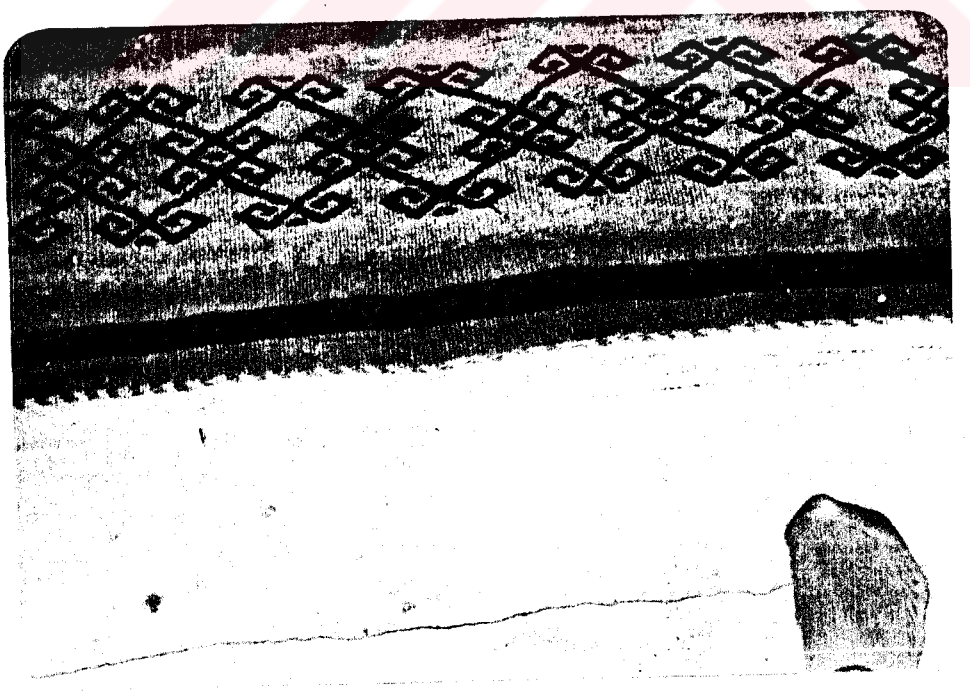

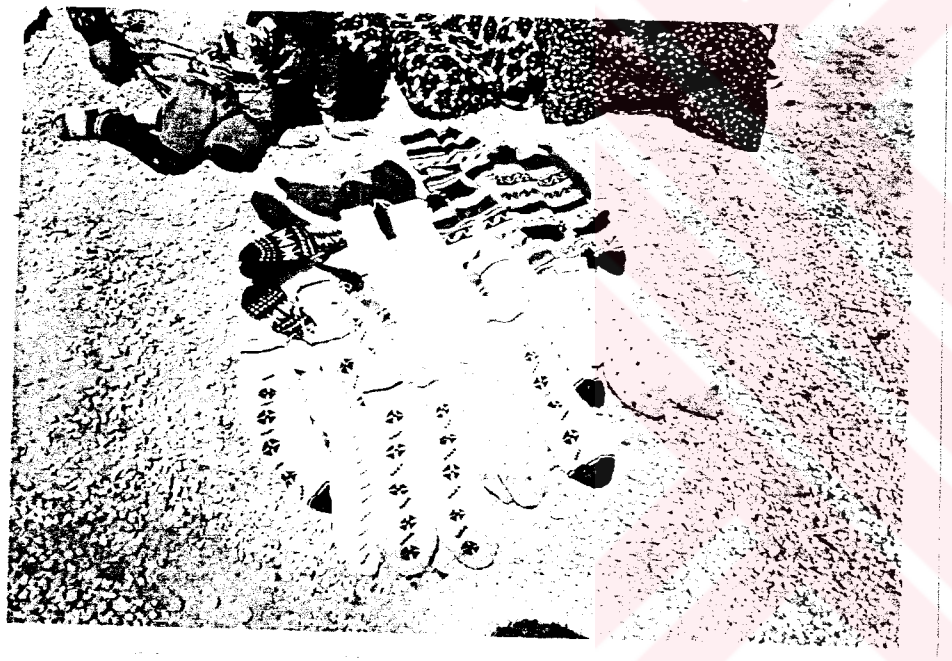
d- Karakeçili'de at heybesi

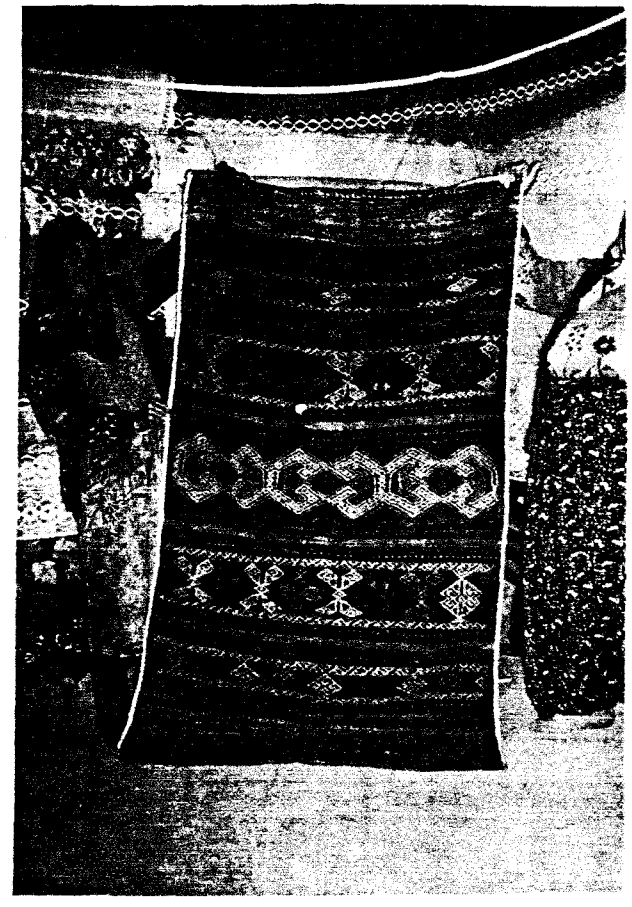
e- Guşgözü motifli bir şak yük altı çırpısı

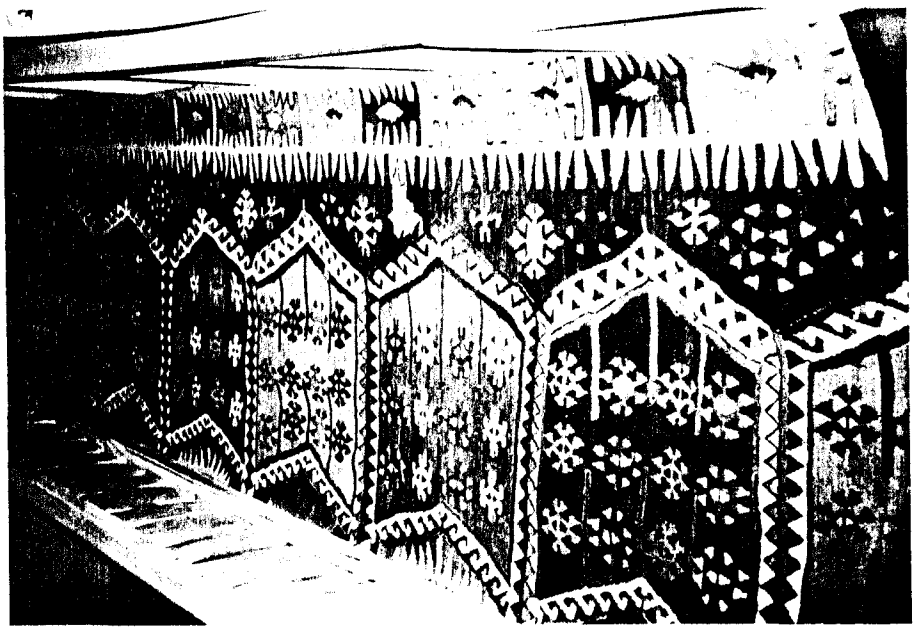
f- Gıngırdaklı motifli kilim

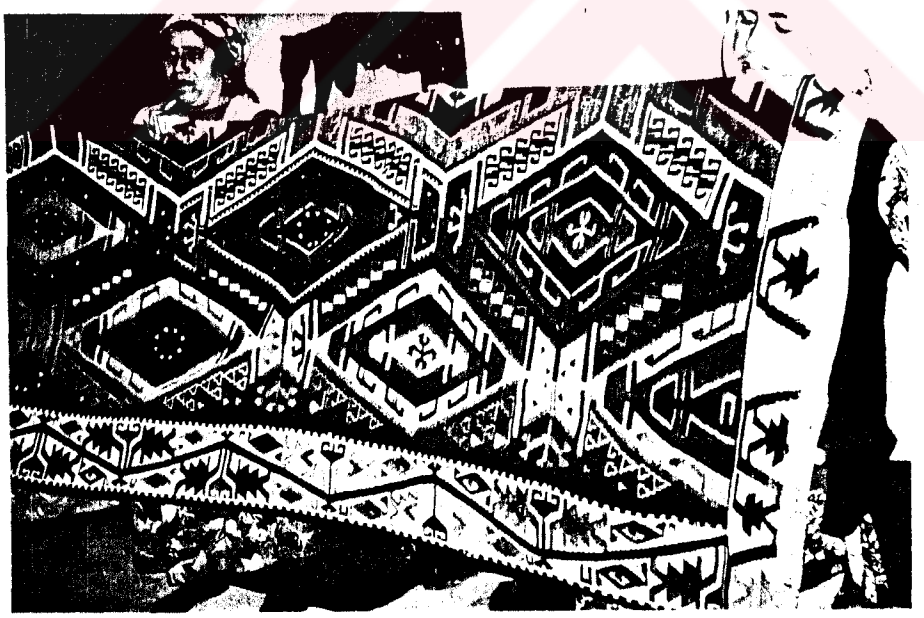
c- Çorap kolleksiyonu

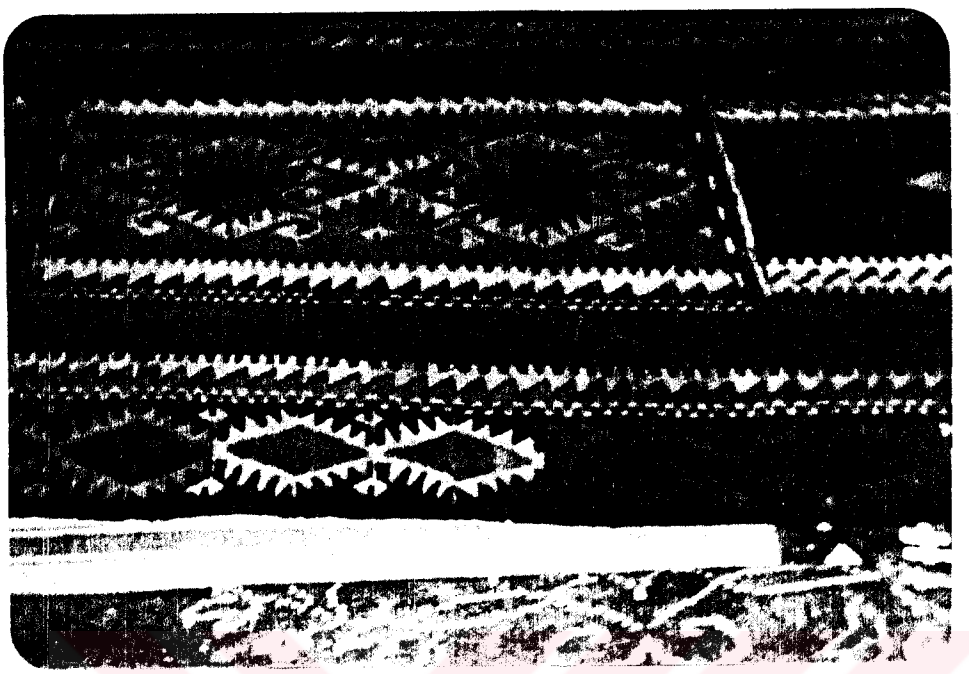
ğ- Kağnı çuvalı

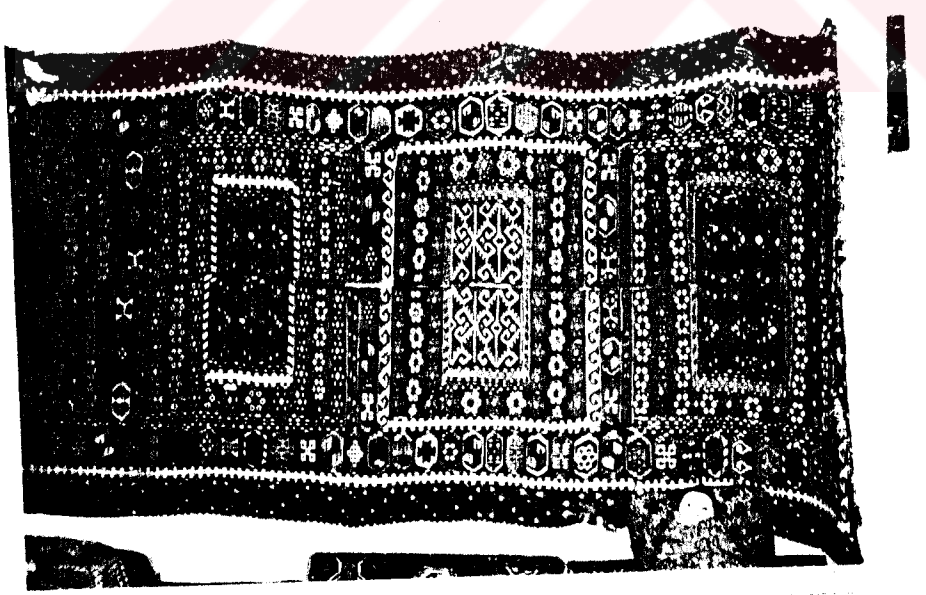
h- Filcanlı motifli kilim

ı- Türlemen küpesi motifli kilim

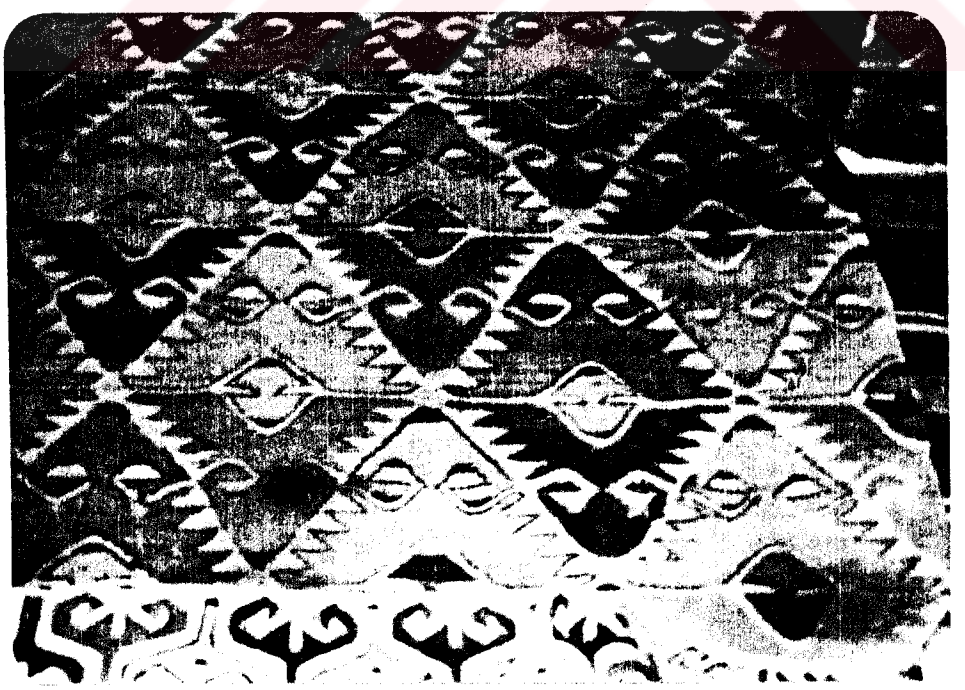
i- Koç boynuzu yanışı, pıtıraklı, koç boynuzu motifli kilim

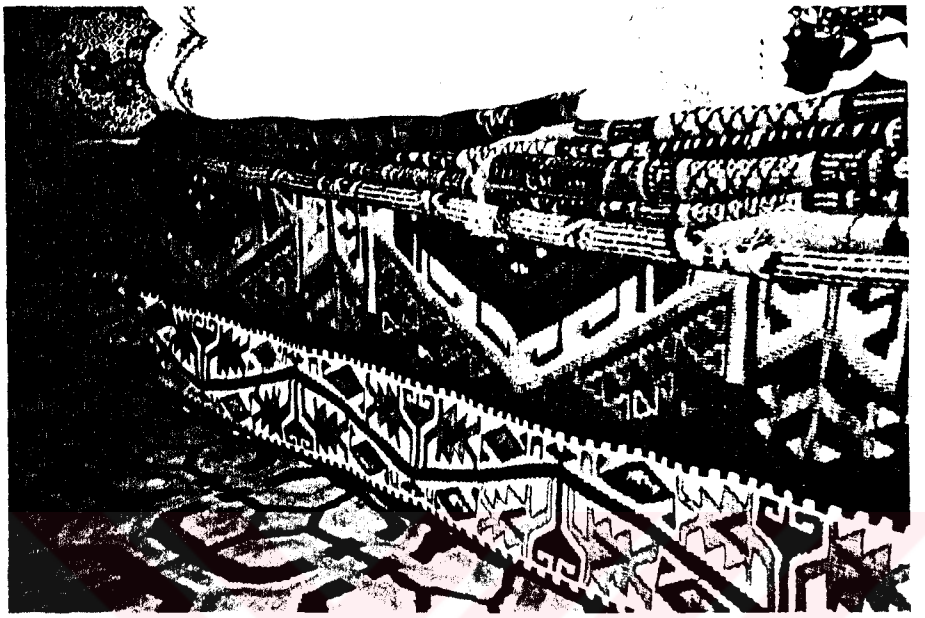
j- Eli belinde motifli kilim

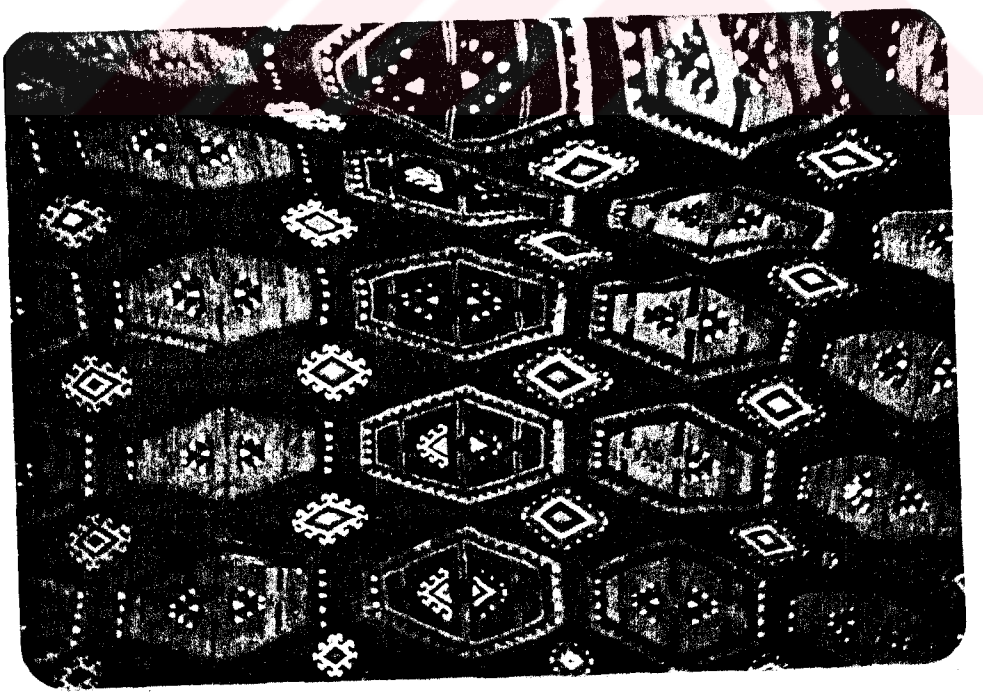
l- Develi, karalı göbek motifli kilim

k- Bıtırak motifli kilim

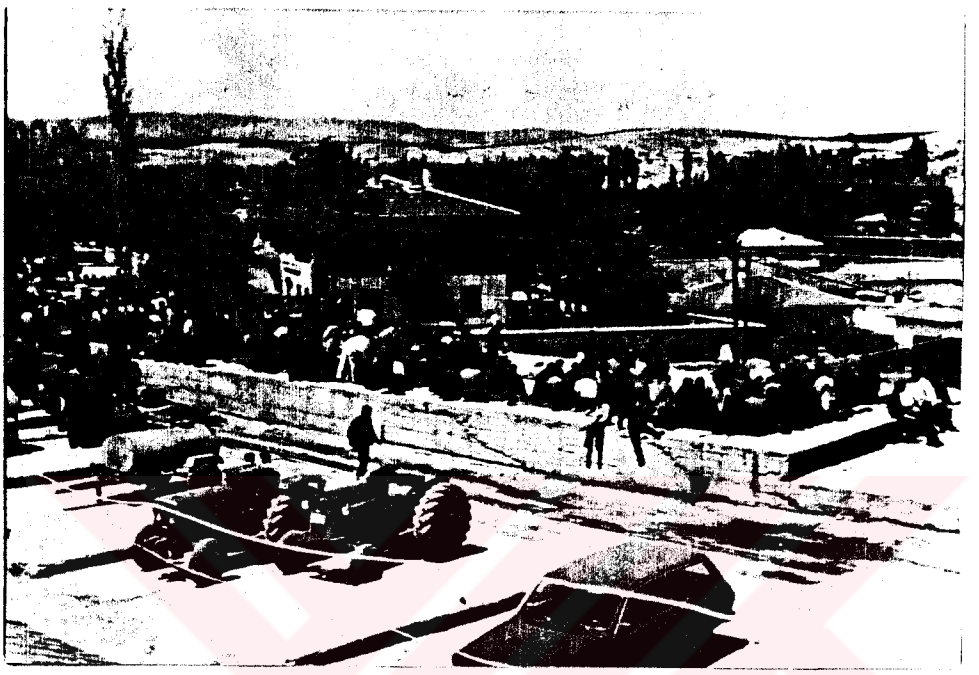

m- Bıtıraklı çırpı yüklük altı

n- Türüdü ve ceviz motifli kilim

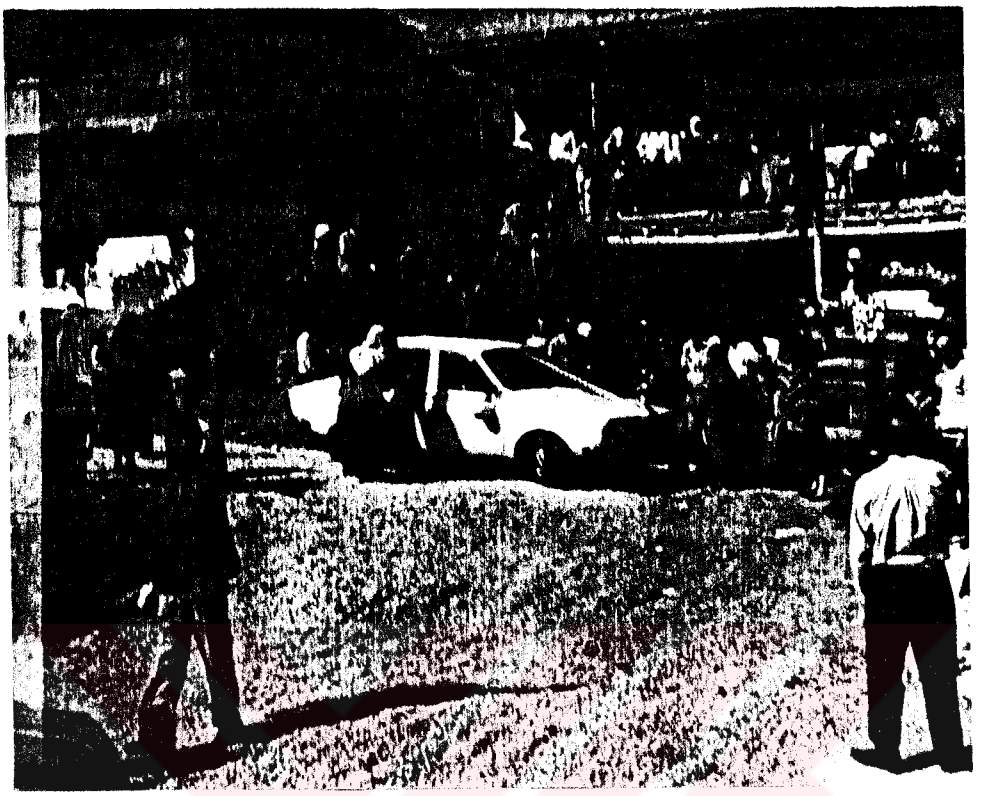
3- Sosyal Olaylarla İlgili Fotoğraflar

a- Karakeçili'de Hacc'a gidecek olanların tüm halka ikram ettikleri Hacı yemeği töreni

b- Karakeçili'de omuz omuza bir beraberlik ve yardımlaşma örneği

c- Karakeçili'de gelin çıkarma töreni

d- Gelin getirildikten sonra kayınvalide, kayınpeder, damat ve gelin

e- Karakeçili'de yörük çocukları

f- Yörük kıyafetiyle Karakeçili yörüğü

g- Sabire Aydemir'in yönettiği Çürük Elma Oyunu (Düğünlerde oynanır)

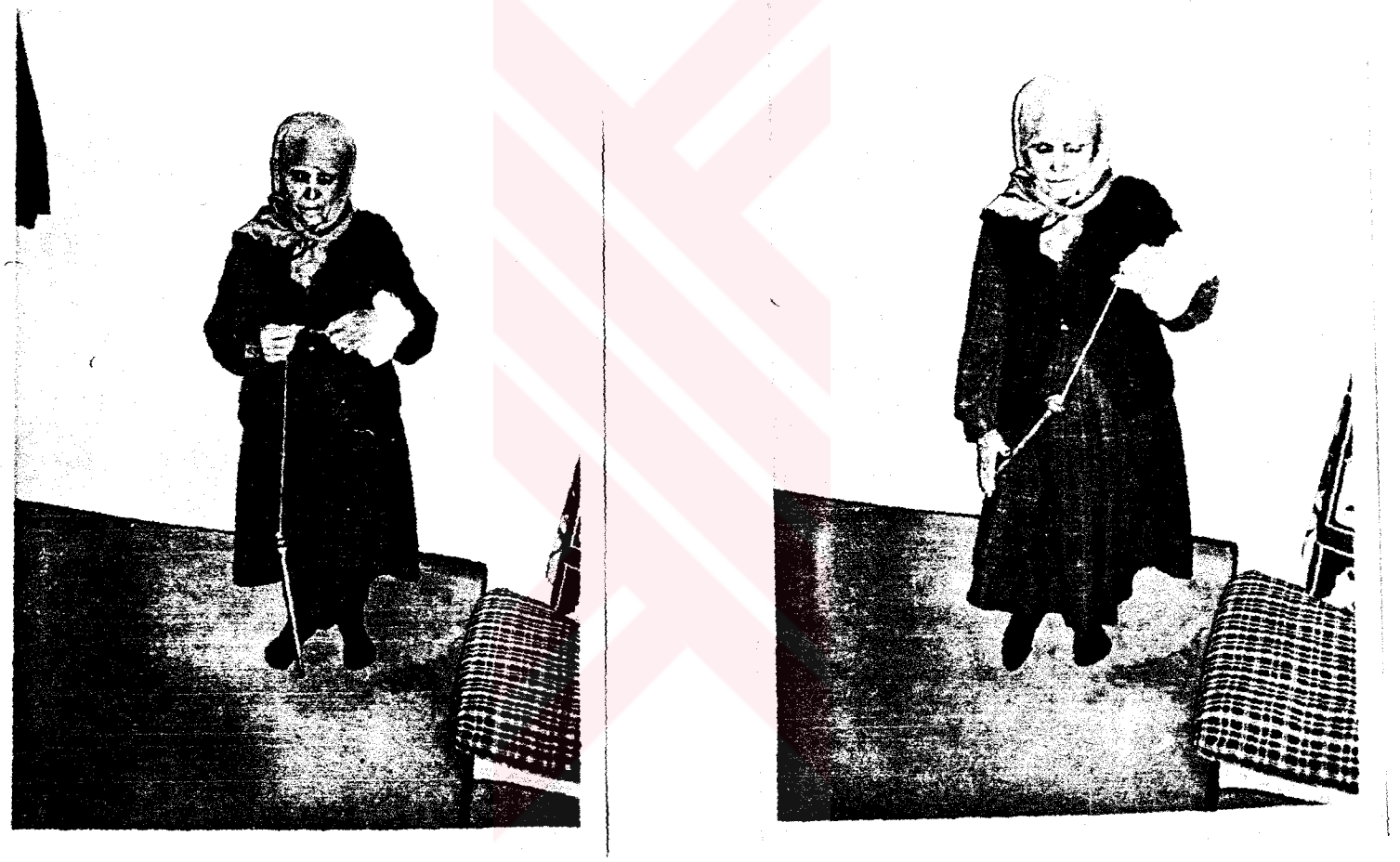
ğ- Ohuntu'da Zongur'lara ceza verilmesi

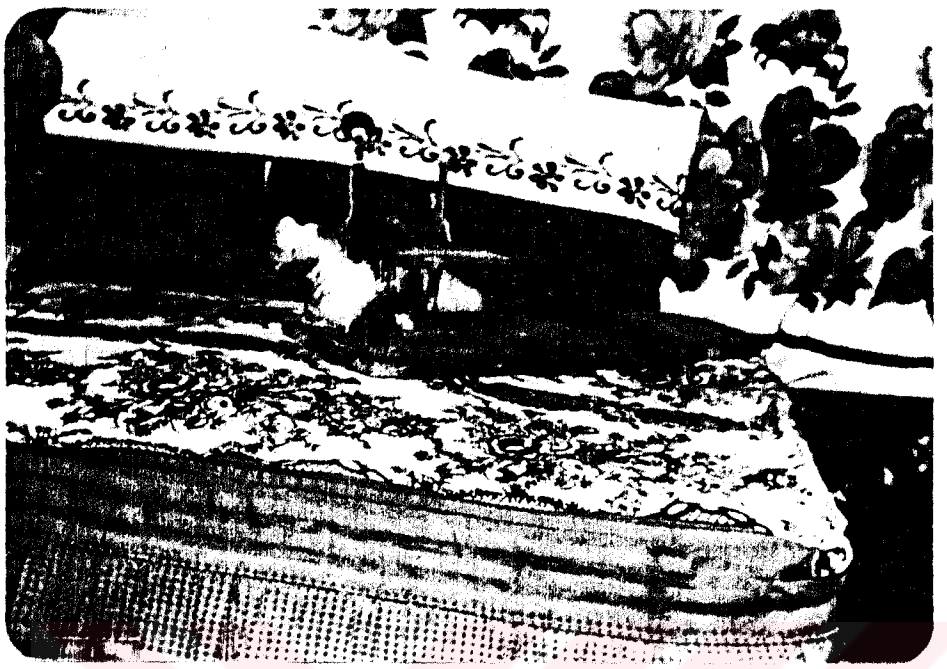
h- Karakeçili'de kına yakma töreni

ı- Kına yakım işi bitince gelinin yüzü kapanır

a- Teşi ile yünü ip yapan bir Karakeçili yörük kadını

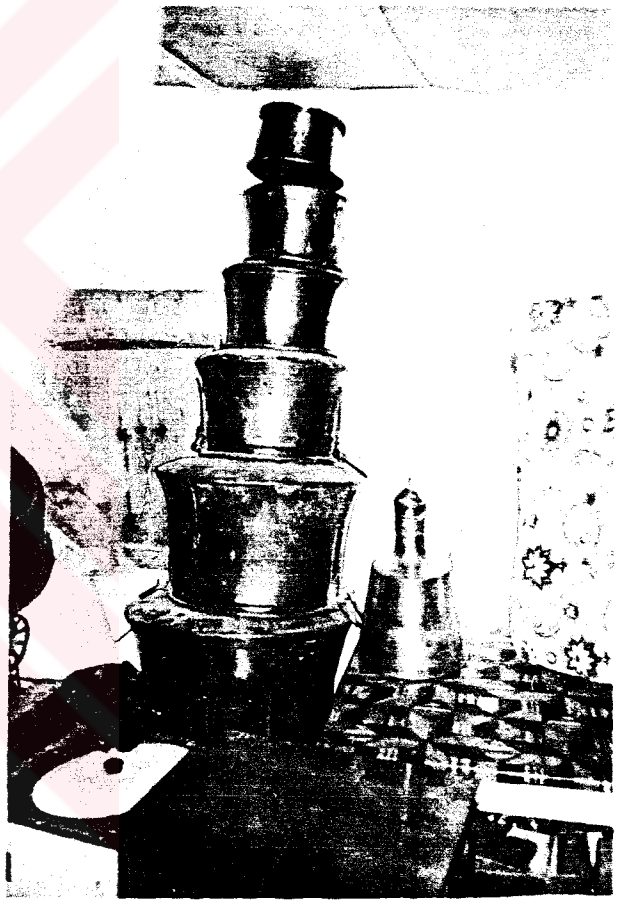
b-Teşi, kirmen, yün tarağı

c- Ellerinde dantel yapan Karakeçili kızları

e- Karakeçili'de evin önünde bir ocak

f- Karakeçili evinde mutfak köşesi

g- Tandırda yufka ekmek yapan yörük kadınları

ğ- Karakeçili'de tandır damından bir görünüm

h- Karakeçili'de kışlık yufka ekmeği

5- Kıyafetle ilgili Fotoğraflar

a- Karakeçililli yörük kızları, bayram kıyafetiyle

b- Günlük kıyafetli bir Karakeçili kadını (önden görünüm), c- Günlük kıyafetli bir Karakeçili kadını (yandan görünüm)

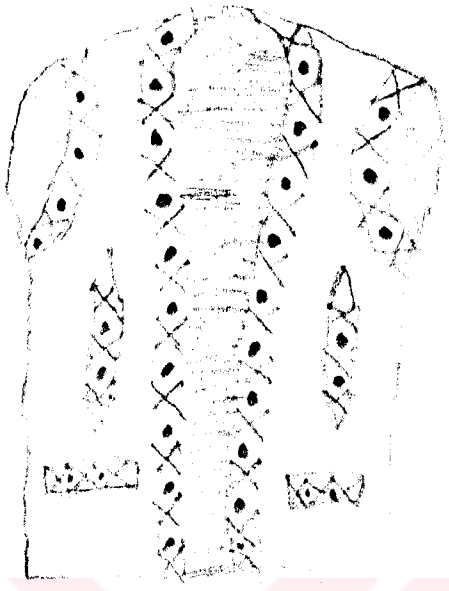

d- Günlük kıyafetli bir Karakeçili kadını (arkadan görünüm)

e- Karakeçili'de bir yörük

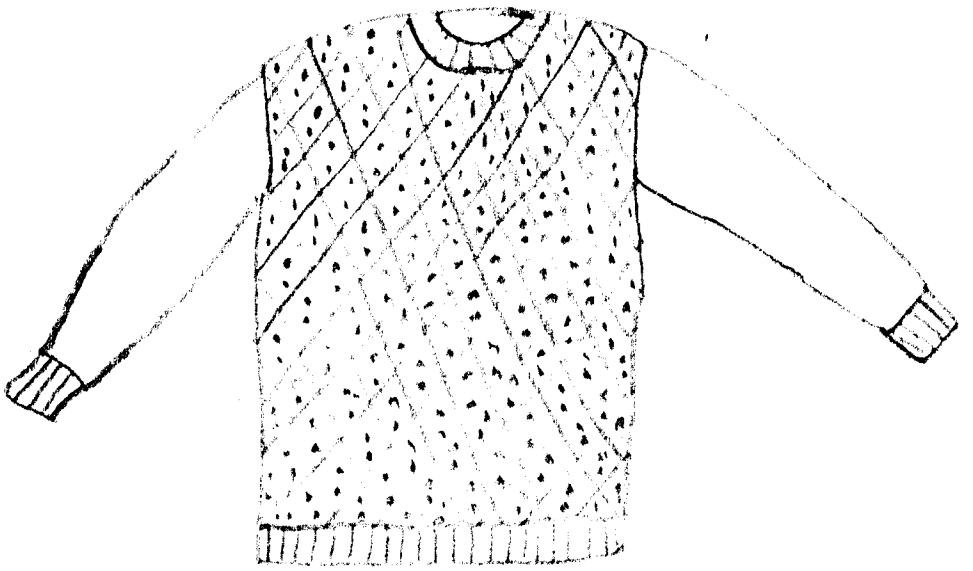
6- Kıyafetlerle ilgili çizimler

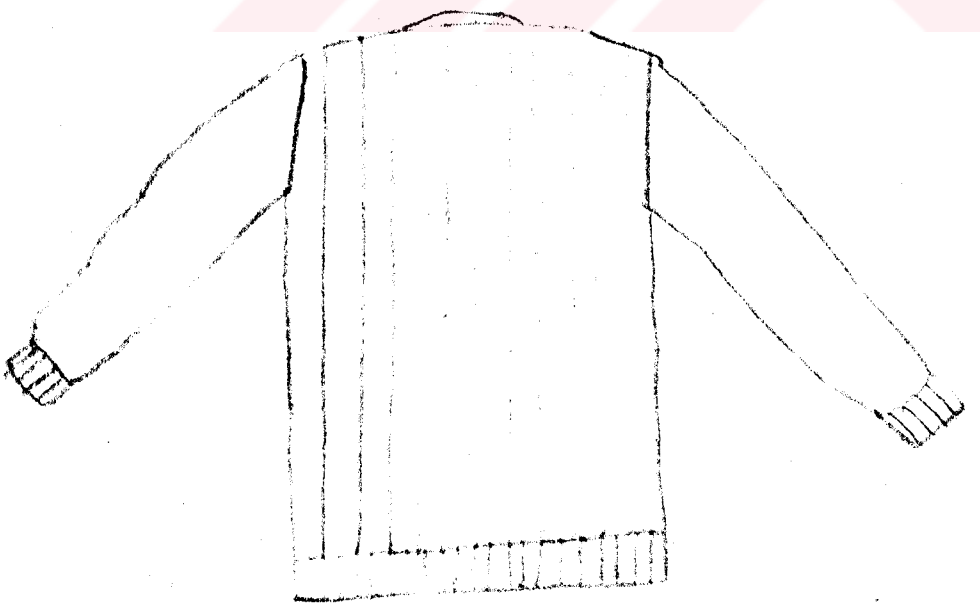
a- Yelek (önden görünüm)

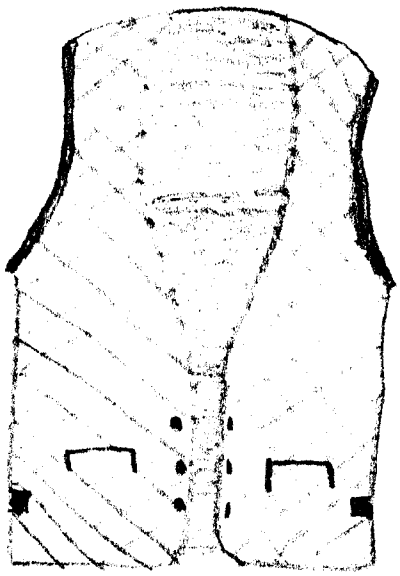
b- Yelek (arkadan görünüm)

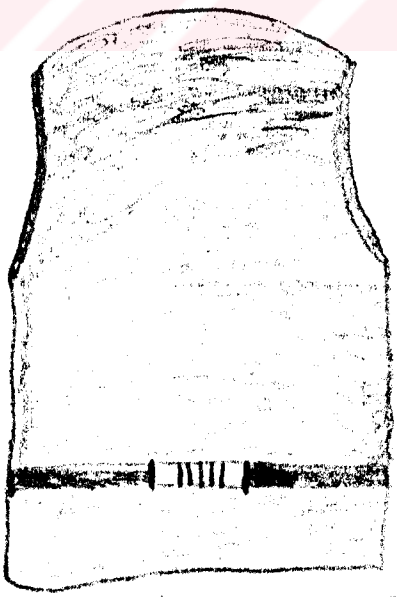
c- Kollu kazak (önden görünüm)

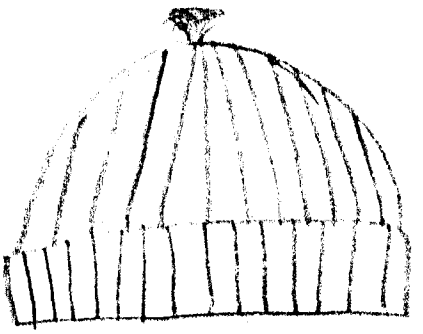
d- Kollu kazak (arkadan görünüm)

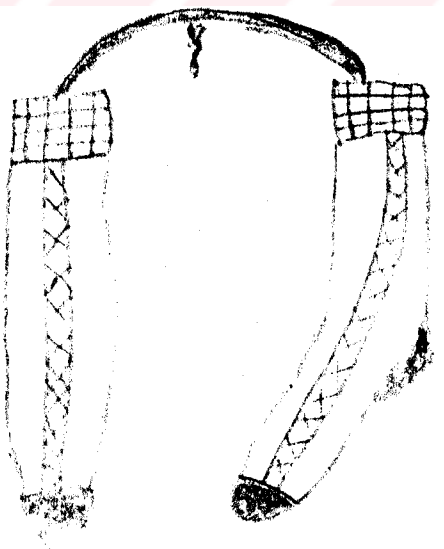
e- Yelek (önden görünüm)

f- Yelek (arkadan görünüm)

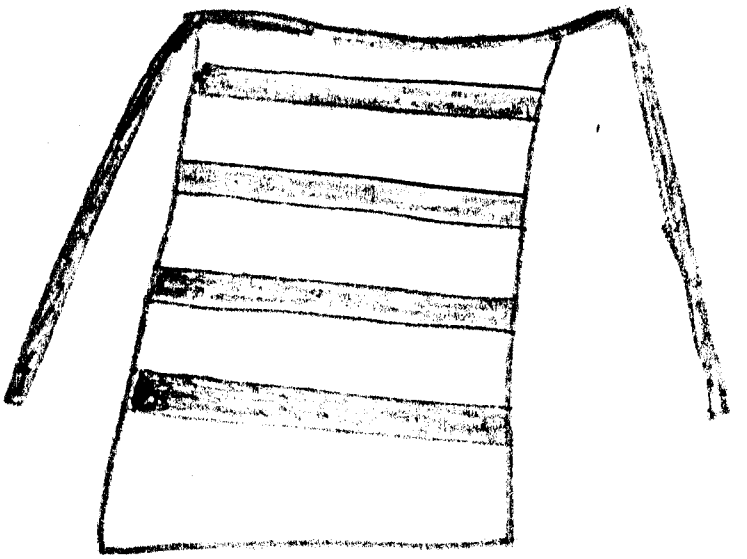
g- Takke

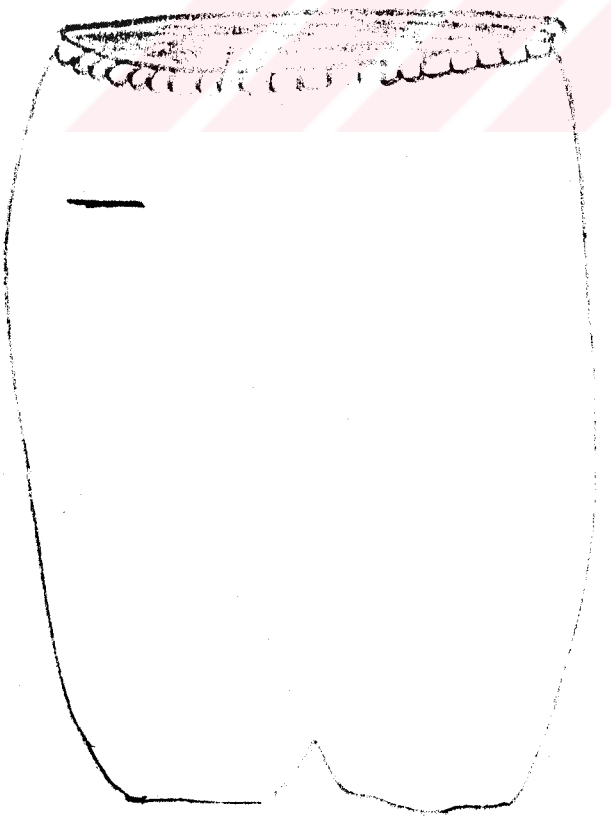
ğ- Örgü çorap

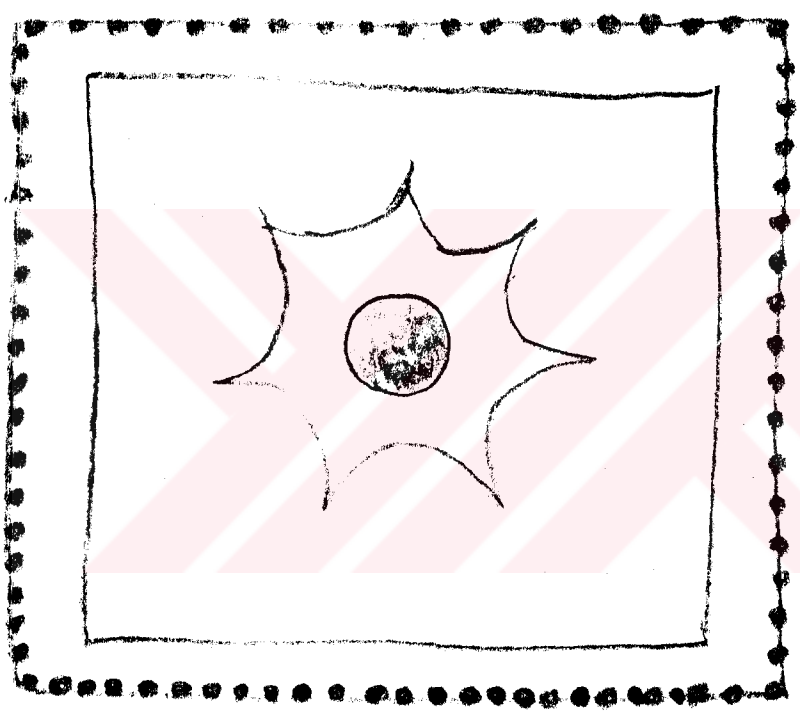
h- Yamalı pantolon

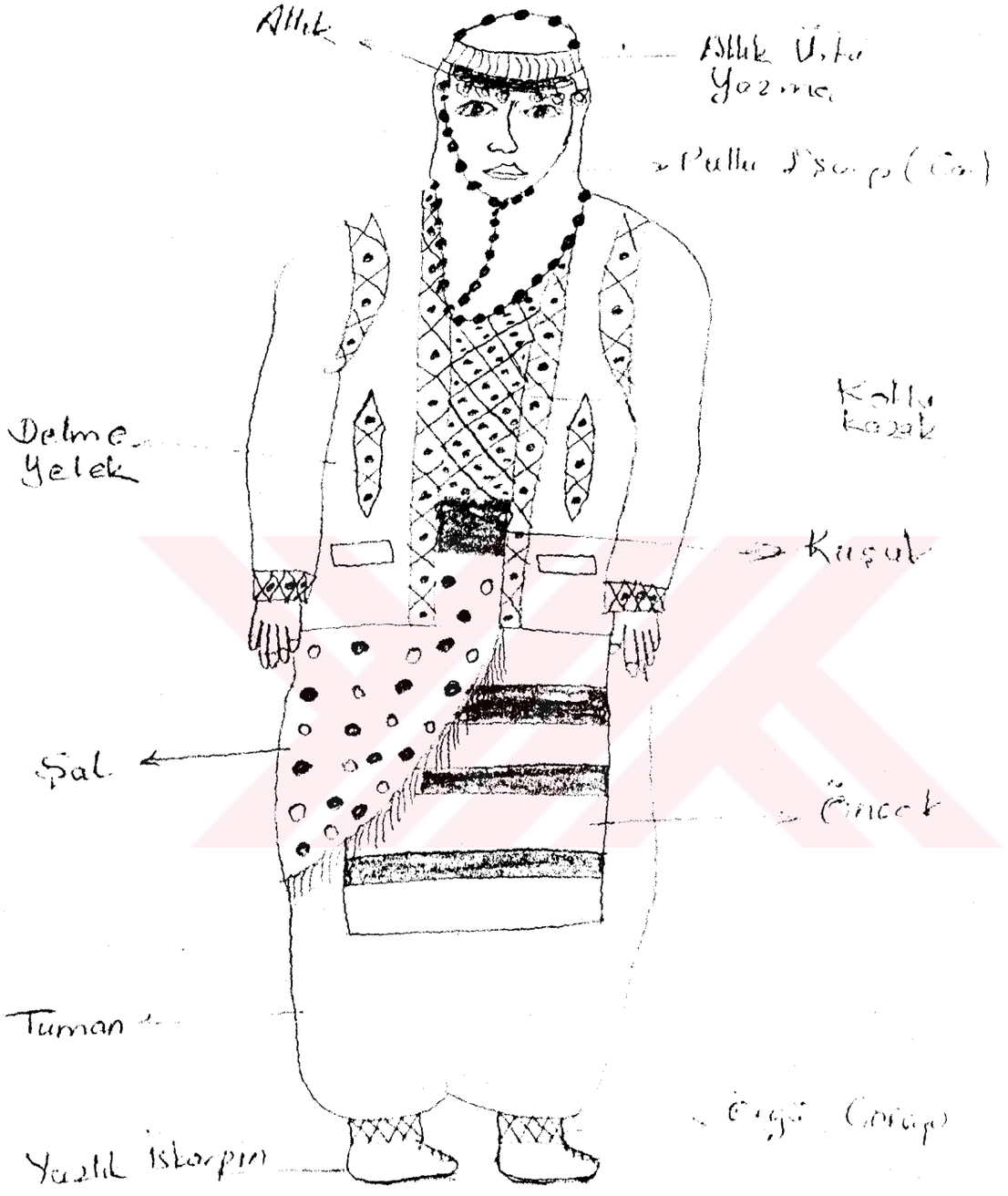
I- Öncek

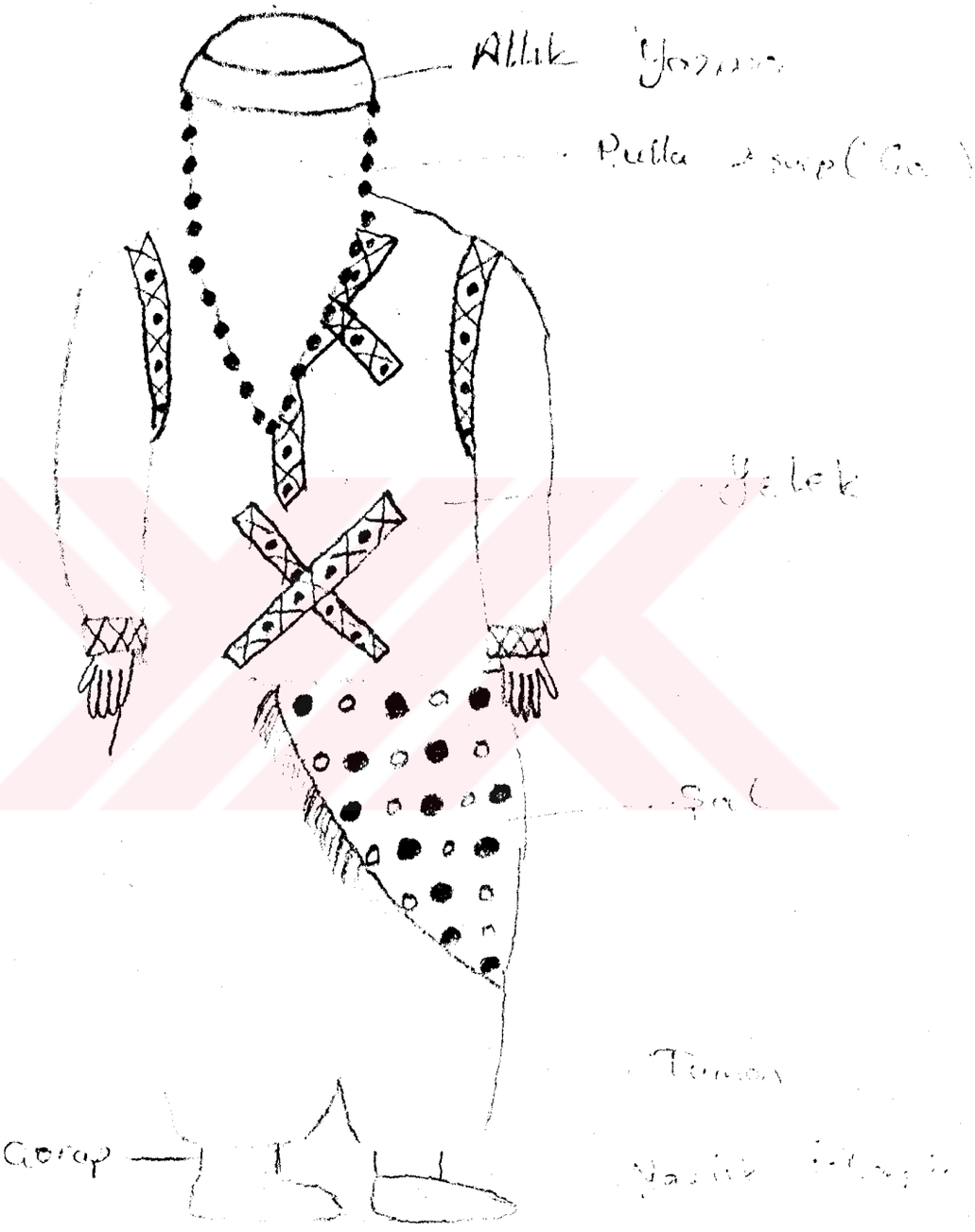
i- Tuman

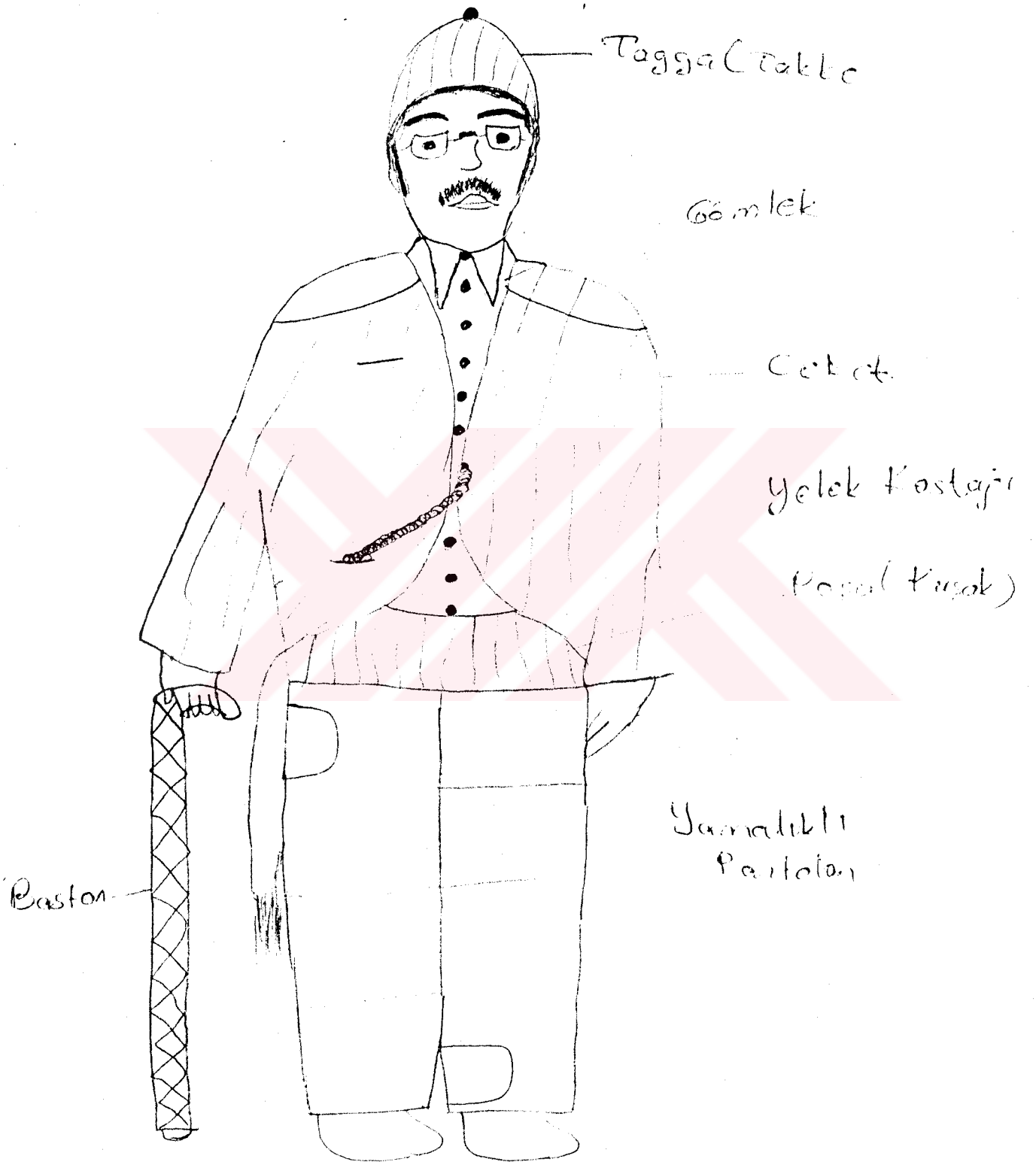
j- Pullu eşarp

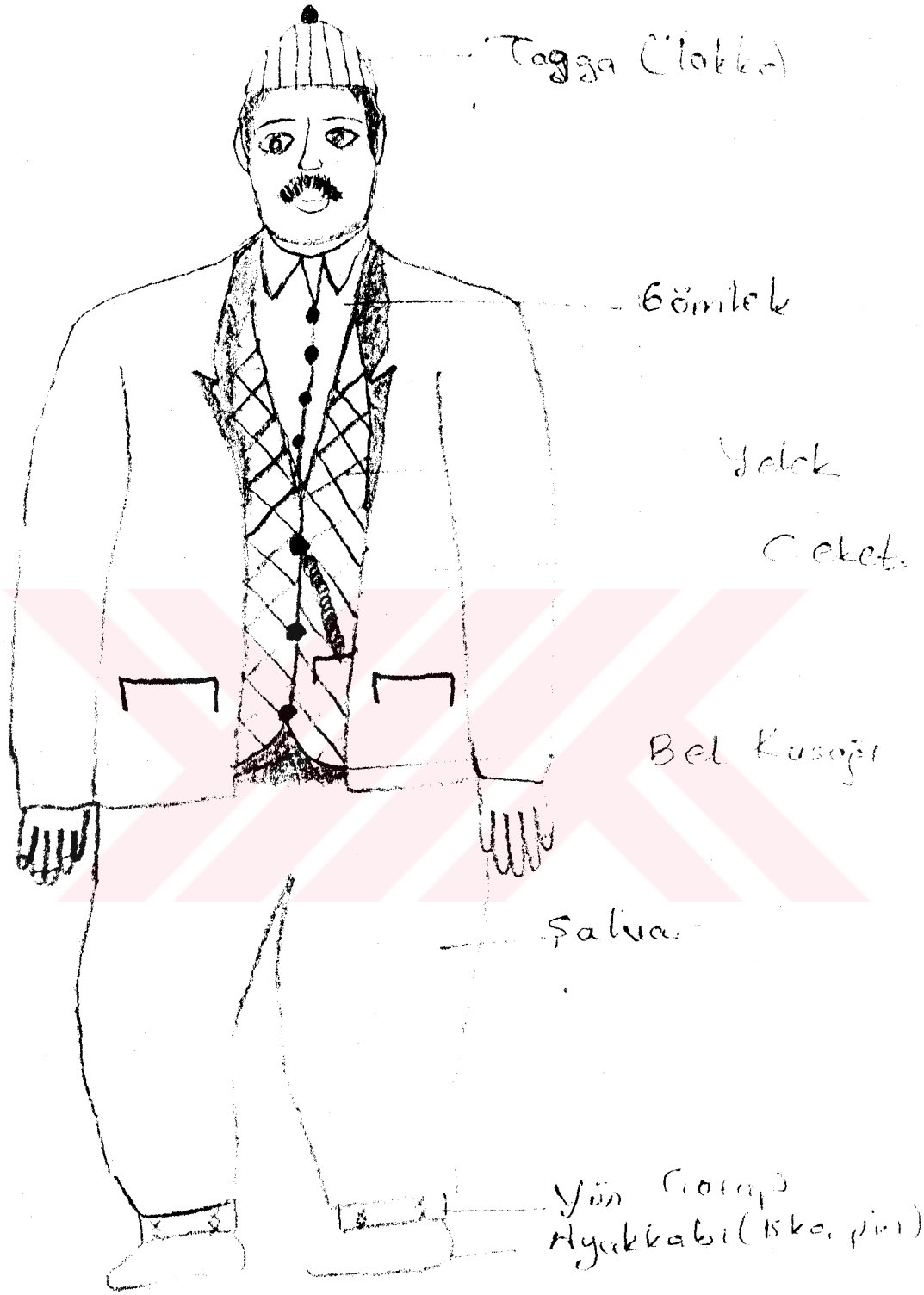
k- Mahalli görünümlü önden görünümlü Yörük kadını

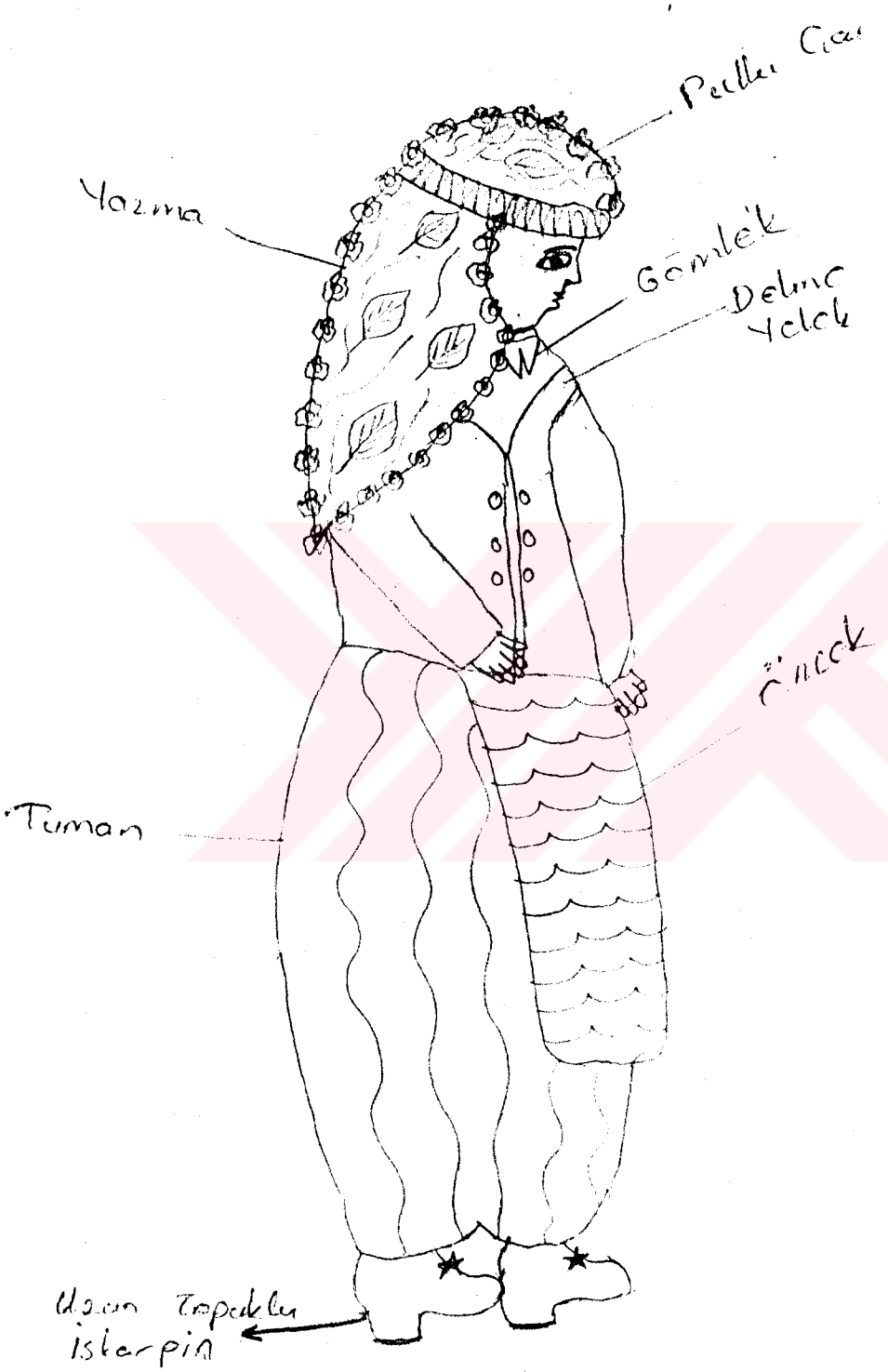
I- 1 Mahalli kıyafetli arkadan görünümlü Yörük kadını

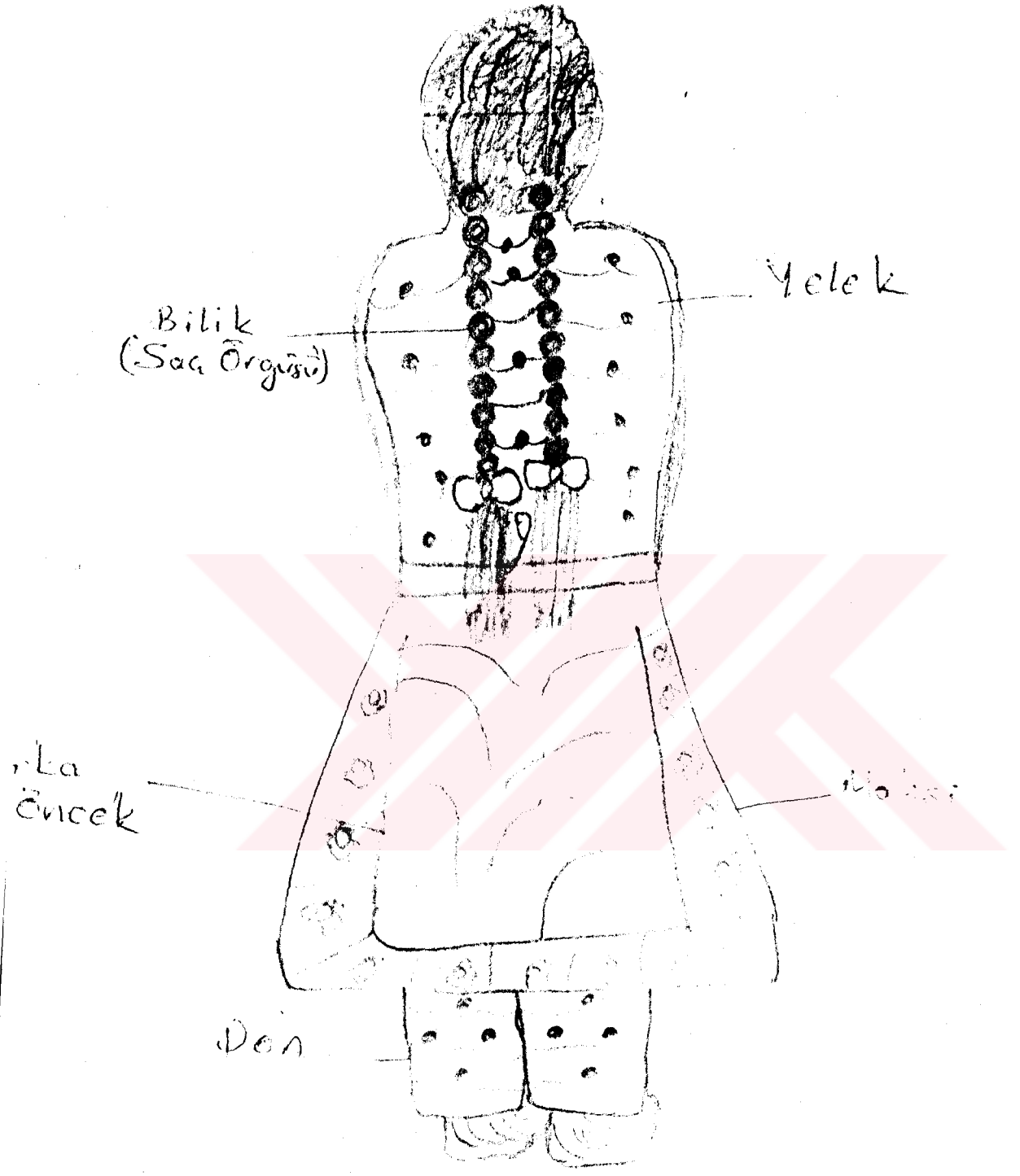
m- - Günlük kıyafetle önden görünümlü Yörük

n: Günlük kıyafetli Yörük

r- Günlük kıyafetli Yörük kadını

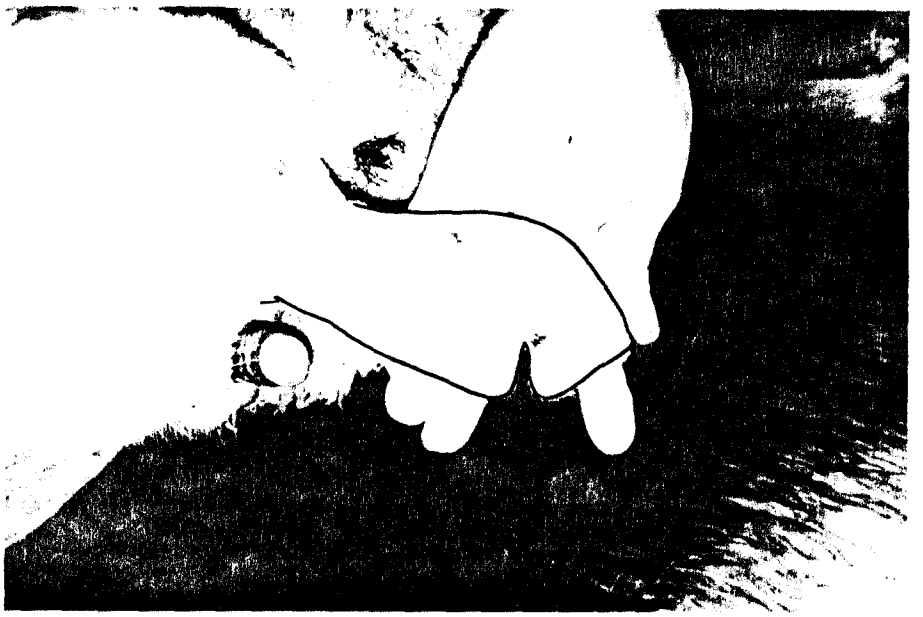
s- Arkadan görünümlü mahalli kıyafetli Yörük kızı

a- Sağ kulağın ucu kesik, önü oyuk en

b- Ahırın yanında koyun ve keçi sürüsü ve çobanı

c- Sol kulağın önü dilik en

d- Sağ kulağın arkası yırtık, sol kulağın önü dilik en

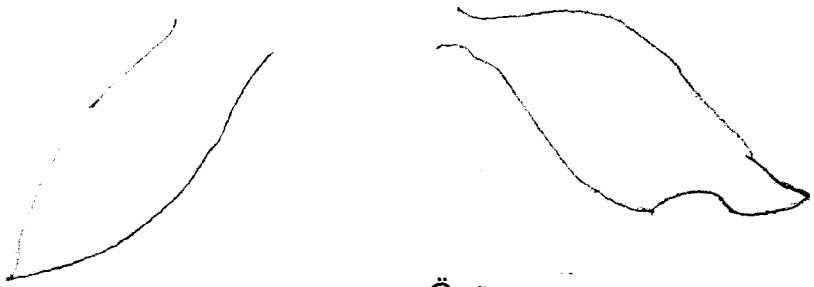

e- Sol kulağın ucu oyuk, arkası oyuk, sağ kulağın ucu oyuk en

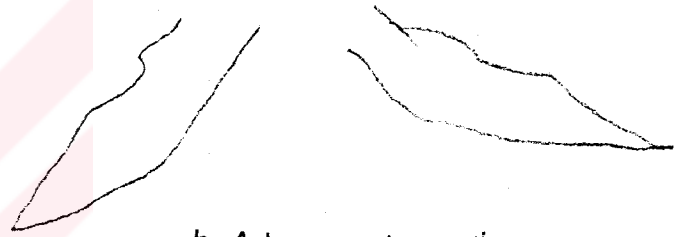

f- Sağ kulağın önü oyuk en

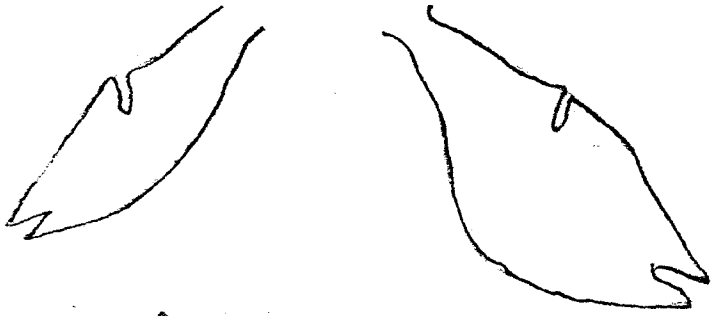
Çizimler

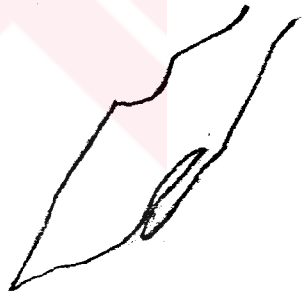
a- Önü oyuk en (İcolar kabilesi)

b- Arkası oyuk en (İcolar kabilesi)

c- Arkaları bıçık en (Ballar kabilesi)

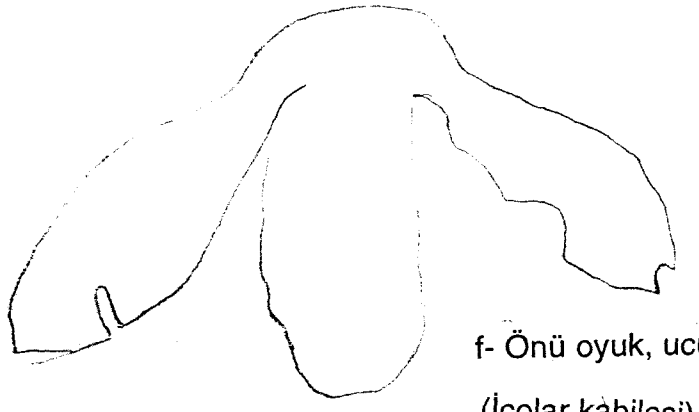

d- Önü sırım en, arkası oyuk en

(Alhayraklar kabilesi)

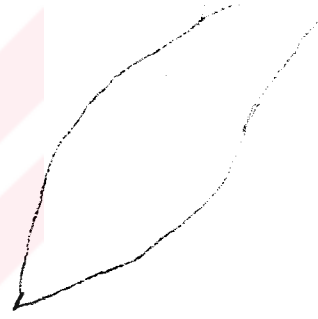

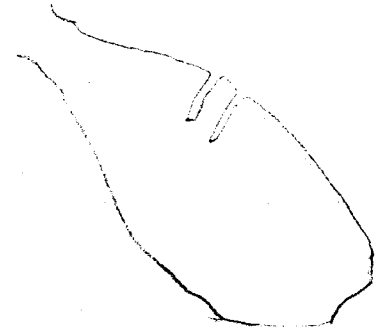
e- Bıçık en (Coşkunlar kabilesi)

f- Önü oyuk, ucu kesik en

(İcolar kabilesi)

g- Önü kesik, arkası bıçık en

(Bozballar kabilesi)

ğ- Önü bıçık en

(Albayraklar kabilesi)

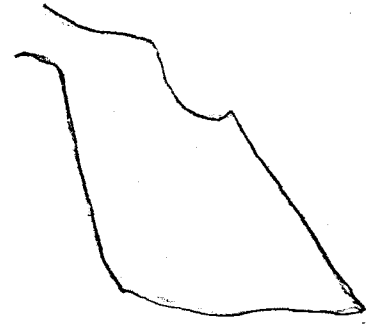

h- Ucu dilik en

(Keçeliler kabilesi)

ı- Önü dilik en (Keçeliler kabilesi)

i- Arkası oyuk en

(Doğanlar kabilesi)

8- Mezar Taşları

Karakeçili'de Mezar Taşı

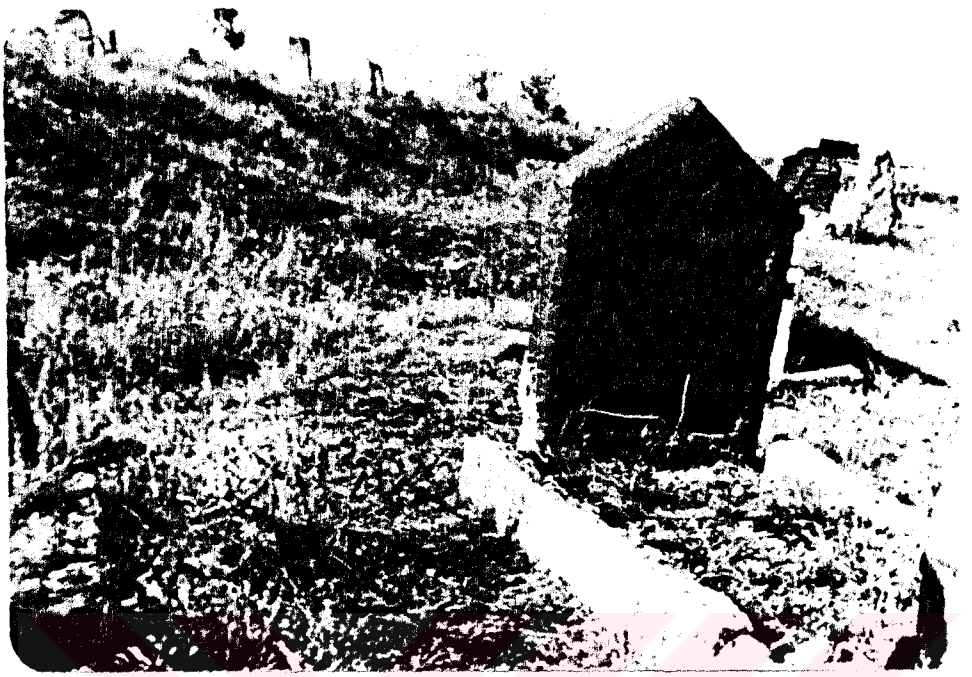
Karakeçili'de Mezar Taşı

Karakeçili'de Mezar Taşı

Karakeçili'de Mezar Taşı

Karakeçili'de Mezar Taşı

Karakeçili'de Mezar Taşı

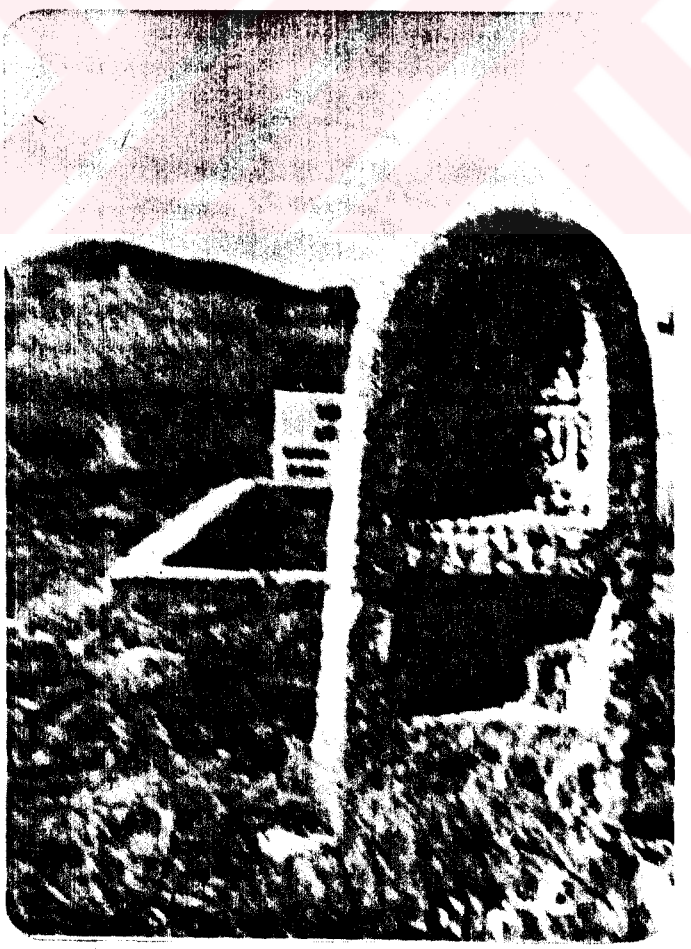
Karakeçili'de Mezar Taşı

Karakeçili'de Mezar Taşı

Karakeçili'de Mezar Taşı ٢

Karakeçili'de Mezar Taşı

9- Karakeçili Belediyesi Futbol Takımı

10- Tarihi Çeşnigir Köprüsü'nden bir Görünüm

11- Karakeçili'den bir görünüm

SONUÇ

Kültürümüz içinde folklorun, edebiyatın ve maddî kültür (etnografya) 'ün küçümsenmeyecek ölçüde yeri vardır. Günlük hayatla ilgili uygulamalar, insan için önemli olan geçiş dönemlerindeki adetler ve kutlamalar, elbette kültürel bir faaliyettir. Bu faaliyetlerdeki ortaklıklar milletin birliğini sağlayan önemli kaynaklardır.

Bu adet ve uygulamalar gibi edebiyat ürünlerinin de millî birliğimize ve kültürümüze kaynaklık ederek kültürel varlığımızın yaşamasını sağladığı bilinen bir gerçektir. Büyük ve etkileyici olayların ardından söylenen destanlar, düğünlerde söylenen türküler, cenaze merasimlerinde söylenen ağıtlar, milletlerin sevincinin ve üzüntüsünün topluca ifade edildiği ürünlerdir.

Maddî kültür varlıklarının da yukarıda bahsedilen anlamda birlik ve beraberlik sağlamada önemli yeri vardır.

Böyle bir çalışmanın sonucunda Karakeçililer'in maddî ve manevî kültürü ile halk edebiyatı ürünlerini ortaya koyarak, milletimizin birlik ve beraberliğine katkıda bulunma amacı güdülmüştür. Bu amaç doğrultusunda yapmış olduğumuz çalışmadan şu sonuca varmış olduk:

Gurmanç olarak nitelenen Şanlı Urfa Karakeçilileri'nin Söğüt'te ve Kırıkkale'de yaşayan Karakeçililer ile akraba oldukları ortaya çıkarılmıştır. Bunu maddî kültürün adlandırılması ile manevî kültürün uygulama safhalarında gördük.

Bilindiği gibi Söğüt, Osmanlı devletini kuran Kayı Boyu'nun yerleşim yeridir ve Karakeçiler de Kayı Boyu'na mensuptur. Giriş bölümünde yapılan tarihî araştırmalar bu gerçeği ortaya koymaktadır.

Hocam Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'un Domaniç'te yaşayan Karakeçiler'in düğün adetleri ile Şanlı Urfa'da yaşayan Karakeçliler'in çeşitli adet ve uygulamaları, Kırıkkale Karakeçileri'nin adet ve uygulamaları arasındaki yakınlığı görmek için topluca verdik.

Çalışmamız gözlem ve mülakat metoduyla yapılmıştır. Bu çalışma bir derleme çalışmasıdır. Metinler aynen korunmuştur.

Ağız özelliğinden dolayı bazı ses farklılıklarının varlığı görülmüş ve bunlar belirtilmiştir.

Günümüze kadar hakkında kayda değer hiçbir araştırma yapılmamış olan Karakeçiler'in diğer Türk boyları ile benzer uygulamaları ve kültürel varlıklar tesbit edilmiştir.

Karakeçili'de halk edebiyatı konusunda yaptığımız çalışmada orjinal halk hikâye metinlerine rastlayamadık. Aynı zamanda halk hikâye anlatım geleneğinin olmadığını gördük. Halkın içinde anlatılan kahramanlaştırılmış kişilerin hatıraları halk hikâyesi olarak alınmıştır. Bunu alışımızın sebebi, Karakeçili'de bu kahraman kişilerin Köroğlu olarak kabul edilmesindendir.

Yani Karakeçili'de Kör Fazlı, Köroğlu gibi değerlendirilmektedir.

Karakeçili'de anlatılan diğer halk edebiyatı ürünlerinde coğrafî yapının etkisi görülmektedir. Derlediğimiz bir çok metinde Karakeçili coğrafî yerler bulunmaktadır. Bu metinlerde insan tipi olarak da, yer olarak da mahallilik görülmektedir.

Ziya Gökalp'in belirttiği gibi biz de Karakeçililer'in Türk gelenek ve göreneğini yaşatan bir aşiret olduğu sonucuna vardık.

Bizim de Türk kültürünün korunup yaşatılmasında katkımız olur düşüncesiyle yaptığmız bu çalışmanın dışında daha nice çalışmaların yapılmasını ümid ediyoruz.

Summary

The work consists of *Introduction, Folklore, Folk Literature, Entnography* and *Additions*. In "Introduction", historical information about Karakeçili Tribe of Kırıkkale and their socio-economic situation and education were stated.

The part of "Folklore" includes textes which were prepared by the way of observation and conversation about their customs and tradations. This part also contains the points of transforming of the man, starting with dayly life.

The part of "Folk Litterature", we completely gave verse, prose and verse-prose-mixed products of Karakeçili Town, by keeping their dialectic features.

The part of "Etnography and Additions" includes the information and pictures about Karakeçili's material culture.

Our aim in this work is to transfer our old culture and today's culture to the coming generations. Our wish is to make some contributions to our national culture.

SÖZLÜK

Aggoşan: Akkoşan köyü.

Ağıl: Koyunların otlattıktan sona uyumaları için toplanılan üstü açık duvarı olan barınak.

Ağız datlılığı: Yemek. Kız verildikten sonra oğlan evinin getirmiş olduğu tatlıların yenmesi.

Ahacika: İşte.

Ah buğday benizli: Kumral.

Ahırı basmak: Ahırda bulunan hayvanları hırsızlamak.

Alacanlı: Yarı canlı.

Al almak: Bağlanmak, tasavvufa girmek.

Alen: Eğlen, dur.

Almacedim: Almayacaktım.

Alt-üst meselesi: Ölen kişinin yıkanmasına, mezarın kazılmasına yardım edenlere ölü sahibi tarafından ödenen para.

Anadut: Ot ve sap toplama aleti.

Ane: Ana, anne.

Annamah: Anlamak.

Asker uşağ: Askere gidecek gençler, aynı tertip olanlar.

Aşam: Akşam.

Aşerme: Kadının hamilelik döneminde türlü yiyecekleri yemek istemesi.

Ata: Baba.

Avhad: Avukat.

Avı: Zehir, ağu.

Avaz: Bağırtı.

Ayak: Güreş üçüncüsü.

Ayarım: Uygun.

Aylem: Hanımım.

Azıh: Azık, yiyecek.

Baba yiğit: Uzunboylu, kuvvetli.

Bam teli: Orta kısmı.

Baş: Güreşte birinci gelen.

Baş altı: Güreş ikincisi.

Baş köşe: Odanın kapıya en uzak olan köşesi.

Başlık: Evlenirken kız babasına verilen para.

Batası: Batasıca.

Baya: Epey.

Belik: Saç uzatılması ve saçın örülmesi.

Belkit: Belki.

Bel kürağı: Ucu sivri kürek.Yel: Rüzgâr.

Bereli karpuz: Özürlü, el değmiş, yorulmuş.

Besiye çekmek: Beslemek.

Bezedip düzedip: Gelinlik elbiselerini giydirerek süsleme.

Bıkağa: Bıçak.

Bırım: Başlık parası. Agaların ve beylerin koyduğu miktar.

Bi hoş: Hoş değil.

Bilemek: Keskin hale getirmek. Keskinleştirmek için özel bir taşı bıçaklara sürmek.

Biliç: Hindi.

Bir yarımla: 16 kilo buğdayı alan kap.

Birer ay: Bir araya.

Bol rahmet yağdı: Çok yağmur yağdı.

Boruh: Odun, kütük, odun kütüğü.

Böğürmek: Sığır cinsinden hayvanların acı çekerken çıkardıkları ses.

Bölece: Böylece.

Böleni böleni: İçine rahatça yatmak, rahat etmek.

Bölükler: Saç belikleri, saçlar.

Brahime Abdela: Hamidiye alayında yüzbaşılar 1877-78 Osmanlı-Rus savaşında büyük yararlılıklar gösterdiğinden dolayı Karakeçili aşireti adına İstanbul'a çağrılıp Sultan II. Abdülhamit tarafından "Abdullah" namı verilmiş bir yiğit. Karakeçili aşiretinde ideal bir tiptir. Birisinin yiğitlik, cömertlik ve fedakarlığından söz edilirken Brahime Abdal'dır denilir.

Can suyu: Fideye ilk verilen su.

Cazgır: Güreş meydanında güreşçileri takdim eden kişi.

Cebahir: Cebren, zorla.

Cebren: Zorla.

Cekad: Ceket.

Cıscıblah: Elbiselerinin hepesini çıkarma, elbisesiz kalma.

Cumaahşamı: Perşembe.

Çalap: Allah.

Çalhama: Yoğurdun ayran yapılması.

Çangal: Sobaya girebilecek boyda meşe kütüğü.

Çar: Başörtüsü, çarşaf.

Çardak: Hayvanların kış mevsiminde barındıkları yer.

Çekişmiş: Kızmış, onlara sinirlenmiş.

Çelen: Balkon

Çeliği çelmek: Sopa ile çelik denen ağaç parçasına vurmak.

Çene çalmak: Boş konuşmak, dedikodu yapmak.

Çerçi: Köylere, mahallere eşya satmaya gidenlere verilen isim.

Çete: Eşkiya.

Çıhı: Poşet, içi yiyecekle dolu poşet.

Çırpma: Salata.

Çilpi: Çıkıntı, pürüz.

Çir: Kayısı ve erik kurutması.

Çizer de beler: Çözer sorar. Yani çocukların bezlerini çocuklara sorar.

Dadanmak: Alışmak, alışkanlık haline getirmek.
Dagga: Dakika.
Dağlar etağı: Dağların eteği.
Dağme: Dokunma.
Dalar: Isırır.
Dayanı dayanı: Tutarak.
Dayre: Daire.
Deh: Hele dur.
Delianlı: Delikanlı, genç.
Demin: Az önce.
Denişir: Değişmek.
Denk gelmek: Buluşmak.
Derilir: Toplanır.
Devir: Ölen kişinin namaz, oruç borcunu ödemek için fakirlere para verirken yapılan tören.
Deyiş tokuş: Bir oğlu bir kızı olan ailenin bir oğlu bir kızı olan diğer bir aile çocuklarının evermesine denir.
Deynek: Cirit oyununda kullanılan sopa. Uzun sopa.
Dezze: Teyze.
Dıhılman: Girmeyin.
Dıhmış: Ahırın içine çekmiş.
Dırmıh: ekinleri toplamada kullanılan âlet, tırmık.
Dışarı gaymah: Dışarı bırakmak.
Dirgen: ekinlerin deste yapılmasında kullanılan âlet.
Dişir: Topla.
Diğnek: Sopa.
Dolar: Kına yakılan elin bağlanması.
Don köynek gatı: Pijama katı. Üzerinde sadece pijama kalıyor.
Dovalı: Doğalı.
Dölek: Yokuşa doğru.
Dörmen: Değirmen.
Dört başı mamur: Tam olarak.
Döven: Altı taş çakılı, otları ve ekinleri saman yapan at veya öküzler tarafından dolandırılan tarım âleti.
Dudak ısırma: Kızın göz kırpan sevgilisine cevap vermesi.
Duvak: Gelinlerin başına konulan bir kıyafet.
Düğün kayhası: Düğündeki işleri yöneten kimse.
Dünür: Kız istemeye giden.
Dünürlük: Kız istemeye gitme.
Ebe ecdadımız: Atalarımızdan.
Ece: Bibi (Hala).
Elham: Fatiha suresi. Kur'an-ı Kerim'de 1. surenin adı.
Emlek: Küçük.
Emme: Ama.
Erzulut: Arabistan'da yetişen bir ot. Yaprakları kullanılır.
Esbap: Çamaşır, elbise.
Eşerb: Eşarp.
Eşgili ekmek: Mayalı ekmek.
Ettiyacı: İhtiyacı.
Fasille: Fasülye.
Fate: Fatma.

Filankesin: Falancanın.
Filinte: Tabanca.
Fisdan: Elbise, kadın elbisesi.
Fitaminni: Vitaminli.
Fukuha: Fıkıh alimleri, fıkıh alimlerinin görüşleri.
Furma: Hurma.
Gabile: Kabile.
Gaça gaça: Koşarak.
Gadar: Kadar.
Gafa dutuyon: Bana karşı geliyorsun.
Gafe: Kahve.
Gahar: Kalkar.
Gahırlı gahırlı: Kahrederek.
Galeyci: Kalay yapan kimse.
Galim: Kalayım.
Gamçı: Ata vurmak için sopa.
Gara dert: Hastalık, ince hastalık.
Gara kekil: Saçların ön kısmı, kakül.
Garasaban: Öküzlerin çektiği ağaçtan yapılmış ucu demirli âlet.
Gara su: Gözleri kör eden su.
Gara yazı: Kötü kader.
Gatıh: Ekmekle yenilen yemek, yiyecek.
Garıh: Ark, kanal.
Gavli garar: Söz, karar kılınan söz.
Gaya: Büyük taş.
Gayli: Artık.
Gayme: Para.
Gelenecek: Gelene kadar.
Gerdah: Zifaf (gerdek) gecesi.
Gıble: Kıble. Kâbe'ye doğru.
Gılınç: Kılıç.
Gılman: Yiğit.
Gına gecesi: Düğün sırasında kına yakılan gece.
Gırh basması: Doğumdan sonra kadının kırk gün içerisinde herhangi bir adetli kadınla karşılaşması ile oluşur.
Gırıh dutma: Kadının kocasından başka erkeklerle sevişmesi.
Gıt: Az.
Gıvrah gıvrah dışarı çıkmak: Aceleyle dışarı çıkmak.
Gıyı: Kenar.
Goca gapı: Allah kapısı.
Gohu yağları: Esans.
Gompür: Patates.
Gonşu: Komşu.
Gopser: Traktöre takılan bir âlet.
Goruğuken: Olgunlaşmamışken.
Goruh: Olgunlaşmamış.
Göbek ebesi: Bebeğin gelmesinde yardımcı olan ve göbeğini kesen kadına verilen isim.
Göçer (koçer): Karakeçili aşireti kışın Suriye'nin Rakka çölüne konar, orayı kışlak edinir, yazın da Karacadağ'a göçer. İşte bu iniş çıkışa göç bu işe de göçer (koçar) adı verilir.
Gönnü: Gönlü.
Görpe: Yeni, taze.

Gövür: Koyur.
Gövürme: Koyurmak, uzatmak.
Göynü: Gönlü.
Göz avcılığı: Başkasının kızına kimsenin görmediği yerde bakma.
Göz değmesi: Nazar.
Gözer: Nohut eleme aracı. Nohutu pisliklerden ayırmak için kullanılan elek.
Gözlerimin sürmesi: Kızlar sevgilileri için bu deyimi kullanmaktadırlar.
Göz yumma: Sevgiliye göz kırpma, işaret verme.
Gudretten: Cömertlikten.
Gula asmamak: Önemsememek.
Gulağı delik: Her şeyden haberi olan, olayları çabuk duyan.
Gulufu: İhlas suresi. Kur'an-ı Kerim'de 112. surenin adı.
Gulunnamak: Doğurmak. Daha çok at eşek gibi hayvanların doğurmalarına verilen isim.
Guraba: Alaycı, güldürücü.
Güccük: Küçük.
Güdük guyruhlu: Kısa kuyruklu.
Güman: Güç, kuvvet.
Günaf: Günah.
Gütmek: Otlatmak.
Güva: Güveyi, damat.
Güveyi: Damat.
Güveyi görme: Düğünden bir gün sonra gelini görmek için yakın akrabaları ve komşuların gelininin yanına gitme işi.
Habar salınır: Haber gönderilir.
Hacat: Rençberlikte kullanılan iş aletleri.
Hah: Tamam.
Halalın: Senin hanımın.
Halbur: Buğday temizleme aleti.
Halep Sudankı: Teşiyi iyi çevirmek için sağ bacak üzerine bağlanan lastik.
Harıs: Nadasa bırakılmamış tarla.
Haşat etmek: Zarar vermek, yok etmek.
Havlı: Evin ön kısmı.
Hayırlı olsuna gitmek: Haccını Allah kabul etsin anlamındadır.
He: Evet.
Hedik: Buğdayın, mısırın kaynatılması, pişirilmesi.
Helke: Su taşıma aleti, kulplu tencereye benzer.
Helpe: Heybe.
Hereni: Tencere.
Herk: Nadasa bırakmak.
Hez mi etdiniz hüz mü etdiniz: Çar çur etmek, boşa harcamak.
Hindi: Şimdi.
Hos geçdi: Boş anlamında.
Hoşbeşden sona: Hal hatır sorduktan sonra.
Höllük: Bebeklerin altına konulan ısıtılmış toprak.

Huri ve nigarların mevkisi: Güzellikler ve sessizlikler diyarı.

Hüdmeli: Ucu sivrilmiş ağaç parçaları.

Icıh: Az.

Ildır ıldır ışıldamak: Pırıl pırıl parlamak.

Ilgın: Az sıcak, ılık.

Iray: Rey, oy.

Irbıh: Su kabı.

Isga: Soğan tohumu.

Isgat: Ölen kişinin namaz, oruç borcu karşılığında fakirlere verilen para.

Isıcah: Sıcak.

Isıtma: Sıtma.

İdecağımış: Edecekmiş.

İhvan: Kardeş.

İleğen: Leğen.

İman kâğıdı: Ölen adamın kefeninin içine konulan, imam tarafından yazılmış olan kâğıt. Öbür dünyada sorgu meleklerine cevap vermek için yazılır.

İrengli: Renkli.

İrkek: Erkek.

İsde lan: Ne kadar para istiyorsun? lan: hitap şekli.

İşgıya: Eşkiya.

İşiği: Eşik.Acer: Taze, yeni.

İşlik: Gömlek.

Kafa guşak: Kaba kuşak.

Kâğıt arası yemeni: Kadınların başlarına örttüğü beyaz örtü.

Kapdığı billah: Tuttuğu gibi.

Kefin: Keyfin.

Kefiye: Gelin duvağının üstüne örtülen kırmızı örtü.

Keleni: Ekinlere zarar veren tarla faresi.

Kepek: Un elendikten sonra eleğin üstünde kalan kısım.

Kepekli un: Elenmemiş un.

Kesme atmak: Güreş oyunu, el ile rakibin ensesine vurmak.

Kessağı: Kurumuş çamur topluluğu.

Kestirincağız: Kestirince.

Kırıkçı: Kırık çıkık hastalığından anlayan kişilere verilen isim.

Kirve: Çocuk sünnet olurken çocuğu tutan adama verilen isim.

Kişfe: Keşife, keşfe.

Koç katımı: Koyunların içine koç bırakmak.

Korteş: Konvoy.

Korumuş: Kör imiş.

Kögül: Şanslı.

Kör duman: Her zaman var olan duman.

Köremez: Yağ. Çobanın koyunlardan sağar sağmaz soğuk suya koyduğu ve biraz beklettikten sonra içilecek hale getirdiği süt.

Köynek: Gömlek.

Kuyruk yağı: Koyun kuyruklarından elde edilen yağ.
Külek: Tahtadan yapılmış buğday ölçme eşyası. Süt kabı.
Küllük: Kül dökülen yer, çöplük.
Mader: Keskin ilçesi.
Madur: Özürlü.
Maer: Meğer.
Makbölü: Makbülü.
Mandal: Kapının kitlenmesi için arkasına sürülen sürgü.
Mar: Yılan.
Marah: Merak.
Martin: Tabanca.
Maşere: Mahşere, ahirete.
Mayası: Anne tarafı.
Mazı: Servigillerden yassı dallı ve yapraklı, düz gövdeli bir ağaç.
Mele: Oyunun merkez yeri.
Melhem: Merhem.
Mes: Ayağa giyilen bir ayakkabı türü.
Mevtancı: Çemberle çevrilmiş uç.
Mihman: Konuk, misafir.
Mikser: Traktörün tohum serpme âleti.
Milledi: Mil saplamak.
Mipser: Tarlaya buğday serpme aracı.
Misal: Masal.
Motor: Traktör.
Moza: Eşekarısı, karasinek, öküz sineği.
Muallak taşı: Peygamberimizin Miraç gecesinde üstüne çıktığı taş.
Muhannet: İhanet eden, aldatan, alçak, korkak, namert.
Muhayet: Koru, kayıt altına al.
Munu: Bunu.
Musalla taşı: Cenazenin namazını kılınması için üzerine konulduğu taş.
Muş Teşisi: İp yapmak için kullanılan bir malzeme.
Namaz çöreği: Bayramlarda yapılan ekmek çişidi.
Nazar: Göz değme.
Ne nörecan: Ne yapacaksın?
Neuzubillah: Allaha sığınırız, Allah korusun.
Ne yanna: Ne tarafa.
Nizah: Kavga.
Nohul: Düğün hediyesi.
Oğlan uşağı: Erkek çocuk.
Ohuntu: Güreşçileri düğüne davet etmek için gönderilen davetiye. Düğüne hayırlı olsuna gelindiği zaman verilen para veya hediye.
Olan: Oğlan.
Ödü sıttırmah: Ödü kopmak.
Ögey: Üvey yani ya annesi ya da babası ayrı olan kardeşler.
Ögsüz: Anasız.
Örme: Yünden yapılan örülü ip.
Örtü: Yatak, yorgan.

Örütmek Ayı: Hayvanların dağda otlatıldığı ay.
Övlene: Öğlene.
Özedi: Karıştırdı. Çırpmak suretiyle yoğurdu inceltmek.
Pace: Dumanın çıktığı yer, baca.
Pados: Ekinleri saman etmek için kullanılan ve traktörle çalıştırılan bir âlet.
Peee peee: İnekleri severken çıkarılan sesler.
Perdeme: Gelin getirildiğinde çadır büyük ise bir köşesine bir perde açılır ve o bölüm gerdek odası olur.
Pesdil: Sakız kabağı, armut, ayva kabuğu vb. meyveleri pekmezle pişirerek yapılan bir çeşit tatlı.
Peşgir: Havlu.
Poçu: Başa sarılan beyaz bez.
Poşu: Başa giyilen örtü.
Pölen: Ayıran, bölen.
Pulluh sarısı:
Pusuya yatmak: Saklanmak.
Püsük: Kedi.
Rahmet yağacah: Yağmur yağacak.
Saçgı: Tandırda ekmek pişirmek için kullanılan ekin sapları ve iri saman.
Sağdıç: Damada yardımcı olan, ona öğüt veren, koruyan kişi.
Sahat: Saat.
Saho: Pardüsü, yünden yapılan pardüsü.
Salma: Muhtar tarafından köylüden köy bütçesine toplanan para.
Salta durmak: Kabadayı durmak.
Samenner: Seğmenler, düğün alayı.
Savışdırmak: Savuşturmak.
Savmak: Göndermek.
Sayı sayı gozme: Oyun adı.
Saz: Yer ismi.
Sehim: Hak, hisse.
Selavat: Hz. Peygamber'e (SAV) selat ve selam getirmek.
Seyik: Hiç dışarı çıkmayan bir buzağının evden çıkarak hiç durmadan koşması.
Sıçan: Fare.
Sıhiye: Halkın sağlığıyla ilgilenen sağlıkçı.
Sıpa: Bebek.
Sicciğini: Yerin dibine.
Sigge: Kazık. Tura tura oyunu oynanırken dairenin ortasına çakılan kazık.
Siğil: El üzerinde meydana gelen et kabarcıkları.
Sini: Baklava tatlısı.
Siyer: İşer.
Siyir galesi: Seyredilen yer.
Songüz: Sonbahar.
Soyha: Başkasına kalan.
Sözüm haşa: Afedersiniz.
Subyan: Çocuk.

Sünnet yemeği: Çocuğu sünnet ettikten sonra verilen yemeğe denir.
Süvari grubu: Gelin almaya giden grup.
Şafah: Vücudun ön cephesi.
Şeb: Kaya tuzu.
Şebek: Çok küçük, deve yavrusu.
Şer'an: Şer'i olarak.
Şıh: Şeyh, tasavvufta irşad edici.
Şihir: Şiir.
Taham: Yiyecek.
Tahıllıh: Buğday üretilen tarla.
Tahıntı: Altın, gümüş gibi kıymetli eşyalar.
Tandır: Ekmek pişirilen çukurca bir yer.
Tay: At yavrusu.
Tazı: Avcılıkta kullanılan bir köpek cinsi.
Tenbah: Tenbih.
Teneşir: Cenaze yıkamak için üzerine konulan dikdörtgen şeklindeki masaya benzer bir ağaç.
Tevhid: Birlik, (La ilahe illallah) Allah'dan başka ilah yoktur.
Tığ: şiş.
Tınaz: Döven ile sürülen sapın bir araya toplanması.
Tisginen: Tiksinen, iğrenen.
Torbalıyalım: İçi yem dolu olan torbayı atların önüne koyalım.
Toz goparan: Çoraba takılan püskül.
Tömek: Ahırın hava alması için koyulan delik.
Tuman: Pijama.
Tumuyon: Suya tamamen giriyorsun.
Turhun: Yayık.
Ufacıh dikme: Biraz yokuş.
Ufağıkene: Küçükken.
Ula: Karakeçili'de kadının kocasına sesleniş şekli, hitap edişi.
Ulbemi: Tahtadan yapılmış olan içine yoğurt ve süt konulan bir kap.
Urgan: İp.
Urgan gelep: İp bağlı.
Uzadın: Geç kaldın, geciktin.
Üç sehen: Üç tabak.
Üleşmek: Paylaşmak.
Ünüme: Feryadıma, inlememe.
Üreleni üreleni: Acı çekerek.
Üst-baş: Elbise.
Usulcana: Yavaşça.
Uşahlar: Çocuklar.
Uyuyuncah: Uyuyunca.
Vallahi, billahi, tillahi: Yemin kelimeleri, Allah'a yemin ederim anlamı vermektedirler.
Vamecedim: Varmıyacaktım.
Vasayıt: Motorlu taşıt.
Yad: Başkası, el.
Yağannı: Boyun.

Yağdanlık: İçine yağ konulan bir alet.
Yalaga: Alev.
Yalap yalap: Kıvrım kıvrım.
Yalıtma: Erkek hayvanları dişi hayvanlardan ayırmaya denir.
Yatıp gahma: Zina yapma.
Yayan: Yaya olarak. Herhangi bir araca, hayvana binmeden.
Yayıh: Yoğurttan, ayran ve yağ çıkarmak için kullanılan alet.
Yayma atmak: Buğday bölüşülürken içine buğday konulacak olan yaymayı (büyük çuval) atma işi.
Yaz damı: Yazın oturulan ev.
Yeğin: İyi, hoş.
Yel: Rüzgâr.
Yelep yelep: Koşa koşa.
Yelliyenler: Fitne çıkaranlar.
Yemin dutmak: Verilen sözde durmak.
Yılgın keklik: Avcılıkta iki av arasında kalan keklik.
Yiltenmek: Hareket etmek.
Yirik Yar: Yer ismi.
Yiyecah: Yiyecek.
Yol: Güreşçileri düğüne davet etmek için gönderilen davetiye.
Yolu: Düğünde verilen cezanın zongur tarafından ödenmesi.
Yöğürmek: Koç katım gününe denir.
Yumuş uşahlığı: Emir uşaklığı, hizmetçi.
Yunak: Çamaşır yıkama yeri.
Yun darağı: Yün taramak için kullanılan bir aracın adı.
Yural: Hayvanların boynuna takılan ip.
Zabahleyin: Sabahleyin.
Zağar: Köpeğin küçüğüne verilen isim.
Zebani: Cehennem meleği, zalim, gaddar.
Ziyan ekmeği: Zarar görmemek için yedirilen yemek.
Zoba: Soba.
Zongur: Düğünü olan kişinin en yakın akrabası veya dostu.

BİBLİYOGRAFYA

A- KİTAPLAR

ACAROĞLU, Türker, ***Folklor ve Edebiyat Araştırmaları,*** İstanbul, 1984.

ADALI, Hülya, ***Masal Kitaplarımız ve Bize Gelen Masal Kitapları,*** tsz.

ALPTEKİN, Ali Berat, ***Fırat Havzası Efsaneleri,*** Antakya, 1993.

[ALTINAY] Ahmet Refik, ***Anadolu'da Türk Aşiretleri,*** İstanbul, 1930.

ARAT, Rahmeti, ***Eski Türk Şiiri,*** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.

ARIK, Remzi Oğuz, ***Folklor Çalışmaları,*** Ankara, 1947.

BAHA, A., ***Safranbolu Yörük Düğünü,*** İstanbul, 1930.

BALAMAN, Ali Rıza, ***Gelenekler, Töre ve Törenler,*** İstanbul, 1983.

BANARLI, Nihad Sami, ***Resimli Türk Edebiyatı Tarihi,*** C. I., MEB Yayınları, İstanbul, 1987.

BAYKURT, Şerif, ***Türkiye'de Folklor,*** Ankara, 1976.

BAYKURT, Şerif - Sait EVLİYAOĞLU, ***Türk Halkbilimi,*** Ankara, 1987.

BERKES, Niyazi, ***Bazı Ankara Köyleri Üzerine Araştırma,*** Ankara, 1942.

BORATAV, Pertev Naili, ***Folklor ve Edebiyat,*** C. I-II, Adam Yayınları, İstanbul, 1991.

BORATAV, Pertev Naili, ***Halk Hikayeleri ve Halk Hikâyeciliği,*** İstanbul, 1946.

BORATAV, Pertev Naili, ***Türk Ağıtlarının İşlevleri, konuları, Biçimleri,*** İstanbul, 1973.

BORATAV, Pertev Naili, ***100 Soruda Türk Folkloru,*** İstanbul, 1973.

BORATAV, Pertev Naili, ***100 Soruda Türk Halk Edebiyatı,*** İstanbul, 1992.

BULUÇ, Saadettin, ***Anadolu Ağızları Bibliyografyası,*** Ankara, 1942.

CAFEROĞLU, A. ***Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü,*** İstanbul, 1968.

CAFEROĞLU, Ahmet, ***Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler (Niğde, Yozgat, Ankara ile Avşar, Saçıkaralı ve Karakoyunlu Uyruklarının Ağızları),*** İstanbul, 1948.

ÇELEBİOĞLU, Amil, ***Kanuni Sultan Süleyman Devri Türk Edebiyatı,*** MEB. Yayınları, İstanbul, 1994.

ÇELEBİOĞLU, Amil, ***Kültürümüzde Yatak Duaları,*** Ankara, 1987.

DEMİRCİOĞLU, Yusuf Ziya, ***Yörükler ve Köylerde Hikâye ve Masal,*** İstanbul, 1934.

EBERHARD, D. W., ***Çin'in Şimali Komşuları,*** Çev. N. Uluğtuğ, Ankara, 1942.

EKİZ, Osman Nuri, ***Ansiklopedik Edebiyat Bilgileri Sözlüğü,*** Zümrüt Yayınları, İstanbul, 1984.

ELÇİN, Şükrü, ***Anadolu Köy Orta Oyunları (Köy Tiyatrosu)***, Ankara, 1971.

ELÇİN, Şükrü, ***Halk Edebiyatına Giriş,*** Ankara, 1993.

ELÇİN, Şükrü, ***Kerem İle Aslı Hikâyesi,*** Ankara, 1949.

ELÇİN, Şükrü, ***Halk Edebiyatı Araştırmaları,*** Ankara, 1977.

ELÇİN, Şükrü, **Türk Bilmeceleri,** İstanbul, 1970.

ERCİLASUN, A. Bican, **Örnekleriyle Bugünkü Halk Edebiyatı**, tsz.

ERDOĞAN, Mehmet, ***Kırıkkale İlinin Cumhuriyet Döneminde Ekonomik ve Toplumsal Gelişimi, İldeki Belirleyici Sektörlerin Yeri , Önemi ve Geleceğinin Planlanması,*** (Basılmamış Uzmanlık Tezi), Kırıkkale, 1994.

ERGENEKON, Ali, ***Tahsin Paşa'nın Yıldız Hatıraları Sultan Abdülhamid***, İstanbul, 1990.

ERÖZ, Mehmet, ***Doğu Anadolu Üzerine Sosyo-Kültürel Bir Araştırma.***, tsz.

ERÖZ, Mehmet, ***Kürtlerin Menşei ve Türkmenlerin Kürtleşmesi,*** T.H. ve İ.A.D. Fakülte Yayını, Sayı: 73, İstanbul, 1966.

ERÖZ, Mehmet, ***Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük Türkmen Köyleri,*** T.A.İ. Arş. Dergisi, Sayı: 81, İstanbul, 1962.

GOLDSTEIN, S. Kennet, ***Sahada Folklor Derleme Metotları***, Çev: Ahmet Edip Uysal, Ankara, 1983.

GÖKALP, Ziya, ***Kürt Aşiretlerinin Sosyolojik Tetkikleri,*** İstanbul, 1992.

GÖKALP, Ziya, ***Türkçülüğün Esasları,*** İstanbul, 1923.

GÖKYAY, Orhan Şaik, ***Dede Korkut Hikâyeleri,*** Dergah Yayınları, İstanbul, 1985.

GÜLENSOY, Tuncer, ***Doğu ve Güneydoğu Ağızları Üzerine Düşünceler***, Ankara, 1993.

GÜLENSOY, Tuncer, ***Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme, Metinler Sözlük)*** , Türk Dil Kurumu Yayınları: 536, Ankara, 1988.

GÜLENSOY, Tuncer, ***Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları*** (1989).

GÜLENSOY, Tuncer, ***Ortaasya'dan Kırım'a***, Kayseri, 1994.

GÜLENSOY, Tuncer, ***Tunceli ve Yöresi Ağızlarından Derleme***, İstanbul, 1992.

GÜLENSOY, Tuncer, ***Türkçe El Kitabı***, Kayseri, 1994.

GÜNAY, Umay, ***Elazığ Masalları***, Erzurum, 1975.

GÜNAY, Umay, ***Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi,*** Ankara, 1992.

GÜNEY, Eflatun Cem, ***Halk Şiiri Antolojisi,*** İstanbul, 1969.

GÜREL, Ziya, ***Halk Aşıklarından Deyişler***, Ankara, 1980.

GÜZEL, Abdurrahman, ***Kaygusuz Abdal***, Ankara, 1981.

HACIBEKİR SIDDIK, ***Karakeçili Aşireti,*** Mehmet Tahir Basımevi, İstanbul, 1896.

HASLUCK, F. W., ***Christionily and Islâm Under The Sultans***, Londan, 1929.

HOPPE, E. M., ***The Yuruks Journal Of The Royal***, Saitic, 1939.

İNAN, Abdülkadir, ***Makaleler ve İncelemeler,*** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1987.

IRMAK, Sadi, ***Anadolu Yörüklerinin Antropolojisine Dair Tetkikler***, tsz.

IZAKYIROĞLU, M., ***Efude Etnographique Su Les Yuruks***, P Zipey Athem, 1891.

KANTARCIOĞLU, Selçuk, ***Eğitimde Masalın Yeri,*** MEB Yayınları, İstanbul, 1991, s. 26.

KARADAĞ, Metin, ***Türk Halk Şiiri,*** NEF Yayınları, Balıkesir, 1991.

KARADAĞ, Metin, ***Halkbilimine Giriş***, Balıkesir, 1989.

KARADAĞ, Metin, ***Türk Halk Edebiyatı Anlatı Türleri***, Ankara, 1995.

KAŞGARLI MAHMUD, ***Divanü Lügati't-Türk Dizini;*** Çev: Besim Atalay, C. I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986.

KOZ, M. Sabri, ***Aşık Edebiyatında Destan ve Destan Konuları Türk Halk Edebiyatında Yeni Görüşler***, Ankara, 1985.

KÖKSAL, Hasan, ***Türk Halk Edebiyatı,*** İstanbul, 1978.

KÖPRÜLÜ, Fuad, ***Edebiyat Araştırmaları,*** C. I., İstanbul, 1989.

KÖPRÜLÜ, Fuad, ***Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,*** Diyanet Yayınları, Ankara, 1991.

KÖPRÜLÜ, Fuad, ***Türk Saz Şairleri,*** Ankara, 1964.

KÖPRÜLÜ, Fuad, ***Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi***, İstanbul, 1935.

KÖPRÜLÜ, Fuad, ***Türk Edebiyatı Tarihi***, İstanbul, 1928.

KÖPRÜLÜ, Fuad, ***Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman Hikâyesi***, İstanbul, 1930.

KUNOŞ, Ignaz, ***Türk Halk Edebiyatı,*** Çev. Tuncer Gülensoy, Kayseri, 1994.

LEVEND, Agah Sırrı, ***Türk Edebiyatı Tarihi,*** Ankara, 1973.

MAKAL, Tahir Kutsi, ***Halk Şiiri Antolojisi,*** İstanbul, 1978.

NAMIK KEMAL, ***Celaleddin Harzemşah,*** Hazırlayanlar: Orhan Okay, Hüseyin Ayan, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977.

OĞUZ, M. Öcal, ***Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü Bugünü***, Ankara, 1994.

ONAY, Ahmet Talat, ***Halk Şiirinin Şekil ve Nev'i***, İstanbul, 1928.

ORHONLU, Cengiz, ***Osmanlı İmparatorluğu Aşiretlerinin Arşivi***, İstanbul, 1987.

ORKUN, Hüseyin Namık, ***Eski Türk Yazıtları,*** İstanbul, 1939.

ÖZBEK, Mehmet, ***Folklor ve Türkülerimiz***, İstanbul, 1975.

ÖGEL, Bahaeddin, ***Türk Kültür Tarihine Giriş***, 9 C., İstanbul, 1987.

ÖNDER, Mehmet, ***Türkiye Müzeleri***, Ankara, 1977.

ÖNDER, Mehmet, ***Anadolu Efsaneleri,*** Ankara, 1966.

ÖNDER, Mehmet, ***Bitmez Tükenmez Anadolu Hikâyeleri, Efsaneleri, Destanları,*** Ankara, 1970.

ÖZGÜVEN, İbrahim Ethem, ***Görüşme İlke ve Teknikleri***, Ankara, 1980.

ÖZKAYA, Yücel, ***Milli Mücadelede Ege Çevresi,*** Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.

ÖZTÜRK, Ali, ***Fırat Havzası Anonim Edebiyatında Kutsiyet Kavramı ve Kutsal Tip***, Elazığ, 1985.

ÖZTÜRK, Cafer, ***Şeyh Osman Köyü Tekerlemeleri***, Ankara, 1961.

SAKAOĞLU, Saim, ***Üniversitelerimizde Halk Edebiyatı Öğretimi Folklor ve Etnografya Araştırmaları,*** İstanbul, 1985.

SAKAOĞLU, Saim, ***Gümüşhane Masalları***, Ankara, 1973.

SAKAOĞLU, Saim, ***Sahada Derleme Metotları***, Ders Teksiri, Erzurum, 1983.

SAKAOĞLU, Saim, ***Senin Aşkınla Kadirlili Aşık Halil Karabulut,*** Konya, 1987.

SAMANOĞLU, Yavuz, ***Söğüt,*** Bozhöyük, 1958.

SEYİDOĞLU, Bilge, ***Erzurum Halk Masalları,*** Ankara, 1975.

SEYİDOĞLU, Bilge, ***Mitoloji Üzerine Araştırmalar, Metinler ve Tahliller,*** Erzurum, 1989.

SINAYIÇ, Osman, ***Folklor Derlemesinde Fotoğraf Makinası ve Kameranın Kullanımı***, Ankara, 1975.

SU, Kamil, ***Balıkesir ve Civarında Yörük ve Türkmenler,*** Balıkesir Halkevi Yayınları, Sayı: 20, Resimli Ay Matbaası, İstanbul, 1938.

SUASSOY, Edmond, ***Türk Halk Edebiyatı,*** Çev. İlhan Boşgöz, Emek Basımevi, Ankara, 1952.

SÜMER, Faruk, ***Kara-Koyunlular,*** C. I, Ankara, 1967.

SÜMER, Faruk, ***Oğuzlar (Türkmenler Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları,*** Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.

ŞAR, S., ***İçanadolu Bölgesi Halk İnançlarının Eczacılık Tarihi ve Farmokognoz Açısından İncelenmesi***, Ankara, 1982.

TAN, Nail, ***Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler,*** Halk Kültürü Yayınları, İstanbul, 1988.

TANYU, H., ***Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri,*** Ankara, 1967.

TEZCAN, Mahmut, ***Kültürel Antropoloji Açısından Başlık Parası,*** Ankara, 1981.

TUĞRUL, Mehmet, ***Mahmutgazi Köyü'nde Halk Edebiyatı, Menkabe, Hikâye, Masal, Fıkra,*** İstanbul, 1969.

TUNÇ, Mustafa Şekip, ***Halk Nedir?*** (Konuşmalar), Ankara, 1941.

TÜRKAY, Cevdet, ***Osmanlı İmparatorluğu Oymak Aşiret ve Cemaati,*** Tercüman Gazetesi Yayınları, tsz.

TÜRKMEN, Fikret, ***Sahada Folklor Derleme ve Metotları,*** Ders Teksiri, İzmir, 1985.

UYSAL, Ahmet Edip, ***Anadolu'da İrticali Şiir Söyleme Geleneğinden Bazı Örnekler***, İstanbul, 1975.

ÜLKÜTAŞIR, Şakir, ***Cumhuriyetle Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları,*** Ankara, 1973.

YALGIN, Ali Rıza, ***Cenup'ta Türkmen Oymakları,*** C. II., Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1993.

YALMAN, Ali Rıza, ***Cenup'ta Türkmen Oymakları,*** C. I., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993.

YENER, Enise, ***Etnografya Klavuzu***, Ankara, 1960.

YILDIRIM, Dursun, ***Türkiye'de Folklor Araştırmalarının Gelişme Devreleri***, Ankara, 1983.

YILDIRIM, Dursun, ***Manas Destanı ve Köketey Hanım Ertegüsü,*** Ankara, 1979.

YUND, Kerim, ***Atasözleri Üzerine Bir Araştırma***, Ankara, 1962.

ZİYA YUSUF, ***Halk Edebiyatı Antolojisi,*** İstanbul, 1933.

ZELYUT, Rıza, ***Halk Şiirinde Gerçekçilik,*** Ankara, 1982.

B- MAKALELER

ACIPAYAMLI, Orhan, "***Anadolu'da Nazarla İlgili Bazı Adet ve İnanmalar II",*** DTCF Dergisi, C. 20, Sayı: 1-2, 1962, s. 6.

ÇAY, Abdulhaluk, ***"Ertuğrul Gâzi, Karakeçililer ve Söğüt "Yörük Bayramı",*** III. Osmanlı Sempozyumu, Söğüt, 1988, s. 8.

DURUL, Yusuf, ***"Anadolu Kilimlerinin Teşhisi ve İmler",*** I. Uluslararası Türk Folklor Semineri Bildirileri, Ankara, 1974, s. 278.

DURUL, Yusuf, ***"Anadolu ve Balkanlarda Yörük Kilim Motifleri",*** III. Milletlerarası Folklor Kongresi Bildirileri, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1987.

EKREM, Mehmet Ali, ***"Nogay Türklerinde Kız İsteme, Söz Kesme ve Düğün",*** IV. Milletlerarası Türk Folklor Bildirileri, C. IV, Ankara, 1992.

ELÇİN, Şükrü, "***Deyim***", Türk Dünyası el Kitabı, C. III., TKAE Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1992, s. 354.

ELÇİN, Şükrü, ***"Dua-Beddua",*** Türk Dünyası El Kitabı, TKAE Yayınları, C. III, Ankara, 1992, s. 369.

ERÖZ, Mehmet, ***"Türk İçtimai Teşkilatı Hakkında Görüşler",*** Töre, Ekim-Aralık 1971, s. 5-7.

GÜLENSOY, Tuncer, "**Ahlat'ta Türk Damgaları**", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. II., Sayı: I, Elazığ, 1988, s. 93.

GÜLENSOY, Tuncer, ***"Karakeçili",*** Ortadoğu Gazetesi, 22 Aralık 1994, s. 2.

GÜZEL, Abdurrahman, ***"Dini ve Tasavvufi Türk Edebiyatı",*** Türk Dünyası El Kitabı.

HATİPOĞLU, Vecihe, ***"Atasözleri ve Deyimler",*** Türk Dili Dergisi, Sayı: 152, 1964.

KARTAL, Numan, ***'Kocacıkta Düğün Gelenekleri ve Anadolu'da İzleri"***, III. Milletlerarası Folklor Kongresi Bildirileri, C. IV., Ankara, 1987, s. 209.

KAYA, Doğan, ***"Türk Halk Şiirinde ölüm Sonrası Dilekler"***, Millî Folklor, C. III, Sayı: 21, 1994.

KÖKSAL, Hasan, ***"Erzurum ve Çevresinde Gelin-Güvey, Hamam"***, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültür Kongresi Bildirileri, C. IV, Ankara, 1992, s. 227.

NOYAN, Bedri, ***"Ad verme Gelenekleri- Türkçe İnsan Adları Hakkında"***, Türk Kültürü, 21, 246, 1983, s. 638 (14),685 (61).

ORKUN, Hüseyin Namık, ***"İsmin Kutsiyeti"***, Türk Yurdu, Sayı: 234, 1984, s. 21.

SÜMER, Faruk, ***"Yörükler"***, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Sayı: 86, 1994.

SÜMER, Faruk, ***"Kayı Boyu ve Karakeçililer"***, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Sayı: 34, 1989.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, ***III. Milletlerarası Türk Folkloru Kongresi Bildirileri,*** C. IV, Ankara, 1987, s. 440.

YILDIRIM, Dursun, ***Türk Dünyası El Kitabı,*** TKAEY, Ankara, 1992, C. IV., s. 332.

C-ANSİKLOPEDİLER

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, C. 12, Milliyet Yayınları, Ankara, 1944, s. 6384.

İslam Ansiklopedisi, C. 5/II, s. 973.

Türkiye Ansiklopedisi, C. III., Ankara, 1956.

D- DİĞER YAYINLAR

Kırıkkale İli Envanteri, (Kırıkkale Valiliği İl Planlama Müdürlüğü).

Türk Halk Kültürü Araştırmaları, Dane Yayınları, Ankara, 1992.

E- DERGİLER

Erciyes
Millî Folklor
Halk Ozanlarının Sesi
Türk Yurdu
Anayurttan Atayurda Türk Dünyası

KAYNAK KİŞİLER

1) Adem Karaköse
Lise mezunu
20
Üniversiteye hazırlanıyor
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

2) Ali Karakeçili
Lise mezunu
37
Birecik Kaymakamlığı Kalem Müdürü
Şanlı Urfa İli Birecik İlçesi

3) Dede Aydemir
İlkokul mezunu
55
Berber
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

4) Dede Yılmaz
Okuma yazma biliyor
83
Çiftçi
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

5) Dursun Yüksel
Okuma yazma biliyor
83
Çiftçi
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

6) Erol Doğan
Lise mezunu
19
Üniversiteye hazırlanıyor
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

7) Evrim Karabağlı
Lise öğrencisi
17
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

8) Fatma Can
Ortaokul öğrencisi
15
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

9) Fatma Irmak
Ortaokul öğrencisi
15
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

10) Fatma Akarsu
Okuma yazma bilmiyor
53
Ev hanımı
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

11) Gürsel Doğan
İlkokul mezunu
34
İşsiz
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

12) Hasan Doğan
İlkokul mezunu
60
Çiftçi
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

13) Hüsne Aktaş
Okuma yazma bilmiyor
49
Ev hanımı
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

14) İbrahim Yazıcı
İlkokul mezunu
60
Çiftçi
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

15) İlyas Aydemir
İlkokul mezunu
36
Belediye işçisi
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

16) İsmail Doğan
İlkokul mezunu
55
Çiftçi
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

17) İsmail Karaoğlan
İlkokul mezunu
Ölü (kasetten alındı)
Bekçilik yapmış
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

18) İsmail Hakgı Gezer
47
Domaniç İlçesi Gozluca köyü Karakeçilileri
(Tuncer Gülensoy) Kütahya ve Yöresi Ağızları
adlı eserden alınmıştır.

19) Kemal Bolbolcu
İlkokul mezunu
55
Esnaf
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

20) Mehmet Doğan
Okuma yazma biliyor
1331
Çiftçilik
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

21) Mehmet Aydemir
Eğitim Yüksekokulu mezunu
34
İlkokul Müdür Yardımcısı
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

22) Mevlid Albayrak
İlkokul mezunu
68
Çiftçilik
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

23) Mevlid Doğan
Okuma yazma biliyor
64
Demircilik
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

24) Mevlid Türkdoğan
İlkokul mezunu
50
Çiftçi
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

25) Nazlı Doğan
Okuma yazma bilmiyor
60
Ev hanımı
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

26) Nilgün Yüksel
Lise öğrencisi
16
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

27) Osman Yenice
İlkokul mezunu
31
Çay ocağı çalıştırıyor
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

28) Ozan Ahmet
Okuma yazma bilmiyor
70
Gezginci Âşık
Şanlı Urfa İli Siverek İlçesi

29) Oğuzhan Aydemir
Ortaokul öğrencisi
14
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

30) Ramazan Öztürk
İlkokul mezunu
50
İşsiz
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

31) Selahattin Albayrak
Okuma yazma biliyor
71
Çiftçi
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

32) Salih Dişçi
Lise mezunu
34
Dişçi
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

33) Songül Doğan
Lise mezunu
20
Üniversiteye hazırlanıyor
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

34) Sultan Karataş
Okuma yazma bilmiyor
22
Ev hanımı
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

35) Suna Ergin
Okuma yazma bilmiyor
54
Ev hanımı (Dul)
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

36) Tülin Akarsu
Lise öğrencisi
15
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

37) Vahide Doğan
Okuma yazma bilmiyor
50
Ev hanımı
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

38) Veysel Aydemir
Eğitim Yüksekokulu mezunu
35
İlkokul Müdürü
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

39) Zeynep Güneş
Okuma yazma bilmiyor
61
Ev hanımı
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi

40) Zeynep Pilavcı
Okuma yazma bilmiyor
67
Ev hanımı
Kırıkkale İli Karakeçili İlçesi